శ్రీ స్కాందపురాణాంతర్గత

నాగర ఖండము

నవమ దశమాశ్వాసములు.

గుంటూరుజిల్లా పల్నాడుతాలూకా జానపాడు
నామకగ్రామ నివాసియు, అభినవసరస్వతీ
పత్త్రికాధిపతియు, బహుగ్రంథకర్తయునగు

జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రిచే

ఆంధ్రీకృతము.

ప్రథమముద్రణము
అభినవసరస్వతినుండి యుద్ధృతము.

గుంటూరు
చంద్రికాముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రితము

1934

 [వెల రు. ౧-౮-౦.

గ్రంథకర్త,

జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రి,

అష్టావధాని,

జానపాడు, పల్నాడు తాలూకా.

పీఠిక

ఈగ్రంథమున కిది నాల్గవసంపుటము. గ్రంథమంతయుఁ బదియాశ్వాసములలో ముగింపనెంచి యేతదుపక్రమం బొనరించుచుఁ బండ్రెండువేల మూలగ్రంథమునకు భాషాంతరీకరణము పదివేలపద్యములు కావచ్చుననియు నెల కెనిమిదిపుటలచొప్పున నభినవసరస్వతిలోఁ బ్రచురించిన సం॥న కొకయాశ్వాసము సుమారు వేయిపద్యములతో ముగియవచ్చుననియు నెప్టిమేమను వేసికొంటినిగాని మధ్యసంప్రాప్తములైన మత్ప్రథమకళత్రమారణారోగ్యాభావాదికములవలన మఱిమూడు (మొత్తము మీఁద ౧౩) సం॥లకుఁ దొమ్మిదివేల యిరువదియొక్క గద్యపద్యములతోఁ బదియాశ్వాసములు నాంధ్రీకరించి ప్రకటింపఁగలిగితిని. ప్రథమద్వితీయసంపుటములలోఁ బీఠికయను పేరుతో నేదో వ్రాసియుంటినిగావున దీన వ్రాయవలసినయంశ మేమియు నాబుద్ధికిఁ బొడకట్టదు. కాని ధారాపాతములైన యస్మత్కవితాదోషములు కొన్ని శుద్ధాశుద్ధపత్రము సిద్ధముచేయు నాఁటికిని స్ఫురింపమి నందుఁ జేర్పఁబడక యుండవచ్చును. వానినన్నిటిని విద్వత్కవులు క్షమించుటకు వేడుకొనుచు ననేక పురాణములు ననేకఖండములు నుండియుండ నీఖండమునే తెనిఁగించుట కుండు ముఖ్యకారణమును దెలుపుచున్నవాఁడను. విశ్వబ్రాహ్మణులమనువారికిని బ్రాహ్మణులకును బ్రాహ్మణ్యవిషయమై కలిగిన వివాదములోఁ బ్రథములు స్వకులోత్కృష్టమును ఋజువుపఱచుటకై నాగరఖండమను తాటియాకులపొత్తమొకటి కోర్టులో దాఖలుచేసి తత్ప్రత్యములగు తప్పుశ్లోకములఁ గనఁబఱచుచుఁ దద్గ్రంథము స్కాందపురాణాంతర్గతమని నుడువఁగడఁగుటయు నయ్యాథార్థ్య మరయుటకై బొంబైనుండి మాచేఁ దెప్పింపఁబడిన తత్పురాణమును ధర్మాధికారులు పరిశీలించి ప్రతివాదులు కనఁబఱచు పద్యము లందుఁ గనఁబడమిని వారి నాగరఖండమును దూరీకరించిరి. ఆయావిషయము లన్నియు స్వర్ణకారవ్యవహారమను పేరఁ జలుపఁబడిన చరిత్రమున స్పష్టగించుచు

తే. అట్టి తడకలలోనిదే యరసిచూడ
వీరి నాగరఖండ మోవిజ్ఞులార!
కల్లగానట్టి నాగరఖండ మిపుడు
వేఱ నాగరలిపి నచ్చువేయఁబడియె.

శా. దానన్ వీరలుచూపుశ్లోక మొకఁడున్ దైవాఱ దాగ్రంథవే
మానంబయ్యెడిఁగాని వీరి తడకల్ మానంబుగా వింతయున్.
నే నప్డేనియుఁ దెన్గుచేసి మృదువాణిం దత్పురాణస్థితా
ఖ్యానంబుం బ్రకటింతు వీరి నుడువుల్ కల్లగ్గ నెంచన్ జనుల్

అని వ్రాసియుంటిని. ఆవ్రాసినదాని నన్వర్థము చేయుటకును గవితావ్యాసంగమునఁగల కాంత తీఱమి నే యీతన్నాగరఖండాంధ్రీకరణమునకుఁ బ్రారంభించినను బ్రారబ్ధము సాగినకొలఁది బయలు వెడలు పరమేశ్వరావిర్భావములు తీర్థక్షేత్రమహాత్త్వములు పుణ్యోపాఖ్యానములు ధర్మరహస్యములు నపూర్వగాథలు మొదలైనవి మదీయోత్సాహమును మఱింత వృద్ధిఁజేయుటయుఁ బలుకష్టములకు లోనైనను బట్టిన పట్టు వీడక పరిపూర్తిఁ జేయఁగలిగితిని. కలిగినకష్టము లన్నియుఁ దొలఁగించుకొని యిలాతలమునం దే నింతవఱకు నిలువఁగలుగుటకును నేతద్గ్రంథమహిమమే కారణమని నానమ్మకము. కష్టసాగరమునుండి గడ్డను బడ్డవారి కథలే కడుబహుళముగాఁ గల గ్రంథంపు టాంధ్రీకరణమువలన బంధవినిర్ముక్తుండనైతినని పరమానందభరితుండ నగుచు జగత్ప్రసిద్ధపండితులగు స్వల్పసంఖ్యాకుల యభిప్రాయములమాత్ర మిందుఁ బొందుపఱచుచున్నవాఁడను. ఎట్లైననేమి? ఏతాదృశసద్గ్రంథాంధ్రీకరణంబునకు నిదానభూతులగుటచే విశ్వబ్రాహ్మణంమన్యసోదరుల కెంతయుం గృతజ్ఞుఁడను.

ఇట్లు
విద్వద్విధేయుఁడు
జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రి.
ఎడిటరు
'అభినవసరస్వతి'

పండితాభిప్రాయములు.

శ్రీశ్రీ జగద్గురు శృంగగిరిసంస్థానపండితులును బండితప్రవర
వ్యాఖ్యానవాచస్పతి బిరుదాంకితులును నగు
బ్రహ్మశ్రీ మల్లాది రామకృష్ణచయనులుగారు.

విద్వత్కవులగు బ్రహ్మశ్రీ జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రులుంగారు రచించిన యాంధ్రనాగరఖండమును స్థాలీపులాకన్యాయముచేఁ బరికించితిని. ఇందలి భాష శుద్ధము శైలి మృదుమధురము. మూలమున కన్యూనాతిరిక్తమగు నాంధ్రీకరణము. ఈఖండము రథకారుల పూర్వచరిత్రముఁ జెప్పునని బహుజనులకు భ్రాంతికలదు. దానిఁ దొలఁగించుటకై వీర లీఖండమును దెలిఁగించిరని నే నూహించెద. ఇపుడు గూర్జరదేశమందు వడనగరమను ఖ్యాతిగాంచిన నగరమను పుణ్యక్షేత్రమందలి యనేకవిశేషము లీగ్రంథమున వర్ణింపఁబడినవి. నాగరులని పిలువఁబడెడి ఘూర్జర బ్రాహ్మణులలోని యొకతెగవారి మహత్త్వ మీగ్రంథమున వర్ణింపఁబడినది. వారు రథకారులు కారు. ఇంతియకాక యనేకధర్మరహస్యము లీగ్రంథమున నుపాఖ్యానములతో వర్ణింపఁబడినవి. ధర్మశాస్త్రమని చెప్పఁదగిన యిట్టి మహాగ్రంథము నిర్దుష్టమగు భాషతో నాంధ్రీకరించి యిమ్మహనీయుఁ డాంధ్రలోకమునకుఁ జేసిన యుపకారము వర్ణనీయము. పల్నాటిసీమలో నప్పకవి యనంతర మీకవి యొన్నఁదగి

యున్నవాఁడు. కేవల శ్రవణానందకరములగుచు నీతిబోధరహితములగు నవలలవలెను శృంగారగ్రంథములవలెను గాక సకలసనాతనధర్మబోధకమగుచు సహృదయమనోరంజకమగు నీగ్రంథము శ్రీనాథుని కాశీఖండ భీమఖండములంబోలె నాచంద్రార్కస్థాయియై కవికి యశంబొసఁగూర్చుఁగాక.

కింకవీంద్రఘటాపంచానన బాలసరస్వతి కళానిధి బిరుదాంచితులును
శతావధానులును తిరుపతివెంకటేశ్వరకవులలో నొకరును నగు
బ్రహ్మశ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రులుగారు

ఎప్పటి కప్పుడే పత్రికలో నాగరఖండము చదువుచునే యున్నాను. దీని రచన మొదలిడునాఁటికే మీ ధార సాపుదేలినది. పిదప దీనిని రచించుకొలఁది నుత్తరోత్తరాభివృద్ధిగా సానఁబట్టిన వజ్రమువలెఁ బ్రకాశింపఁజొచ్చినది. పురాణముల ననువదించిన ప్రాచీనకవుల ధారతోపాటి యయ్యది విద్వత్కవుల సమ్మానమునకుఁ బాత్రమనుటకు సందియములేదని నా ముఖ్యాభిప్రాయము. తక్కిన వ్యాకరణాది స్ఖాలిత్యములు లోనగువానినిగూర్చి యారురుక్షుల కవనముల కభిప్రాయ మిడునప్పు డెత్తుకొవలెనేమో కాని యారూఢుల కవనముల విషయమున నది యప్రస్తుతమే. ఎటునేని యింతగ్రంథము వ్రాయునపు డట్టి స్ఖాలిత్యమున్నను నయ్యది ప్రమాదకృతము కావలెనే కాని యజ్ఞతాప్రయుక్తము కాదని ప్రాజ్ఞ లెఱుఁగనిది కాదు.

కవిరాజ కవిసార్వభౌమ బిరుదాంచితులును శతావధానులును
కవిత్రయము తరువాత మరల మహాభారత మామూలాగ్రము మూలానుసారము
తెనిఁగించిన మహామహులును నగు
బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రులుగారు

బ్రహ్మశ్రీ జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రిగారు రచించిన నాగరఖండమను నాంధ్రగ్రంథము వారి యభినవసరస్వతీపత్రికలోఁ బ్రచురించుచున్నప్పుడు పెక్కుభాగముల నేఁ జదివితిని. పట్టాభిరామశాస్త్రిగారి నెఱుంగని యాంధ్రపండితులుండరు. వారికవిత్వము మృదుమధురమై విన నింపుగా నుండును. వారు సంస్కృతాంధ్రపండితులుగావున వారికవిత్వమందు దోషములు గానరావు. శైలి నిర్దుష్టమైయుండును. ఈనాగరఖండములో నక్కడక్కడ విచిత్రప్రయోగము లున్నవి. అవి పాఠకుల కింపు సంపాదింపఁగలవు. అనేకములైన మనోహరకథాంశములు గలవు. ఆయా స్థలముల మన శాస్త్రిగారు మిక్కిలి చక్కఁగాఁ దెలుఁగు గావించినారు. ఈ తెలుఁగు నాగరఖండము కొంచెమించుమించుగాఁ బూర్వకవిప్రణీతములవలెం గానవచ్చు ననుటకు సందియంపడ నక్కఱలేదు. శాస్త్రిగారిట్లే మఱికొన్ని పురాణములు రచించి లోకోపకార మొనర్తురుగాక యని కోరుచున్నాను.

శతావధానులును నవధానిశిరోమణిబిరుదాంచితులును
సంగీతసాహిత్యాది బహుకలాకోవిదులును స్వమతసిద్ధాంతనిపుణులును నగు
మధ్వశ్రీ కాశీ కృష్ణాచార్యులుగారు

బ్రహ్మశ్రీ జానపాటి పట్టాభిరామవిద్వత్కవిమహాశయా!

కం. శ్రీగిరినిలయునికృపచే
నాగరఖండమ్ముఁ దెలుఁగునను వ్రాసితి. నీ
నాగరఖండము వెలసెను
నాగరఖండ మయి కైతనాతికిఁ దలపై.

సంస్కృతాంధ్రాంగ్లేయభాషాకోవిదులును ఆంధ్రసాహిత్యపరిషదాధార
భూతులును బహుశాసనపరిశోధకులును ప్రెసిడెన్సీ మేజస్ట్రేటు, అసిస్టెంటుకలెక్టరు
పదవు లలంకరించి ప్రకృతము విశ్రాంతి వేతనము గైకొనుచు
ధర్మదేశభాషాసేవ సేయుసంపన్నగృహస్థులును నైన
బ్రహ్మశ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులు బియేబియల్ గారు

బ్రహ్మశ్రీ జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రులుగారు రచించిన యాంధ్రనాగరఖండ మక్కడక్కడఁ జదివినాఁడను. స్కాందపురాణాంతర్గతమగు నొకస్థలమాహాత్మ్యమున కిది తెలుఁగు. స్థలపురాణమను మాటమాత్రమే కాని యిందు లోకము తెలిసికొనవలసిన విషయము లనేకము లున్నవి. ఇతరపురాణములలోని కొన్నికొన్ని విషయము లిందును దగినరీతిగా వివరింపఁబడినవి. కవిత్వ మనర్గళధారాశుద్ధిగలిగి హృద్యముగా నున్నది. శైలి ప్రాచీనశైలి ననుకరించుచున్నది.

భాష్యాంతవ్యాకరణవేత్తలును శతావధానులును చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రులుం
గారి భాగినేయీభర్తలును కీర్తిశేషులైన శ్రీ చెలికాని లచ్చారావుబహాదరు
జమీందారుగారి యాస్థానపండితులును నగు
బ్రహ్మశ్రీ ద్వివేది నారాయణశాస్త్రులుగారు

తే. ఆంధ్రదేశగురూత్తములైన సుకవి
వరులు తిరుపతివేంకటేశ్వరులె మీదు
కైత నగ్గింప వాకొనఁగా వలయు నె
రమ్యకవితాస్త్రి! పట్టాభిరామశాస్త్రి!

తొలిపలుకు

జ్ఞానోదయమును గాంచినమానవులు బుద్బుదప్రాయము లగునీతుచ్ఛశరీరసౌఖ్యములను దగులుకొని కాలము వృథఁబుచ్చరాదనియో స్థిరమై ప్రకాశించు బ్రహ్మజ్ఞానము భక్తిమార్గమునఁ గనుగొని ముక్తిమార్గ మెఱుంగుటయే మానవజాతికిఁ బ్రధాన లక్షణం బనియో,

" జగతిఁ బుట్టి పుట్టి చచ్చి చచ్చి
పొరల నేల మనకుఁ బుట్టని చావని
త్రోవ వెదకికొనుట దొడ్డబుద్ధి "

యను పోతనార్యుని వాగ్వీలలయం దుదయించిన గాఢమగు నమ్మకముచేతనో, సరస్వతీకరుణాకటాక్షముచే లభించిన కవిత్వము భగవంతుని వినోదంబులం జూపు సత్కృతులు రచించి సార్థకముచేసిన నుత్తమజన్మము లభించుననియో స్కాంద పురాణాంతర్గత నాగరఖండమును శ్రీ జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రిగారు తెనిఁగించిరి. ఏతద్గ్రంథప్రాశస్త్యమును గుఱించి చెప్పుటకు ముం దీశాస్త్రిగారి పావనచరిత్రాంశములఁ గొన్ని లోకమునకుఁ జెప్పవలసియున్నది. వీరు జ్ఞానమలవడినదాది నేఁటివఱకు (రమారమి నలువది సంవత్సరములనుండి) భాషాసేవకై తను వర్పించి విశేషసుకృతము నార్జించుచున్నవారు. అభినవసరస్వతీ పత్రికాధిపతులై రమారమి ముప్పదిసంవత్సరములనుంచి పత్రిక నెన్నిచిక్కులలోఁ జిక్కుకొన్నను మానక నడపించుచుండుటయే వీరికిఁగల పట్టుదల నారోపిక సామర్థ్యముఁ జెప్పక చెప్పెడిని. బాల్యమునందే యష్టావధాన శతావధానములను జేసి పేర్వడ్డవారు.

" కాలుకా జేయియు నాడునంతవఱ కీకల్యాణిఁ బోషించెదకా "

అని పత్రికావిషయమునఁ బ్రతిజ్ఞఁ బట్టిననాఁడే వీరి యశఃకుసుమసౌరభ మాంధ్రదేశోద్యానవనవాటికల వ్యాపించి యున్నది. కవితాలోకమున వీరిపేరెఱుంగనివారు లేరు. కవులై శతావధానులై బహుగ్రంథకర్తలై పత్రికాధిపతులై సర్వవిధముల సమర్థులైయుండుట యటులుండ నిరాఘాటపాండిత్యముతోపాటు నిరర్గళవాక్శుద్ధికూడ కలవారని వీరి " ఆరోగ్యభాస్కరము " సాక్ష్యమిచ్చుచున్నది. వీరు లోకమున కాదర్శప్రాయులు. కవుల కనాదినుండి వచ్చుచున్న దారిద్ర్యబాధ వీరికిని దప్పదయ్యె. దీనికిఁదోడు సంసారబాధలు - ఇన్నిటికి లోనైనను కవితాసేవయే పరమావధిగా నెంచుటం జేసి కాఁబోలు నీతి కాలవాలమై ధర్మముల

గద్వాలాది సంస్థానములయందు రాజమర్యాదలను గాంచిన యిట్టిమహనీయుని గ్రంథమునకుఁ దొలిపలుకువ్రాయుభాగ్యము లభించినందులకు మే మెంతయు శ్రీ శాస్త్రిగారియెడఁ గృతజ్ఞులము. శ్రీశాస్త్రిగారి కితోధికగ్రంథరచనాసామర్థ్య మిచ్చి భగవానుఁడు చిరాయుర్భాగ్యోన్నతులచే సంరక్షించుఁగాత.

ఉ. నాగరఖండముఁ దెనుఁగునన్ రచియించి కరంబు మించుటన్
వాగనుశాసనాది కవివర్యులవోలె యశంబు గాంచుచున్
శ్రీగలవారలైతి రిలఁ జెప్పెడి దెయ్యది? దేహదార్ఢ్యమున్
రాఁగల దింక సత్కృతిని రంజిలఁజేసిన కారణమ్మునన్.

ఇట్టి యుద్గ్రంథము,

గీ. సప్తసంతానములలోఁ బ్రశస్తిఁ గాంచి
ఖిలము గాకుండునది ధాత్రిఁ గృతియకాన
కృతి రచింపుము మాకు శిరీషకుసుమ
పేశలసుధామయోక్తులఁ బెద్దనార్య!

యని కృష్ణదేవరాయలు పెద్దనార్యునింబలె యాడవరము జమీందారులగు శ్రీశాకరాజు పరాంకుశరావుగారు తమ కంకితంబుగ నిమ్మటం చర్థించిరని తెలియుచున్నది. రాజులకును గవిరాజులకును గలబాంధవ్యమీనాఁటిది కాదు, రాజధర్మములలో నిది ప్రధానమని గ్రహించి దేశముఖుగా రిందులకుఁ దొడంగుట సంశ్లాఘ్యము. గ్రంథప్రాశస్త్యమునకుఁ గృతికర్తయుఁ గృతిభర్తయు నిరువురును బ్రధానులే. ఇట్టియుత్తమగ్రంథమునకు లోకోత్తరగుణుం డగు దేశముఖుగారు నాయకుఁడగుట ప్రశంసార్హము. ఇప్పట్లు శాస్త్రిగారిపుణ్యము గొప్పది. ఇట్టిమహనీయులచే రచింపఁబడిన గ్రంథమును జేపట్టి గ్రంథరూపమున నాశీర్వాదములను బడసిన కృతిభర్త సుకృత మింతింతయని చెప్ప శక్యముకాదు. ఇందు నందు శాశ్వతకీర్తిఁ దేఁజాలు సత్కృతులను బట్టి పోషించుచున్నవారని చెప్పినచోఁ దక్కుంగల దేశముఖుగారి యౌదార్యాతిశయంబును బరోపకారపారీణత్వమును విద్యాభిమానమును గవిజనపక్షపాతమును నిరంతరదైవతారాధన తత్పరతను విశేషించి చెప్ప నేటికి? శ్రీదేశముఖుగారికి వారికుటుంబమునకు గుణధాముం డగుపట్టాభిరాముండు చిరసౌభాగ్యసంపత్తిని జిరాయురున్నతుల నిచ్చి సంరక్షించుఁగాత.

ఇట్లు బుధజనవిధేయులు,

వాజపేయయాజుల రామసుబ్బారాయఁడు, బి. ఏ.,
వెంకటనారాయణ.

సోదరకవులు,
స్నేహలతాకవితాసంఘాధ్యక్షులు,
కొల్లాపురము.

నాగరఖండము.

నవమాశ్వాసము.

కం॥ శ్రీకార్తికమాసాంతఃప్రాకటరుద్రాభిషేక బాడబజనతా
స్తోకాన్నదానయుత ! నాకౌకోరత ! శ్రీపరాంకుశావనినేతా ! ౧

ఆ॥ అవధరింపు. శౌనకాదిమును ల్పురాణార్థవేదియగుచు నవనిలోన
యశముగాంచినట్టి యా శ్రామహర్షణి చక్కి మరలి మరల సవినయముగ. ౨

తే॥ " విజ్ఞ ! యేదప్రియసమితి నేవేళలోన నెట్టివిప్రులఁ గూర్చుండఁబెట్టి శ్రాద్ధ
మాచరింపంగవలయునో యావిధానమెల్ల వాకుప్రువ్వ " నానతం డిట్టులనియె.

వ॥ దీనిఁ దొల్లి హరిశ్చంద్రు నాత్మజుండగు రోహితాశ్వుండు మార్కండేయు నడిగియుండె. హరిశ్చంద్రుండు స్వర్గతుండగుటయు రోహితాశ్వుఁడు రాజ్యంబు చేయునెడఁ దీర్థయాత్రాప్రసంగంబున మార్కండేయుండు సరయూసాగరసంగమంబు నకుఁ జని స్నాతుండై పితృదేవతలకు విధిపూర్వకంబుగాఁ దర్పణంబువిడిచి సార్థక నామంబగు నయోధ్యం బ్రవేశింపఁ దదాగమనంబు విని రోహితాశ్వుండు పాద చారియై సమ్ముఖంబుగాఁ జాలదూర మరిగి సాష్టాంగ నమస్కారంబు సలిపి. ౪

— శ్రాద్ధకల్పము —

కం॥ " స్వాగతమునీకు. మఱియును స్వాగతము. త్వదంఘ్రిరేణు సంస్పర్శముచే
బాగుగ మన్మార్గజతతి తా గడియించెం బవిత్రతను-ధన్యుఁడ నేఁ. " ౫

వ॥ అని చేయివట్టి పేరోలగంబునకుఁ దోడుకొనిపోయి పెద్దగద్దియం గూరు చుండఁబెట్టి తాను వినయావనతుండై దోయిలిఘటించి క్రిందఁగూర్చుండి. ౬

ఆ॥ " నిరభిలాషుఁడైన నీవిందు రాఁగతం బేమొ నిజముచెప్పు మోమహాత్మ !
యీయరానివస్తువేనియు నిచ్చెద మద్గృహాగతునకు మాటనిలుప. " ౭

వ॥ అని మధురంబుగా మనవిసేయుటయు మార్కండేయుం డిట్లనియె. ౮

తే॥ " తీర్థయాత్రాప్రసక్తి నేతెంచినార మిచ్చటికి. రేపుప్రొద్దున నేగఁగలము
మరల సరయూనదీసంగమమున కేము. నిరభిలాషులకును దర్శనీయ ముండు. ౯

తే॥ ఉత్తమబ్రాహ్మణుని స్వయముద్భవమగు లింగమును సాగరముఁగూర్చి లీలనేగు
నదిని గన నొక్కదినపుసేనస్సుతోలఁగునంచుఁ జెప్పిరి శాస్త్రజ్ఞులైనవారు ” ౧౦

వ॥ అని యిట్లు వాక్రుచ్చి సవినయంబుగా నెదుట నిలువఁబడియున్న యన్నర
నాయకుం బొడగాంచి ౧౧

తే॥ “ నీవు చదివిన వేదముల్ నీదుశ్రుతము నగ్నిసాక్షికముగను బెండ్లాడఁబడిన
నీ కళత్రంబులును మఱి నీదుధనము సఫలమయ్యెనె మానవసార్వభౌమ ! ” ౧౨

వ॥ అని ప్రశ్నించుటయు రోహితాశ్వుం డిట్లనియె. ౧౩

తే॥ “ నా పఠించినవేదముల్ నాదుశ్రుతము నగ్నిసాక్షికముగను బెండ్లాడఁబడిన
నా కళత్రంబులును మఱి నాదుధనము సఫలమగుటన నెట్లు వాచంయమేంద్ర ! ”

వ॥ అని యిట్లడుగుటయు వెండియు మార్కండేయుండు ౧౪

సీ॥ “ అగ్నిహోత్రఫలంబు లవనీతలాధ్యక్ష ! యజురాదికములైన యాగములు.
శీలవృత్తఫలంబు చిత్రభానుకులీన ! కడువిమర్శించినయెడల శ్రుతము.
రతిపుత్రఫల లహో రాజన్యమూర్ధన్య ! యగ్నిసాక్షిగఁ బెండ్లియైన స్త్రీలు.
దత్తపుత్రఫలంబు ధర్మాధ్వసంచార ! యార్జింపఁబడినట్టి యఖిలధనము.
నీవిధం బెఱింగి యీ వన్యవిధమును మానవలయు నెపుడు మానవేంద్ర !
యస్మదుక్తవిధి నిహాముత్రఫలకాంక్షు లందఱికిని గార్యమగును శ్రీద ! ” ౧౫

వ॥ అని వక్కాణించి పురాణరాజన్యులయు విశేషించి దేవజ్ఞులయుఁ జిత్రకథ
లం జెప్పుకొనుచుఁ గూర్చుండుటయు నందొక్కకథ యవసానంబున రోహితాశ్వ
మహీపతి యమ్మునిశ్రేష్ఠుదిక్కు మొగంబై ౧౬

కం॥ “ భగవానుఁడ ! ద్విజతతికిం దగుగతి శ్రాద్ధాచరణము తప్పనిపనియా
నుగదా ! బహుభేదము లం దగుపడుఁ. దత్కల్పమును దయం జెప్పఁగదే ” ౧౭

వ॥ అని యడుగుటయు వెండియు మార్కండేయుం డిట్లనియె. ౧౮

కం॥ “ నిజమే యడిగినవాఁడవు భుజభవ ! శాఖావిభేదములచే శ్రాద్ధ
వ్రజమందును భేదంబులు ద్విజతతి కేర్పడియె. దానిఁదెల్పెద నీకున్. ౨౦

తే॥ కాన నానర్తవసుమతీజానికి మును భర్తృయజ్ఞునిచేఁ జెప్పఁబడినయట్టి
శ్రాద్ధలక్షణమును సకృచ్ఛ్రముగ నీకుఁ జక్కవచియింతు రోహితాశ్వ ! వినుమయ్య

ఆ॥ సౌంతయాశ్రమమున సుఖముగాఁ గూర్చున్న భర్తృయజ్ఞకడకుఁ బరమభక్తి
నరిగి కేలుమోడ్చి యానర్తభూపాలుఁ డెంతయునుమృదూక్తి నిట్టులనియె. ౨౧

ఆ॥ పితృభీష్టమైన పృథుశ్రాద్ధకల్పముం జెప్పుమోమహాత్మ ! యిప్పుడీవు.
నాదుపితరులెల్ల నాచేత శ్రాద్ధమం దర్చితులయి తృప్తినందునటుల. ౨౨

సీ॥ శ్రాద్ధకర్మమునకు సముచితంబైనట్టి కాలంబదెద్ది త్రికాలవేది !
యాకార్యమందు సమర్హంబులైనట్టి ద్రవ్యంబులెయ్యవి తాపసాగ్ర్య !

అటు భోక్తలుగనుండ నెటువంటిద్విజులకు యోగ్యతకలదయ్య యోగివర్య !
యెటువంటివారల నేతి యందుఁబరిత్యజింపంగవలయును క్షితిసురేంద్ర !
మఱియుఁ దచ్ఛ్రాద్ధమందున మంచివనుచు వేని నుపయోగపఱుపనౌ మానిచంద్ర!
యంతయునునాకు నర్గలంబైనకరుణ నానతీయంగదయ్య యోయమివరేణ్య ! "

క|| అని యిట్లు వచించుటయును ననఘుతముండైన భర్తృయజ్ఞుఁడు కృప న
జ్జననాథుదిక్కు మొగమై మనమునధ్యానించుచభవు మఱియిట్లనియెన్. ౨౫

ఆ|| " ఎద్దివినుటవలన నిమ్మహి మానవుల్ శ్రాద్ధఫలముఁ బడయఁజాలియుందురో
యత్యుదీర్ణమైన యాశ్రాద్ధకల్పంబు నుడువువాఁడ వినుము పుడమిఱేఁడ ! ౨౬

— ♦ అమావాస్యాశ్రాద్ధావశ్యకత ♦ —

తే|| శ్రాద్ధ మమవసనాఁ డవశ్యంబుగాను బెట్టవలయును సతము కోవిదజనంబు.
దాన స్వర్లోకసౌఖ్యంబు తప్పకబ్బుఁ బితరుల సంతానమునుగల్గు నవనిపాల ! ౨౭

సీ|| శీతబాధార్దితుల్ వీతిహోత్రప్రాప్తి వరణములకై యాతురపడునట్లు
దారిద్ర్యపీడితు ల్ధనసంచయంబును హృదయంబునం దిచ్ఛయించుభంగిఁ
గర్షకు ల్సస్యంబు కడుఁబెరుంగుటకుఁగా వృష్టి ప్రతీక్షించువిధముగాను
జక్రవాకము లుషస్సమయంబునం బొద్దుపొడుపునకై యాసపడువడువున
నాఁటకంగుందు పితరులు నమను గోరుచుందు. రటుగాన నయ్యెడ నుదకముననొ
శాకముననొ యొనర్పనౌ శ్రాద్ధకర్మ. మంతఁ బితరులకగుఁ దృప్తి. యఘుముదొలఁగు.

ఉ|| ఆఁకలి వెల్లనం బితరులందఱు మారుతరూపులై యమక్
వాకిలిఁగాచియుండెదరు. వారికి శ్రాద్ధము వెట్టి భక్తిమై
లోకులు తృప్తిసేయనగు. లోప మొనర్చినఁ బ్రొద్దుగ్రుంకునం
దాఁక వసించి దుఃఖమునఁ దర్లుదు రుస్సురటంచుఁ దిట్టుచున్ " ౨౯

తే|| అనుడు నానతిఁ జనపతి " మునివరేణ్య ! శ్రాద్ధ మమవసనాఁ డేలసలుపవలయు ?
మృతులు కర్మానుకూలమౌగతికిఁజనక సుతునిసదనము నేటికిఁ జొత్తురయ్య. ౩౦

క|| ఈ సంశయంబు నామది నో సంయమివర్య ! కలిగె. నున్నదియున్న
ట్లీసర్వం బెఱిఁగింపుము " నా సంతసపడుచు నతఁడు నగుమొగ మొప్పన్. ౩౧

తే|| సత్యమిద్ది మహాభాగ ! జనులు స్వస్వకర్మముల కనుగుణమైనగతిని గందు.
రింక నిజవంశజునియింటి కెటులవత్తు రనెడివిచికిత్సఁ దీర్చెద నవధరింపు. ౩౨

తే|| చచ్చిపోయినవా ర్స్వవంశంబు పుడమి నుండునందాఁకఁ గ్రమ్మఱ నుదయమంద.
రందుఁ బుణ్యాత్ములకు ల్దివి నకృతపుణ్యు లంతకునిలోకమునను వసింతు రధిప ! 33

చం॥ మతియొక మేనువూని యట మంచియొ చెడ్డయొ కర్మపుంఫలం
బరమరలేకపుచ్చు త్రిదశాలయవాసులకుం గృతాంత మం
దిరమునసుండువారికిని నిచ్చలునాఁకలియుం బిపాస ము
మ్మరమగుచుం ద్రిపూరుషులమట్టుకు నుండు మహీపురందరా! 3౪

ఆ॥ తండ్రివైపు మూఁడుతరములవటికును దల్లివైపు మూఁడుతరములవటి
కాఁకలియును దప్పి యలజడిగుడిపెడిం గాని యవలనుండ దోనృపాల! 3౫

తే॥ శుభమొ యశుభమొ తనకర్మ ముభయము లనుభవించి కుల మంతరించిన వెనుకమరల
వచ్చిపడుదురు పుడమిపై వసుమతీశ! త్రాడుముడియూడిపడు కుండజాడదోఁప.

తే॥ అట్లుగాన విచక్షణు లన్వయంబు నిలుపుకొనుటకు యత్నంబు సలిపిరెట్లొ
యారసునిదొట్టి పుత్రులం దేరి సేని గాంచవలయును నీక నేమిగలదుచెప్ప. 3౬

కం॥ ద్వాదశవిధసుతసంతతి నేదేఁ దురదృష్టవశత నేర్పడకున్నన్
భూదయితా! పితృగు ప్తికిఁగాఁ దత్పిప్పలమునాటి కను సాకవలెన్. 3౭

ఆ॥ జమ్మితోడఁ బెండ్లిసల్పంగఁబడినట్టి రావి నెంతదాఁక రస భరించు
నంతదాఁకఁగూడ నవ్వారివంశంబు క్రమముగాను బెంపుగాంచు భూప! 3౮

ఆ॥ రావిచెట్టువేసి రహిఁ బెంచినటువంటి పంచజనులు పుడమిఁ బడి యఘమున
విడువఁబడి శుభంబు పడయుచత్యు త్తమయోనియందుఁ బుట్టు వొందఁగలరు ౪౦

కం॥ కావునఁ బ్రతిదివసంబును జ్యావర! పితృగణముగూర్చి యన్నము నుదకం
బీవలయుఁ దత్స్వరూపులఁగా వారలఁ జేరుకొందు రిగద ధర్మజ్ఞుల్. ౪౧

కం॥ పితృతర్పణముంజేయక యతిసాహసులగుచు మున్నె యన్నముతిన్నన్
మతిమాలి జలము ద్రావిన క్షితిని బితృద్రోహులగుచుఁ జెడుదురువారల్. ౪౨

కం॥ క్షుత్తృష్ణాపీడితులై నిత్యముఁ గృశియింత్రువారు నిశ్శంకముగా.
నుత్తమలోకమునందే యెత్తువడుదు రన్న మదక మిడువా ల్లేమిన్. ౪౩

చ॥ అనుదినముం బయోన్నముల నంశుకచందనకుంకుమాదులన్
ఘనపితృమేధముఖ్యములఁ గాంక్షఁ బ్రితర్పితులై పితాళ్లు కో
రిన సకలార్థము ల్కరుణ రెక్కొన నిచ్చెద. రేల పెక్కు. లో
యనఘ! త్రివర్గముం గలుగు నాపితృపాదుల పూజనంబునన్. ౪౪

కం॥ ప్రతిదినమును శ్రద్ధాయుతఁ బితృతర్పణమాచరింప బిట్టలసెడి దు
ష్కృతు లెల్లరును ద్విపాత్తులు ధుతశృంగులు నైనయట్టి దున్నలు తలఁపన్." ౪౫

కం॥ అనియిటు వక్కాణించుడు జననాథునిమది మఱొక్క సందేహము గ
ల్గిన భర్తృయజ్ఞనామక మునివరునకుఁ గేలుమోడ్చి మొగి నిట్లనియెన్. ౪౬

కం॥ "ఇకఁగొన్ని పుణ్యకాలము లకలంకా! బహువిధముల నలరెడిఁగాదే.
యొక యమవసనాఁడే తప్పక శ్రాద్ధం బేల పెట్టవలసెను జెపుమా. ౪౭

—♦ శ్రాద్ధము లేర్పడినవిధము. ♦—

ఆ॥ అనుడు ధర్మపుత్త్రుఁ డానర్తభూభర్తఁ జూచి "సత్యమిద్ది క్షోణినాథ!
కలవు శ్రాద్ధయోగ్యకాలము ల్పితృతృప్తికరము లింక నెన్నొ గణనచేయ. ౪౭
సీ॥ మన్వాదులందొట్టి మంచికాలములను సంక్రాంతిమున్నగు సమయములను
నయ్యుగాదులు మొదలైన పక్షతులను రవ్యోమవధీకుల గ్రహణములను
నల్ల గజచ్ఛాయయందును దద్వ్యతీపాతంబునందును భక్తిమెయిని
బితృదేవతలఁ దృప్తిపెట్టుటకై శ్రాద్ధ మొనరింపవలయును మనుజనాథ!
యర్హులైనయట్టి శ్మాసురు ల్పితృతృప్తిదంబులైనయట్టి ద్రవ్యములును
బ్రాప్తమైనయపు డపర్వంబునంగూడ శ్రాద్ధ ముచితభంగి సలుపవలయు. ౪౮

—♦ అమావాస్యాశ్రాద్ధము. ♦—

ఆ॥ తీర్థములఁ బ్రసిద్ధదేవాలయంబులం బెట్టవలయు శ్రాద్ధ మట్టు మఱియు.
నందులో విశేష మమవసనాఁటి శ్రాద్ధంబునందుఁ గలదు. దానివినుము. ౫౦
కం॥ ఆమయన రశ్మిసహస్రప్రముఖము.తత్తేజమునను భానుఁడు త్రైలో
క్యమునకు దీపకుఁ.డచ్చట హిమదీధితిఁగూడి యాతఁ డెసఁగెడి నొకటన్. ౫౧
కం॥ ఇద్దఱుఁగూడివసించుట నద్ది యమావాస్యనాఁగ నభిహితమయ్యెన్.
దద్దినము ధర్మకృతికిం బెద్దది-పితృకృతికిఁ దద్దపెద్దది యరయన్. ౫౨
సీ॥ అధిప! యగ్నిష్వాత్తు లాజ్యపు లోమపుల్ బర్హిషదులు రశ్మిపాయులు నుప
హూతు లాయంతునల్ ఖ్యాత నాందీముఖుల్ శ్రాద్ధభుక్కులు నాఁగ సమభిహితులు
క్రతుభుక్త్వసంయుక్తపితృగణంబులు తొమ్మి-దజునిచే నిర్దిష్టమయ్యె నిటుల.
నాందీముఖులవీడి యందఱ వసురుద్రు లాదిత్యు లాశ్విను లగ్గలముగఁ
దృప్తిపెట్టుదు-రవ్వారిఁ దృప్తిపెట్టియే యజుండును దా సృష్టిసేయుఁబూనె.
వీరలేకాక మఱియుఁ ద్రివిష్టపమున మనుజులపితాళ్ళుసహితము మనినవారు. ౫౩
తే॥ తమ స్వవంశజకృత పృథుశ్రాద్ధసమితి నమరులుంబోలె సంతృప్తు లందుఁ గొంద.
ఱుద్ధరణి నీరమేనియు నొసఁగునట్టి వాడుకులే కేడ్చువారలు కొంద ఱధిప! ౫౪
కం॥ పితృలోకము కడుదొడ్డది క్షితిపా! వేల్పులకుఁగూడఁ జేరఁగరాదం.
దతిభక్తి నాపితాళ్ళకుఁ గ్రతుభుజు లందఱును బూజ గావింపరొకో. ౫౫
క॥ ఒకపరి యగ్నిష్వాత్తాదిక పితృదేవతలు ప్రీతి దేవేశుని యం
తికమున కరుగం బయనము ప్రకటించుడుఁ దద్విధంబు పరికించి యటన్. ౫౬
ఆ॥ మనుజులాపితాళ్ళు చనుదెంచి యాఁకలిదప్పికలను మిగుల దైన్యపడుచు
వేదభోదితములు పితృవల్లభములైన సూక్తములను జాల స్తుతియొనర్ప ౫౭

కం॥ పితృదేవతలు మనుష్యులపితరులకుఁ బ్రసన్నులగుచుఁ బ్రీతి "భవ త్స
మ్మతమెది? వ్రాకువ్వఁడు సువ్రతులారా! యిత్తు" మనుడు వా రని రిటులన్.
తే॥ "మేము మనుజులపితరుల మోమహాత్ములార! సుకృతంబుకలిమిమైఁ జేరి స్వర్గ
మమరులంగూడి తిరుగుచుంటిమి విమానములపయిం బోవుచుంటిమి వలయుకడకు.
ఆ॥ ఆడ నప్సరసలు పాడ గంధర్వులు పొగడ గుహ్యకులు విబుధులతోడఁ
గూడి యుండుచుంటి మీడుజోడుగఁ గాని యాఁకలికిని దప్పి కాఁగ లేము. ౬౦
ఆ॥ వానికాఁగ లేక వహ్నిమధ్యంబునం దున్నయట్లు తలఁచుచును ఖగములఁ
గొట్టి తిననొ లేక పట్టి యచ్చరపిండు గుహుకనో దురూహపడుదు మేము. ౬౧
ఉ॥ నాకములోని పక్షులను నాశనముల్ జర లేనివాటచే
నాఁకలిపట్టలేక తినునాస రహస్యముగా నొకండజం
బేకడనేని పట్టుకొని హింసయొనర్పఁగఁబోవఁ జావదిం
కేకరణిన్ భరింపనగు నీక్షుధ? యానతియిందు సత్కృపన్. ౬౨
తే॥ అట్లు నందనమున మనోహరములైన చెట్లు ఫలసహితములగ వీక్షింపఁబడెడిఁ.
దత్ఫలంబుల నేని తిందమని పోయి పట్టి లాగినను౦ దెగిపడ వదేమొ. ౬౩
కం॥ ఈ సురసరిదుదకంబు పిపాసార్తులమగుచు మేము పానము సేయం
గా సమకట్టినఁ జుక్కయు దోసిటిలోపలికి రాదు.దోవ మదేమో. ౬౪
కం॥ తినువాఁడు త్రావువాఁడును గనఁబడఁ డొకఁడేని యిచటఁ. గావున స్వర్గం
బున నునికి మాకుఁ జూడఁగ ఘనకష్టంబయ్యె. నేమికలదిఁకఁ జెప్పన్. ౬౫
మత్తకోకిల॥ ఈ యమర్త్యులు గుహ్యకాదులు నెక్కి తాము విమానముల్
పోయి గాఁ జరియించుచుండిరి యాఁకటం దగఁ గుందక
క్లేయెడం దమి మేమునందుము యీక్షుధార్తికిఁ గారణం
బేయదో వివరించి మాక్లేశమెల్లఁ బాపుఁడు విశ్రుతుల్! ౬౬
తే॥ మీరు వేల్పులపితరులు. మేము నరులకుం బితాళ్ళము. కావునఁ గోరిమిమ్ము
శరణటంటిమి.మాకిఁక శాశ్వతంపుచెలిమి నొడగూర్పుఁ డమరులకట్లొ యట్లు." ౬౭
కం॥ అనియిట్లు నరులపితరులు మనవియొనర్చుటయు వారు "మాకును ఘనవా
మాఁదొట్టి సురలు శ్రాద్ధములొనరింపనియపుడు కష్ట మున్నదె యిటులన్. ౬౮
తే॥ ఆందువలనను వచ్చి యియ్యమరవరుల నాశ్రయించుచునుండెద మన్వహంబుఁ
దత్కృతశ్రాద్ధములనుండి తద్దతృప్తి నెనయుచుందుము లోపం బొకింతలేక. ౬౯
కం॥ భవదన్వయసంజాతులు పవిత్రులయి దర్శముఖ్యపర్వంబుల శ్రా
ద్ధవిధు లొర్చినయెడలఁ దనివి యొవ్విధిఁ గలుగకుండు నిచ్చలు మీకున్. ౭౦

చం॥ ఎపుడు ప్రమత్తతం గులజు లించుక తర్పణమేని చేయరో
యపుడు క్షుధం బిపాసఁ గడు వ్యాకులులయ్యెద రీర లందఱున్.
దపనజపట్టణస్థులగు తక్కటివారి యవస్థ యద్దసే
ల-పితరులార! మీరుపడులంపటకుండు కతం బిదేచుడీ. ౨౧

ఉ॥ కావున మీకుదత్తమగు కవ్యము మాకును బంచియిచ్చుచో
నీవడి నేగి బ్రహ్మకడ కెంతయుఁ బ్రార్థనసేసి మీకు ల
గ్గావిధ మాచరింతు"మని యందుల కొప్పడు వారిఁగొంచుఁ ద
ద్దేవపితృవ్రజంబు కడు ధీరత వేలుపుపెద్ద పాలికిన్. ౨౨

చం॥ చని వినయాన్వితంబుగను సాగిలిమ్రొక్కి నుతుల్పొనర్చుచున్
వనజభవుండు "మీర లిటువచ్చుటకుండిన హేతు వెయ్యదో
మును వచియింపుఁడయ్య పితృముఖ్యులు! నేనె సురాళిఁగూడి మి
మ్మనయముఁ గొల్వవత్తుఁగద! యట్టిరువచ్చుట చిత్ర మారయన్. ౨౩

తే॥ మానవాకారులై నట్టి మతియుఁగొంద అల్పతేజస్కులై మిమ్ము ననుసరించి
యున్నవారలు.వీరెవ్వరో యెఱుంగఁజెప్పఁడీ పితృదేవతాశ్రేష్ఠులార!" ౨౪

చం॥ అనుడుఁ బితామహున్ గుఱిచి యప్పితృదేవత "లార్య! వీర ల
మ్మనుజులకుం బితాళ్ళు.భువి మంచిపను ల్పొనరించుటన్ దివిన్
మనఁగలవారలై రి.సురమధ్యమునం జరియించుచుండి-రై
నను నిజవంశ్యు లేరు నొకనాఁడును గవ్య మొసంగకుండుటన్. ౨౫

చం॥ ఘనమగు క్షుత్పిపాసలకుఁ గార్శ్యము వీరికిఁ దప్పదయ్యెఁ.గా
వున "ననయంబుఁ దృప్తిమెయిఁ బొల్చెడిభంగి ననుగ్రహింపుఁడీ"
యని మము వేఁడఁజొచ్చిరి యజా! యిపు.డంతటిశక్తి మాకు లే
మిని నినుఁ జేరవచ్చితిమి.మేకొని యట్లొనరింపవే దయన్. ౨౬

తే॥ ఎపుడు సురలను జాపల్య మెనయఁగలదొ యపుడ యీదురవస్థ మాకందఱకిని
దారసిల్లును బరమేష్ఠి! వారలిచ్చు కవ్యములఁగాక మా కెట్లుకలుగుఁ దృప్తి. ౨౭

తే॥ కాన మేమును వారలుం గలసి నిత్యతృప్తులముగాఁగఁ గరుణింపు దేవ! స్వీయ
వంశ్యులిచ్చెడికవ్యము ల్వారు మాకు నిచ్చెదరు.గాన వచ్చితి మిటకు మేము. ౨౮

ఉ॥ దేవతలిచ్చుకవ్యమునఁ దృప్తిజనింపదు మాకు దేమనన్
దేవ! క్రియావిహీనమది దివ్యులకుం గ్రియలేదు. "స్నాతులై
పావనధౌతవస్త్రముల భాసిలు భూసురులిచ్చుకవ్యమే
దేవపితృవ్రజంబునకుఁ దృప్తిద" యంచు శ్రుతుల్వచించెడిన్.

కం॥ లే దధి క్షారము సురలకు క్ష్మాదైవతములకుఁబోలె స్నానము సేయన్.
గాదందున మాకిష్టద మాదేవతలిచ్చు సుధయు నంభోజభవా! ౧౦

ఆ॥ కాన మనుజదత్త కవ్యంబువలననే నాకమునవసించు మాకు వారి
కధికతృప్తిగలుగున ట్లొనరింపుమీ కరుణయుంచి హేమగర్భ! నీవు" ౧౧

చం॥ అనవినిధాత కొంతవడి యాత్మను ధ్యానమునూని యిట్లనున్-
"జనులు క్రమక్రమంబుగను సత్క్రియలం ద్యజియించి దుష్టులై
మనుదురు.హవ్యకవ్యములమాట దలంపరు-కాన నింక నీ
ఘనపితృసంచయంబునకుఁ గష్టముగల్గుట నిక్క మారయన్. ౧౨

కం॥ త్రేతాయుగమిది.యపుడే యీతీ రారబ్ధమయ్యె.నింక ద్వాపరమం
దా తెన్ను కుదురకొనుఁ.గలి యే తేరం జెప్పవలసియే యుండ దహో! ౧౩

కం॥ కాన సుఖోపాయంబొక డేను కచించెదను వినుఁడహీనగుణాఢ్యుల్!
మానవులిచ్చెడికవ్యముచే నగ్గలముగను దృప్తిసెందఁగ మీరల్. ౧౪

తే॥ పితృపితామహ తత్పితృప్రీతికొఱకుఁగా మహీసురదత్తమౌ కవ్యమునన
యగును సంతృప్తి నామపర్యంత మందఱకునుగూడను బితరులారా! ధ్రువముగ.

తే॥ అట్లు మాతామహాలపక్షమందుఁగూడ మూగురకుం దృప్తిసేయుచోఁ దగువిధమున
నగును సంతృప్తి నాదాఁక నందఱికిని వినుఁడు భవదీయసంతృప్తివిధము నింకను.

చం॥ పితరుల పేళ్ళు చెప్పుచును బ్రాహ్మణమరాళికి భిక్ష పెట్టినన్
దతమగుతృప్తియావిధము తత్పితృనామము లుచ్చరించు చ
వ్వితమున భక్తిఁ బిండములు పెట్టిన మీకగుఁ దృప్తి గాన నో
పితరులు మీనివాసములఁ బ్రీతిమనుండు-చనుండు మీరికన్" ౧౭

కం॥ అనవుడు వేల్పులపితరులు మనుజులపితరులును ఘుస్రమణితుల్యములై
ఘనదేవయానములపైఁ జనిరి నిజస్థానములకు క్ష్మాపాలమణీ! ౧౮

ఆ॥ అటుఁ జాలకాల మరుగఁ ద్రిపురావమశ్రాద్ధములను బెట్టఁజాలరైరి.
వరులు పెక్కురును బితరుల నుద్దేశించి కవ్యముల నొసంగఁ గడఁగరైరి. ౧౯

తే॥ తిరిగి మునుపటివలెనె యా నరులపితరులకును దన్నిర్జరపితరులకునుగూడ
క్షుత్పిపాసోద్భవంబౌ ప్రసూతిజంబు మిక్కుటంబగుటయును సమేతులగుచు. ౨౦

తే॥ అందఱును బ్రహ్మసన్నిధి కరిగి యెఱఁగి యుచ్చరవమున నిట్లని. "రోమహాత్మ!
యస్మదన్వయసంజాతు లధికదౌష్ట్యమూని మముఁగూర్చి శ్రాద్ధంబు లొనరుపమిని.

తే॥ కష్టపడుచున్న వారము-కడుదరిద్రులును మముం దృప్తిపెట్టనౌ నను వెతింగి
మఱి యథాపూర్వముగ మేము మనువిధంబుఁ జూడవోయని యీరీతి వేడఁగట్లయును

నవమాశ్వాసము.

చ॥ దయగలఁడై విధాత పితృతండముఁ గూరిచి యిట్లనున్, "నిజం
బయిది. మహోదయా! గా ల్వెనుకఁబడ్డకొలంది దినక్రమంబుగా
నయభయదూరులై జనులు న్యాయముదప్పి చరించుచున్నవా
రయినను మీరు తృప్తులగునట్లు ఉపాయ మొకండు చేసెదన్. ౯౩

క॥ అమవసనాఁ డెవ్వారలు తమ పితృవర్గమునుగూర్చి తత్పరతను శ్రా
ద్ధము వెట్టుదు రవ్వారు ధనము ధాన్యము గలిగి రిపుజనంబుల నెల్లన్ ౯౪

క॥ గెలిచి యపమృత్యు వెనయక యిల సుస్థితులగుదు"రనుచు నిట్లనుటయు వి
ట్టైలమిం జెంది స్వకీయస్థలములకుం జనిరి వారు ధరణీకాంతా! ౯౫

చ॥ అమవసనాఁడు వంశభవు లాదట శ్రాద్ధముఁ బెట్టఁజొచ్చుడున్
దమి నటఁ గవ్యముల్గుడిచి తత్పితృదేవతలెల్ల రొక్క మా
సము సుఖముండుచుండిరి రసావర! యంతటఁ గొన్ని నాళ్ళ కా
యమవసనాఁటి శ్రాద్ధమె మహాశ్రమమయ్యెను భూజనాళికిన్. ౯౬

ఆ॥ మనుజు లవ్విధం బమావాస్యనాఁడు శ్రాద్ధములు తలచు పెట్టక మసలుటయు
నమరులును మనుష్యలో పితృగణములు క్షుత్పిపాసలకుఁ బ్రశోష మొంది ౯౭

క॥ కడుదీనవదనులగుచును బడఁ జతుసృపులనుండి శావ్వకణము లొం
డెడఁ గూడుకొని ప్రజాపతికడ కరిగి నమస్కరించి ఘనవినదమునన్ ౯౮

క॥ "దేవా! మే మొకనెలవఱ కేవిధముగు కొఱఁత లేక యెంతయుఁ దృప్తిన్
దైవాఱ జనులు దర్శం గావింతురు శ్రాద్ధమనుచుఁ గరమనుకంపన్ ౯౯

శా॥ వక్కాణించితి. కాని దౌష్ట్యయుతులై వా రద్దియుం జేయరై
రిక్కాలంబున. క్షుత్పిపాసలకు మే మెట్లోర్తు. మేదోవిధిన్
జక్కంజేయ ననుగ్రహించి మగుడన్ నా నేమిసేయంగనౌ
నా కార్యం చతఁ డింతసేపు మదిలో యోజించి తా సత్కృపన్ ౧౦౦

ఆ॥ "యీ వమ్మదర్శమై మఱొక్క చిన్ని యుపాయ మెడదఁ దోఁచెఁ బిత్రధీశులార!
యకృతమగును గాక యమవస శ్రాద్ధంబు-లొక్కయేడు తృప్తి యొనరు మీకు.

—• పితృపక్ష శ్రాద్ధము. •—

క॥ రవి కన్యాగతుఁడగునెడఁ దవిలి పితృ వృతాహమందుఁ దత్పరతను శ్రా
ద్ధవిధి కృతమైనచో మీ కవు నాప్యాయనము లెస్స యబ్దముదాఁకన్. ౧౦౨

ఆ॥ ఇత్తెఱంగ తెంగి యిల శ్రాద్ధములు ప్రజల్ ప్రేతపక్షమందుఁ బెట్టఁగలరు.
ఒకరిచేతనట్టు లొనరింపఁబడినను నబ్దమెల్లఁ దృప్తియగును మీకు. ౧౦౩

కం॥ ఆ పితృపక్షమునందున నోపిత మిమ్ముఁగూర్చి శ్రాద్ధ మొనరుపకున్నన్
పాపపుఁ జండాలత్వము ప్రాపించును బితరులార ! ప్రజలకుఁ గానన్ ౧౦౪

తే॥ కూరయో కాయయో యింత కూరుచుకొని సవిత కన్యాగతుండైన సమయమందు
సలుపవలయు దరిద్రుఁడున్ శ్రాద్ధకర్మ. మింతకంటెను వాక్రువ్వ నేమిగలదు. ౧౦౫

సీ॥ తత్పితృపక్షశ్రాద్ధంబుఁ బెట్టనిచెట్టుఁ గూడి యొక్కరుగున్నైఁ గూరుచున్నఁ
దత్పితృపక్షశ్రాద్ధంబుఁ బెట్టనిచెట్టువండ నొక్క టెకయ్యఁ బండుకొన్నఁ
దత్పితృపక్షశ్రాద్ధంబుఁ బెట్టనిచెట్టు పంక్తిఁ గూర్చుండి యప్పములుతిన్నఁ
దత్పితృపక్షశ్రాద్ధంబుఁ బెట్టనియట్టి కట్టిఁడిఁ జేసేత ముట్టుకొన్నఁ
జాలనదు లేల. యకృతతచ్ఛ్రాద్ధుతోడ నొక్కచోఁ గూడి మాటాడియున్నఁ గాని
ధనము ధాన్యము సుఖము సంతతియు లేక ఘోరనరకంబునం గూలుఁ గొనకు నరుఁడు.

తే॥ అట్లుగావున నవ్యగ్రులగుచుఁ జనుఁడు ప్రీతి స్వస్థానములకు నోపితరులార !
యతిభయంకర కలికాలమందు సేని పెట్టు, ఈ యొక్కశ్రాద్ధంబు బీదగూడ ”

కం॥ అనవిని పితరులు స్వనికేతనములకుం జనిరి ప్రీతిఁ. దచ్ఛ్రాద్ధంబున్
జనులు కలిమోహమునఁబడి పొనరుపఁబోరైరి దుష్టబుద్ధిని భూపా ! ౧౦౭

కం॥ అకృతశ్రాద్ధుల పితరులు సకలామరపితృసమూహ సము పేతముగా
నకటాయని వడివడి నజు సకాశమున కరిగి యొరఁగి శరణని మఱియున్ ౧౦౯

శా॥ “ దేవా ! యేటికి నొక్కమాఱయిన నాదిత్యుండు కన్యాగతుం
డై వర్తిల్లెడివేళఁగూడ ఖలులో నస్మత్కులస్థాళిచేఁ
గావింపంబడవయ్యె శ్రాద్ధములు. క్షుత్కార్శ్యంబు ప్రాప్తించెమా.
కీవేదిక్కిఁక. మాన్పటట్లు చెప్పుమీ యేదో ప్రతీకారమున్. ౧౧౦

తే॥ ఏటికొకపరి మా కన్నమిడనివంశ్యు లున్న నొక్కటె. పేర్మని చన్న నొకటె.
వీఁక వంశక్షయం బైనఁ గాకపోయెఁ. బుడమిఁబడియుండుచుంటిమి పోయి పగుడ”

కం॥ అనవిని వనజాసనుఁ డాత్మను యోజనచేసి తడవు తద్దయుఁగృప ని
ట్లను. “ మీర లెప్పటికి మూదమెనయఁగనగు చిన్నియనువు నెఱిఁగితి వినుఁడీ ౧౧౨

—♦ గయాశ్రాద్ధము. ♦—

ఆ॥ ఒక్కసారియేని మిక్కిలిశ్రద్ధమై గయను మిమ్ముఁగూర్చి కవ్యమిడినఁ
దత్ప్రభావమునను దప్పక దివ్యత్వ మెనయఁగలరుమీర. లింత నిజము. ౧౧౩

సీ॥ బ్రహ్మహత్యందొట్టి బహుపాతకంబులం గావించినటువంటి కటికయేని
రౌరవంబునఁగూలి రోరూయమాణుఁడై యుండినయటువంటి మొండియేని
పెద్దకాలమునుండి తద్దఁ గుంభీపాక మనుభవించు కృతఘ్న మనుజుఁడేని
దయ్యమైపట్టి త తర్జనంబులచేతఁ జెప్పుదెబ్బలుతిను చెనటియేని

స్వీయవంశజుఁ డెల గయాశీర్షమునకుఁ బోయి శ్రాద్ధంబుఁ బెట్టినఁ బూర్వకృతము
లైన దుష్కర్మముల ఫల మవలఁ ద్రోసి మోక్షసామ్రాజ్యపదవిని బొందఁగలుగు.
ఆ॥ ఈ మదుక్తము శ్రవణించి యింక మనుజు లధనులయ్యు గయాశిరమందు మీకుఁ
బెట్టుదురు శ్రాద్ధ మొకటేని పితరులార! ముక్తినిచ్చుచు నయ్యది వ్యక్తమగును ”
కం॥ అనియిట్లు చెప్పి వారల కనుజ్ఞ యిచ్చుటయుఁ జొచ్చి రాత్మపదము. లా
దినము మొదలుగాని యేర్పడియెను శ్రాద్ధము లా త్రిపురుష మిల భూపాలా! ౧౧౬
ఆ॥ బ్రహ్మ మొదలుచేసి పరలోకగతులైన స్వకులజులగుఱించి శక్తికొలఁది
నంతమందిద్విజుల కడిగిన దిడుచుండి రంతకంటెఁ బూర్వమవనినాథ! ౧౧౭
ఆ॥ ధారుణీశ్వరా! యదైవత్య మీయది. యెట్టి వేదయేని పెట్టఁగలుగు.
మర్త్యులుం బితాళ్ళు మర్త్యులుగూడ నికార్యమందుఁ దృప్తిగాంచఁగలరు. ౧౧౮
ఆ॥ కాన మంచి తెలివికలవాఁడు శ్రాద్ధంబు సలుపవలయు నిట్టిసమయములను.
నిహముఁ బరముఁ గోరనేని విశేషించి గయను బిండమీయఁ గడఁగవలయు. ౧౧౯
కం॥ పితరులు తమ కమవస నీక్షితి నెవరును శ్రాద్ధవిధిని జేయకయున్నన్
బితృపక్షాగమమునకుం బ్రతీక్షణము సేయుచుంద్రు పవలును రేయిన్. ౧౨౦
కం॥ జలదాగమనంబునకై యిలఁ గర్షకజనులువోలె నెంతయు శోకా
కులులై యటు పడియుండుచు నల పితృపక్షంబుగూడ నరిగినపిదపన్ ౧౨౧
శా॥ కన్యారాశిని సూర్యుఁడుండువఱకుం గింకన్ వంశజుండైన యే
ధన్యుఁడో యిడుఁ బిండమంచు మని యాతర్యాతఁగూడం గడున్
దైన్యంబూని యహస్కరుండు తుల మన్దాఁకన్ నిరీక్షింతు రో
మాన్యా! వారల నైరాశ్య మింక వచియిమ్పన్ నోరురా. దేమనన్. ౧౨౨
ఆ॥ ఎదురుచూచిచూచి యినుఁడు వృశ్చికరాశియందుఁ జొచ్చుటయు నిరాశులగుచు
నెవరిస్థానములకు నేగుదు రవ్వార లబ్ధిమేఖలాసహస్రనయన! ౧౨౩
ఆ॥ వాయుభూతులగుచు వాకిటం బడియుంద్రు రెండునెలలుగూడ నిండువఱకు
నరులపితరు లట్లు తరణి కన్యం దులఁ గ్రాలునెడను దర్శఁ గాశ్యపీశ! ౧౨౪
తే॥ కానఁ బితృతృప్తివాంఛించు మానవాళి యాచరింపంగవలె శ్రాద్ధ మధికనిష్ఠ.
నజుఁడునుడివినవడువున నన్నహమును నువ్వులును నీళ్ళు విడువనౌను జననాథ!
ఉ॥ విత్తసమృద్ధి లేదనుచు విజ్ఞుఁ డమాతిథి శ్రాద్ధకర్మమున్
బొత్తిగ మానఁగూడ. దడిపోవిడినన్ రవి కన్యనుండున
వ్వైత్తెఱఁగేని చేయవలె. నిద్దియుమాన గయన్ విధింపనౌ.
నిత్తెముఁ బెట్టు శ్రాద్ధమున నిండుఫలంబు ఘటిల్లుఁ గావునన్. ౧౨౬

చం॥ ఎదినను బ్రశ్న సేసితివొ యింతయుఁ జోవిడ కద్ది యంతయున్
గదితమునీశ. దీననికఁ గర్మములెల్ల రమాభిధానపూ
ర్వదినమునందునన్ మఱియు సూర్యుఁడు కన్యవసించునప్పుడున్
బ్రథితగయాశిరంబునను శ్రాద్ధముఁ బెట్టి కృతార్థులౌనటుల్. ౧౨౭
కం॥ ఎవఁడీ శ్రాద్ధోత్పత్తిని సవధానతమైఁ బఠించు శ్రవణించును వాఁ
డు విముక్తసకలదోషుండవు శ్రాద్ధఫలంబుగూడ వతనికిఁ గలుగున్. ౧౨౮
కం॥ శ్రాద్ధముఁ బెట్టెడి యపుడీ శ్రాద్ధోత్పత్తి కథ శ్రద్ధఁ జదువంబడఁ ద
చ్ఛ్రాద్ధం బక్షయఫలమగు. సద్ధాత్రీరమణ! ఛిద్రసంచయ మెడలున్. ౧౨౯
సీ॥ శాస్త్రనిషిద్ధ దుష్టద్రవ్యములు వెక్కు పాకంబునం జేర్పఁబడును గాక
తృప్తాస్మ యననైనఁ దెలియని బ్రాహ్మణుల్ విధిమారముగ సంభవింత్రు గాక
భోక్తలు తుష్టిగా భుజియింపనొల్లని సుఖవాసులగుచుఁ బొల్చుదురు గాక
మంత్రంబు లపశబ్దమహితంబులై విద్యదుకరీకృతములు కావుండుఁ గాక
యీ నృదేవపితృనిదాన శ్రాద్ధోత్పత్తి శ్రవణపఠనముల నసంశయముగ
తమ్మిబిడౌజ! యగును సర్వముసంపూర్ణ"మనుచు నాతఁ డిట్టులనియె మఱియు

— ♦ శ్రాద్ధవిధి. ♦ —

కం॥ "ఏవిధిచే శ్రాద్ధంబును గావింపఁగవలెనొ చెపుము కార్త్స్న్యంబుగ నా
తో వాచంయమ నాయక! యేవిషయమునందు శ్రద్ధ యధికంబయ్యెన్"
కం॥ అనియిట్టు వాక్రుచ్చుటయును మునివర్యుం డతనిదిక్కు మొగమై "విను మో
జనపాలక! వచియింతును ననయముఁ బితృతృప్తిహేతువగు శ్రాద్ధవిధిన్. ౧౩౨
సీ॥ పుణ్యకార్యము లెవో పొనరింతుమను నెపంబున గడించిన యర్థమును గాక
యొఱుఁగని వెనుదోవ మెదొ మీఁదవైచి లంచముతీసికొన్న విత్తమునఁ గాక
యత్యర్థములు సెప్పి యధికమారామోపాయముల సంతరించిన కలిమిఁ గాక
తస్కరత్వమున నింతయు నేని కృప యాత్మ లేక యార్జించిన లబ్ధిఁ గాక
సత్పవిత్రగవా లోకరక్షావిధాన పణ్య కృషికర్మములనుండి ప్రాప్తమైన
ద్రవ్యమున విప్ర బాహు జోరవ్య శూద్రు లాచరింపంగవలె శ్రాద్ధ మవనినాథ!
తే॥ అట్టి సకలపదార్థంబు లాహరించి పూర్వదివసంబు మునిమాపె పూతుఁడగుచు
బ్రాహ్మణుల యిండ్లకేగి సభక్తికముగ వారి నామంత్రణము సేయవలెను భూప!
తే॥ యతుల నామంత్రణముచేయనగును. వారు సంభవింపకయున్నచో స్నాతకులను
వారలుంగూడ దొరకని పక్షమున గృహస్థులం బిల్వవలయును నైదుగురిని. ౧౩౪

— * శ్రద్ధార్హులగు బ్రాహ్మణులు. * —

సీ॥ బహుకుటుంబికులు పావనతము లాహారనియమంబుగావింప నేర్చువారు
అపరవయోన్వితు లస్థానపేతులు షట్కర్మములు శ్రద్ధ జరుపువారు
ఆరోగ్యసంయుక్తు లఖిలసద్గుణయుక్తు లంగలోపములేక యలరువారు
ఆత్మవేత్తలు నిరతాగ్నిహోత్రులు వేదశాస్త్రంబులం జక్కఁ జదువువారు
అవని శ్రాద్ధకృతుల నామంత్రణముసేయఁ దగినయట్టివారు ధరణిపాల!
తగనివారలెవరొ తద్బ్రాహ్మణబ్రువుల్ కీర్త్యమాను లాలకింపు మిఁకను. ౧౩౬
సీ॥ అధికాంగయుతులు హీనాంగులు సర్వభక్షకు లపాంక్తేయులు శౌచహీను
లామయగ్రస్తులు నసృతవాదులు వ్యర్థదంతులు వేదశాస్త్రవిరహితులు
వేదవిక్రయకులు వేదవిప్లవకారు లాచారవర్జితు లతికృశాంగు
లతిదీర్ఘు లతికాయు లపవాదసంయుతు ల్గురుతల్పగులు నాస్తికులు ప్రమత్తు
లన్నకన్న మున్న యాచరితోద్వాహు లట్టు పూర్వమైన యాహితాగ్ను
లధ్వరములొనర్చ నవ్వారుగూడ శ్రాద్ధములఁ బనికిరారు ధరణినాథ! ౧౩౭
సీ॥ వడ్డివ్యాపారంబువలన జీవించువా రంగళ్ళ సరకులనమ్మువారు
శిల్పంబు వృత్తిగా స్వీకరించినవారు చౌర్యంబె మనుగడసలుపువారు
క్ష్మాపతికడఁజేరి చాడీలు చెప్పువా రత్యంతదాంభికులైనవారు
పుంస్త్వహీనులు రోమఘ్నులు నిర్లోము లన్యహింసకులు కృతాయుధులును
గోతివన్నెపండ్లు కునఖము ల్గలవారు మంచిపెండ్లమును ద్యజించువారు
తల్లి దండ్రి వీడి దవ్వులమనువారు కారు శ్రాద్ధయోగ్యు లోరసేశ! ౧౩౮
సీ॥ నిజగోత్రమునను జన్మించినవానిని బ్రవరలో నైక్యమేర్పడినవానిఁ
జేసినమే లమ్మిచినయట్టివానిని స్వయముగా సేద్యంబుసలుపువాని
గోచియు మొలత్రాడు గూడ లేనటువంటివాని వికర్మస్థుఁడైనవానిఁ
బరకాంతతోడఁ గాఁపురముసేసెడివాని నజ్ఞాతకులుఁడైనయట్టివాని
వంధ్యకును నష్టసంతానవతికిఁ బెండ్లికాకమున్నె రజస్వలయౌ కలికికి
భర్తయగువాని వర్జింపవలయు శ్రాద్ధములను బితృగౌరవం బాత్మఁ గలిగనేని.
ఆ॥ ఇంక మొదటినుండి యెవ్వరు పంక్తిపావనులటంచు ఖ్యాతివడసినారొ
యెవరు శ్రాద్ధకృతుల నెంతయు శస్తులో వారలను వచింతు ధీర! వినుము. ౧౩౯
సీ॥ ఇలను ద్రిణాచికేతులు త్రిసుపర్ణులు త్రిమధువు లంగషట్కమహితులును
విద్యావ్రతస్నాత వివిధపురాణజ్ఞ ధర్మశాస్త్రార్థవేత్త తత్త్వవిదులు

జ్యేష్ఠసామాథర్వశిరముల నెఱుఁగువార్క్రతుగాములు పరోపకారరతులు
మృష్టాన్నభోక్తలు మృష్టవాక్యులును సద్యశఃశాలికులును సత్కర్మకరులు
ప్రియత దౌహిత్ర జామాతృ భాగినేయ జాపకులు పంక్తిపావను ల్మామహేంద్ర!
తన్మిళిత నింద్యులేని శ్రాద్ధములఁ గుడిచి పితరులను దన్పుదురు కులయుతులైన.

ఉ॥ కాన బహుప్రియత్నములఁ గన్గొనవాను గులంబు పూర్వ. మా
వైని తదీయ శీలమును బ్రియ మెఱుంగఁగనాను. గన్యకా
దానము శ్రాద్ధకర్మమును దత్పరతం బొనరించువేళలం
దీనియమంబు పూనవలె నెల్లద్విజాతులు మానవేశ్వరా! ౧౪౨

చం॥ కులమును శీలముం గలుగు కూళలనైనను శ్రాద్ధభుక్తికిన్
బిలువఁగవచ్చుఁ. గన్యనిడి పెండిలిసేయఁగవచ్చుఁ. గాని యా
కులమును శీలముం జెడిన కోవిదవర్యునకైనఁ గూడ. దా
లలినొనరింప భస్మమున లాజలువేల్చినయట్టు లయ్యెడిన్. ౧౪౩

ఆ॥ కాన నల్పవిద్యుఁ డేని కులాచారసహితుఁ బిలువవలయు శ్రాద్ధమునకు
సోఁకదంపినట్టు లూషర క్షేత్రంబునందు విత్తినట్టు లన్యుఁబిలువ. ౧౪౪

కం॥ ఈవిధ మటువంటి మహీదైవతముల గుర్తెఱింగి తత్పదయుగమున్
బావనముఁ బాణియుగి సద్భావనఁ బట్టుకొని మ్రొక్కి పదపడి భక్తిన్. ౧౪౫

శ్లో॥ “ ఆగచ్ఛంతు మహాభాగా విశ్వేదేవా మహాబలాః
యే అత్ర విహితాః శ్రాద్ధే సావధానా భవంతు తే ”

కం॥ అని కుడిమోకాల్ధరనిడి వినయంబున విన్నవించి విశ్వేదేవా
యనమం దిరువురువిప్రుల మును పామంత్రింపవలయు భూవరతిలకా! ౧౪౬

తే॥ అంత నపసవ్యముగఁదొడ్గి యజ్ఞసూత్ర మొగిని బిత్రర్థముగ నొక్కరొక్కరికిని
మువురుమువ్వురుద్విజాలనో ముగ్వురికిని మువురనో యొక్కరునో పిల్వనవు మహీశ!

ఆ॥ మాతృపతుమునను నీతిరెవిధిగాన నవలఁ దన్మహీసురాంఘ్రిలను బ
రిస్పృశించి ప్రియతహృదయతఁ బితృభక్తి వక్ష్యమాణముక్తి వలుకవలయు.

కం॥ “ వాతంఁడ్రియుఁ దాతయు ముత్తాతయు నీదేహమందుఁ దారుందురుగా
శాతతనియమముదాలిచి ప్రీతిని నీవుందుగాక పృథ్వ్యమరేంద్రా! ” ౧౫౦

కం॥ అని పితరుల మాతామహాలను బిలువఁగవలయుఁజా యిలారమణా! య
ల్లన యహమాహందు ద్విజాలను మనవలయును బ్రహ్మచర్యసహితముగాఁగన్॥

కం॥ శాంతమనస్కతఁ బాతేయంతయు వెళ్లించి పిదప నరుణోదయమా
నంతకె మేల్కొని తదవ మొకింతయుఁ గోపంబు లేక యొసఁగఁగవలయున్॥

సీ॥ స్వాధ్యాయపాఠంబు సల్పఁగాఁజనదుచూ యానర్తభూపాల! యాదినమునఁ
గుపితంబగుచేతకుం దిగఁదగదుచూ యవనీతలాధ్యక్ష! యాదినమున
నభ్యంగనముసేయ నర్హంబుగాదుచూ యంభోధిగంభీర! యాదినమున
దూరప్రయాణంబు దూషితంబగునుజూ యాశ్రితావనదీక్ష! యాదినమున
యానమును శ్రమంబు నానాఁడు నింద్యంబు లట్టులుండి సూర్యుఁ డభ్రమధ్య
గతుఁడుగాఁగఁ గుతపకాలంబునం దాడి ధవళవస్త్రములను దాల్చి యంత

కం॥ పితృతర్పణముం బొనరిచి గతదినమునఁబిల్వఁబడిన ఘనవిప్రులఁ గు
త్సితజనులు చూడకుండఁ బ్రియతగృహమధ్యమునఁజేర్చి యర్చింపవలెన్. ౧౯౪

సీ॥ శ్వ వరాహ ఋతుమతీ వర్ణచ్యుతుల్చూచు శ్రాద్ధంబు వ్యర్థంబు క్ష్మాబిడౌజ!
తైలాక్త పర్యుషిత సకేశ భక్తమా శ్రాద్ధంబు వ్యర్థంబు సాధుచరిత!
దక్షిణా హీన శబ్దస్వచ్ఛతల్లేని శ్రాద్ధంబు వ్యర్థంబు సత్యవచన!
ప్రస్ఫోటన ఘరట్ట భవశబ్దమహితమా శ్రాద్ధంబు వ్యర్థంబు క్షత్రివర్య!
కలహ పంక్తిభేద కలితమా శ్రాద్ధంబు బట్టబయటఁ బెట్టఁబడెడి శ్రాద్ధ
మర్ధభుక్త ఘృతపయస్సులు గలశ్రాద్ధ మగును వ్యర్థ మోయహార్యధైర్య! ౧౯౫

తే॥ సంధ్యలను రాత్రిఁ బూర్వాహ్ణసమయమునను బెట్టుశ్రాద్ధంబునందుండ దెట్టిఫలము
పొట్టుగింజలు నుచ్ఛిష్టమును గలసిన శ్రాద్ధమును వ్యర్థమగు రాజచంద్ర! వినుము.

తే॥ బ్రహ్మచర్యంబు వహియింపవలసియుండుఁ గర్తయునుభోక్తలును శ్రాద్ధకాలమందు
అట్లుగాకున్నఁ దచ్ఛ్రాద్ధ మగును వ్యర్థ మోమహీపాల! చెప్ప నింకేమిగలదు.

—♦ శ్రాద్ధార్హకాలములు. ♦—

తే॥ ఎట్టికాలంబులం దెవ్వి యీయఁబడిన శ్రాద్ధ మక్షయఫలమగు నిద్ధరిత్రి
నట్టికాలంబులును వాని నవనిపాల! చెప్పెదనువిను సవధానచిత్తమునను. ౧౯౬

శా॥ శ్రద్ధాపూతమనస్కుతం డిలలతో సంమిశ్రితంబైన యా
శుద్ధాంభఃకణమేన్ బితౄళ్ళకొఱ కెవ్వం డీయఁగాఁబడ్డది
యిద్ధాత్రిస్థలి నక్షయంబగునో యా యేనోహరంబుల్ మహీ
భృద్ధీరా! వచియించెదన్ విను పితృప్రీత్యర్థ మన్వాదులన్. ౧౯౭

సీ॥ మాఘశుక్లతృతీయ మఱి సప్తమీతిథి భాద్రతృతీయయు ఫాల్గునామ
యుశుద్ధనవమి పౌషైకాదశీతిథి యాషాఢమాసంపు టాద్యదశమి
బాహుళద్వాదశి బహుళనభోష్టమి శుచి కార్తీక చైత్ర శుక్ర ఫాల్గు

నికపూర్ణిమలు ధరణీపాల! మన్వాదు-లవ్వానియందుఁ గృతావగాహుఁ
డగుచుఁ దిలదర్భసమ్మిశ్ర తాచ్ఛజలము నేని పితృదేవతలఁగూర్చి యిచ్చువాఁడు
పొందు నిందున నందును బూర్ణసౌఖ్య మన్నవస్త్రాదిదాతల నడుగనేల. ౧౬౦

ఆ॥ వేనికీర్తనమున నానాఁటి యేనస్సు రూపుమాయఁగలదొ రూఢముగను
బితరులకుఁ గరంబు ప్రీతిపాత్రంబైన యాయుగాదు లధిప యాలకింపు॥ ౧౬౧

సీ॥ వైశాఖసితపక్షవర్తియైనతృతీయ కృత్తదుష్టవ్రాత! కృతయుగాది.
కార్తికమాసాగ్రవర్తియౌనవమి సంస్థాపితసుపథ! త్రేతాయుగాది.
భాద్రపదాసితపక్షత్రయోదశి పాలితశిష్ట! ద్వాపరయుగాది.
మాఘమాసీయమహా మహితామవాస్య ప్రకటమానవాధీశ! కలియుగాది.
స్నానదానహోమజపపైతృకంబులం దాచరించుపుణ్య మక్షయంబుఁ
జేయు నయ్యుగాదు లోయిలారమణ! మహాఫలంబులవ్వి యరసిచూడ. ౧౬౨

ఆ॥ మేషతులలలోనఁ బూష ప్రవేశించు దినము విషువసంజ్ఞ నెనయు. నతఁడు
మకరకర్కటముల మనఁజను దిన మయనాఖ్య. మందు విషువ మగును మిన్న.

కం॥ రవి రాశి సంక్రమించెడిదివసము సంక్రాంతి. శ్రాద్ధదేవార్చనలం
దవి క్రమముగా మహాఫల మవనిజనావళి కొసంగు నానర్తవిభూ! ౧౬౪

తే॥ శ్రద్ధలేకుండనైనను నెద్ది దత్తమే యసత్పాత్రములయందొ యొద్దిదత్త
మద్ది యప్పుడె యక్షయమగును భూమిపాల! సంక్రాంతిమున్నగు కాలములను.

—* శ్రాద్ధనిర్ణయము. *—

కం॥ శ్రాద్ధము శ్రద్ధామూలము. శ్రాద్ధాఖ్య యదేకతమగ సంసిద్ధం బో
యిద్ధమహీనాయక! యది శ్రద్ధంగావింపఁబడిన సఫలంబగుఁ జూ.

తే॥ ఉర్విపైఁబడు విప్రపాదోదకమున మున్నపుత్రకులై మృతింగన్నయట్టి
గోత్రజాతులు సుధనుండి యాత్రవిష్టపమున సురలట్లు సంతృప్తి పడయఁగలరు.

తే॥ విప్రపాదోదకంబున విపుల తడిసి యెంతవఱ కాఱకుండునో యంతవఱకుఁ
దామరాకులదొప్పలతో మహీశ! త్రావుదురుతజ్జలము పితృదైవతములు. ౧౬౫

తే॥ శ్రాద్ధముం బెట్టునటువంటి సమయములను నుర్విపైఁబడు పుష్పగంధోదకమున
నన్నమునదిన గృమికీటకాహిముఖ్య జన్మములఁబొందినటువంటి స్వపితృగణము.

తే॥ వడిన నపమృత్యువెవసిన వంశజులకుఁ బ్రేతలైయున్న స్వకులసంజాతులకును
శాత్రలనుగమ్మమీఁద నీగోత్రఁబడినయట్టి యుచ్ఛిష్టమునఁ దృప్తియగునుభూప!

ఆ॥ సంస్కరింపఁబడక చచ్చినవారలుం ద్యాగమొనరిచిన కులాంగనలును
స్వకులజుం డొసంగు వికిరాన్నమునఁ దృప్తిఁగాంచఁగలరుచుమ్ము శాశ్వపీశ!

——♦ శ్రాద్ధకర్తృభోక్తృ నియమములు. ♦——

తే॥ మంత్రమున లోపమున్నను మఱి సవిధిఁ బెట్టకున్నను యుక్తమైనట్టివేళ
సలుపకున్నను శ్రాద్ధ మత్యలఘుదక్షిణాయుతంబైన సంపూర్ణమై యొసంగు.
తే॥ కానఁ బితరులకుం దన కోనృపాల ! నిత్యతృప్తినిఁగోరు మనీషులెల్ల
దక్షిణాహీనముగఁ బెట్టఁదగదు శ్రాద్ధ. మింతకన్నను వచియింప నేమిగలదు ?
తే॥ చవిటినేలను గురియు వర్షంబుపగిది బధిరునెదుటను బాడెడి పాటుభంగి
నంధకారంబునందాడు నాటవోలె దక్షిణాహీనమైన శ్రాద్ధము వృథయగు. ౧౨౪
తే॥ శ్రాద్ధకర్తయు భోక్తయుం దద్దినంబునందు నిష్కాములై యుండనగు మహీశ !
యాచరింపంగఁదగదు స్వాధ్యాయపఠన. మితరసంవసథంబున కేగఁదగదు.
తే॥ శ్రాద్ధదినమున భామినీశయ్యమీఁది కేగు కర్తల భోక్తల యింద్రియంబుఁ
దినును దన్మాసమెల్ల బితృవ్రజంబు. రతియొనర్చిన నొకవత్సరంబు గుడుచు.
తే॥ శ్రాద్ధముంబెట్టి తినియును శ్రద్ధతోడ నధ్యవహామునందు స్వాధ్యాయ మధ్యయనము
సల్పునటువంటివారు వత్సరమువఱకు వ్యర్థతచ్ఛ్రాద్ధఫలులయి వ్యథపడుదురు.
తే॥ శ్రాద్ధముం బెట్టియేనియు శ్రాద్ధమున నిమంత్రితుండయియేని యేమానవాధ
ముండు గ్రామాంతరమునకుం బోవు వాఁడు శ్రాద్ధమంతయు వ్యర్థముం జలుపు భూప !
తే॥ శ్రాద్ధనియమితుఁ డరుదెంచి సవిధమందె యుండఁ దచ్ఛ్రాద్ధభోజన మొరుఁడొనర్ప
గూడ. దట్టు లొనర్చినవాఁడేకాక కర్తయును దుర్గతిం గూలఁగలఁడు దాన.
కం॥ శ్రాద్ధముఁ బెట్టినవాఁడును శ్రాద్ధాన్నముఁ దిన్నవాఁడు శ్రాద్ధదినమునన్
గ్రుద్ధత నితరులతోఁ గలహోద్ధతులై రేని వ్యర్థ లోనృప ! వారల్. ౧౨౦
ఆ॥ కాన యత్నపూర్వకముగ నీకార్యము ల్సల్పఁదగదు వారు శ్రాద్ధదినము.
కర్తకోర్కెఁదీర్పఁగలుగు కామ్యశ్రాద్ధముల వచింతు వినుము భూప ! యిఁకను.

——§ కామ్యశ్రాద్ధములు. §——

సీ॥ గుణరూపములఁగల్గు కోమలిం గోరుచో భాద్రశుక్ల ప్రతిపద్దినమున
ఘనరూపసంయుక్త కన్యకం గోరుచో నదియొపక్షపు ద్వితీయాదినమున
ననిలవేగములైన యశ్వము ల్గోరుచో నాచరిదగు తృతీయాదినమునఁ
బశుపంచలోహము ల్పడయంగఁ గోరుచో మీఁదటిదగు చతుర్థీ దినమున
మంచికొడుకులఁ గోరుచోఁ బంచమిని స్వవంశజాలవల్లఁ బరలోకవర్తియగుచు
శ్రాద్ధముం బొందఁగోరుచో షష్ఠినాఁడు పెట్టవలె శ్రాద్ధముం బితృప్రీతిపొంగ.

సీ॥ సప్తమి శ్రాద్ధంబు జరిపినవారికి గ్రీష్మశారదకృషిం గలుగు సిద్ధి.
యష్టమి శ్రాద్ధంబు నాచరించినవాఁడు క్రయవిక్రయక్రియ ఘనతఁగాంచు.
నవమీతిథిం గృతాన్నశ్రాద్ధుఁడగువాఁడు సౌభాగ్య రోగనాశనములొందు.
దశమీదినమున శ్రాద్ధముఁబెట్టువానికి సర్వకార్యములును సఫలమగును.
నవల నేకాదశిని శ్రాద్ధ మట్లు చేయ ధనము ధాన్యంబు రాట్ప్రసాదంబు నొనరు
ద్వాదశిశ్రాద్ధదాత దాఁ బ్రవరులైన పుత్రకుల నిష్టపశువులం బొందు నధిప! ౧౮౩

కం॥ తనకుం బితరులకును ముక్తినిగోరు నెవండు సంతతిం బొందకయే
మనియెడి నెవఁ డవ్వానికిఁ జనును త్రయోదశిని శ్రద్ధ శ్రాద్ధము జరుపన్. ౧౮౪

తే॥ సంతతింగోరువాఁడు తచ్ఛ్రాద్ధకర్మ మాచరించిన వంశక్షయంబయగును.
ద త్రయోదశియందు సంతానవృద్ధి యనభిహితమయ్యె వేదంబునందదేమొ.

తే॥ భాద్రబహుళత్రయోదశి భక్తితోడ శ్రాద్ధముంబెట్టు పుత్రవర్జనము మాకు
లమున లేకుండుఁగాకని లలిని బితరు లాత్మ వాంఛించుచుండెద రన్వహంబు.

కం॥ హరిహయుఁడు మున్ త్రయోదశి విరివిగ శ్రాద్ధంబుజరుప వెన్వెంటనె తా
మరణించెను దత్సూనుఁడు. ధరణీశ! సపుత్రకుండు తగ దది పెట్టన్. ౧౮౫

ఆ॥ జ్వలన జల విషాహి శస్త్రాదికముచేత నీల్గి నరకబాధ లెనయు వంశ
జు లుద్ధరింపఁగలరు క్షోణీశ్వరా! చతుర్దశిని బెట్టునట్టి శ్రాద్ధమునను.

కం॥ ఇఁక దర్శశ్రాద్ధక్రియ ప్రకటించె. యది యొనర్పఁ బడయును దత్ప్ర
త్యేకల శ్రాద్ధంబుల ఫల, మకలంకా! యేల పెక్కువ్యాహారంబుల్. ౧౮౬

కం॥ ఇవి కామ్యశ్రాద్ధంబులు. వివరంబుగ వీనివిధము వినుజనులును న
య్యవి చేసినవారొందెడి యవితథఫల మొందఁగల రిలాధిప! రూఢిన్. ౧౮౭

—* శ్రాద్ధార్హద్రవ్యసృష్టి *—

ఆ॥ సస్యముల సృజించు స్రష్టచే నిర్మింపఁబడియెఁ దిలలు భూప! ప్రథమమందు.
అందువలన నవ్వి యతిపవిత్రంబులై పైతృకముల వాడఁబడుచు నుండె. ౧౮౮

ఆ॥ పుష్పజాతులందుఁ బూర్వము శతపత్రి సృజనసేయఁబడియె నజునిచేత.
నదియె హేతువునను నానస్తభూపాల! ముఖ్యమయ్యె శ్రాద్ధములను నదియు.

కం॥ ధాతువులను సృజియించుచు నాతం డల రూప్యజాతి నాదిని జేసెన్.
ప్రీతులఁ గాంచెడి నదె హేతువుచే దక్షిణలను నిద్ధి పితాళ్ళన్. ౧౮౯

ఆ॥ రజతపాత్రలందు ద్విజహస్తములఁ బిత్ప్రప్రీతికొఱ కేదేని పెట్టఁబడినఁ
గలుగ దయ్యనంతకాలంబునందేని యంత మాపితాళ్ళ కవనినాథ!

తే॥ వెండిగిన్నెలులేని యుర్వీసురుండు వాని పేరేని కీర్తింపవలసియుండుఁ,
గీర్తనంబునఁగూడ నానర్తభూప ! సంతసింతురు పితరులు శ్రాద్ధమందు. ౧౯౫

కం॥ రసములలోపల నధిపా ! వెస మధువును దా సృజించె విధి ప్రథమమునం,
దసమానమగుచు నటు తద్రసము పితాళ్ళను గరంబు తని పెడి జగతిక్. ౧౯౬

కం॥ మృష్టాన్న విశిష్టంబై యిష్టంబగు నితరరసము లెల్లఁ గలిగియుక్
దుష్టియిడ దప్పితాళ్లకు స్పష్టంబుగ మధువులేని శ్రాద్ధము భూపా ! ౧౯౭

ఆ॥ అంతో యింతో శ్రాద్ధమందున స్వచ్ఛమకా మధువులేనియెడల "మధువుమధు"వ
టని తదాఖ్యయేని ఘనతఁ గీర్తింపనాఁ బితృగణంబు తృప్తిపెట్టుపొంటె. ౧౯౮

కం॥ శాకముల వరుసలోపల నా కమలాసనుఁడు తా నిలాధిప ! కరివే
పాకును సృజియించినవాఁ. డాకారణమునఁ బితాళ్ల కది తృప్తియిడుక్. ౧౯౯

ఆ॥ కాలసృష్టిఁ గుతపకాలంబు మొదలయ్యె. నట్లుగాన దానియందె పెట్ట
నగును శ్రాద్ధకర్మ మాత్మకుం బితరుల కెపుడు సౌఖ్య మిచ్చియించు బుధుఁడు.

కం॥ వీరుత్సృష్టిని దర్భలు ప్రారంభమునందుఁ జేయఁబడి యుండుటచే
నోరాజవర్య ! యయ్యవి యీరస శ్రాద్ధార్హమయ్యె నేమనవలయుక్. ౨౦౧

ఆ॥ శ్రాద్ధయోగ్య భూసురవ్రజసృష్టి దౌహిత్రు లాద్యు. లంగహీన సమధి
కాంగ శౌచహీనులైనను యోజ్యులు శ్రాద్ధములఁ బితాళ్ళ సంతసింప. ౨౦౨

ఆ॥ పంకజాసనుండు పశువుల సృజియింప నావు లాదిఁ బుట్టె. నందువలన
వాని పాలు నెయ్యి యానర్తభూపాల ! శ్రాద్ధములను గడుఁ బ్రశస్తమయ్యె. ౨౦౩

కం॥ అజుని ప్రజాసృజనక్రియ ద్విజులును నస్వప్న సృష్టి విశ్వేదేవుల్
భుజభుజ ! మొదలేర్పడి రెల్లజనులు శ్రాద్ధముల వారలను మును గొలువక్. ౨౦౪

కం॥ అవిశ్వేదేవతలు యథావ త్ప్రథమార్చితులయి తగు రక్షణముక్
గావింతురు శ్రాద్ధంబుల. నేవిధమగు ఛిద్రములును నీక నుండ వటుక్. ౨౦౫

తే॥ యిట్టి ముఖ్యపదార్థంబు లేరుపఱచి సృష్టి సృష్టించె బూర్వంబు శ్రాద్ధకర్మ
మంత వేల్పులు నిర్మితులైరి. కాన వార లత్యంతవిఖ్యాతులైరి మున్నె. ౨౦౬

కం॥ పితరులకిచ్చినదానికి క్షతిలేనటుచేయు శ్రాద్ధసర్వస్వము నే
నతిగుహ్యము నీకుం జెప్పితి నానర్తావనీశ ! పృథుతరకోశా ! ౨౦౭

కం॥ శ్రాద్ధము పెట్టంబడునెడ బద్ధశ్రద్ధను భుజించు బ్రాహ్మణుల కడక్
శుద్ధత నిది చదివినఁ దచ్ఛ్రాద్ధం బగు నక్షయంబు క్ష్మాపాలమణీ ! ౨౦౮

ఆ॥ చాలశ్రద్ధ దీని శ్రవణించునవ్వాఁడు విహితమైన శ్రాద్ధవిధి నొనర్చు
వాఁడు వడయు ఫలము వడసెడి నానర్తమనుజనాథ ! శ్రితసమస్తగాథ ! ౨౦౯

—♦ శస్త్రాదులవలనఁ జచ్చువారికిఁ బెట్టు శ్రాద్ధము ♦—

సీ॥ శస్త్రంబువలనను జచ్చినవానికి నపమృత్యువశుఁడైన యట్టివాని
కుపసర్గమున మృతినొందినవానికి విషమునఁ బ్రాణము ల్విడుచువాని
కాశుశుక్షణి దగ్ధుఁడైనట్టివానికి జలములలోఁబడి సమయువాని
కాశివిషవ్యాఘ్రహతుఁడైనవానికి నుద్బంధనంబున నొరగువాని
కల్ల భాద్రచతుర్దశియందు శ్రాద్ధమాచరించినఁ దృప్తియగు నవనిపాల! ”
యనుడు నాన ర్తధరణీశుఁ డమ్మునీంద్రు నీక్షణముచేసి భక్తిమై నిట్టులనియె.
ఆ॥ “ ఏల శస్త్రహతుల కీ భాద్రపద చతుర్దశి విధింపఁబడియె శ్రాద్ధకర్మ ?
మన్యులకు మ తేల యగునాఁ డనుక్తంబు ? సంశయాస్పదంబు చాల నిద్ది. ౨౧౧
కం॥ ఏకోద్దిష్టంబు సపిండీకరణంబును బ్రశంసనీయంబులు గా.
వేకారణమున నానాఁ డాక్రియ లర్హంబులయ్యె ననఘా! చెపుమా. ౨౧౨
తే॥ శ్రాద్ధమంతయుఁ బెట్టుచు సంయమీంద్ర! యట విశేషించి పితృపక్షమందుఁగూడఁ
బార్వణముసేయ వచ్చెడి పాపమేమి ? తెలుపు మెందుల కది నిషేధింపఁబడియె?”
కం॥ అనియిటు వాక్రుచ్చుడు ముని “యనఘ! హిరణ్యాక్షుఁడనెడి యసురుఁడు పూర్వం
బునను బృహత్కల్పంబున ఘనసురలకు భయదుఁడగుచుఁ గడు శూరుండై ౨౧౪
తే॥ బ్రహ్మగూరిచి తపముండి బహువిధముల నటు విశేషించి భాద్రపదాఖ్యమాస
బహుళపక్షచతుర్దశిం బ్రస్తుతింప నెంతయును మెచ్చి యతఁడప్పు డిట్టులనియె.
శా॥ “ సంతోషించితిఁ. జెప్పు వాంఛితము. వత్సా! యద్ది యీరాని కొం
డంతైనన్ బదులాడ కిచ్చెదను ” నా నయ్యాతుధానుండు “ వా
క్కాంతా! ప్రేతపిశాచభూతతతి రక్షశ్శ్రేణి క్షుత్క్షాములై
చింతన్ నిత్యము భక్ష్యసంచయము యాచింపం దదర్థంబుగన్ ౨౧౫
ఆ॥ తపముసేయుచుంటిఁ. దరణి కన్యారాశి నధివసింప నొక్కయహమునిమ్ము.
తద్దినమునఁ గుడిచి తత్ప్రేతభూతంబు లబ్ధమెల్లఁ దృప్తులై వసింప ” ౨౧౬
చ॥ అని వచియించుడు న్నలువ “ య ప్పితృపక్ష చతుర్దశీతిథిన్
జనుఁ డెవఁడేని యాత్మపితృసంఘముగూరిచి శ్రాద్ధముం బొన
ర్చిన నది ప్రేతభూతతతిఁ జెందు మదుక్తి నసంశయంబుగా.
దనుజవరేణ్య! నీవనిన తక్కిన దుర్మృతులన్ సముద్ధతిన్ ౨౧౭
కం॥ తనుజన్మ్యులై కొద్దిష్టంబునఁ దృప్తిం గాంచఁగలరు సౌమ్యని యపు డా
[illegible] మందిరమునకున్.

ఆ॥ ఆదినమున శస్త్రహతుల కేకోద్దిష్టముం బొనర్చుటయును ముఖ్యహేతు
వును వచించువాఁడ మనుజాధిపవరేణ్య! వినుము సావధానమనముతోడ. ౨౨౦

ఆ॥ శస్త్రనిహతు లాజిఁ జంచలస్వాంతులు కాక పోరిరేని కాశ్యపీశ!
మర్త్యలోకమందు మరల జన్మింపక స్వర్గమందె యుంద్రు సంతసమున. ౨౨౧

కం॥ వెన్నిచ్చి పాఱి శస్త్రముల న్నఱకంబడినవా రిలాపరిపాలా!
కన్నినఁ బ్రేతలగుదురని యన్నలువ వచించెఁ బూర్వ. మాలించితొకో. ౨౨౨

సీ॥ సమ్ముఖులయ్యు యుద్ధమున శత్రుల చేతులఁ జిక్కి దీనవా
క్యమ్ములు వల్కుచుఙ్ మఱియు "నాజికి నేటికి వచ్చినార" మం
చుమ్మలికంబుఁ జెందుచును నూపిరివిడ్చినవారలుఙ్ యథా
ర్థమ్ముగఁ బ్రేతలౌదురని తన్మను విట్లనియెఙ్ మహాప్రభూ! ౨౨౩

కం॥ ఒకయెడ శూరులకైనను వికలంబగుచుండు మనము విస్మృతిచే. వా
రికిఁగాను దద్దినంబునఁ బ్రికటంబుగఁ బెట్టవలయు శ్రాద్ధము తనయుల్. ౨౨౪

తే॥ అధిప! యపమృత్యువశులైనయట్టి యఖిలదేహులుం బ్రేతలగుదురు. తెల్లమిద్ది.
యట్లుగాన విశేషించి యాదినంబు క్షితిని శ్రాద్ధార్హమగునంచుఁ జెప్పఁబడియె.

కం॥ మున్ను సపిండీకరణం బెన్నఁగఁ గావించి పిదప నేకోద్దిష్టం
బన్నది చేయఁగవలయుట కున్నకతంబును వచింతు నోనృప! వినుమా. ౨౨౫

తే॥ జనకుఁ డొకవేళఁ బ్రేతత్వ మెనసియున్నఁ దనయుఁ డావాఁడు పెట్టు తచ్ఛ్రాద్ధమందు
గుడిచి సంతృప్తివడయును బుడమిఱేఁడ! తాతముత్తాతలకుఁ బెట్టఁదగదు వాఁడు.

ఆ॥ పెట్టునెడలఁ దక్కు పేరితలు భూతంబు లసురగణముగూడ నరుగుదెంచి
యుపహరించి చనుదు రాశ్రాద్ధమందిచ్చు బహువిధంబులైన భక్ష్యములను. ౨౨౭

తే॥ తాతముత్తాత లిరువురుం దండ్రివోలె వచ్చి తచ్ఛ్రాద్ధపిండంబు లిచ్చఁగొనరు.
కానఁ దచ్ఛ్రాద్ధ మగు వృథా యోనృపాల! దానఁ బార్వణ తగగుచూ తద్దినమున.

కం॥ కావునఁ బితృపక్షీయంబై వెలయు చతుర్దశిని కృతైకోద్దిష్టుల్
కావలయుఁగాని పార్వణ మేవారు నొనర్పఁగూడ. దిదినిజ మనఘా! ౨౩౦

కం॥ నాగరులు శ్రాద్ధకర్మము నాగరముఖముననె చేసినఙ్ సఫలంబౌ.
నేగోత్రనో మనువారికి బాగుగఁ బెట్టినను లేదు ఫలమటు రాజా! ౨౩౧

తే॥ వేదవేదాంతవిదులైన విప్రులేని యేల యన్య? లనాచారియేని నాగ
రుండు శ్రాద్ధార్హుఁడాఁబోతురూపుగలిగి యున్న జ్ఞాతి లభించిన నొప్పుఁ దుదకు.

—* కలియుగమునకుఁ దగిన పుత్రులు *—

ఆ॥ అస్వతంత్రులైనయట్టి యచలామరులఁ బిల్చి యచట సపార్వణముగ నవనినాథ!
శ్రాద్ధమును ద్విజుండు సల్పంగనా విపరీతమైన నద్ది వృథయె యగును. ౨౩౩
కం॥ జారజముఖ్యద్విజులను జేరిచి యేపైతృకంబు చేయంబడునో
యోరాజవర్య! యదియును నీరహి నిష్ఫలము. సంశయింపకు”మనుడున్ ౨౩౪
కం॥ అన నత్తక్ష్మాపాలుఁడు “మునీంద్రా! జారజాతిమహితశ్రాద్ధం
బేనియతఫలము నిడదను నీవడివిన భయముగలిగె నిజముగ నాకున్. ౨౩౫
సీ॥ కన్యయం బెండ్లాడి కాఁపురమునకు రా నావేళయందునఁ గన్న యర్భకుఁడును
దాఁ బెండ్లియాడిన తన్వంగి తనయాజ్ఞఁ బరువల్లఁ గన్నట్టి బాలకుఁడును
నడిగినవిత్తంబు నిడి యన్యునొద్దనుండి గ్రహించినటువంటి డింభకుఁడును
శరణమెవ్వరులేక చనుదెంచి తనచేతఁ బోషింపఁబడినట్టి బోట్టియుఁ బ్రతి
పన్నుఁడు సహోఢ కానీనులు న్నరేంద్ర! కుండగోళులు ముఖ్యశిష్యుండు మిత్తి
వారివలనను రక్షింపఁబడినవాఁడు స్వవనసంస్థాపితాశ్వద్ధపాదపమును ౨౩౬
కం॥ ఈపన్నిద్దరు సుతులని మా పూర్వికుఁడైనయట్టి మనువు వచించెన్.
బాపులఁగా గణియించుచు నీపగిదిం జెప్పెదీ విదేమి మహాత్మా!” ౨౩౭
ఆ॥ అనుడు భర్తృయజ్ఞుఁ “డయ్యది సత్యంబె, సుతులె, వారు ధర్మస్మృతిని జూడ.
మూఁడుయుగములందు ముఖ్యులే యవ్వారు. కలిని మాత్ర మట్లు కారుతలఁప. ౨౩౮
తే॥ అట్టిసంతతి సత్వాఢ్యులైనయట్టి తద్యుగంబులవారికిం దగుఁగాని
తగువె యత్యల్పమేధసులగుచునుండునట్టి కలికాలజనముల కఘములిడక. ౨౩౯
కం॥ ఏతద్వ్యవహారంబు ప్రసాతద మాఁగలియుగమున. బహ్వల్పబలం
బై తోఁచు తద్యుగప్రజ కీతీరు విధింపఁబడియె ఋషితతిచేతన్. ౨౪౦
తే॥ కలిని సవర్ణపుం బెండ్లి సలుపఁదగమి నప్పు డవివాహితలతోడ వ్యభిచరించి
యోనిసంకర మొనరింప నొదవునట్టి సుతుల విధమును వచియింతు క్షితిప! వినుము.
సీ॥ బ్రాహ్మణస్త్రీయందు బ్రాహ్మణునకుఁ బుట్టు నధమాధముఁడు చాఁడనఁగఁబడెడు
బ్రాహ్మణస్త్రీయందు బాహుజునకుఁ బుట్టు వాతండు సూతుఁడం చనఁదగియెడు.
బ్రాహ్మణస్త్రీయందు వైశ్యునకుం బుట్టువాఁడు మాగధుఁడునాఁ బలుకఁబడెడు.
బ్రాహ్మణస్త్రీయందుఁ బదజునకుం బుట్టు చెట్ట యంత్యజుఁడునాఁ జెప్పఁబడెడు.
కాన నిట్టిసుతులు కలిలోన వర్జితుల్. ద్వాదశప్రకార తనయులందు
నేడుగురు పుత్రులు లేరు కులహాంత. ఒర్విఁ ద్రోయుదురు స్వపూర్వికులను.
సీ॥ కన్యారికంబునం గడుఁ బ్రీతిఁ బెండ్లాడు జాతియం దొదవు స్తనంధయుఁడును
బల్లిదంపులచేతఁ ద్రయ్యుక్తవిధముగా హస్మించి దత్తుఁడా నాత్మజుఁడును

గ్రయథనంబు నొసంగి కైకొనఁబడినట్టి పూతాత్మగోత్రజ పుత్రకుఁడును
దిక్కులేక కల్లాడఁ దెచ్చి పెంచ్చిన ప్రేమఁ బోషింపఁబడినట్టి బొట్టియఁడును
ప్రాణసంశయదశను గాపాడఁబడిన పిల్లఁడును దనసన్నిధి విద్య నేర్చి
నట్టి దిట్టఁడు స్వారామమందు వేయఁబడి పెరింగెడి పిప్పలపాదపమును ౨౪౩
ఆ॥ భూప! ఘోరమైన పున్నామనరకంబునందుఁ గూలు పురుషు నవననేతు
రిట్టుగాన వీరలేడ్గురు సత్పుత్రులై రి కలియుగంబునందుఁగూడ. ౨౪౪
సీ॥ మగతనంబేలేకొ మఱియెట్లొ తనభార్య నొరుసెజ్జఁ జేర్చువె నొరలుపాఁడు
మృతభర్తృకయొ విసర్జితభర్తృకయొ రైన యన్నుఁ బెండిలియాడి కన్నవాఁడు
పెండ్లాడుటకుమున్నె పితృగృహంబున స్వీయకాంత గర్భంబునం గలుగువాఁడు
తా బ్రదికియె యుండఁ దనయాజ్ఞ లేకుండఁ బత్ని జారునివల్లఁ బడయువాఁడు
చచ్చిన పదంపడి బొజుంగు సంగమమునఁ బుట్టువాఁడును స్వర్గముం బొందియున్న
వాని నేనియు మహీంద్రోయుఁ గాన జారజాతు నామంత్రణము నేయఁ జనదు తిథిని.

— ♦ శ్రాద్ధమందలి మంత్రపూర్వకవిధి. ♦ —

కం॥ అన నెకిమీఁడు "శ్రాద్ధమున కర్హు లనర్హులు నైన విప్రులన్
వినిచినవాఁడ వార్య! వెనువెంటనె నాకు బహుప్రకారులౌ
తనయుల నేర్పరించితివి. తత్పితృతృప్తికి నేస్తు శ్రాద్ధమం
దొనరుచు మంత్రపూర్వవిధి యొయ్యనఁ జెప్పఁగదయ్య ప్రెుక్కెదన్" ౨౪౬
కం॥ అన భర్తృయజ్ఞముని యిట్లనియెను. "శ్రాద్ధమునుగూర్చి యామంత్రితులౌ
ఘనవిప్రులఁ దనయింటికిఁ గొనివచ్చి సగౌరవముగఁ గుతపంబగుడున్ ౨౪౭
శ్లో॥ ఆగచ్ఛంతు మహాభాగా విశ్వేదేవా మహాబలాః
యే అత్రవిహితా శ్శ్రాద్ధే సావధానా భవంతు తే. ౨౪౮
మ॥ అని ప్రార్థించి యజించి చుట్టును దిప్రపర్యాయంబు లత్యంతభ
క్తి నియుక్తిన్ భ్రమణంబుసేసి యట ధాత్రిన్ జానువు లొప్పి చం
దనపుష్పాక్షతయుక్త మర్ఘ మిడనౌ ధ్వస్తారిరాజన్య ప
త్తన! యానర్త! ప్రవక్ష్యమాణమగు మంత్రం బిట్లు వాక్రుచ్చుచున్. ౨౪౯
శ్లో॥ అర్ఘ్యమేవం ప్రిగృహ్ణంతు మయాదత్తం ద్విజోత్తమాః
పాదప్రక్షాళనార్థాయ ప్రకుర్వంతు మమప్రియం. ౨౫౦
కం॥ అంతన్ విశ్వేదేవుల నెంతయుఁ గీర్తించు చొకటు నిల యలికి శుభ
స్వాంతత నక్షతలుం దిల లంతటనుం జల్లి జందె మపసవ్యముగన్ ౨౫౧
తే॥ తొడిగి పితరులఁగూర్చి యప్పుడమిమీఁద దిలవిమిశ్రితకుశలను ద్విగుణముగను
వైచునది. యిట్లు సకలదైవతక్రియలును సవ్యముగఁ జేయవలయును క్ష్మాధిరాజ!

కం॥ నాందీముఖాన్యమగు పితృబృందంపుం గ్రియలనెల్లఁ బృథ్వీరమణా!
జందెం బపసవ్యము దొడుగం దగు శ్రాద్ధములయందుఁ గర్తల కపుడున్. ౨౫౪
కం॥ చేతనయినంతమంది ద్విజాతులఁ గూర్చుండఁబెట్టఁజను సాధుజన
త్రాతా! విశ్వేదేవుల ఖ్యాతస్థానమునఁ బ్రాఙ్ముఖంబుగ నుండన్. ౨౫౫
కం॥ పితరులస్థానమున ద్విజత్రితయత్రితయంబొ లేక త్రితయమొ యొకరో
నుతుచే నుత్తరముఖముగ క్షితిపాలకవర్య! యదియొక్రియ సంస్థాప్యుల్. ౨౫౬
శా॥ "దేవానామిద మాసనమ్మనుచు" నాదేవళ్ళకుం దద్విధం
బావెన్వెంటఁ బితృత్రియంబునకు మన్త్రాంతప్రయోగంబుతో
వైవంగావలె నాసనంబు నృపతీ! వారందుఁ గూర్చుండి య
ప్డే వారుర్వ్వ "సుఖాసనం"బనుచు నెంతేనిం బ్రమోదంబునన్. ౨౫౭
తే॥ అపుడు ఋజుదర్భజలసంయుతాక్షతలును విషమదర్భలు జలతిల ల్వాయవలయు
వారి కుడియెడమలయందు వరుసగాను. జేతులం బెట్టఁదగదవ్వి ధూతమతిని.
కం॥ ఆతీరున జలదర్భలు చేతులనే పెట్టఁబడినఁ జీయని పితరుల్
పీఠ తదాసనులయి సంప్రీతిని నటఁ గూరుచుండ మేకొన రాత్మన్. ౨౫౮
తే॥ పితరులను దేవతలను వేర్వేఱఁ జేయనగును నావాహనము ద్వితీయావిభక్తి.
మఱియొకవిభక్తిఁ జేసిన నరుగుదేర రాఁకటం గుందుచుంగూడ నహహా! వారు.
కం॥ విశ్వేదేవాహూతిని "విశ్వేదేవాస" యనఁగ వెలసెడి మనువున్
విశ్వేశ! యుచ్చరించుచు వే శ్వేతాక్షలఁ దలల వేయఁగవలయున్. ౨౬౦
కం॥ అంత "నుశంతస్త్వా"నామంత్రించి పితాళ్ళ వారి మస్తములు తిలా
క్రాంతములు సేయునది. "ఆయంతున"యను మంతరంబున నటు జప్యంబా.
మంత్రము॥ శంనోదేవీ రభిష్టయ. ఆపోభంతు పీతయే. శంయోరభిస్రవంతునః. ౨౬౧
ఆ॥ క్షత్రియాగ్రగణ్య! స్వాహాయుతముగ నీమంతరమును జదువు చంత దేవ
తార్ఘ్యపాత్రలెల్ల నర్ణఃపరిపూర్ణముల్ సల్పవలయుఁ జుమ్ము శ్రద్ధతోడ. ౨౬౩
ఆ॥ అందులో "యవోసి యవయా"యనెడి మంత్రమును బఠించుకొనుచుఁ బుష్పచంద
నాక్షతలను వైచి యర్ఘ్యంబొసంగనా వారి సహపవిత్రపాణులందు. ౨౬౪
కం॥ సస్వాహాకారం బటు జ్యాస్వామిచయాగ్రగణ్య! "యాదివ్యా" యన్
సస్వరమనువున నుదకము భాస్వరపితృదేవతార్ఘ్య పాత్రల నిడవా. ౨౬౫
మంత్రము॥ తిలోసిసోమదేవత్యో గోసవో దేవనిర్మితః
ప్రత్నవద్భిః ప్రత్తః స్వధయా పితౄ నిమాన్ లోకాన్ ప్రీణాహి నస్స్వధా.
కం॥ ఈ పైమంత్రముఁ జదువుచు నాపాత్రలఁ దిలలవైచి "యాదివ్యా" యం
చాపై జెప్పిన మనువున భూపాలా! యర్ఘ్యమీయఁబోలును బిదపన్. ౨౬౬

—* అర్ఘ్యానంతర సమంత్రక శ్రాద్ధము. *—

ఆ॥ అంత నర్ఘ్యపాత్రలన్నియుఁ బితృపాత్రకడను మంత్రపూర్వకముగ బోర్ల
వేయవలయు. నట్టివేళ నాయుష్కామి తజ్జలంబు చూడఁదగదు శౌరి! ౨౧౮

కం॥ ఆపైఁ జందనమాదిగ దీపాంతంబును నొసంగి దేవతలకు న
ట్లే పితరులకును బూజనమాపై నానీతపాకుఁడై కడుభక్తిన్ ౨౧౯

ఆ॥ యజ్ఞసూత్రములను నపసవ్యముగ దొడ్డి "యగ్నియందు నేను హవనకర్మ
మాచరించువాఁడ నాజ్ఞయిం డో పితృదేవతాత్మ లవనిదైవతములు!" ౨౨౦

కం॥ అనియాగతి సంప్రార్థించినవాఁడై శ్రాద్ధకర్త క్షితిసురతతి గో
బ్బునను "కురుష్వ"యటంచని యనుమతియిచ్చుటయు నరిగి యనలముకడకున్
మంత్రము॥ అగ్నయే కవ్యవాహనాయ స్వాహా. సోమాయ పితృమతే స్వధా. ౨౨౧

కం॥ అని వేలిచి శేషము శ్రాద్ధనిమంత్రితపాత్ర నునిచి తదభిహితాన్నం
బును వ్యంజనములు వడ్డన మొనరింపంబడుదుఁ బాత్ర నుంచి కరంబున్ ౨౨౩

కం॥ పృథివీసురు నంగుష్ఠం బధిపా! పట్టుకొని పెట్టి యన్నమునదుమన్
"పృథివీ తే పాత్ర"మ్మను మధుమథనునిబుద్ధి నొక్కమా ఽనవలయున్. ౨౨౪

శా॥ ప్రత్యక్షంబుగ నాత్మహస్తమునఁ దత్పాత్రంబులం దుప్ప నా
చిత్యంబెన్నక వేసినన్ సగము భక్షింపంగఁబడ్డట్టిదౌ
ప్రాత్యంపున్నెయి తెచ్చిపోసినను గోత్రాకాంత! తచ్ఛ్రాద్ధపుం
గృత్యంబంతయు వ్యర్థమయ్యెడిని. నింకేమంచు వాక్రుచ్చ్వనా. ౨౨౫

తే॥ అట్లుకాకుండ నన్నిపదార్థములనె యడిగి వడ్డించి సంతృప్తులగుటయెఱిఁగి
యగ్రభాగంబునం గొంతయన్నముంచి వక్ష్యమాణంపువాక్యంబు వలుకవలయు.

శ్లో॥ అగ్నిదగ్ధాశ్చయేజీవా యేప్యదగ్ధాః కులేమమ
భూమౌదత్తేనతృప్యంతు. తృప్తాయాంతుపరాంగతిం. ౨౨౬

కం॥ పదపడి కొంచెముకొంచెం బుదకంబును విడిచి యచట నొగి గాయత్రిన్
వ్యాది ముమ్మాఱును జపించియు "మధువాతా"యను నీఱొక్కమంత్రముగూడన్

తే॥ చెప్పి "తృప్తాస్థ"యని ప్రశ్న చేసిద్విజుల భుక్తి మిగిలినయన్నంబు బంధువులకుఁ
బెట్టుట కనుజ్ఞ గైకొని పిత్ర్యమైనయట్టి యుచ్ఛిష్టపాత్రల యంతికమున ౨౨౭

ఆ॥ దక్షిణాప్లవముగ ధరఁ బరిష్కృతఁజేసి దర్భ పఱచి యచట దానిమీఁద
జలములుంచి పిండములు పెట్టి పితృతీర్థమునను మగుడ నీళ్ళుపోయవలయు. ౨౨౮

ఆ॥ పిండపిండమందు వేర్వేఱుగా దారములనుబెట్టి యంత భూమిసురులఁ
బోలెఁ బూచితములఁ బోనరించి యాచమనంబు సేయవలయు నరవిభోజ! ౨౮౧

కం॥ ప్రక్షాళితకరచరణత నాత్మఁజమ పితాళ్ళకెరఁగి యటుతరువాతన్
బ్రోక్షించి సవ్యముగ క్ష్మాభృత్క్షా! యాచింపవలయు నగ్రాశీస్సుల్. ౨౮౨

ఆ॥ అటుపయిం బితాళ్ళ కక్షయ్యసలిలం బోసఁగి పవిత్రములను సరిగ మీఁది
కగుపఱచి 'స్వధా' యటంచుఁ గీర్తించి 'యస్తుస్వధా'యటంచు క్షోణిసురులు ౨౮౩

కం॥ అనుటయుఁ బిండంబులపై ననిచి మధువు పాయసము తిలోదకమును నో
యన్నన 'నూర్జస్వ' యనంజనుమనువునఁ బితృపిండములను మఱియుంచఁగనౌ. ౨౮౪

ఆ॥ అర్ఘ్యపాత్రములను నటుపయి వెలికిలఁద్రిప్పి స్వర్ణమయము దేవతలకు
వెండి పితరులకును విధ్యుక్తదక్షిణ యిచ్చునది వసుంధరేశ భక్తి! ౨౮౫

కం॥ తరువాత జందెమును గుడికరమునకుం దొడిగి శ్రాద్ధకర్త మహీశా!
గరిమఁ బితృత్రయమునకును వరుసగ స్వస్త్యుదకములను వదలఁగవలయున్. ౨౮౬

కం॥ అమీఁద శ్రాద్ధనియమితభూమిసురోచ్ఛిష్టపాత్రముల నెత్తవలెన్.
స్త్రీమాణవకప్రముఖులు తా మాపాత్రలను దీయఁదగ దెన్నటికిన్. ౨౮౭

ఆ॥ ఈప్రకారముగను నెంగిలివిస్తళ్ళ స్వయముగానెతీసి శ్రాద్ధకర్త
క్షాళితస్వపాదకళయయుఁగలుండయి భూసురులకు భక్తి దోసిలొగ్గి ౨౮౮

శ్లో॥ అఘోరాఃపితరస్సంతు. అస్మద్గోత్రం వివర్ధతాం.
దాతారో నోభివర్ధంతాం. వేదాస్సంతతిరేవ నః.
శ్రద్ధా చ నోమా వ్యగమ. ద్బహుదేయంచ నోస్త్వితి.
అన్నంచ నో బహుభవే. దతిథీంశ్చ లభేమహి.
యాచితారశ్చ నస్సంతు. మాచ యాచిష్మ కంచన. ౨౯౦

కం॥ అనిప్రార్థించి యిచే దీవనలవుఁగాకనుచుఁ గర్త వచియించుటయున్
వివిప్రులు సంప్రీతిని ననవలయుఁ దథాస్తటంచు నవనీనాథా! ౨౯౧

ఆ॥ స్వస్తి కొఱకు ధరణి సవ్యంబుగం బితృపూర్వ ముదకములను బోయవలయు.
వసుమతీకళత్ర! వాజేయపెడిబుక్కు నని పవిత్ర మవల మనుపవలయు. ౨౯౨

కం॥ అమావాస్యయనన్ క్ష్మామండలి ఖ్యాతమైన సన్మంత్రముచే
నామహీసురులకు వలగొని ప్రేముడి నటుఁ గూరుచుండఁబెట్టి తదంఘ్రుల్ ౨౯౩

ఆ॥ అదిమిపట్టిపిపికి యవిపీ యాసీమాంత మన్న బలివిచైచి యధికనిష్ఠ
పానమాని గగనమణి యుండఁగానె భోజనముసేయవలయు మనుజనాథ! ౨౯౪

ఆ॥ ప్రొద్దుగ్రుంకుపిదప భుజియించుచో వ్యర్థమగును శ్రాద్ధకర్మ మవనిపాల!"
యనివచించుటయును నానర్తభూపాలుఁ డెడఁదలోన మఱియు నెఱుఁగఁగోరి

—* ఏకోద్దిష్ట సపిండీకరణవిధి *—

క॥ "ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధం బేకరణిం జేయవలెనొ యెఱిఁగింపఁగదే
యోకారుణ్యనిధీ!"యని వాకొనుటయు న త్తపస్వివరుఁ డిట్లనియెన్. ౨౯౬
క॥ సంచయనమునకును గావించెడి శ్రాద్ధములుమూఁడు. విను. మరణంబున్
గాంచినయెడ నడుమను శవముంచినయెడ దహనకర్మ మొనరిచినయెడన్ ౨౯౭
ఆ॥ అవ్విగాక మృతున కాద్యతృతీయపంచమదినంబులందు సప్తమమున
నవమదశమములను నవనీశ! కలవు శ్రాద్ధంబు లాఱు పెట్టఁదగిన వీఁకను. ౨౯౮
తే॥ అన్నియుంగూడి శ్రాద్ధంబు లగును దొమ్మి. దందు వైతరణీశ్రాద్ధ మంతిమమునఁ
బెట్టఁదగినది. యయ్యది పెట్టుపిదపఁ బ్రేత సంతృప్తిఁబొందుఁ బృథ్వీకళత్ర! ౨౯౯
క॥ ఆవాహనంబు పూజ్యము. దైవం బంతకునుసున్న తచ్ఛ్రాద్ధమునన్.
గావింత్రేకపవిత్రత నీవివరంబెఱిఁగి విబుధు లేకార్ఘ్యముగన్. 300
క॥ ఒనరిచి తృప్తిప్రశ్న మ్మనంతరము కోలఁదిస్వదిత మటువలెఁ గావిం
మనది. యభిరమ్యతామను మనువున వదలునది యల్లమహీసుసు నంతన్. 30౧
ఆ॥ చీలిపోకయుండ ఛిన్నంబుగాకుండఁ దనరుచున్న రెండుదర్భపోఁచ
లవనినాథవర్య! యవియె యేకోద్దిష్టములఁ బవిత్రమనుచు ననుకొననగు. 30౨

వ॥ సర్వత్ర పితః, గోత్ర, శర్మన్, అనియు, తర్పణమున, పితా, గోత్రః, శర్మా అనియు, సంకల్పమున, పిత్రే, గోత్రాయ, శర్మణే, అనియు, అక్షయసలిల దానంబున, పితుః, గోత్రస్య, శర్మణః, అనియు, ఆసనమున మాతః, అనియు సంకల్పమున మాత్రే, అనియు, అక్షయసలిలదానంబున మాతుః, అనియు 303

క॥ గోత్రేయనియును మఱియును గోత్రాయైయనియు నట్టులె గోత్రాయాయం
గోత్రిణయనసత్కరుణాపాత్ర! ప్రథమాదిగా విభక్తు లెఱుఁగుమా. 30౪
దేవి దేవ్యై యటంచుఁ గీర్తింపవలయు. మఱియు దేవ్యాయటంచును మాతననఘ!
ప్రథమయుఁ జతుర్థి షష్ఠి యీవిధముగాను శ్రాద్ధసంసిద్ధికై ప్రయోజ్యములుచుమ్ము.
రహితవిభక్తికముగనో యవిహితంబగు నవ్విభక్తి వెట్టియొ కృతమా
హిత శ్రాద్ధంబైనను మహీ నకృతమ. చెందదద్ది మఱి పితరులకున్. 30౫
గాన యత్నపూర్వకముగ విజ్ఞానధనాఢ్యుఁడు యథోక్తమా విభక్తు
లు నిరంతరంబుఁ బొనరింపనగు శ్రాద్ధకర్మమందు విధిని గాశ్యపీశ! 30౬

తే॥ అటు సపిండీకరణము సమాంతమందు జరుపవలయును నాన స్థధరణిపాల!
వృద్ధి యొక్కవేళ నే తెంచెనేని యరసి పూర్వమేనియుఁ గావింపఁ బోలియుండు.

ఆ॥ పార్వణోక్త విధిని సర్విఁ ద్రిదైవత్యముగ నదైవికముగ మొనసి ప్రేతఁ
గూర్చి చేయవలయు గురుత నేకోద్దిష్ట మేకపాకమున మహీబుభుజ! ౩౦౯

ఆ॥ ప్రేతకొఱకుఁగాను బ్రీతిఁ గల్పించిన యర్ఘ్యపాత్రదీసి యవనిపాల!
త్రిపితృపాత్రలందుఁ ద్రివిధంబుగం జించి యుంచవలయు శ్రద్ధ యుట్టిపడఁగ.

తే॥ అట్లు పిండంబు త్రివిధంబు లాచరించి 'యే సమాన' యనం గర మెసఁగుమంత్ర
ములను రెండును బఠియించి యొఱయు శ్రద్ధఁద్రిపితృపిండంబులం గల్ప నపుడు మృతుఁడు

కం॥ ప్రేతత్వవిముక్తుండై ప్రీతిం జెందును మహీశ! పితృపూర్వముగా
నాతర్వాత యథాక్రమ మేతత్పిండములమీఁద నించుక జలముల్ ౩౧౨

కం॥ ప్రోక్షించి గంధమునఁ బుష్పాక్షతలను ముగుర శ్రద్ధనర్చించి యిలా
ధ్యక్ష! పితృత్రయి పేళ్ళను స్పష్టతరముగ నుచ్చరించి యట్లు చతుర్థున్ ౩౧౩

తే॥ విడువవలెఁగాని కొందఱువిడువకట్లు ప్రేతశబ్దముతోడనే పితకు ముందు
పెట్టుచుండిరి యిల శ్రాద్ధ. మట్టిచేత నామతముగాదు మేదినీనాయకాగ్ర్య! ౩౧౪

కం॥ క్షయతిథి భాద్రచతుర్దశిఁ బ్రియతమ! యారెంటివిడి సపిండీకరణం
బయినతరువాత నొప్పదు త్రయి యేకోద్దిష్ట మనెడి శ్రాద్ధముజరుపన్ ౩౧౫

కం॥ ఎవఁడు సపిండీకృతుఁడై పావణించెడి ప్రేత భిన్నమగు పిండమునం
దవిభాగ యోజనసేయునో యపునాతఁడు పితృహాఁ,దద్ది యకృతంబ యగున్.

ఆ॥ తండ్రిచచ్చిపోయి తాతజీవించువోఁ దండ్రి పేరుచెప్పి తాతతండ్రిఁ
పేరొకనంగవలయుఁ బృథ్వీశ! తాత ప్రత్యక్షముగనె యచట నారగించు. [illegible]

ఆ॥ తాత క్షయదినమున ధరణీశ పార్వణశ్రాద్ధ మాచరింపఁ జనునుజుమ్ము.
తనదుజనకువిడిచి తాత కర్హనియుఁ బెట్టఁదగదు పితకు భీతుఁడగుచు. ౩౧౭

కం॥ సకలామావాస్యలఁ దప్పక పార్వణమాచరింపవలె మృతపితకుం.
డకలంక! ప్రేతపక్షమునకు నక్షమనుగూడఁ బార్వణము చేయంగన్. ౩౧౯

తే॥ ఎంతవఱకు సపిండత యేర్పడదో యంతవఱకును బితృపక్షమందుఁ బితకుఁ
దగదు శ్రాద్ధంబు పెట్టఁ,బితామహాదులకు నొనర్పఁగవచ్చు నిలాతలేశ! ౩౨౦

కం॥ పితృపిండంబులతోడం గృతసాపిండ్యుండుగాక కృతసుకృతుండా
పితయును బ్రేతగనుండెడు. క్షితిపా! సాపిండ్య మందుచే నేర్పడియెన్. ౩౨౧

ఆ॥ ఎవఁడుచేసికొన్న యేన సుకృతముల వార లన్యయోనిఁ బడియు నచట
వంశభవులొసంగు వారిప్రభృతులచేఁ దృప్తిఁబొందుచుంద్రు ధీర" యనుడు ౩౨౨

కం॥ "పుత్రుల పౌత్రుల కలలం బిత్రాదులువచ్చి యేమె పెట్టుమటంచుꠂ
రాత్రులఁ గోరుచునుందురు. ధాత్రీసుర! యేమగునిది? దయ నుడువఁగదే" ౩౨౩

కం॥ అని యానర్తుండడుగుడు మునివర్యుఁడు "గతులులేక పొక్కుచుఁ బ్రేత
త్వనియుక్తినుండువారలు జననాథా! వచ్చుచుంద్రు స్వప్నంబులలోꠂ" ౩౨౪

కం॥ అని వక్కాణించుటయును "ననుఁగుం బుత్రకులులేని యవ్వారల కో
మునివర! సాపిండ్యం బె? ట్లనవుడు నృపుతోఁడఁ దపసి యపు డిట్లనియెꠂ. ౩౨౫

తే॥ "ఎవరి కౌరసతనుజాతుఁ డేరుపడఁడొ యతఁడు నాలవవాఁ డెట్టులగును దలఁచు
నోగిఁ బ్రకర్షంబుగాఁ బొందుచుండుఁగానఁ బ్రేతయనిచెప్పఁబడియెడుఁబృథివి మృతుఁడు.

తే॥ సుతుఁడొ తోఁబుట్టువో లేక సతియొ మృతున కొనరుపꠂవలె సాపిండ్య
మోనృపాల!
కానిచో క్షేత్రజాదికై కాదశాత్మజాల సుతప్రతినిధులఁగాఁ దెలియవలయు. ౩౨౬

కం॥ కాలమున నుత్తరక్రియ మేలుగఁ గాకుండిన నపమృత్యువశులకుం
బోలెను నారాయణబలి వాలాయంబుగను జేయవలెఁ బ్రేతత కోꠂ. ౩౨౭

ఆ॥ ఆత్మహంతలకును నవనీసుపర్వుచే మరణమొందినట్టి మనుజులకును
నాచరింపవలయు నదియె నారాయణబలి" యటంచు నిట్లు పలుక నతఁడు ౩౨౮

ఆ॥ "ఎట్లుమృత్యువెనయు నిలఁ బురుషుండుదా? నేసుకర్మమునను నేగు దివికి?
ముక్తియెట్లువడయు మునినాథ! నిరయమం దేలకూలు?" ననుడు ఋషివరుండు

—* నరకములు తన్నివారణోపాయములు *—

ఆ॥ పుణ్యపాపములును బూర్ణమౌ జ్ఞానముం గలవు ప్రజకు మూఁడుగతులు. వానఁ
బుణ్యమునను స్వర్గమును బాపమున నరకమును జ్ఞానమునను నమృత మొదవు.

శా॥ ఈయర్థంబు భవిష్యభీష్మ నల శ్రీకృష్ణుండు తోడ్పాటుగా
డాయం బోయి యుధిష్ఠిరుండు "యమువీటం బాపకృత్ప్రాణ్యముల్
హేయంబు ల్గలవంటు నారకము లవ్వెన్నో. కిమేనస్సులꠂ
జేయం బ్రాప్తములౌనొ. నిండుకృపతోఁ జెప్పంగదే" నావుడుꠂ ౩౩౦

తే॥ ఆతఁడిట్లను. యమలోకమందు వత్స! యేకవింశతినరకంబు లెసఁగుచుండు.
జంతువులు స్వస్వకర్మానుసారముగను నచటికింజని కృఛ్రంబు లనుభవించు. ౩౩౧

తే॥ చిత్రుఁడు విచిత్రుఁడను పేళ్లఁ జెలఁగుచుందు రచటఁగాయస్థు లిరువు.రందఘములను
చిత్రుఁడుం జిత్రుఁడాదిల శ్రేయములను వ్రాయుచుందురు యత్నపూర్వకముగాను.

సీ॥ మఱియు నగ్రాహుండనంగ బరఁగెడివాఁడును వికరాళుఁడను సంజ్ఞ వెలయువాఁడు
వక్రనాసుఁడన వర్తిల్లువాఁడు మహోదరుండను పేర నున్నవాఁడు
సౌమ్యాహ్వయంబుతో సంయుక్తుఁడగువాఁడు శాంతుండనాఁబడు శాంతియుతుఁడు
నంధుఁడన్ సంక్రావ్యనామంబుగలవాఁడు నటు సువాక్యుండను పటుమతియును
యముని దూతలు. వారియం దాద్యులైన భయదరూపులు నలువురం బాతకులను
మంచిరూపంబుగల కడమ నలుగురును సుకృతులను యమపురికిఁ జేర్చుదురు సతము.
తే॥ వారివశమున లెక్కింపవలనుగాని యంతమంది భటుల్గల రనఘ! వారు
చిత్రుఁడు విచిత్రుఁడును వ్రాయుపత్రములను గొంచుఁ జని యందుఁగలరీతిఁగొంక కెడఁద
తే॥ అప్సరోగణసేవిత మగు విమానములను నెక్కించి ధర్మంబు సలుపువారిఁ
గట్టియుం గొట్టియుం గ్రూరకర్మరతులఁ బట్టుకొనిపోవుదురు యము పట్నమునకు.
తే॥ వారలకు బాసటగనుండ జ్వరముఁ దొట్టి వ్యాధులును నాటరొనిమిది యముని చేతఁ
గల్పితము. లవ్విచని మును కైవసంబు చేసికొనుచుండుఁ బ్రజ యుధిష్ఠిర! బలిమిని.
తే॥ అంతటం గింకరులు పోయి యచటనుండు నరుల కగుపడకుండఁ దన్నాభిమూల
సంస్థితప్రాణవాయువు సంగ్రహించి తనువు నటుడించి యమమార్గమునఁ జనుదురు.
తే॥ ఎనుబదియు నాలు వేలయోజనములపయి నున్న దయ్యమపురి యందు నున్న చోట్ల
కచట వైతరణీసమాఖ్య నదియొకటి రెండుపాయలఁ బ్రవహించుచుండు నెపుడు.
కం॥ ఒకపాయను జలములు వేఱొకపాయను నెత్రు నడుమ నురుశస్త్రములున్
బ్రకటముగఁ గలిగి యది పాండుకుమారా! ప్రాణులకుఁ గడున్ భయదంబా. ౩౮౧
ఆ॥ మేనువోఁగువేళ మేదినీసురునకు ధేనువిచ్చువాఁడు దానితోఁకఁ
బట్టుకొని తరించు భరతర్షభా! తాను జలములున్నపాయ శ్రమము నాక. ౩౮౨
కం॥ ఇతరుఁడు తనచేతులతో నతికష్టమువీఁదు నీఁదియలసినవాఁడై
శతయోజనవిస్తృత శోణితతరంగిణి దాఁటు సేర్వఁగవలయున్. ౩౮౩
ఆ॥ కాన మనుజు లంత్యకాలంబునందు గోదాన మాచరింపఁదగును. దాని
కలక ధర్మస్మృతిని నరుగు ధర్మిష్టుండు. పాపమార్గమునను బాసి యేగు. ౩౮౪
కం॥ వైతరణి యపరతటమున భీతిద మసిపత్రవనము భీట్లలరెడు. దు
ర్నీతిఁ బరభార్యఁ బరధన మేతులువ హరించు నాతఁ డిటఁ గోయఁబడున్. ౩౮౫
ఆ॥ అట్టి తూఁగుడ నాత్మజకృత నవశ్రాద్ధములను జేసి నరవి నచటి
కలుషులంపములను గలకల తలఁగంగఁబడక ముక్తుఁడగును బాండవేయ! ౩౮౬
ఆ॥ అవల నొక్క భూరుహము కూటశాల్మలియనఁగ వాఁడిముండ్ల నలరుచుండు.
బ్రేలుచుండ్రు క్రింద విశ్వానమూతకల్ తల్లక్రిందుగాఁగ దగ్ధులగుచు. ౩౮౭

ఆ॥ కూటశాల్మలిద్రు గురుశాఖలం దలక్రిందుగాఁగ వ్రేల నుంద్రుగాక.
తద్విముక్తి ధర్మతనయ ! యేకాదశశ్రాద్ధమునను జేసి సంఘటించు.
ఆ॥ అవలినరకమనఘ ! యంత్రాత్మకంబు. బ్రహ్మఘ్ను లనుభవింపనది తగినది. 3౪౮
వంశజుండొనర్చు ద్వాదశశ్రాద్ధంబు ద్వారమునను నగును దద్విముక్తి.
చం॥ పదపడి యుక్కుకంబములు ప్రజ్వలమానములౌచునుండు. దు 3౪౯
ర్మదమొగఁదల్పి యన్యతనుమధ్యలఁ బొందెడివాఁడు వోయి యా
పెదపెదయుక్కుకంబముల బిగ్గఁ గవుంగిటఁజేర్చవలెను. న
య్యాదియును దప్పు మాసికసమాచరణంబున వానికిన్ సుతా !
ఆ॥ ఇనుపకుండ్లకుక్క లిఁకఁ బ్రచ్ఛమాంసాశులను భుజించుచుండు బలిమి నగల. 3౫౦
దానివలన ముక్తుఁడౌను ద్వైపక్షికశ్రాద్ధమునను జేసి సత్యముగను.
ఆ॥ ఇనుపముక్కు కాకు లిఁకఁగొంచెమావల. స్త్రీ సరాగముగను జేసిచూచు 3౫౧
వాని గ్రుడ్లఁవొడుచు వడిఁ బట్టుకొని యవ్వి. మాను నది ద్వితీయమాసికమున.
తే॥ ఆపయిం గూటశాల్మలి. యట్టు లోహమయపు ముండ్లును గలవు. తన్మధ్యమునఁ 3౫౨
గొండెకాండ్రు బలాత్కృతి గుంజఁబడుదు. రదియుఁను ద్వితీయ మాసికంబైనదొలఁగుఁ
ఉ॥ రౌరవనారకంబు కడురౌద్ర మనంతరమందు. దానిలో
ఘోరతరాయుధంబులను గొట్టియు నెట్టియు బ్రహ్మహంతలన్
దూఱుదు రగ్గలంబు యమదూతలు. నాలవమాసికంబునన్
వారు విముక్తులౌదు రటువంటిమహాపదనుండి ధర్మజా !
తే॥ అవలినరకము క్షారోద. మటఁ గృతఘ్ను లడుగు లూర్ధ్వంబునం దుత్తమాంగ మవనిఁ 3౫౪
గాఁగ వ్రేలాడుచుందు రిక్కరణి. నేనవదగు మాసికమున ముక్తి వారి కొలయు.
శా॥ కుంభీపాక మనంతరం. బది మహాఘోరంబు. తద్దుర్గతిన్
డైంభప్రాణములన్ హరించు కటికన్ దండాభిసంధిం బ్రదీ
ప్తాంభోయోనిసుతప్తతైలమున నుం. త్రాబాధ షణ్మాసికా
రంభంబైన యనుత్క్షణంబ తొలఁగున్ రాజేంద్ర ! యింకేమనన్.
కం॥ పాములుఁ దేళ్ళుం గలదై యామీఁద నిఁకొక్క నరక. మట శాంభికులన్ 3౫౫
వేమఱు శిక్షిం. త్రేడవదౌ మాసికమునను జేసి యయ్యది వాయున్.
మ॥ అట సంవర్తకనామదుర్గతియొకం. డామ్నాయ విప్లావకుల్ 3౫౬
పటువాక్యంబుల సాధులం దెగడు దూశీల్ వహ్నితప్తంబులౌ
పటుకాలు ల్తమ కొండనాలుకలకుం బట్టించి లాగన్ భటుల్
త్రుటితస్వాంతములందుఁ బ్రాకృతములన్ దూషించుచుం ద్రచ్చటన్.
కం॥ అన్యతవాదిజనుల యంగంబుఁ గుక్కలు కొఱికి తినుచునుండు మఱియునచట. 3౫౭
నవ్వియొల్లఁ దప్పు కష్టమమాసికశ్రాద్ధదానమునఁ బ్రశాంతి వొందు. 3౫౮

ఆ॥ అగ్నికూటనరక. మతిదారుణం. బందుఁ గూటసాక్ష్యమిడిన క్రూరజనులు
యాతనను సహింతు. రవ్వా ర్నవమమాసికప్రదానమునను గాంత్రు ముక్తి. ౩౬౦
ఉ॥ అంతటనంతటన్ శితములై వెలుగొందెడి యినుపమేకులన్
గ్రాంతె మిఁకొక్క నారకము కానఁగవచ్చెడి. నందులోన స్త్రీ
హంతలు గేహదాహకులు నంతకకింకరతాడ్యమానులై
భ్రాంతిఁ జరింత్రు వారి. దశమమాసిక మా నరకార్తి మాన్పెడిన్. ౩౬౧
ఆ॥ అంత నిప్పుకుప్ప లంతట వ్యాపించి క్రాలు నేలయొకటి కానఁబడెడి.
నందు నెందుఁ దిరుగుచుంద్రు స్వామిద్రోహు. లదియుఁ బదునొకండవది హరించు.
ఉ॥ ఆదటఁ దప్తమైన యిసు మంతట గల్గిన దుర్గతిన్ ధరి
త్రీదయితుండు వచ్చెనని దిక్పథంబునఁ బాఱిపోవు సో
న్మాదులు పచ్యమానులయి ఘర్మస్థలి వ్రాలుచునుందు రెంతయున్
ద్వాదశమాసికంబునను దానికిఁ గల్గు విముక్తి ధర్మజా! ౩౬౩
తే॥ అన్యాయజాలిడు నేకొంచె మన్న రసమొ లేక యుదకంబొ కోరులుచు నీకరణిని
హాయనము పూర్తియగుదాఁక నధ్వమందె మృతులు వసియించుచుందురు మేదినీంద్ర!
ఆ॥ అబ్దపూర్తియగుడు నాత్మశుభాశుభకర్మములకుఁ దగిన ఘనఫలముల
ననుభవించుకొంచు నల ధర్మరాజు నంతికమునను వసింతు రకుటిలాత్మ! ౩౬౪
తే॥ అట్లు పదియైదునిరయంబు లనుభవించి మరల జన్మించెదరు వారు మహీతలమున.
నితరదేశంబునం బుట్టు హేతువాది. నిత్యతర్పణమున నతని కగుఁ దృప్తి. ౩౬౬
కం॥ స్వామిద్రోహరతపరిజ భూమీశ! కురాజ్యమందుఁ బుట్టును. హంతృ
గ్రామమున కిడినదానం దాముసు సంతృప్తిగాంత్రు తత్పంచజనుల్. ౩౬౭
కం॥ పితృదేవద్విజుల కనశ్వితభక్తుండగుచుఁ దిన్న పిసిని జనించున్
దతదుర్భిక్షంబగుభువి. మృతదివసశ్రాద్ధమునను దృప్తుం డతఁడౌ. ౩౬౮
ఉ॥ ఒండొరు సానురాగులయి యుండెడి దంపతులన్ దురూహమైఁ
గొండెముల న్వచించి విడఁగొట్టెడి దుర్మతి భార్య చండియై
యొండొనినం బడంచు నత మూరఁ జరించుచు గర్హ్యమానయౌఁ
బాండవ! కన్నెధార సుఖభాక్కులఁ జేసెడి వారి వెండియున్. ౩౬౯
శా॥ కన్యావిక్రయకారి కన్యనిడ విఘ్నం బెంచువాఁడున్ సదా
కన్యాసంతతితోనె యుంద్రు. సుతుఁ డొక్కండేని గల్గండు. త
త్కన్యల్ భాగ్యవిహీనలున్ విధవలై కావింత్రు ఘోరత్వ. మా
కన్యాదానమె వారి కందఱికి సౌఖ్యంబీ సమర్థంబగున్. ౩౭౦
తే॥ గ్రంథచోరుఁడు రత్నతస్కరుఁడుగూడ నధముఁడుం గుంటి గ్రుడ్డియుఁ గగుచునుండు.
గ్రంథదానంబువలనఁ దత్కల్మషంబు నీఁగి సుఖముండఁగలరు. వారిరువు రనఘ!
కం॥ ఇవి మర్త్యలోకనరకము. లవగతముం జేయఁజా శుభాశుభముల ని
య్యవి. తీర్థసేవనంబున నవు వీనికి శుద్ధి ధర్మజా!" యని యనుడున్ ౩౭౨

—* నరకయాతనా నిరసనోపాయము *—

క॥ నోములునోమియే యోమంగఁబడెడినో కలుద్రావియును నరకమునఁ బడక
నేమముల్జరిపియే నిరయసంస్థుఁడుకాఁడొ బంగారుదొంగిలియుం గరంబు
హోమంబుసేసియే యుత్తమోత్తముఁడౌనో గురుభార్యఁబొందిన కూళయయ్యుఁ
దీర్ఘసేవనె దుర్గతిం గూలకుండునో కలుకలు ద్విజు గ్రీవ దఱిగికూడ
నారకంబునుండి నరుఁ డెవ్విధంబున ముక్తుఁడగునొ యఘము పొనరిచియును
"నాకు భయముగలిగె నరకస్వరూపంబు నాలకింప నడుగుచుంటి"యనుచు 323

ఆ॥ పాండవాగ్రజుండు ప్రశ్నించుటయు భీష్ముఁ డిట్టులనియె. "ధాత్రి నెవనియస్థు
లభ్రతటిని గలయు నవ్వాని కుండదు నరకబాధ. వినుము ధరణినాథ! 324

ఆ॥ విష్ణుపదిని శ్రాద్ధవిధి యేరి పేరునఁ జేయఁబడునొ సుతులచేత దేవ
యానముల వసించి యమపురిమీఁదుగాఁ జనఁగలారు వారు స్వర్గమునకు. 325

తే॥ పాపమునకు యథోక్తమౌ పాచితంబు జరుపుకొనువారలును మఱి స్వర్ణదాన
మొనరిచినవారలును దుర్గతిని బొరయరు. తక్కువారల కయ్యది తప్ప దధిప!

క॥ ఏలికముందఱ నుండుచు నాలంబున మరణమొందినట్టిరుగూడన్
గాలునిపురికిన్ దవ్వుగ మేలగు స్థానంబునందు మెలఁగెద రనఘా! 322

సీ॥ విశ్వేశ్వరుండుండు విపులనివేశమౌ కాశీపురీమధ్యదేశమునను
బాండవకౌరవ ప్రకటితక్షాత్రమై చెలువొందు నీ కురుక్షేత్రమునను
శౌనకాదిమహర్షి సందోహమునకు శరణ్యమౌ నైమిశారణ్యమునను
హాటకేశ్వరదేవు నాశ్రయబలముచే విగరమైనటువంటి నగరమునను
గంగ యమున సరస్వతి గలయునెడను నల ప్రభాసంబునను మృతి నొలయునెడల
నెట్టిపాపంబుచేసిన చెట్టయేని నరకమునుబొందఁ డో యుధిష్ఠిరనృపాల!

ఆ॥ వెయ్యదూడతోడఁ బెండిలిగావించి మైలకోడెనే పుమాంసు పేరఁ
గొడుకుచేత విడువఁబడు వాఁడు బ్రహ్మఘ్నుఁడయ్యు నరకబాధ నందఁ డధిప!

తే॥ శ్రీశు పదినుంచి ప్రాయోపవేశమునను ప్రాణములఁబాయునటువంటి పంచజనుల
భూప! చిత్రేశ్వరమునఁ బ్రాయోపవేశ మొనరిచినవారు నరకంబు కనరు కనరు.

సీ॥ కడుపునిండం గ్రోల గంజియైనను లేక తిరుగాడుచుండెడి దీనులకును
బరుల సాయములేక పదమేని యిడఁజాల కల్లాడుచుండెడి యంధులకును
గడు దూరగమనంబు గావించి యరుదెంచి బడలియుండినయట్టి పాంథులకును
గంగాదిజలపూర్ణఘటభారవాహులై యరుగుదేరెడి తీర్థయాత్రికులకుఁ
గాలమునఁగాని లేక యకాలముననుగాని బహుభక్తియుతముగాఁ గడుపునిండ
నన్నముంబెట్టివనిచెడి యందఱికిని నరకమనునది యెట్టిదో యెఱుకపడదు.

క॥ జలజాప్తుఁడు వృషభంబున మెలఁగఁగ జలధేను వటులె మృగశీర్షమునన్
వెలఁగఁగఁ దిలధేనువు విప్రుల కొసఁగనివాఁడు కనఁడుపో నిరయంబున్. ౩౮౩

క॥ సోమమున సోమనాథుని సోమగ్రహపర్వమునను జూచినవాఁడై
నేమమున నబ్ధిఁగ్రుంకిన యామనుజుఁడు నిరయబాధ నందఁడు తనయా!

క॥ రవి రాహుగ్రస్తుఁడుగా రవివాసరమందుఁ బోయి రవి సన్నిహితీ
భవద కురుక్షేత్రములం దవగాహనసేయఁ దొలఁగు నటు నరకంబుల్.

తే॥ కృత్తికాయుతయుత కార్తికీ సేవండు కలితవహానతఁ జని త్రిపుష్కరమునర్ఘను
దాఁ బ్రదక్షిణ మొనరించు తన్మనుష్య నయనములలోనఁ బడదుపో నారకంబు.

సీ॥ బురదలో దిగఁబడి యఱచుచుండినయట్టి యావు నీవలకీడ్చు నలఘుమతులు
నతిదైన్యవశత బ్రాహ్మణికిఁ దటస్థమౌ దాస్యంబుదొలఁగించు ధర్మరతులు
దొంగలకుం జిక్కి యంగలార్చుచునుండు నార్యుల విడిపించు శౌర్యధనులు
హంతకుఁ జేతియం దర్పితప్రాణుఁడౌ భూసురుం గాపాడు పుణ్యతములు
నరకగాములగుచు నవయ" రంచని యిట్లు పలికె భీష్ముఁడనుచు భర్తృయజ్ఞుఁ
డానతిచ్చె నట్టు లానర్తభూపాలమణికి రోహితాశ్వమనుజనాథ! ౩౮౪

—* జలశాయి యుపాఖ్యానము *—

వ॥ అని మార్కండేయమహాముని శ్రాద్ధకల్పమంతయు వక్కాణించె. నట్లు నాగబిలద్వారంబున జనార్దనుండు జలశాయియై వర్తించెడిఁ. బావనంబగు తద్బిలద్వారంబునం గ్రుంకి శేషపర్యంకశయను సేవించు జనుండు జన్మమరణపాతకంబునుండి ముక్తుండగు. వార్షికంబులగు చతుర్మాసంబులను సరీసృపశయానుఁడగు జనార్దను సభక్తికంబుగా సమర్చించిన జన్మరాహిత్యంబగు. మును పెచట మునీశ్వరులు ముచి కుందుఁ బూజించి తత్స్థలస్థ మృత్తికాగ్రహణంబున వైకుంఠంబునకుఁ జనిరి. చాతుర్మాస్యాకృత జలశాయిసేవనంబున సకలతీర్థస్నానఫలంబును సకలయజ్ఞాచరణఫలంబును సంప్రాప్తగోగ్రహమృత్యుఫలంబును బడసెదరు. మఱియును ౩౮౫

సీ॥ ఎపుడుఁ జూచిన నొడ్లయిల్లాండ్ర కౌఁగిళ్ళ మనుచుండు పరమదుర్మార్గుఁడేని
యెట్టి బ్రాహ్మణుఁగూడఁ దిట్టి సహింపమిం గట్టి కొట్టి వధించు కటికయేని
యేనాఁడుఁ గల్లుఁద్రావి మేనెఱుంగక వీథిఁ బొరలాడుచుండు దుష్పురుషుఁడేని
యేయింతియైనను నిష్ఠురాజ్ఞానిచోఁ గుతికెయొత్తిడి మహాక్రూరుఁడేని
నాల్గునెలలు జీవన శయాను సేవింప నార్యులార! ముక్తులై రహింతు"
రనుచుఁ జెప్పుటయును నా శౌనకాదిమునీంద్రు లంద ఱతని కిట్టులనిరి. ౩౮౬

ఉ॥ "పాలకడలిఁ బాపప్రాప్తి పెలఁద మారి యోగనిద్రవశత నుండునసుదు
రెట్టు లమ్మహాత్ముఁ డీబిలద్వారమం దయ్యె నుపకశయనుఁ డార్య! మరల?"

కం॥ అని మనమున సంశయపడి తను నడిగెడి యమ్మునీంద్రతతిఁ గనుఁగొని పెం
ల్లన రోమహర్షణాఖ్యాయతనయుండగు సూతుఁ డప్పుడు తా నిట్లనియెన్. ౩౯౧

వ॥ మహాభాగులారా! యయ్యది సత్యంబ. యాదేవుండు బిలద్వారంబున జలశాయియై చతుర్మాసంబులును సంపూజితుండై జనుల నఘములం జేయుఁ దెలియంగఁ జెప్పెద సావధానులరై యాలకింపుఁడు. తచ్చతుర్మాసంబులును ముఖ్యంబులగు యజ్ఞోద్వాహాదికార్యంబు లొనర్ప ననర్హంబులు. దేవాదిదేవుండును నిర్గుణుండును గుణాత్ముఁడును నవ్యక్తుండును నప్రమేయుండును సర్వదేవమయుండును సర్వజ్ఞుండును గవీశుండును సర్వభూతాత్మకుండును నగు మహానుభావున కంజలిసేసి యయ్యది కీర్తించెద. తొల్లి నరసింహావతారమెత్తి విష్ణుండు వేని వధించె నామహాసురుండు హిరణ్యకశిపుండు నా భయంకరుండై యుండ వానికి వీర్యమం దప్రతిములును సర్వలక్షణలక్షితులును నై ప్రహ్లాదుఁడనియు నంధకుఁడనియు నిరువురు సుతు లుదయించి రంతఁ గొంతకాలంబున నారాక్షసుండు పరలోకగతుండు కా దేవతలు తద్రాజ్యంబునఁ బ్రహ్లాదుఁ బట్టభద్రుఁ జేయ నుంకించుటయుఁ బితృపైతామహంబై సమాగతంబగు నారాజ్యంబుఁ జేయుట కతఁ డియ్యకొనఁడయ్యెఁ దత్కారణంబు వచింతు వినుండు. రక్కసుల కందఱకుం జక్రితో సదా విరోధంబు. ప్రహ్లాదుఁడట్లు ద్వేషింపక దానవులం ద్యజించి స్వరాజ్యంబు సహితము సల్పనొల్లక విష్ణునాశ్రయించె. నంత విష్ణుద్వేషపరాయణులగు నాత్మురగతక్షస్సులు పితృపైతామహమగు రాజ్యమం దంధకు నభిషేకించిరి. వాఁడును వనజాసను నారాధించి యాచంద్రార్కస్థాయి యగు నమరత్వంబు నార్జించె. వరబలంబున వాసవు విరోధించి సమరంబున జయించి యజ్ఞభాగంబు లపహరించె. నాత్మీయసహితంబుగా నమరావతికిం జని హరిహయుం బాఱఁదోలి యమరాలయం బగ్గంబు సేసికొనియె. సర్వదేవసహితంబుగం జని శక్రుండు శంకరు సంసేవించి పెద్దకాలంబున కప్పినాకి ప్రీతుండై యేమి కావలయునని ప్రశ్నించుటయు ౩౯౨

ఆ॥ "అస్మదీయరాజ్య మధ్వరాంశములతో నంధకుఁడు హరించె నతిశయించి.
వానివలన మగుడ దానినిహరియించి కరుణ నేసి నన్నుఁ గావుదేవ!" ౩౯౩

వ॥ అని దీనంబుగాఁ బలుకుటయు భగవంతుఁడగు ప్రమథాధిపుండు త్రైలోక్యరాజ్యంబు భవదధీనంబు సేతు నుండుమని యూఱడించి ౩౯౪

ఆ॥ "నాదు మదలయయ్యె. నాకంబువిడిచి నీ పితృవ్యమైన రాజ్యపీఠ మెక్కి.
మధ్వరాంశములకు నాశింప కవనికిం జనుము. చనకయున్నఁ జచ్చెదీవు" ౩౯౫

— *అంధకాసురుఁడు శంకరునాజ్ఞ యుల్లంఘించుట. *—

వ॥ అని గణనాథుఁడగు వీరభద్రుముఖంబున నంధకునకుం జెప్పిపంపుటయు ౩౯౯
నమ్మహాబలుండు నవ్వి

తే॥ "దూత వధియింపఁదగమిని దుష్ట! నిన్ను విడిచితిని ప్రాణములతోడ నడువుమింకఁ
దప్పుదెలియక యీరీతిఁ జెప్పిపంప నెవ్వఁ డాశంకరుండు? నన్నెఱుఁగఁడొక్కొ?

క॥ ఎఱిఁగియుఁ బాదలఁచి యిటుల్ మెఱుఁగుచునున్నాఁడొ? తెలిసెఁబో మనమున నా
మెఱకుఁడు నిజజీవితమున నిరాశుఁడయి యున్నవాఁడు నిశ్చయముగఁ దాఁ.

సీ॥ ఎవ్వానిముఖమున నెపుడు దరిద్రదేవత తాండవంబాడుఁ గుతుకమునను
నెవ్వానిచేతను నేభోగమేనియు ననుభూతంబు రవంతయేని
యెవఁడు జగత్త్రయి నెటఁజోటుదొరకక యల శ్మశానంబునం దాటలాడు
నెవఁడు సుగంధవద్భవవస్తువులు లేక వెలిబూది మెయినిండ నలదుకొనును
నెవఁడు కరచరణాదులౌ నవయవములఁ బాములం జుట్టుకొని దిగంబరతఁ దిరుగు
వాని కిఁక జీవితముతోడిపని యదేమి? యందునను నన్నుఁగూర్చి యిట్లన్నవాఁడు.

ఆ॥ కాన వేగనేగి కైలాసమును వీడి కాశిఁదపము సేయఁ గడఁగుమనుము.
విభవసహితముగను వృతున కాకైలాసధరము నా సుతునకు దత్తమనుము. ౪౦౦

ఆ॥ ఏతదస్మదుక్తి యెంతయుం బాటించి సరవి నవ్విధంబు జరుపుమనుము.
జరుపకున్నఁ దన్ను శత్రుని వధియింతుననుము. బుద్ధిగలిగి మనుము. చనుము."

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు వీరభద్రుండు పదింబదిగ భర్త్సించి కడుంగడు కోపంబునఁ గైలాసంబునకుఁ బరువెత్తి క్రతుధ్వంసి కాకాఱులు వినిపింప నతండు క్రుద్ధుండై యఖిలగణంబులతోడను హాహాయా ద్యఖిలామరులతోడను వృషభారూఢుండై వెడలి యమరావతి కరిగె. నదిగని యంధకుం డానందంబున నర్జునాశ్వయుతంబగు నరదంబు నధిష్ఠించి యనీకినీసహిత మభిముఖుండై నిలిచె. నంత నాహవం బారబ్ధమై వేయియేండ్లు నడచుటయు దినక్రమంబుగా దేవతాసైన్యంబె క్షీణించెఁ గాని రక్కసులు చెక్కుచెదరరైరి. కఱకంఠుఁ డంతఁ గనులెఱ్ఱఁజేసి త్రిశూలంబుచే వ్రేసినను బ్రహ్మవరప్రభావంబునఁ బ్రాణంబులం బాయక యంధకుండు మగుడ నాయోధంబునకుం గడంగి యనేకగణంబుల నలయించి గదాఘాతంబుల ఖండపరశువుం బలుమారంబులు నొప్పించుటయు నది యఖిలలోకభయావహంబై కనుపట్టె. నంత నంబుజాసనవరప్రభావంబున నంధకునకు మృత్యువు లేకుంట యెఱింగి యష్టమూర్తి శూలాగ్రంబునఁ బొడిచి గగనంబునకు లేవనెత్తి ఛత్రంబుం బోలె ధరించుటయు నధోముఖంబుగా వ్రేలాడు నాత్మాంగంబునుండి యవనిపైఁబడు నఖండరక్తధారలం బ్రబుద్ధధాతుచతుష్టయుండును జరాస్థిస్నాయుశ్లేష్ముండును నై యావీరుండు

అంధకుఁడు భృంగిరిటియను పేర శివభక్తుఁడగుట

శా॥ "ఈదృగ్వీర్యసమన్వితుండవని నిన్నే గుర్తింపంగలే విభూ!
ప్రాదుర్భూతమదాంధతం దలఁచు దుర్భావ ప్రసంగించితిన్.
నా దౌరాత్మ్యవివేకహీనతలకున్ న్యాయ్యంపు శిక్షాక్రమం
బో దేవేశ్వర! నీ యొనర్చు పని. యెంతో శ్లాఘ్యమై యొప్పెడిన్. ౪౦౩

తే॥ నీతిరహితున కొదవు విద్యాతిశయము సిరియుఁ జిరకాల ముండవు. సిద్ధమిద్ది.
అతిమదాంధుఁడనగు నాదు నలఘుబలపరాక్రమైశ్వర్యరాజ్యసర్వస్వమట్లు. ౪౦౪

తే॥ పాపకర్ముఁడఁ. బాపుఁడం. బాపభవుఁడ. మఱియుఁ బాపాత్ముఁడను నేను గరళకంఠ!
అఖిలపాపహరుండవై యభవ! నీవు నన్ను రక్షింపుమయ్య. నిన్ సన్నుతింతు ౪౦౫

సీ॥ శూలంపు వ్రేట్లకుం దూలిపోయి కరంబు శోకాకులిత మానసుండనైతి.
నధమాధముండనై ప్రధనంబునను నీదు చేతిలోపల వచ్చి చిక్కుపడితి.
నధికతరైశ్వర్య మంతయుం గోల్పోయి దీనత్వమున నీవె దిక్కటంటి.
భాషించుటకుఁగూడ బలములే కెంతయుం బార్శ్వభాగంబుల వ్రాలుచుంటి.
నిట్టి యాపన్ను రక్షింపవే మహేశ! శరణుచొచ్చితి. మనసు నీచాయతిరిగె.
సర్వపాపక్షయంబైన సమయమందె భవునిమీఁదికిఁ జిత్తంబు పరువులెత్తు.

తే॥ శివుని బూజింపనటువంటి చెనటిప్రజకు వచ్చిపోయెడిదినములే చచ్చిపోవు
వారలకుఁగూడఁ గ్రమముగా వచ్చిపోవు బ్రదికియుండిన యటువంటి ప్రజకె కాక.

సీ॥ చెడు కుష్ఠగదమునం జేసి యత్యంతంబు మేనెల్లఁ జెడిపోవువానికేని
తెగులుగొంటయి సదా తీఱని వ్యథతోడ వర్తించునటువంటివానికేని
యంఘ్రిలోపమున నొక్కడుగిడుటకునైన వశముగా కల్లాడువానికేని
సవిధంబునందగు శంఖధ్వనుల్గూడ వీనులంబడనట్టివానికేని
యెవనిచేతఁ బరమశివుఁడు దైవతబుద్ధిఁ గొలువఁబడఁడొ వానికులమునందుఁ
గలుగకుండుఁగాక కటకటా! జన్మంబు పార్వతీశ! సకలపాపనాశ! ౪౦౭

సీ॥ విడిచినాఁడను నేను వివిధాఘములకును నాదికారణమైన యసురభావ.
ముజ్జగించినవాఁడ నొకమాటు త్రైలోక్యరాజ్యంబుగూడ విరాగినగుచు.
వదలిపెట్టినవాఁడ వాస్తవంబుగ నాదు పుత్రపౌత్రుల బుద్ధిపూర్వకముగ
నవలఁద్రోసినవాఁడ నష్టవిధైశ్వర్య మగ్నిసాక్షిగఁ బెండ్లియైన స్త్రీల.
ముట్టుకొని నీదు పదపద్మములను సరిగ మూఁడుపరులు వచించుచున్నాఁడ రూఢిఁ.
గాన నను విడిపించి సత్కరుణతోడ స్వాగతంబొనరింపుమీ సాంబ! యింక."

వ॥ అనినవిని గతకల్మషుండగా నెఱింగి శూలంబునుండి మెల్లనదించి వినయ
వినమితగాత్రుండగు నాతనికి భృంగిరిటియని స్వయంబుగం బేరువెట్టి ౪౧౦
తే॥ "నందికంటెను మఱి గజాననునికంటె నమ్మహాకాళుకంటెను నగ్గలంబు
వల్లభుండవైతి నాకు. నీవారిఁ దలఁచుకొనక సుఖముండు నాతోడఁ గొడుక! నీవు"
వ॥ అని వక్కాణించుటయు వాఁడు వల్లెయని నమస్కరించి గణంబులంజేరి
శంకరు నాశ్రయించి యుండె. నంతఁ దత్తనయుండగు వృకుండు నిరుత్సాహుండై
మహాభయంబున హతశేషుల్గం గూడుకొని యంభోధిం బ్రవేశించె. సంక్రందనుండు
సంతోషంబున శంభునకు జోతవెట్టి తదాజ్ఞం గైకొని యమరావతి కరిగి ముజ్జగంబు
లేలుచు హవిర్భాగంబు లనుభవించుచుండె. వృకుండు సాగరంబు వెలువడి జంబూ
ద్వీపంబున కేగి తండ్రి తపముండిన హాటకేశ్వర క్షేత్రంబు సిద్ధిప్రదంబని తలంచి
యొరులెవ్వరును నెఱుంగకుండ బ్రహ్మను ధ్యానించుచు వాయుభక్షకుండై కొన్ని
యేండ్లును జలాహారుండై కొన్నియేండ్లును జితేంద్రియత్వంబునఁ బుడమిపయి బొట్టన
వ్రేలు మోపి తపంబొనరించుటయుఁ గమలాసనుండు సంతుష్టుండై తపంబున్నకు
మెచ్చి గర్తామధ్యగతుండగు వాని డగ్గఱి ౪౧౧

—♦ వృకుండింద్రపదవిం బొందుట. ♦—

క॥ "ఓహోహో వృక! యిఁక నతిసాహసపదమైన తపము చాలింపుము. నీ
యాహితమైన వరంబెదో వ్యాహరింపు. మిడిపోవ వచ్చినవాఁడక్" ౪౧౩
వ॥ అని పలుకుటయు వాఁడిట్లనియె. ౪౧౪
క॥ "తుష్టింజెందితివేని మదిష్టంబగు వర మొసంగ నే తెంచితివేక్
గష్టంబని భావింపక నష్టజరామరణుఁగాఁగ ననుఁ జేయుము విధీ!" ౪౧౫
వ॥ అనియిట్లు కోరుటయు విధాత ౪౧౬
ఆ॥ మత్ప్రసాదమునను మరణంబు జరయును నీకు సంభవింప వో కుమార!
యేమె యనిరొననుచు నీవిషయంబున సంశయింపఁబోకు. సత్యమిద్ది." ౪౧౭
వ॥ అనివాక్రుచ్చి యదృశ్యుఁడగుటయు వృకుండు కృతకృత్యుండై సర్వత్ర
కుసుమాఢ్యలంబగు రైవతగిరికిఁ జని నిజామాత్యులతో యోజించి త్వరితంబుగా దైవ
తేజమునకై దండెత్త నతండు వాని బ్రహ్మవరంబున జరామరణవర్జితుంగా నెఱింగి
సర్వామర్త్యసహితంబుగా సత్యలోకంబునకుం జనియె. మహాబలుండగు వృకుండు
సంతసించుచు సమస్తపరివారంబుగా స్వర్గంబుం బ్రవేశించి దేవరాజ్యపదంబున
కుతూహలంబున బిడ్డౌజుల నడిపి కర్తయై హవిర్భాగంబులకుఁగా వసురుద్రాదిత్య

మరుత్ప్రముఖదేవతాస్థానంబుల నసురుల నెలకొల్పి యథేచ్ఛ జగంబుల శాసింప మొదలిడిరి. బలవీర్యధైర్యామర్షంబుల వాఁడంధకునకు వేయిరెట్లధికుండై లోకంబుల క్షోభింపఁజేయ నదిమొదలింగి జనులెవ్వరును యజ్ఞయాగాదులు చేయమానుకొనిరి. యెవ రేని చేసిన నమరసంతృప్తికిఁగా నతిగుప్తస్థలంబునం జేరి యాచరించెడివారు. స్వర్గతులగు రాక్షసులు భూలోకంబునం దమ్మఁగూర్చి హవిస్సులిచ్చువారు లేకునికికి సందేహించి. రంత వృకుండు కుపితుండై ౪౧౮

—* ఏకాదశీవ్రతమాహాత్మ్యము *—

కం॥ "ఎవడేని వేల్పులకుఁగా నవనీస్థలి దానహోమయజనంబులఁ దా
సవిధి నొనరింపఁ గడఁగిన నవలీలం జని వధింపుఁ డస్మదనుజ్ఞన్"

వ॥ అని యానతిచ్చుటయు బలవంతులగు పలలాశను లిలాతలంబునకు దిగి గుప్తంబుగా సర్వత్రి సంచరించుచు జపహోమస్వాధ్యాయ పరాయణుఁ డెవఁడేని కనఁబడినఁ గఱకుకత్తులం దఱిగివైచుచుండి. రట్టియెడ సాంకృతియను మునివరుండు తొల్లి వృకుండు తపించిన బిలంబున ఛన్నవిగ్రహుండై గుప్తంబుగం దపంబు వేయఁ బరుషాక్షరంబుల భర్త్సించుచు సమీపించి తదగ్రంబున గంధపుష్పాక్షతలం బూజితమై హస్తచతుష్టయంబుచే నలరారు హరివిగ్రహంబు నవలోకించి యాయుధంబుల యమివరేణ్యుఁ బ్రహరించుటయుఁ దళతళమను తదాయుధంబులు మొక్కవోయి చంప సమర్థంబులుగాకునికిని వారు వైలక్షణ్యంబువొంది వృకునికడ కేగి ౪౨౦

తే॥ "ఒక్క బాపఁడు తొల్లి దివౌకసులకు జడిసి నీవు తపంబున్న స్థలమునందు
హాటకేశ్వరమున విష్ణునర్చ తనదు నగ్రమున నిల్పి యొంటిమై నధికనిష్ఠ ౪౨౧

తే॥ తపము నేయంగఁ గనుగొని యపుడు మేము మొత్త మొత్తంగఁ గత్తులే మొక్కవోయెఁ
గాని యాతని మెయి కసుగందదయ్యె. నెద్ది యుచితమొ యదిచేయు మింక నీవు"

వ॥ అనినవిని వృకుం డాగ్రహంబున రయంబ తత్సవిధంబున కరిగి కృష్ణవిగ్రహంబును గుహాయవలికిం జిమ్మివైచి పదింబదిగ నదలించుచు నీకాల నాకాలం దన్ని

క॥ "నాకుం బగవాఁడగు నల వైకుంఠు భజించువాఁడు వధ్యుఁడు నాచేఁ
గైకొందు దొంగతనముగ నా కేళవుఁ గొలుచు నీదు నసువుల నింకన్" ౪౨౩

వ॥ అనిపలికి ఖడ్గంబున వ్రేయుటయు నది పడనుగలదయ్యెఁ దద్గాత్రంబునకుఁ దగిలి నూఱుముక్కలయ్యె. నంతతో విడువక యాత్మాగ్రహంబునఁ దత్సాంకృతి నామక భూసురశ్రేష్ఠుండు ౪౨౪

ఆ॥ " కాళ్ళు రెంటితోడఁ గడు దౌష్ట్యమున నీవు నన్నుఁ దన్నెదవుర దున్నపోత!
మరలఁ దన్నకుండ విఱుగఁబో నీకాళు లీక్షణంబ సారసాక్షు కరుణ " ౪౨౬

వ॥ అని యనునంతమాత్రంబునఁ బంచశీర్షంబులగు పన్నగంబులుంబోలె వాని కాళ్ళు రెండును విఱిగి ధరం బడుడుఁ దత్తైన్యంబులును విశేషించి తరుణీజనంబులును రుదితంబు లొనరించిరి. త్రిదశాలయు లడివిని పదింబదిగ నేతెంచి త దనీకిని పయిం బ్రిదరంబులు గురియుచుయు హాత శేషు లధోలోకం బాశ్రయించిరి. వృకుండు కుంటియై వెలందులుం దానును వెక్కివెక్కి యేడ్చి వెండియు విరించినిగుఱించి తపింపమొదలిడియెఁ. బాకశాసనుండు పాప్తరాజ్యుండై ప్రిణష్టకంటకంబుగం బరిపాలించె. ధరాతలంబున మరల ధర్మకార్యంబులు ప్రవృత్తంబులయ్యెఁ. బెద్దకాలంబునకుఁ బితామహుండు ప్రీతుండై వివరమధ్యగతుండగు వృకు సమీపించి ౪౨౭

క॥ " వృక! మెచ్చితి నీతపమున. కేఁకఁ దడయక యిష్టవరము లిచ్చెద. శంకిం
పక దుర్లభార్థమేనియుఁ బ్రకటింపుము హృదయగతము భయపడకుండక " ౪౨౮

వ॥ అని వక్కాణించుటయు వాఁడు ౪౨౯

క॥ " తుష్టుండవైతివేని యభీష్టము వెఱవేర్చెదేని యిప్పుడ యస్మ
న్నష్టాంఘ్రులు దయసేయుము. కష్టించుచునుంటిఁ గుంటికాళ్ళఁ గరంబుక "

వ॥ అనినవిని వనజాసనుండు వానిం దోడ్కొని సాంకృతి సవిధంబునకుం జని సాంత్వపూర్వంబుగా నిట్లనియె. ౪౩౦

క॥ " నావాక్యము పాటించుచు నీవృకు పంగుత్వ మపనయింపఁగ వలయుక.
గావలెఁడె యగుమగాక మహీవిబుధ! యనుగ్రహింపవే యెటులైనక " ౪౩౨

వ॥ అనవుడు సాంకృతి ౪౩౩

తే॥ " ఇష్టగోష్ఠులయందేని యెపుడు నేను బలికియెఱుఁగ నబద్ధ మోభారతీశ!
యట్టినియతవ్రతంబు నేఁ డెట్టు మరల విడిచిపెట్టంగవలయునో నుడువు మీవ " ౪౩౫

వ॥ నావుడు దేవజ్యేష్ఠుండు వెండియు నిట్లనియె. ౪౩౬

ఆ॥ " భక్తుఁ డీవృకుండు పాత్రుండవీవు నా. కగ్గలంబు ప్రియుఁడ. వట్లుగాన
ననఘ! యుష్మదుక్త మనృతంబుఁజేయలే కిట్లు వేడుచుంటి నేను నిన్ను " ౪౩౬

వ॥ అనియిట్లు వాకుచ్చుటయు నమ్మునీశ్వరుండు ౪౩౭

సీ॥ " వీఁడు దురాత్ముఁ డెంతయుఁ. వేల్పులయు విశేషముగ నాదుగురుఁడైన శ్రీధరునియు
సహితమున నిందువాఁడు. కుంటియై వసింప నర్హుఁడగు. ద్విజదూషకుఁ. డధిక పాపి.
తే॥ జరయు మరణంబు లేకుండ సల్పితివి. యట్టి బలవంతునకుఁ గాళ్ళు నమరునెడల
సరసురాసురసహితమైన జగ మెల్లఁ బాడుసేయంగఁగడ గడు వీఁడు నేఁడు. ౪౩౮

ఆ॥ కాన నుండనిమ్ము కార్శ్యలేకుండనే జరుపకుము వికల్ప మరసి మరల.
ముజ్జగములు సౌఖ్యముగనుండఁ జింతింపవలయు నీవుగూడఁ దలఁపునందు "

వ॥ అనివచించుటయుఁ దమ్మ్రచూలి మత్రియునిట్లనియె. ౪౪౧

ఆ॥ "వానకాలమునం బ్రయాణంబు దుర్ఘటం, బందు మొదలె కుదుర దాహవమున.
కెండకాలమునను హేమంతముననె నిరంతరాయముగను నది పొసంగు. ౪౪౨

తే॥ అట్లుగావున వార్షికంబైన నాల్గునెలలు వృకునకుఁ బాదము ల్గలుగునెడల
నప్పు డఖిలజగంబుల కరుగలేక తగుపను ల్సేసికొనుచు స్వస్థలి వసించు. ౪౪౩

ఆ॥ కాన దానవేంద్రుఁడైన యావృకుఁడు దాఁ గాళ్ళుగలిగియుండుఁగాక యపుడు.
దేవతలకు భూమిదేవతలకు దీన నొలయఁ బాధ లెవియు నుండఁబోవు. ౪౪౪

క॥ ఏవంవిధముగ నగుచోఁ దావకమైనట్టివాక్కు తథ్యంబునుగా.
దీవృకుఁడు నన్నుఁ గూరిచి కావించిన తపమును వితగాక ఫలించున్ " ౪౪౫

వ॥ అని యిట్లుపలికి మహాత్ముఁడగు తత్సాంకృతుచేఁ దథాస్తనిపించుటయు వృకునకు వెండియుఁ జరణంబులువచ్చె. శీతాతపసమయంబులఁ జెలియలుం దానును దక్కంగల బందుగులును బర్హిర్ముఖులతోడి బలువిరోధంబునం బలవరించుచుఁ బడియుండినను జలదాగమంబుగల చతుర్మాసంబులును భయంకరుండై ౪౪౬

సీ॥ వేధించు నీర్ష్యశీలమై వృద్ధశ్రవోముఖ్యబృందారకులను దత్సుందరులను.
బాధించు నలుకమై బ్రాహ్మణప్రముఖాఖిలావనీజనముల ననఘతముల.
శోధించు బలిమిమై క్షోణిఁ గూలంద్రోసి పట్టణంబుల నెల్ల పల్లియలను.
ఛేదించు వీఁకమైఁ జెట్టొక్కటియువీడ కుద్యానవనముల నుటజములను.
నివ్విధమునఁ బెట్టు నిడుములు పడలేక క్షీరవారినిధిని శేషశయ్యఁ
బవ్వళించియుండు పద్మాక్షుదండ నానెలలునాల్గు గడపి నిర్జరాళి ౪౪౭

వ॥ వెండియు వృకాసురుండు విగతపాదుఁడగుటయు నష్టమాసంబులును హర్షాన్వితులై యమరావతి నలంకరించుచుండి, రట్లనేకాబ్దంబు లరుగుడు నాషాఢమాసాంతంబున హరిహయుం డాచార్యు నాలోకించి ౪౪౮

పృథ్వి॥ "గురూ! మరల వర్షముల్ గురయువేళ వచ్చెన్. వృకా
సురుండు ధృతపాదుఁడై సురలపైఁ బడున్ రౌద్రతన్.
సరీసృపశయానుఁ డా సరసిజాక్షునొద్దం బయ
స్సరిత్పతి వసింపఁగం జనఁగనా నికన్ వేలుపుల్

సీ॥ గగనభాగస్థ ప్రాకారావృతములైన చంద్రకాంతోపలసౌధములను
హంసతూలికలపై నమరుపంబడిన హొంబట్టుదిండ్లంగ్రాలు మంచములను
రతనముల్గాపి స్వర్ణమున నిర్మితములై శయనీయమైన యాస్తరణములను
గలధౌతఘంటికాకలితంబులౌ గజవాజిముఖ్యవిచిత్రవాహనముల
నతిహితములైన యితరపదార్థములను విడిచి కడుదీనతం బురి వెడలిపోయి
సతతముం బరాశ్రయంబున వెతలఁబడుట మన కభాగ్యంబగుంజుమీ మంత్రివర్య!
తే॥ కాన మానీంద్ర! మామీఁదఁ గరుణయుంచి వ్రతమొ హోమమొ నేనుమో మతిని లెస్స
యోజనముచేసి వాక్రువ్వ మొకయుపాయ. మనుభవింపంగఁజాల మీయలజడులను.
తే॥ దేవ స్వకళత్రశూన్యంబుగాని శయ్య స్వగృహముం బాసిపోవమి సంఘటిలునొ
దాని వాక్రువ్వమయ్య స్వస్థానచలనమునను నిర్విణ్ణమయ్యె నామనసు మిగుల.
కం॥ ఏడాదికి నాలుగునెల లేడకొ భయపడుచుఁబోయి యిల నిజభార్యన్
వీడి యొకండఁ బరుండుచు నూడిగపుంబ్రహ్మచర్య మొనరుపవలసెన్."
వ॥ అనినవిని బృహస్పతి తడవుధ్యానించి శతక్రతువున కిట్లనియె. ౪౫౪
తే॥ "విష్ణునారాధనముసేంతె విబుధనాథ! కల దశూన్యశయననామకవ్రతంబు.
దానిఁజేయుము క్షీరయాదఃపతిస్థుఁడైన యాహరి తీర్చు నీయభిమతంబు
ఆ॥ పట్టుపఱుపులందుఁ బవళించుచును నీదునిలయమందె యుండఁగలవు నీవు
సర్వశత్రువులును సమసెద రాజలశాయికరుణవలన సత్వరముగ" ౪౫౬
వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించి యాయనచే నశూన్యశయనవ్రతం బాచరింపఁజేయు
టయు భగవంతుండగు విష్ణుండు సంతుష్టుండై ౪౫౭
కం॥ "ప్రీతుండనైతిఁ ద్వత్కృతచాతుర్మాస్యవ్రతమున శతమన్యూ! నీ
చేతమ్మునఁగలకోరిక నాతోఁజెప్పుకొను మిత్తు నాతోడింకన్" ౪౫౮
వ॥ అనుటయు నింద్రుండిట్లనియె. ౪౫౯
తే॥ "విష్ణుదేవ! దురాత్ముఁడౌ వృకునివలన నేనుబొందుపరాభవం బెఱుఁగుదీవు
వే నొకన్నిదినెలలేల నేలు నాల్గునెలలు తానును ముజ్జగంబులను వాఁడు. ౪౬౧
ఆ॥ తెలిసికొనుచు మెంతయు నామీఁదఁ గరుణయుంచి యెల్లకాలములను
నాకు రాజ్యమందువీక విధింపుమీ యిందిరేశ! యసురబృందనాశ!" ౪౬౨
వ॥ అని యిట్లు ప్రార్థించుటయు విష్ణుదేవుండు [యుండ
తే॥ "జరయు మృతియును లేకుండ సల్పియుండెఁ బ్రహ్మ వానిని కవ్వాఁడు బ్రదికి
నీవు త్రైలోక్య మెబ్భంగి నేలఁగాను? నైనను హితంబు నీకునై యాచరింతు.

ఉత్సాహము॥ వానకాలు నాల్గునెలలు వాసవా ! రమాయుతం
బేను బాలకడలి వెడలి యేగి హాటకేశ్వర
స్థానమున శయింతు నంతఁ దద్భరంబునన్ సదా
మేను నెత్తలేక వాఁడు మిడుకుచుండ యుండెడున్. ౪౬౫

మ॥ ప్రతిసంవత్సర మిట్లునీకు హితమున్ భావించు చుందుందు. సం
భృతరాజ్యుండవు కమ్ము. పొమ్ము దివికిం బ్రీతుండవై మున్ను నీ
వతివర్షాసమయంబులందును భయంబందంగఁబో కింక నీ
వ్రతమందుండు ననున్ గుఱించి ప్రజ నిర్వర్తింప నిష్టాప్తియౌ " ౪౬౬

వ॥ అనియిట్లు వచియించి హృషీకేశుండు స్వరాజ్యపరివృద్ధిపొందె నిశ్శేష భయుండగు నిర్జరేశుం బంపించి యేటేట నాషాఢశుద్ధైకాదశీదినంబున హాటకేశ్వర క్షేత్రంబున కరిగి ప్రయత్నపూర్వకంబుగా వృకాసురుపైఁ బవళించుచుండుటయుఁ దదాక్రాంతుండగు వాఁడు భారాతిరేకంబునం బ్రక్షీణుండై చచ్చినట్లు పడియుండెడి. నాల్గు నెలలును నట్లుండి విష్ణుండు వెండియు బాహుళశుక్లైకాదశీతిథిం బ్రబుద్ధుండై పాలసంద్రమునకుఁ బయనంబు సేయుటయుఁ బలలాశి బ్రాహ్మణశాపంబునఁ బంగువై పడియుండెడు. నట్లు హరి యానాల్గునెలలును నఘాత్ముఁడగు నసుర భయంబున హాటకేశ్వరంబునం దధివసించు. భగవంతుఁడగు యజ్ఞపురుషుం డప్పుడు పన్నుండి భాగంబును స్వీకరింపమి నవనీజనంబులచే నఖిలయజ్ఞక్రియలును నాచరింపఁబడ. వట్లన్నప్రాశన చూడాకర్మంబులు దప్పఁ గన్యాదానాది నిఖిలశుభకార్యంబులును నిషిద్ధంబులు. జగన్నాథు శయనసమయంబున సలుపంబడు సకలశుభకర్మంబులును వ్యర్థంబు. లయ్యవసరంబునం దాచరించు వ్రతనియమంబు లధికఫలంబులగుట నత్యంతయత్నంబున హరిసంతృప్తికై వ్రతస్థులగునది. శయనబోధనైకాదశీదినంబుల జరుపంబడు యత్కించిత్కర్మంబును నక్షయఫలంబగు. నశూన్యశయనవ్రతంబె యాచరితంబుగా నడుగవలసియే యుండు. దసురపై శయనించు నంబుజనాభుఁ డద్దాని కనంతఫలంబె యొసంగు. నట్లుచట శయనించిన యచ్యుతుండె యానతిచ్చెఁ బాపాత్ముఁడై యెవఁ డయ్యేకాదశి నన్నంబుదినువానికి జ్వరమేని వచ్చియుండ వలయు. లేదేని యేదేని వేదనయేని యేర్పడియుండవలయుఁ. గావున నెన్నివిధంబులఁ జూచినను నన్యంబగు హరివాసరంబునఁగూడ నన్నంబు భుజింపఁజనదు. శయనబోధనైకాదశుల నీక్ష నడుగనేల. వార్షికంబులగు చతుర్మాసంబులును హాసుదేవుఁ బూజించువాఁడు వైకుంఠంబున వసియించు. దానంబులవలనను నన్యవ్రతంబుల

వలనను నుపవాసంబులవలనను వచ్చు విశేషంబు లేమింజేసి నుత్తుండగు సుదర్శన
హస్తుఁ బూజించునది" యని సూతుండు నుడువుటయు శౌనకాదులు

—♦ చాతుర్మాస్యావ్రతనియమములు ♦—

సీ॥ "హరి నిదురించెడి యవసరంబున నింక నేయేవ్రతంబులం జేయవలెనొ
దైత్యారి శయనించు తఱిని గింకిమంత్రజపముల నిష్ఠమై జరుపవలెనొ
చక్రి నిద్రించినసమయమునం దెట్టువంటి హోమంబులం జేయుచుండవలెనొ
విష్ణుండు పన్నుండువేళ బ్రాహ్మణులకు నేమేమిదానంబు లీయవలెనొ
యిదియునుంగాక నియమంబు లెట్టివపుడు పట్టవలయునొ చెపు"మంచుఁబ్రశ్న సేయు
టయును బౌరాణికాగ్రణియైనసూతుఁ డెంతయును నాదరంబున నిట్టులనియె.
సీ॥ కలితస్వరార్థావగాహపూర్వకమైన యజురాది వేదపారాయణంబొ
యష్టాక్షరద్వాదశాక్షరప్రభృతులౌ ముఖ్యమహామంత్రముల జపంబొ
వటపలాశాశ్వత్థవానీరధవళార్క సమిధాజ్యచర్వాదికము హవనమొ
కలోప్తక్తవిధ్యుతిక్రమముగాఁ నుండంగ సాత్వికాహారమౌ సద్వ్రతంబొ
యేదొయొక్క నియమ మూఁదంగవలె మునీశానులార! శార్ఙ్గిశయనవేళ
నద్ది కొంచెమయ్యు నగ్గలంబు ఫలించు నంచు మును విరించి యనుటఁజేసి.
సీ॥ ఈనాల్గునెలలను నేకభుక్తము సేయ ధనము సమృద్ధమౌఁ దపసులార!
యీనాల్గునెలలు రేయి భుజింప సుమతియై సిరియు సురూపంబుఁ జెందుమనుజుఁ
డీనాల్గునెలలనే కాంతరోపవాసముల వైకుంఠధామము ఘటించు.
వీనాల్గునెలలు వస్త్రానేవాఆహారి రాజసూయా ద్యధ్వరఫల మొందు.
విమ్తరక్రోవుండు వృషమైఁ బరున్న యీనాల్గునెలలు మూఁడునాళ్ళ కొక్క
పరి భుజింప మగుడఁ బడఁడు తా సంసారసాగరమున జనుఁడు యోగులార!
సీ॥ ఒకనాఁడు పవలు వేఱొకనాఁడు నిశఁ దిన్న నబ్బు నగ్నిష్టోమయజ్ఞఫలము.
యాచితేతరమైనయది పసాపడినచో నొలయదు బంధువియోగ మెపుడు.
నెయిమానియలు వెట్టి నెత్తంటుకొనకున్న స్వర్గభోగంబులు సంభవించు.
నస్థలబ్రహ్మచర్యమున వర్తించుచో దేవయానముమీఁదఁ దిరుగు దివిని.
వీరదావృతి నలరు నీనెలలు నాల్గుమైని నూనియరాయుక స్నానమాచ
రించి మధుమాంసములనువర్జించువాఁడు ముక్తుఁడేయగు సంయమిముఖ్యులార! ౪౨౦
సీ॥ శాకంబునందుండు శ్రావణమున బ్రహ్మ యటుగాన సంత్యాజ్య మప్పుడద్ది.
దధిలోనమందు భాద్రపదంబునం జక్రి యట్లాట విడువనా నపుడుదానిఁ.
బాలయందుండు నా శూలి యాశ్వయుమునఁ దాన నవేయ మత్తఱిని నదియు.
నామిషమందుండు రమ్యమ్మపురుం గార్తికమునఁ గాబట్టి దూష్యమదియపుడు.

వానివదలువాని వత్సరకృతమైనయఘము వదలిపోవుననుచమున్న
చేయిరెత్తిచెప్పె స్వాయంభువుండై నమనువు శౌనకాదిమానులార ! ౪౭౧

సీ॥ కంచు వివర్జించి కనుమదా వాజపేయాతిరాత్రింబుల యధికఫలము.
నక్షారలవణాశియగు మహీసురుచేత నఖిలవ్రూర్తములు చేయఁబడినట్లే.
స్వాహాంతవైష్ణవసన్మంత్రములఁ దిలాక్షతలు వేల్చినఁ గాఁడు జాడ్యయుతుఁడు
స్నాతుఁడై వైకుంఠసన్నిధిఁ బురుషసూక్తముపఠించిన బుద్ధి తద్దపెరుఁగు.
మఱియు వార్షిక తచ్చతుర్మాసములును సఫలమాస్తత మానివై చక్రిహస్త
నూటయెనిమిదిసారులు నూటిగాను వలగొనినవాని కొలయ దేకొలయునేని. ౪౭౨

సీ॥ మేదినీసురులకు మృష్టాన్నమిడువాఁడు పొందు నగ్నిష్టోమఫల ఫలంబు
హరిమందిరాచరితామ్నాయపాఠుండు విద్వద్వరిష్ఠుఁడై వెలయఁగల్గుఁ
గత్తివేల్పుగుడిఁ గృతగాననృత్యునిమోాల నవిసేయుదురు దివి నప్సరసలు
అహరహశ్చరితగీతాదికుండగువాఁడు గంధర్వభావంబు గాంచితీరు.
వార్షికంబులగుచు వఱలు నాల్నెలలందొ కడకు నొక్క కార్తికంబునందొ
పట్టఁదగు నరుండు ప్రాగుక్తనియమముల్ చేతనైన మానిసింహులార !

వ॥ అట్లుపట్టినను నిహపరార్థులగు విష్ణుభక్తులు కార్తికపూర్ణిమనాఁ డవి
కావించునది. ౪౭౪

సీ॥ అగ్నిసాక్షిగఁ బెండ్లియాడిన స్త్రీనేని కలియకుండుట మేలు కార్తికమున.
హుతశేషమైన యత్యుత్తమాన్నమేని కడకుఁద్రోయుట మేలు కార్తికమునఁ
ప్రకరణాంతర ముఖ్యభావ్యముండనమేని కావించుకొనమి మేల్కార్తికమున.
లాజాదికాత్యంతలఘుపదార్థంబేని క్రిమ్మఱఁదినమి మేల్కార్తికమునఁ.
గంచు వాడుకొనమి మేలు కార్తికమున. క్షౌద్రరస మానకునికి మేల్కార్తికమునఁ
గార్తికంబున వీని త్యాగంబుసేయ నబ్బుఁ బూర్వోక్త సకల నియమఫలంబు.

వ॥ కార్తికమాసంబున జలశాయి దేవు ప్రాసాదంబుమీఁది కలశంబున దీపంబు
పెట్టువానికిఁ గాంస్యాది వస్తుదానత్యాగంబునఁగలుగు ఫలంబు చేకూరెడి. శుభార్థులు
సుప్రాప్యంబును నిష్టతమంబును నైన దేనికేని చాతుర్మాస్యంబున నేమంబును బూన
నది. నియమసమాప్త్యనంతర మదియే యవనీసురున కర్పించునది. శక్తికొలఁది నియమంబు
చరించుటయును ఫలంబు సిద్ధించు. జపమో వ్రతమో నియమమో లేక చతుర్మాసంబుల
గడపిన మూర్ఖుండు జీవించియు మృతుండు. శాకయవలుం దిలారణ్యంబులుం బోరె
నమాన్నవులు నామమాత్రప్రసిద్ధులుకానఁ గడంకమైఁ గార్తికంబునఁ గొలఁదివానిద్రై

నను నేదో యొక నేమంబు పట్టవలయు. సమాహితుండై నిత్యంబును దీనిఁ జదివినను
విన్నను జాతుర్మాసీకృతపాతకంబున సంత్యక్తుఁడగు." ౪౭౬

—♦ చాతుర్మాస్య మాహాత్మ్యము. ♦—

కం॥ అనియిటులన మును లాతనిఁ గని చాతుర్మాస్యవ్రతము కడ వెళ్ళఁ ద్వాదా
నసమునసుండి వినఁగ మా మనముల జనియించెఁ గోర్కి మహనీయతమా! ౪౭౭
తే॥ కాన నగ్గలంబు కరుణించి దాని సవిస్తరముగ మాకు వినుచుమయ్య.
త్వద్వచోమృతంబు గ్రోవంగ మఱియింత గలిగె శ్రద్ధ" యనుడుఁ గథకుఁడంత
వ॥ మునులారా! చాతుర్మాస్యవ్రతమహత్త్వంబు విస్తరించియే మీముందఱ
వచించెద. నందఱును వినుండు. తొల్లి నారదుండు బ్రహ్మముఖంబున నానావ్రత
విధానంబు విని. ౪౭౮
ఆ॥ "దేవ! వింటిఁ బెక్కుతీరులవ్రతములం ద్వన్ముఖమునఁ గాని తనివితీర.
దీక దయఁగ వచింపు మిపుడు చాతుర్మాస్యవ్రతము. నాలకింప వాంఛవొడమె"
వ॥ అనియడుగుటయు బ్రహ్మదేవుం డిట్లనియె.
క॥ "విను చాతుర్మాస్యవ్రత మనఘా! వాకృత్తు. దీని నధికశ్రద్ధఁ.
విను భరతఖండమందలి జనులకు మోక్షంబు సులభసాధ్యం బగుఁబో. ౪౮౧
క॥ భగవంతుండగువిష్ణుం డగు మోక్షప్రదుఁడు. ఘోరమగు సంసృతి దాఁ
టఁగ నౌక. యతని స్మరణము విగతాఘులఁజేయు జనుల వేలుపుజోగీ! ౪౮౨
సీ॥ బహుపుణ్యములఁగాని పడయంగరానిది మానవజన్మంబు మహీతలమున.
నందులోఁగూడ బ్రాహ్మణుఁడయిపుట్టుట యత్యంతదుర్లభం బరసిచూడ.
బ్రహ్మత్వసంసిద్ధి పడసినప్పటికిని గరుణాయుతుండౌట కష్టతమము.
సహకరుణున కేని సత్సహవాసంబు దొరకుట మఱియును దుర్లభంబు.
అట్టిసజ్జనసహవాస మమరకున్న విష్ణుభక్తి జనింపదు. విష్ణుభక్తి
లేనివాఁడు వ్రతంబుల లెక్కసేయఁ. డవ్వి కరణీయములు సదా యాత్మజాత!
క॥ చాతుర్మాస్యంబున నోతాతా! విష్ణువ్రతంబు తద్దయు శుభ. మీ
చాతుర్మాస్యంబున వ్రతియై తోఁపనివాని పుణ్యమంతయు వృథయౌ. ౪౮౪
క॥ చాతుర్మాస్యంబు సమాయాతము కాఁ బుణ్యదేవతాయతనంబుల్
ఖ్యాతములగు తీర్థములం బీతాంబరు నాశ్రయించుఁ బృథుదానములన్.
క॥ చాతుర్మాస్యంబున వారి కాతతమగుభక్తి మెఱిక్క యావజ్జీవం
బాతనికిఁ బ్రీతులై సుర లోతనయా! వరములిచ్చుచుందురు చుమ్మీ. ౪౮౫

ఆ॥ మనుజులగుచుఁబుట్టి మహిని జాతుర్మాస్యమునకు విముఖులైన మూఢతముల
కాయములను జేరఁ గలుగు సహస్రముల్. సంశయంబువలదు సంయమీంద్ర!

కం॥ మానవతయె దుర్లభ. మామానవతను విష్ణుభక్తి మఱిదుర్లభ. మో
హానీ! చాతుర్మాస్యములోనే యది యున్న నున్నె లోప మ్మింక హో!

కం॥ చాతుర్మాస్యంబునఁదాఁ బ్రాతఃకాలంబునందె బహుభక్తిని సు
స్నాతుఁడగువాఁడు సకలఖ్యాతక్రతుఫలముఁబొంది క్రాలు దివమునన్. ౪౮౯

కం॥ చాతుర్మాస్యంబునఁజని పూతజలంబగు తటాకమునఁనో నదినో
ప్రీతిం గూపంబుననో స్నాతుఁడుకా నపుడ యడఁగు సకలాఘములున్. ౪౯౦

ఆ॥ పుష్కరప్రయాగపూర్వంబులగు మహాస్థలములందు నెందొ శ్రద్ధనరిగి
హరిశయించియుండునట్టి చాతుర్మాస్యమున మునుంగఁ బుణ్యమునకు మితియె

కం॥ రేవ తొలిసంద్రమునఁబడు తావు రవిక్షేత్ర. మచ్చటం జాతుర్మా
స్యావసరపు టొకదినమే నేవాఁడు మునుంగు వాని నెనయవు దోసఁగుల్. ౪౯౧

తే॥ నర్మదానదిలో మూఁడునాళ్లు లేగి చక్రి నిదురించునెడల సుస్నాతులైన
ప్రజల పాతకములు పటాపంచలగును. నారదమునీంద్ర! వింటె తన్మహిమ మహహా!

కం॥ గోదావరి దిగి ప్రజ సూర్యోదయమున నొక్కపక్షు మొగి నాడెడిచో
భేదించి కర్మజంబగు నీదేహము విష్ణులోక మెనయును దనయా! ౪౯౪

కం॥ చాతుర్మాస్యమునఁ దిలాన్వితామలకోపనీత బిల్వదళాంచ
త్పూతోదకములతోడను స్నాతుండగు జనుని దోషజాతము లడఁగున్. ౪౯౫

—• గంగాస్నానఫలము. •—

కం॥ ఏజలముల కడకేనియుఁ దాఁజని గంగేయమనుచుఁ దలఁచినమాత్రన్
సాజంబుగ నగు నది గంగాజల మటు స్నానవిధిని గావింపనగున్. ౪౯౬

ఆ॥ గంగగూడ విష్ణు కాలిబొట్టనవ్రేల నుండు. నద్ది కొలలఁ జెందునెపుడు.
నందులోన మఱియు నట్లు చాతుర్మాస్యమునను బాపహంత్రి మునివరేణ్య!

క॥ స్మరియింపఁబడుచు విష్ణువు హరియించును వేలకొలల. నటుగావునఁ ద
చ్చరణోదకంబు శిరమున ధరియించుట శివ. మతండు తాఁగూడ్కనెడన్

క॥ చాతుర్మాస్యంబునఁ దత్పీతాంబరుఁ డుదకమందుఁ బ్రీతిని మను. న
ట్లాతని తేజముచేసము పేతం బదితీర్థమగుచుఁ బేర్కొనఁబడెడిన్. ౪౯౯

ఆ॥ అట్టి దాన స్నానవువిష్ణునామపారాయణంబు నగు మహాఫలములు.
శేవు నిద్రవేళ దేవత్వమే యిచ్చు నవ్వియాచరితములైనయెడల. ౫౦౦

ఉ॥ స్నానముసేయకుండ నెవి సల్పిన నౌనవి నిష్ఫలంబు. ల
వ్వానిని రాక్షసాధములె వచ్చి గ్రహించుచునుండ్రి బల్మినై.
స్నానము సత్యదంబును. సనాతనధర్మము. దాన ముక్తుఁడై
మానవుఁ డెన్నడుఙ మరల మగ్నుఁడుగాఁడు భవాబ్ధిలోపలఙ. ౫౦౧

మ॥ ఎవ రధ్యాత్మమెఱింగి పుణ్యతములై యుద్ధాత్రి వర్తింతురో
యెవ రామ్నాయ తదంగము ల్సదివి యెంతేఁ గీర్తి నార్జింతురో
యెవ రెవ్వా రెవి యాచ్న చేసినను న వ్వీఁజాలియుందొ్రి యామి
ప్రవరా! వారికి శుద్ధి స్నానమున నే ప్రాప్తించుచుండుం జుమీ. ౫౦౨

ఆ॥ స్నాతు నొడలుసొచ్చి సకలక్రియాకలాపముల ఫలదుఁడగును బద్మనాభుఁ.
డట్లుగాన స్నాన మమరసంతుష్టికిం గలుషహారణమునకుఁ గార్య మెపుడు.

తే॥ గ్రహణమువినాఁగ నవి నిశాకాలమునను సంధ్యలందును గూడదు సంయమీంద్ర
కూడ దుష్ణోదకంబునంగూడఁ గాన నొనర దటువంటిస్నానంబులను విశుద్ధి.

ఆ॥ సూర్యదర్శనమున శుద్ధి సమస్తకర్మముల విహిత. మందుమతియు వారి శ.
యించు నాల్గునెలలు నేర్పడు జలశుద్ధి యమరమునివరేణ్య! యార్యగణ్య! ౫౦౬

క॥ సలిలస్నానాశక్తులు బలుమంత్రస్నానమున నో భస్మస్నానా
మలవిష్ణుపాదజలములవలననొ శుద్ధంబుసేయవలయును దనువుఙ. ౫౦౭

ఆ॥ క్షేత్రతీర్థనదుల శ్రీనాధుముందఱ స్నాతుఁడైనవాఁడు పూతుఁడగును.
వారి పరుండియున్న యపుడు విశేషించి శుద్ధదేహుఁడగునుజూ యతేండు. ౫౦౮

—♦ చాతుర్మాస్య నియమవిధి. ♦—

శా॥ చాతుర్మాస్యమునందు స్నాతుఁడయి తత్స్నానావసానంబునఙ
బూతాత్మం బితృతర్పణంబు సలుపం బుణ్యం బనంతంబు. ద్వి
ప్రోతస్విన్యమలాంబుసంగమమునఙ సుస్నాతుఁడై దేవతా
వ్రాతంబుం బితృవర్గముం దమపు నవ్వాఁడుఙ మహాపుణ్యుఁడౌ. ౫౦౯

కం॥ గోవిందస్మరణంబును గావించి యొనర్పనగు సుకర్మములెల్లఙ.
దేవ పితృమనుష్యావళి కీవిధమగు తృప్తిదం బిఁకేమనవలయుఙ. ౫౧౦

కం॥ చాతుర్మాస్యను ధర్మాన్వితంబగు శ్రద్ధతోడ నిఖిలక్రియలఙ
ధూతాఘులగుటకై స్మృతిపూతంబులుగాఁగఁ జేయఁబోలును దనయా! ౫౧౧

సీ॥ అవనీసురులయెడ నతిభక్తినునికియు సత్పురుషులతోడి సంగమంబు
గురుజనంబులుగోరు కోర్కె తీర్చుటయును దైవతనివహ సంతర్పణంబు
గోవులపై భక్తి గోప్రదానంబును పితిహోత్రమునందు వేల్చుటయును
వన్యతంబులాడమి యామ్నాయపాఠంబు దాతృత్వమందలి తత్పరతయు
సంతతమును ధర్మసాధనసత్కార్యములు తలంపనందు మురవిరోధి
నిదురవోవునట్టి సమయాబద్దంబుగా వీని కేయు కెంతయేని లెస్స" ౫౧౧

వ॥ అని యిట్లనుడువుటయు నారదుండు

కం॥ "నియమంబన నెటువంటిది ? నియమంబున నేమిఫలము నిర్ణీతం ? బా
నియమము పట్టుటవలనను దయ యెవ్విధిఁగలుగు వారికిఁ ? దండ్రీ ! చెపుమా "

వ॥ అని యడుగుటయు వెండియు బ్రహ్మదేవుండిట్లనియె.

ఆ॥ " చక్షురాది వివిధసత్క్రియలందును బూనవలయు నియమమును బుధుండు.
తత్ప్రయోగమునను దద్దయు సుఖమున్న దవనిజనుల కో మహర్షి వర్య ! ౯౧౭

కం॥ అది యరిషడ్వర్గహారం బది బహిరరినిగ్రహంబు నది యధ్యాత్మ
ప్రద మఖిలసౌఖ్యములకుం బదమది. యవ్విష్ణుదేవు పరమపదంబుఁ.

ఆ॥ అది వివేకరూపమగు క్షమాసత్యాది సకలగుణములకును స్థానభూత.
మది యొనర్చువాఁడు యజ్ఞాదు లొనరించినట్టివాఁడునగును యమివరేణ్య !

కం॥ అది యెవనిచేతఁ జక్కఁగ విదితంబగుచుండు వాని వెనుకటివారుఁ
విదితంబుసేసికొనియెద రది యొక త్రుటిఁజేయు భస్మమగుఁ బ్రాగఘముల్

ఆ॥ ఆకలియును దప్పి యాదిగాఁగల శ్రమ సంకుచించు నియమసంయుతునకు
నెపుడు నియమియైన నీతండు యోగియే యగు. విశేషమందు వారి పరుండ

కం॥ చాతుర్మాస్యను నేనరుచేతం దమి యోగ మభ్యసింపంబడదో
యాతని చేతులలోపలి పూతసుధాపాత్రి జాఱి భువిఁ బడినదగుఁ. ౯౨౦

ఆ॥ ఎల్ల కోరికెలను నెప్పుడుం గోరెడి మనసు చిక్కఁబట్టు మనుజవర్య
జ్ఞానమోక్షములకు ఘనమైనహేతువు మన సెయగును ఋమ్మ మౌనివర్య ! ౯౨౧

క॥ మనమును నియమించుటకై యనయముఁ బ్రజ్ఞాయుతుండు యత్నింపనగుఁ.
మనము సుగృహీతమగుచోఁ దనయా ! జ్ఞానాప్తియగును దథ్యమ్మిదిమా. ౯౨౨

ఆ॥ వారివలననుండి వహ్నివిధంబునం దన్మనంబు క్షమను దద్దగాత్రిహ్య.
మొక్కక్షమనె సకల ముక్తంబు నియమంబు బుధులచేత ననుఁగుఁబుత్రి ! వింటె.

క॥ సత్యంబె పరమధర్మము. సత్యంబే పరమతపము జనతతి కెపుడుఁ.
సత్యమె పరమజ్ఞానము. సత్యముననె ధర్మమెల్ల స్థాపితమయ్యెఁ. ౯౨౪

తే॥ ధర్మమూల మహింసయు. దాని మనసుచేతఁ జింతనసేయుచుఁ జేతచేత
వాక్కుచేతనుగూడ నీవై ఖరిగనె యాచరింపంగవలె నారదా ! మనుజుఁడు.

క॥ పరధనహరణము చౌర్యము. నరు లది వర్జింపవలయు నారద ! యెపుడుఁ.
మఱియుం జాతుర్మాస్యను సురభూసురధనమువంకఁ జూడఁదగదుమా.

పృథ్వి॥ అకృత్యకరణం బనర్హము మునీ సదా ! యేరికిఁ.
నికృష్టమగు చైదము ల్నెఱపనట్టివాఁడే ఋషి
ప్రకృష్టుఁడును బ్రాజ్ఞుఁడుం బరమయోగి ప్రక్షాళితుఁ
వికారత కుహంకృతిఁ వెడలద్రొబ్బువాఁడేనియుఁ. ౯౨౭

పృథ్వి॥ అహంకృతి శరీరమం దగు విషంబు మర్త్యాళి కో
యహీన! యటుగాన నయ్యది విసర్జనీయంబుచూ.
యహీనశయనంబునన్ హరి పరున్న యట్లైన న
య్యహంకృతికిఁ జిత్తమం దయనమీయరా దెంతయున్. ౯౨౮
క॥ ఆశారాహిత్యంబున ధీశాలి జితక్రుధుండు ధిక్కృతలోభుం
డైశుద్ధిగనడుఁ గలువము లా శాంతుని యొడలు విడిచి యవలకునడచున్ ౯౨౯
క॥ శమరూపమిత్రు సాహాయ్యముచే జితమాన మోహుఁడగునది. మఱియా
శమము విచారంబున గ్రాహ్యము. సంతోషమున దాని నార్జింపవలెన్.
క॥ మాత్సర్యంబును బుజుతను వత్సా! నియమింపఁజూడవలయును జుమి. యే
తత్సర్వ మెవఁడుచేసెడుఁ దత్సజ్జనతల్లజుండు తా మునివరుఁడా. ౯౩౧
క॥ చాతుర్మాస్యమున దయోపేతుండై వర్తిలుటయె పృథుధర్మమగున్.
భూతద్రోహ మధర్మం. బేతత్కృతి వర్జ్య మెల్లయావుల నెపుడున్. ౯౩౨
క॥ ఇది పాపసహస్రములకు మొదటికతంబని మనీషిముఖ్యు లనుదు. ర
య్యది కతముగ భూతదయను మదిలో నూనంగవలయు మనుజులు కడఁకన్.
ఆ॥ సర్వభూతములకు స్వాంతంబునందుండు సంతతంబుఁ దా ననంతుఁ. డట్టి
వాని నవమతించువాఁడు భూతద్రోహియగుట కేమిసంశయంబుగలదు? ౯౩౪
క॥ ఏధర్మంబున దయ మన దాధర్మముదూషితంబ. యద్దానివినా
సాధించు జ్ఞానవిజ్ఞానాధీనంబై నధర్మ మన లే దింకన్. ౯౩౫
ఆ॥ అట్టుగాన సేవ్య మఖిలాత్మభావంబుచే దయాభిధాన మాదిధర్మ
మహాదంబుగూడ. నందుఁ జాతుర్మాస్యమునను మఱియు సేవ్య మనఁగుఁగొడుక!

చాతుర్మాస్యయందుఁ జేయఁదగినదానములు.

ఆ॥ సర్వధర్మములను సర్వదా యార్యులు దానధర్మమే ప్రధానమందు.
రందు హరి పరుండునపుడైన బ్రహ్మత్వకారణంబు దానకర్మ మవని. ౯౩౭
క॥ అన్నా నారద! కోవిదు "లన్నం బ్రహ్మస్వరూప"మని యందురిక దే.
హొన్నఁగఁ బంచప్రాణము లన్నంబునయందె యుండు నటుగాన నరుల్.
ఆ॥ అన్న ముదక మిచ్చునది. యన్నదాత యక్షయ్యసుఖమునొందు. సలిలదాత
యును నదేవిధముగ నొందు. నన్నోదకదానసమము లేదు ధర మఱొకటి.
సీ॥ వజ్రవైడూర్యాది వరవర్ణనీయమహాగమణీయతర మణిరత్నములయు
మెలియుం గిలియు లేక మిక్కిలి యొప్పువై బహుభంగులంగాలు పగడములయు
భూషణనిర్మాణమున కనుకూలమౌ కడుమంచి వెండిబంగారములయు
క్షౌమ రాంకవముఖాచ్ఛాదనంబులయును నిద్ప్రశంబు లెయ్యైన యుతరములయు

దానములను నన్నదానంబు మిన్న. యన్నోదకముల యాలయుం బ్రదాన
ములును వేదపాఠమును హోమమును మహాఫలము లచ్యుతుండు పండునపుడు.

కం॥ వైకుంఠుఁగూడి సతతము వైకుంఠములో వసింప వాంఛించెడిచో
వీఁకం గలుషక్షయమునకై కేశవశయనవేళ నన్నంబిడనా.

తే॥ వేయి జన్మంబులకునైన విబుధమౌని! పెట్టనిది పట్టెఁడన్నముం బుట్టదిలను.
గాన నన్నప్రదానంబుకతన సకలజంతువులుఁగూడ మిక్కిలి సంతసించు. ౫౪౨

క॥ దేవతలుం గాంక్షింతురు భావములం దన్నదానపరు నెల్లపుడుం.
దేవర్షి! మదుదీరిత మీవచనము నిజము నిజ మిఁకేమనవలయుం. ౫౪౩

ఆ॥ వజ్రమిశ్రితముగ వైవంగవలయుఁ బాత్రముల నాజ్య మన్నదానవేళ.
హరిపరుండియున్నతటి వజ్రదాతయౌవాఁడు వేల్పెకాని కాఁడు నరుఁడు. ౫౪౪

ఆ॥ గురువులకును భూమిసురులకు భోజన మాజ్యదాన సత్క్రియలను శ్రద్ధ.
హరి పరుండియున్నతటి నాచరించెడివాఁడు వేల్పెకాని కాఁడు నరుఁడు. ౫౪౫

సీ॥ ఆత్మీయవర్ణాశ్రమాచారసరణికిం దగురీతినుండు సద్ధర్మములును
శ్రీవత్సలాంఛనదేవసంబంధమై స్వాంతమాకర్షించు సత్కథలును
సురభూమిసురగురు సరిదకూపార తీర్థక్షేత్రముఖర సద్దర్శనములు
నియమితంబైనట్టి నిఖిలేంద్రియములచేఁ జేయంగఁబడెడి సత్సేవనములు
దానశీలతయును దైత్యారిపూజయు సురల ననుకరించు జ్ఞులకుఁదప్పఁ
బ్రజలకెల్ల దుర్లభములు చాతుర్మాస్యసమయములను వినుము సంయమీంద్ర!

క॥ పితృదేవతలంగూరిచి క్షితిఁ జాతుర్మాస్యయందు క్షితిదేవులకుం
గృతమైన యన్నదానము పితృలోకంబునకుఁ బనుచుఁ బృథుకల్మషనేఁ.

ఆ॥ చీమయేని యెవనిధామంబునుండి తా భోజ్యమును గ్రహించిపోవు వాని
యన్నదానమునను నఖిలదేవతలును దృప్తులగుచుఁ గోర్కి తీర్చుచుంద్రు.

క॥ చాతుర్మాస్యంబునఁ గడుఁబ్రీతిన్ మజ్జిగయుఁ బాలుఁ బెరుగును మర్త్య
వ్రాతంబునకుం బోసెడి యాతండు మహాఫలంబు నందుం దనయా! ౫౪౯

ఆ॥ జననకాలమందుఁ జక్కగం బిండంబు దేనిచేత బద్ధమైనమతియొ
దానిదాన మర్హతమము. శాకప్రదాతయును నరకమునకుఁ దాను జనఁడు. ౫౫౦

ఆ॥ బట్టలిచ్చువాఁడు ప్రళయంబువఱకును సోమలోకమందు సుఖముగాంచుఁ.
దక్కు ప్రతిమలకును దగుపువ్వవస్త్రంబు లిడిన సంతు వృష్టి నెనయకుండు. ౫౫౧

ఆ॥ చందనాగురులను జక్రి పరున్నచో ధూపమిడినయట్టి యాపురుషుఁడు
పుత్రపౌత్రసహితముగ విష్ణురూపుండు గాఁగలాఁడిఁకేమి గావలయును. ౫౫౨

ఆ॥ హరిపరుండియుండ నామ్నాయవేత్తయా విప్రుచేత ఫలము పెట్టువాఁడు
శయ్యనిచ్చువాఁడు జముపీడఁజూడరు. తిలలొసంగఁ బుట్టు రిలను మరల. ౫౫౩

ఆ॥ విష్ణుఁ బ్రీతుఁ జేయ విద్యను గోవును భూమి నిచ్చునట్టి పురుషవరుఁడు
తనదు పూర్వికులను దరియింపఁజేసెను. యతఁ డింద్రలోక మందఁగలఁడు.

ఆ॥ అనలమందు హోమ మవనీసురాళికి దాన మర్చనంబు ధేనువులకు
ననయ మొనర్పనగును. జాతుర్మాస్యమున విశేషముగను బొనరుచునది.

సీ॥ మంచిపాకములోన దించంగఁ జేసినదై యెంతయుం దివ్యనౌ నెఱ్ఱబెల్ల
మపగతమాలిన్యమగుచు స్థూలమును దనరారునట్టి సంద్రంపుటుప్పు
పాకంబునకుఁ గడుం బనికివచ్చెడిరీతి నాత్మసంసిద్ధమౌ నువులనూనె
అత్యంతమధురంబు నద్యతనంబునై పాలుపొంగునటువంటి పుట్టతేనె
వగరుగలిగిన పచ్చయింపు వస్తువులు తిలాన్న మేదేవతంగూర్చి యర్పితంబు
లగునో యా దేవతాలోకము గుడియించి చనును దద్దాత కలశాభోజనమునీంద్ర !

ఆ॥ దానపాత్రమగుచుఁ దనరు చాతుర్మాస్య వచ్చి వెళ్ళిపోవువఱకుఁగూడ
వసుమతీసురునకు వాగ్దత్త మీకున్నఁ దొంటిసుకృతమెల్ల మంటఁగలయు.

ఆ॥ వర్ధిపెరుఁగుచుండు వాగ్దత్తమైన ద్రవ్యమున కహరహంబు. నట్లుగాన
నించుకేని శీఘ్రమీనున్న దాని వాగ్దత్తమాచరింపఁ దగదు తగదు. ౧౯౯

ఆ॥ మోహసహితుఁడగుచు ముం దిత్తునన్నాఁ డాదిగాఁగ నిచ్చునంతవఱకుఁ
బెరుఁగుఁ గోటిరెట్లు సరిగఁ. జాతుర్మాస్య నంతకంటె దశగుణాధికమగు.

తే॥ అట్టిదాతలు పదునల్గురైన యింద్రులయగువఱకును నరకంబు నందఁబడుదు.
రట్లుగాన వాగ్దత్తమర్పణీయ మాలసింపక నరులచే యమివరేణ్య ! ౨౦౦

తే॥ ఒకరికొసఁగినదాని వేఱొకరి కొసఁగరా. దొసంగియు హరియింపరాదు మరల.
దత్తమైనట్టిదియును వాగ్దత్తమైనయట్టిదియుఁ దుల్యము లెఱుగు నరసిచూడ. ౨౦౧

సీ॥ స్వాధ్యాయ పఠనాదిసత్కార్యకరులకుఁ గరమిష్టమైన యాస్తరణములును
మాత్మాసనంబులై చూచుట కింపయి యలివహించుచునుండు కలశములును
బలుప్రకారంబులౌ పాకము ల్గావింప బహ్వనుకూలమౌ భాండములును
సంధ్యారుణద్యుతిం జాల దీప్తంబులౌ పావనతమ తామ్రపాత్రములును
శక్తికొలఁది నీయఁజనును జాతుర్మాస్యమున మహీసురులకు మునివరేణ్య !
తన్నుఁ బూర్వజులను దద్దాత విడిపించు వృజినవితతినుండి వేగముగను. ౨౦౨

సీ॥ అవయవసౌష్ఠవం బగ్గలంబుగఁగల్గి వత్ససంయుక్తమై వఱలునావు
మప్పుడుండెడి వట్టియావరక్షేత్రంబు వంటిదిగానట్టి పంటవలంతి
మాతి మిక్కిలి తెల్ల నవధాన్యములచేతఁ బూరింపఁబడియున్న చారుపాత్రి
చమురుయు వస్త్రాలు సంపూర్ణముగఁగల్గి బహుగుణవిధమైన వెలుఁగుదివ్వె
విశ్వకర్త గోత్ర విశ్వఫలప్రదుం డైన శౌరి ప్రీతుఁడగుటకొం కె
నవనిసురున కొసఁగుదాతయు ఋణత్రయమునను దప్పురుండె ముక్తుఁడగును. ౨౦౩

—• ఇష్టవస్తు పరిత్యాగఫలము. •—

ఆ॥ ఇష్టవస్తువులను విడువాఁడు విష్ణుండు. లోక మిష్టవస్తులోల మెపుడుఁ.
గాన యత్నపూర్వకముగఁ జాతుర్మాస్య వదలవలయు నిష్టవస్తువులను. ౧౨౮

ఆ॥ కంచుకంచముం దృజించుటవలనను భూమిపాలుఁడగుచుఁ బుట్టఁగలఁడు.
రాగితళియఁ గుడువరాదు సదాగృహి. కందు వారి పరుఁడ ముందె. తగదు. ౧౨౯

తే॥ బ్రహ్మభూయస్త్వమొందుఁ దప్పక పలాశపత్రములలోన భుజియించుపంచజనుఁడు.
పొందు జిల్లేడుదళములయందు మెసవు పురుషుఁ డుపమానరహితమౌ పూజ్యపదము

తే॥ మఱ్ఱియాకునఁ దిననౌను గఱ్ఱినెస్తి మఱ్ఱియాకున శయనింప మఱియుఁ గుఱ్ఱ!
పోలు నశ్వత్థపత్రసంభోగ మెపుడు. నేకవారాన్నభుక్తి మహీశుఁడగును.

సీ॥ త్యక్తగోధూమాన్నుఁ డగు జనవల్లభుం. డగు లవణత్యాగి యధికసుభగుఁ.
డశ్వాప్తి తండులత్యాగికి ఘటియించు. రసపరిత్యాగికి వసువు లెదుగు.
శాకపరిత్యాగి సహితదీర్ఘాయువౌ, ఫలపరిత్యాగి యౌ బహుసుతుండు.
మధుపరిత్యాగికి మంచికను గ్గద. నాసవత్యాగికి నబ్బు ముక్తి.
పాలు పెరుగు వదల గోలోకవాసియౌ. వెండివదలఁ బుట్టకుండు వెండి.
కనకముం దృజింపఁ గలితబలుఁడగుఁ. బాయసంబువదల బ్రహ్మయగును.

సీ॥ అలచందలనువీడ నగును ధనాఢ్యుండు. పెసలనువీడ నాఁ బీడితారి.
మిరియంబులనువీడ నరపాలకుండగు. శొంఠివీడిన నౌను సుకవివరుఁడు.
పంచదారనువీడఁ బ్రహ్మపూజితుండగు. బెల్లంబువీడినఁ బెరుఁగు సిరులు.
ఆజ్యంబువీడిన నగును మహాసుఖి. నూనెవీడ సురూపుఁడౌను గరము.
బూరెలనువీడ రెండవ మారుఁడగును. బూరణపుబూరెలనువీడఁ, బొందుసుఖము.
పూవులనువీడ జ్ఞానసంపూర్ణుఁడగును. దలిమమునువీడ సతి వీడ కెలమినుండు.

సీ॥ కందులందృజియింప జ్ఞానవంతుండయి బలమును వీర్యంబు గలిగి వెలయు.
మృగమాంసమునువీడ నిఁగ నారకముచూడఁ. డగు జ్ఞాని.లావకత్యాగమునను.
సౌకరసంత్యాగి సత్యలోకమువొందు. దాడిమత్యాగి యౌఁ దతవిభూతి.
రక్తవస్త్రత్యాగి రాజవల్లభుఁడగుఁ. బట్టుకూలత్యాగి పడయు దివము.
త్యక్తగార్హస్థ్యుఁడగుచు బాహ్యక్రమమున శౌరి శయనించు నాల్గెల లీల్మను నెడల
మాతృగర్భంబునందున మరలఁబుట్టఁ. డేమిగలదింకనుడువ మునీంద్ర! నీకు. ౧3౦

సీ॥ చణకమాషాన్నముల్ సంత్యక్తమైనచో జన్మరాహిత్యంబు సంఘటించుఁ.
జందనత్యాగంబు సల్పంగఁబడినచో గాంధర్వలోకంబు గాంచితీరుఁ.
గుంకుమతోడి యలంకృతి మానుచో ననవలోకితమౌ యమాలయంబు.

చేటు నొకప్పుడుం జేత నంటకయున్న నగును యావజ్జీవ మతిధనాఢ్యుఁ.
డన్నృతసంత్యాగమున మోక్షమబ్బు. యక్షకర్దమత్యాగి బ్రహ్మలోకంబునొందు.
రాజవల్లభుఁడగుఁ గేసరంబువీడ హరిపరుండినసమయంబునందుఁ బుత్రి!

ఆ॥ నల్లవలువ వీడఁ జెల్లునుసతి. మవశ్యముగ వీడవలయు హరిపరుండ.
శ్యామలాంబరంబు సంద్రుష్టమగుమీఁద సూర్యదర్శనమున శుద్ధిగలుగు. ౫౩౨

క॥ పరమర్మంబును బ్రకటముపఱచుటచేఁ దత్క్షణంబ పాపముకలుగుఁగా.
హరికెయనావసరంబునఁ బరనింద త్యజింపవలయుఁ బ్రజ యటుగానఁగా.

క॥ పరదూషణంబు పాపము. పరదూషణవలనఁ గలుగు భయ మధికముగా.
బరదూషణంబు దుఃఖము. పరదూషణకన్న నున్నె పాపము పుడమిఁగా. ౫౩౪

క॥ కేవలదూషణమునసే కావలసినయంత పాతకము గల్గును గా
నీ వినినయట్టివానికి నావిధమైనట్టిపాప మబ్బదు తలఁపఁగా. ౫౩౫

తే॥ కేశసంస్కారసంత్యాగికిం దనూజ! తొలఁగుఁ దాపత్రయంబును దూరముగను.
హరి పరుండఁగ నఖరోమధరుఁడె యైనఁ బ్రిక్యహము గంగనాడినఫలమువొందు.

ఆ॥ ఎల్లవర్ణజనుల కెలమిఁ జాతుర్మాస్య యమ్యుపాస్యుఁడైన హరి ప్రసాద్యుఁ.
డగును బంధముక్త మాహరినామంబు పలికి తలఁచుకొనియుఁ బ్రజ మునీంద్ర!"

వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించుటయు నారదుండు ౫౩౬

—• వ్రతమహిమము. •—

ఆ॥ "విష్ణుదేవుప్రీల విధినిషేధంబుల నెపుడుచేయవలెనొ కృపను జెపుము.
త్వద్వచోమృతంబు తద్దయుఁద్రావినం దృప్తిగా దదేమొ దేవ! నాకు" ౫౩౭

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు వెండియు బ్రహ్మదేవుం డిట్లనియె. ౫౪౦

ఆ॥ "కర్కసంక్రమమునఁ గమనీయజంబూఫలములచేత హరికి యమివరేణ్య!
యర్ఘ్యమీయవలయు. నల్ల జంబూద్వీపసంజ్ఞ వానఁగాదె సంఘటించె. ౫౪౧

శ్లో॥ మణ్మాసాభ్యంతరే మృత్యు ర్యత్ర క్వాపి భవే న్మమ
తన్మయా వాసుదేవాయ స్వయ మాత్మా నివేదితః.

క॥ అను నీమంత్రముచెప్పుచు ఘనచాతుర్మాస్యమందు గ్రహియింపఁగనౌ
తనయా! విధియు నిషేధము జనార్దనునిప్రీల జనము శ్రద్ధాయుతమై. ౫౪౩

ఆ॥ విధియనంగ వేదవిధి. నిషేధంబన నియమ. మవ్విరెండు వీరజాక్షుఁ
డే తలంపఁ. గాన నెవ్విధమునసైన సేవ్యుఁడతఁడు మానిసింహ! భక్తి. ౫౪౪

సీ॥ సాధుజనవ్రాతసంరక్షణార్థమై కృతమైన తన్మూర్తి కీర్తనమును
నమరసంహారణార్థ మవతరించెడి యాదిపూరుషుఁడగు శౌరి పూజనమును

ధర్మసంస్థాపన దక్షమైనటువంటి తదవతారంబుల ధ్యానములును
నష్టాంగసహితమై యతిభక్తిసహితమై కడుశ్లాఘ్యమౌ నమస్కారములును
సర్వమును నెవండు చక్రిసంప్రీతికై చేయువాఁడు ముక్తిఁజెందఁగలఁడు.
వాస్తవస్వరూపి వర్ణాశ్రమవిధికి మూర్తి విష్ణుమూర్తి మునివరేణ్య! ౫౪౫
ఆ॥ వ్రతమువలన హరిని వశుఁజేసికొనవలె. వ్రతము శ్రద్ధఁ జేయవలెను మేన.
మేను తపముచేత మిక్కిలి శోధ్యంబు హరిపరున్నయట్టి యవసరమున" ౫౪౬
వ॥ అనియిట్లు వచించుటయుఁ గలహభోజనుండు ౫౪౭
ఆ॥ "ఎద్ది వ్రతము? మఱియు నెద్దితపంబని వ్యవహరింపఁబడును వసుధలోన?
హరిపరుండ నెద్ది యాచరించిన మహాఫలముగలుగు? నాకుఁ దెలుపుమయ్య"
వ॥ అని యనుటయు నంబుజాసనుం డిట్లనియె. ౫౪౮
ఆ॥ వ్రతమనంగ భక్తియుతమైన విష్ణువ్రతంబయగును కామ్య తాపసాగ్ర్య!
తపమనంగ నగును ధర్మవర్తిత్వంబు. కృచ్ఛ్రముఖరకృచ్ఛ్రకృత్యమేని. ౫౫౦
ఆ॥ వినువచింతునీకు మును వ్రతమాహాత్మ్య మమరమౌనిసంచయాగ్రగణ్య!
అన్నివ్రతములకును నత్యుత్తమవ్రతంబగును బ్రహ్మచర్య. మడుగనేల. ౫౫౧
సీ॥ బ్రహ్మచర్యముకన్నఁ బరమోత్తమంబైన ధర్మసాధనమొండు ధరణిఁగలదె.
బ్రహ్మచర్య ప్రభావముచేత నేకాదె యుగ్రమైనతపంబు నుర్విమనుట.
బ్రహ్మచర్యమకదే పనులెల్ల నిర్విఘ్నముగ సమాప్తమ్ముఁజేయఁగఁ గలయది.
బహుఫలాఢ్యంబైన బ్రహ్మచర్యముకదే సత్తపంబునకెల్ల సారభూత.
మట్టిబ్రహ్మచర్య మనఘ! చాతుర్మాస్య నాచరింపఁబడిన నతివిశేష.
మది మహావ్రతంబటం చనవరతంబు నెఱుఁగుమయ్య. చెప్ప నేమిగలదు.
క॥ మున్నూటఱువది దివసము లెన్నఁగ సంవత్సరమున. కీదివసములం
దన్నారాయణు నొకదిన మున్నతి భజియించుటన్న నుత్తమ మరయన్. ౫౫౩
తే॥ ఈసుకార్యముచేసెద నేను దేవ! యని యిటు లేర్పరుచే వ్రతమందు. రదియ
హరిపరుండినయపుడైన నతివిశేష. మదియె నారాయణను. ముక్తుఁడగు నొనర్ప.
సీ॥ వీతిహోత్రమునందు వేల్పుట విప్రులయందు భక్తియు ధర్మమందు శ్రద్ధ
శుభమతి హరిభక్తి సుజనసంగమమును సత్యవాదము దయాస్వాంతతయును
ఋజుభావమును సచ్చరిత్రమం దాసక్తి మధురమౌ వాణి శమాదమములు
స్వాధ్యాయపాఠంబు చౌర్యంబులేమియు హింసావిదూరత హ్రీయుతతయు
మోహాశోపలోభములను మమత్వంబు నవలఁద్రోసియునికి యాగమోక్త
సత్క్రియాపరమగు జ్ఞానంబు మఱియుఁ గృష్ణార్పితమయిపెలయు నాత్మవృత్తి

ఆ॥ ఈవ్రతంబులున్నయెడల జీవన్ముక్తుఁడగు నరుండు. వాని నఘము లంట
వేకవారకృతమ యెపుడును ఫలియించు. హరిపరుండఁజేయ నధికఫలము.
క॥ వ్రతమెఱియును లేకుండను క్షితిఁజాతుర్మాస్య మెవరిచే నీతముగన్
విత వారి ధర్మమని యానతియిచ్చిరి తత్త్వవిదులు నారద! వింటే. ౧౫౭
ఆ॥ సర్వవర్ణములకు సద్వ్రతచర్య మహాఫలంబు స్వల్పమయ్యు వత్స!
యంత కెచ్చుసుఖద మదియు చాతుర్మాస్య. నింతకన్నఁజెప్ప వేమికలదు. ౧౫౮
క॥ సర్వత్రి చూడఁబడును సుపర్వముని! వ్రతులచేతఁ బంకజనాభుం
డుర్విం జాతుర్మాస్యను సర్వవిధంబులను వారి సాక యతించున్. ౧౫౯
సీ॥ తీర్థస్వరూపుండు ద్విజరూపుఁడును నయి జగతిఁ బవిత్రింబుసల్పు నెవఁడు
ఆగమమయుఁడును వనలమయుండునై ఘనకిల్బిషాటవు గాల్చు నెవఁడు
ఎవ్వనికృపచేత నెక్కఁ గూర్చుండు మోక్షమహీరుహాంబుపై సజ్జనంబు
ఎవనిసేవించిన భవనూర్యమూలమౌ తాపంబు గలుగదు ధరణియందు
ఆవిరాజా విష్ణు నజు షోడశోపచారములచేతఁ బూజనము విధింపు
మదేతపంబు మఱియు హరిపరున్నపుడు మహాతపంబటందు రార్యజనులు

— తపోమహిమము. —

॥ పంచయజ్ఞము లాచరించుటయును నొక్క భంగితపంబయాఁ బ్రత్యహంబు
గృహికి స్వస్త్రీతోడి బుతుకాలగమనముం దపమని చెప్పంగఁబగినదగును.
అనవరతంబును నన్నృతంబులాడమియును నొక్క తపమయా నుర్వియందు
పతిత మహింపాదిసద్గుణంబుల నెల్లఁ బాలించుటయును దపంబె యరయ.
ప్రత్యహంబుఁజేయు పంచాయతనపూజయును దపంబె కాని మునివరేణ్య!
అవి మహాతపంబులగును జాతుర్మాస్య వాచరింప ఫలము నగ్గలంబు" ౧౬౧
వ॥ అని యిట్లుపలుకుటయు నమరముని ౧౬౨
కం॥ "పంచాయతనంబనుచు విరించీ! దేనికది సంజ్ఞ? కృప యధికముగా
మంచి దెటువ్యో? యది పూజించుట యెటో? విస్తరించిచెప్పుమీ నాకున్"
వ॥ అనవుడు బ్రహ్మయిట్లనియె. ౧౬౪
కం॥ ప్రాతఃసంధ్యావర్ణంబుల నోతనయా! రవిని రాత్రి యుడుపతి మధ్య
స్థానముజేవి సువర్ణములైతనరెడి పూలతోడ నర్చింపవలెన్. ౧౬౫
ఆ॥ వహ్నికోణమందు ద్వైమాతురుని నిల్పి రక్తచందనసుమరాజిచేతఁ
బూజసేయవలయుఁ బుత్రి! చాతుర్మాస్యమున విశేషముగను బూజ్యుఁడతఁడు.

ఆ॥ అసురదర్పహారి యగు భగవానుండు నైఋతీయవరేశమునం బ్రతిష్ఠి
తుఁడయి గేస్తు పగఱఁ ద్రుంచెడి సర్వదా. యట్లుగాన విష్ణు నచట నునిచి. ౫౬౭
ఆ॥ గంధపుష్పములను గమ్మని వంటకంబులను జేయవలయుఁ బూజనంబు.
వాయుకోణమందు వరుస నంబికనుంచి కొలువవలయుఁ గులము నిలుచుపొంటె.
ఆ॥ వేనిమహిమ బ్రహ్మవిష్ణ్వాదులును లిఖింపంగఁజాల రట్టి రవుని శ్వేత
పుష్పములను సతముఁ బూజించునది యాపమృత్యుముఖర దోషబృంద మెడల.
క॥ ఏతత్పంచాయతనము భూతలమున గేస్తులెల్లఁ బూజింతురుగా.
ఈతప మెపుడుం గార్యము. చాతుర్మాస్యఁ గృతమైనఁ జాలఫలంబౌ. ౫౭౦
ఆ॥ అన్ని పర్వవేళలందును గృతమైన దానధర్మములును దపమయగును.
అది యనంతఫలదమగును. జాతుర్మాస్యసమయమందు శ్రద్ధ సల్పఁబడిన. ౫౭౧
ఆ॥ బాహ్య మాంతరమనఁ బరగును శౌచంబు ద్విప్రకారమగుచు విప్రముఖ్య !
జలకృతంబు బాహ్యశౌచంబు. శ్రద్ధమై నాచరించుశౌచ మాంతరంబు. ౫౭౨
ఆ॥ ఇంద్రియముల నిగ్రహించుట యొకతపం. బింద్రియముల లౌల్య మెల్ల నణఁప.
నది మహాతపంబటంద్రు. చాతుర్మాస్య నింద్రియాళ్వనియమి యెనయుసుఖము.
ఆ॥ ఉత్పథమునఁజనెడి యుర్వింద్రియంబులే నరకమునను ద్రోయు నరుని. గాన
మనతయనెడి దుష్టమతియైన మొసలిని నిగ్రహించుటొప్పు నిరత మనఘ ! ౫౭౪
ఆ॥ అదియు నొక్కతపమె యగును. జాతుర్మాస్యమందదైన నగుమహాతపంబు.
కామమును జయింపఁగలవా ర్మహాత్ములు. అఖిలజగము గెలిచినట్లె వారు. ౫౭౫
క॥ కామంబును సంకల్పము నేమనుజుఁడు గెల్చు వానిదే జ్ఞానమనం.
గా. మూలమదియె తపమున కోమునీ యది హరిపరుండ నురుతపమగుఁజా. ౫౭౬
తే॥ లోభ మెపుడును ద్యాజ్యంబు. లోభమందుఁ గిల్బిషంబుండు. నద్దానిగెల్వ తపము.
హరిపరుండిన సమయమం దట్టిగెలుపు వహితతపమనఁబడుఁ బెక్కుమాటలేల. ౫౭౭
తే॥ మోహ మవివేకమును సదా మెనసి విడువఁదగును నారద ! వానిచేఁ దృక్తుఁడైన
వాఁడె యగు జ్ఞాని. యవ్వాని వదలకున్న విన్నియున్నను నజ్ఞానియే నరుఁడు.
ఆ॥ మదము దేహమందు మను వైరి జనులకు. దాని నిగ్రహింపనౌను సతము.
హరిపరుండుసమయమం దవశ్యంభావ్య మిమ్మదంబు నిగ్రహించు టన్న. ౫౭౯
క॥ మానము భయదంబగుచును దానుండును సకలభూతతతియందును. న
ద్దానిని క్షమచే గెల్వఁగనౌ. నది హరిశయనవేళ నధికఫలంబౌ. ౫౮౦
ఆ॥ అధికపాపకారియైనట్టి మాత్సర్యమును జయింపవలయు మునసి ప్రాజ్ఞుఁ.
డట్లు హరిపరుండునపుడు జయించునొఁ దిగజగముల సురల నొగిజయించు. ౫౮౧

క॥ మునులు జితేంద్రియులయ్యును దనయ! యహంకారమునఁ దావలమగుచున్
ఘనధర్మమార్గమును విడి చనయం బున్మార్గగాములగుదురు చూవే. ౫౮౩
ఆ॥ కాన నెప్పుడు విడువఁదగును నహంకృతి. యందువలన ఫలము ననుభవించు.
అట్లు హరిపదుండునప్పుడు విడుచుచో నధికఫలము గలుగు సామివరేణ్య!
క॥ మనమున నేకత్వాగం బనునది తపమునకు మూలమగు నారద! వీ
నిని వదలి శుద్ధమతివై మనుమనుజుఁడు బ్రహ్మమయుఁడు మహిఁ బరికింపన్.
ఆ॥ మొదలు కాయశుద్ధి పొందరే ప్రాజాపత్య మాచరింపవలయు నవనిజనము.
హరిపదుండుసమయమందే యొనర్చుచో నది మహాతపంబటండ్రు బుధులు.
క॥ హరిశయనవేళ నేకాంతరమైన యుపోషణము సతంబును జేయన్
నరుఁడు యమాలయమునకేఁక నరుగఁడు నారదమునీంద్ర! యఘవిరహితుఁడై.
ఆ॥ హరిపదుండు నెడల నహోహమును నరుం డేకభక్తమును సహించెనేని
ద్వాదశాహఫలము తప్పక కలిగెడి దినదినంబు నతనికిని మునీంద్ర! ౫౮౭
సీ॥ ఎవఁడు చాతుర్మాస్య నవుడు శాకాహారి క్రతుసహస్రఫలంబు గలుగు వాని.
కెవఁడు చాతుర్మాస్యఁ దవిలి చాంద్రాయణ మొనరించుఁ దత్పుణ్య మూర్జితంబు.
ఎవఁడు చాతుర్మాస్య నెంతయుఁ బారాక మాచరించును వాని యఘములడఁగు
ఎవఁడు చాతుర్మాస్యఁ గృచ్ఛ్రసంసేవియౌ వైకుంఠముననుండు వాఁడు ఘనత.
ఏప్రమాంసుఁడో మునీశ! చాతుర్మాస్యఁ దప్తకృచ్ఛ్రపరతఁ దావసించు
వాఁ డిహమునఁ బుత్రవంతుఁడై విష్ణుసాయుజ్యమొందుఁ గీర్తి యొప్ప వెలయు.
సీ॥ దుగ్ధపానమునఁ జాతుర్మాస్య గడపినఁ బాపసహస్రముల్ రూపుమాయు.
మితమైనయన్నంబు మెసవఁ జాతుర్మాస్యఁ గోలలం దొలంగి వైకుంఠ మొందు.
ఏకాన్నభోజన మెలమి జాతుర్మాస్యఁ జేసినఁ దెగుళులు చెందు లయము.
అక్షారలవణాశియైనఁ జాతుర్మాస్య బ్రహ్మహత్యాదిపాపములు వాయు.
ఉదకములను ద్రావి యున్నఁ జాతుర్మాస్య నహరహంబుగూడ నశ్వమేధ
యాగమాచరింప నబ్బెడిఫలమబ్బు సంశయంబులేక సంయమీంద్ర! ౫౯౧
తే॥ కందమూలాశనుండైన ఘనుఁడు తిన్నఁ దనదు పూర్వుల ఘోరపాతకమునుండి
యుద్ధరించుటయే కాక యొందుఁ బోయి విష్ణుసాలోక్యమును దాను విప్రవర్య!
క॥ చాతుర్మాస్యను విష్ణుప్రీతికిఁగా నెవఁడు శీతకృచ్ఛ్ర సహించున్
పీతాంబరుఁడగు శ్రీహరి యాతని కగు వశుఁడు నారదా! వింటివొకో.
ఆ॥ మాసమంతయు నుపవాసంబులుండిన నది మహాపరాక మనఁగఁబడును.
హరిపదుండియున్న యానాల్గునెలలలో నొకటనేని దాని నొనరుపనగు.

కం॥ ఎవ్వఁడిది భక్తి నోనర్చునో యవు విష్ణువు వాఁడు. తపములన్నిటిలోనఁ జా
భువినిది మహితతపంబగు. సవనంబులకన్నఁ బెద్ద చాతుర్మాస్యన్. ౯౩

ఆ॥ దుర్లభంబు మఱియు దుష్కరంబగు నీమహాతపంబుఁ జేయు సకలుషునకు
ప్రతిదినంబునందుఁ బదివేలయజ్ఞము ల్సలిపినంతఫలము గలుగఁగలదు.

సీ॥ ఈమహాపారాకమే మహాపుణ్యంబు. నీమహాపారాకమే సుఖంబు.
ఈమహాపారాకమే కడు శ్రేయంబు. నిదిసేయువానిమే నెనయు శౌరి.
జ్ఞానంబు వానికిఁ గలుగుఁ. బాతకయుక్తుఁడయ్యు జీవన్ముక్తుఁడగు నతండు
మాసోపవాసియౌ మట్టుకేగర్జించు నఘములు. నరకంబు లంతకఱకె,
మాయలంతకఱకె. మఱియుఁ జాతుర్మాస్య నుపవసించియున్న యుర్వ్యమరుని.
నతిథిఁజేయువాని హత్యాసహస్రసంజనితపాపములును క్షయముగాంచు. ౯౪

ఆ॥ ఎవ్వఁడీపురాణ మితరులకును సుబోధముగ వినుచుఁ జదువుఁ దనకుఁదాను.
వాఁడుగూడ గురునివంటివాఁడై ఫలం బనుభవించు సంశయంబులేక. ౯౬

క॥ పరమపవిత్రంబగు నీపురాణమును మానసమునఁ బురుషోత్తము సు
స్థిరముగనుంచి పఠించిన సురలకు దుష్ప్రాప్యమైన సుధ లభియించున్." ౯౭

——• తపోధికారము. •——

వ॥ అని యిట్లు చెప్పుటయు నారదస్తి. ౯౮

తే॥ "షోడశోపచారంబుల చొప్పదెట్లో హరిపరుండంగ నిత్యంబు నాచరింప
నుచితమైనట్టి యాషోడశోపచారములును నెయ్యవో వివరించి తెలుపుమయ్య."

వ॥ అని యడుగుటయుఁ బద్మయోని మఱియు నిట్లనియె. ౧౦౦

కం॥ "శ్రుతిశాస్త్రవిధానముచే నతివృథముగ విష్ణుభక్తి యాచరణీయం
బు తనూజా! ఇదియంతయు శ్రుతిమూల. మనాది హరియు శ్రుతి పఠించున్.

తే॥ బ్రాహ్మణాధారములు శ్రుతుల్. బ్రాహ్మణుండు వహ్నియారాధనముచేయువాఁడు. [వాఁడు
యజ్ఞమున దేవునర్చించు చాళ్రియాశమందుఁ బ్రాస్తాహుతి జితేంద్రియా!

కం॥ హరిపూజారతమగుపరిక నిరతము ధరియింపఁజేయు నిఖిలజగంబున్. [మునీంద్ర!
స్మరణముసేయఁగఁబడిహరి హరియించు నశేషమైన యాభీలంబుల్.

కం॥ జలరూపంబునుదాలుచు జలజాయతలోచనుండు చాతుర్మాస్యన్.
దలఁచుకొనఁబడినయెడలను విలయించు విశేషముగను వెతలు మహర్షి!

తే॥ ఉదకమునమండి యన్నంబు లుద్భవించె. హరిశరీరాంశ సంభూతమైనయన్న.
మగును బ్రహ్మము. దానిని హరినిభిలిచి యిడ జరామరణాదు లేన్నడవు వీఁడ.

సీ॥ ఆకాశమునుండి యాది ఋగ్వేద మొక్కటియె యేర్పడెఁగాని క్రమముగాను.
జగతి యజుస్సామసంజ్ఞలుగలది సహస్రశీర్షమును నారాయణమయ.
మయి షోడశార్చల నలరారుచును మహాసూక్తంబటంచుఁ దాఁ బ్రోక్తమయ్యె.
తత్పాఠమాత్ర నెంతటి బ్రహ్మహత్యయు నడఁగును. బుధుఁడైన యవనిసురుఁడు
స్వీయదేహమునను స్మృత్యుక్తమున న్యసించునది మొదటఁ. బిదప శుద్ధమయిన
సురుచిరప్రతిమల మఱియు సాలగ్రామములను నొగి న్యసింపవలయు లలిని. ౬౦౬
సీ॥ వైకుంఠపురమున వర్తించునట్టిఁడు కౌస్తుభమణిచేఁ బ్రకాశమానుఁ
డర్యమకోటితుల్యప్రభాసహితుండు పంచశాఖస్థిత భవ్యదండుఁ
డఖిలపాపసమూహహారణుండు శిఖయును సూత్రంబు గలిగిన సుందరుండు
పచ్చనిరంగు హొంబట్టు పుట్టముగట్టి సెంపెసలారెడిభిత్తురాట్టు
నైన విష్ణురూప మావాహనముచేసి పూజసేయవలయుఁ బూర్ణభక్తి.
అవిధంపుఁబూజ యల్లచాతుర్మాస్యమున విశేషఫలదమని వచింతు. ౬౦౭

—♦ షోడశోపచారపూజ ♦—

ఆ॥ ధ్యానసంస్థుఁడైన తద్విష్ణుభగవాను బ్రణవముఖరమలను బరఁగునట్టి
ఆదిఋక్కుచేత నావాహనముచేయవలయుఁ బ్రథమమందుఁ గలహాశీల! ౬౦౮
తే॥ పార్షదులతోడ సహితుఁడై పరగుచున్న హరినిగుఱియించి సౌవర్ణ మాసనము ద్వి
తీయఋక్కునఁ గల్పించి యీయవలయు. భూరిభక్తిని నది పరిపూర్ణమగును. ౬౦౯
తే॥ పాద్యము తృతీయఋక్కున హ్యద్యముగను నొసఁగవలయును గంగను సంస్మరించి.
నాలుగవఋక్కుచే నర్ఘ్య మోలి నిచ్చునది సరిత్తులతోడ సప్తాంబుధులను. ౬౧౦
తే॥ మఱి జగన్నాథునకు నాచమనము చేయనగును శుద్ధోదకమున. మాఁడాచమనము
లాచరించిన బ్రాహ్మణుఁ డగును శుద్ధుఁ. డాచమనవారి పవిత్రతిష్ఠమగుట లెస్స.
సీ॥ ఫేనబుద్బుదముల హీనమౌ నుదకంబు హృత్కణ్ఠంబుగా శుద్ధినొందు ద్విజుఁడు.
కంఠగతంబుగా క్షత్రియునకుఁ దాలుగతముగా విశునకుఁ గలుగుశుద్ధి.
స్త్రీయును శూద్రుండుఁ జేత జలంబుల స్పృశియించియే శుద్ధిఁజెందఁగలరు.
భక్తియుక్తంబుగం బంచమఋక్కుచే నాచరితవ్య మయ్యాచమనము.
భక్తిచేతనె గ్రాహ్యుండు పద్మనాభుఁ-డాత్మనిచ్చును భక్తిచే నతఁడు సరిగ.
ఆచమనమైనతరువాత నాఱవదగు ఋక్కుచే స్నాన మొగిని జేయింపవలయు.
సీ॥ నిఖిలౌషధీరసాన్వితము భస్మఘటసంస్థితమును మఱి సువాసితము నైన
జలమున మనసుచే సముపాహృతంబైన తీర్థోదకమునను దేవునకును

స్నానంబుఁ జేయింపనౌను గరముఁ శ్రద్ధ-నశ్రద్ధ దత్తమానస్తి రత్న
రాశిమైనను ఫలరహితమౌ. శ్రద్ధచే నర్పిత జలమే ననంతఫలద.
మట్టిశ్రద్ధతోడ నట్లు చాతుర్మాస్య నర్పితస్వుఁడైన నగుఁ బవిత్రుఁ.
డంత వస్త్రదాన మాచరితవ్య మేడనదిమైన బుక్కున వినువునకు. ౬౧౩

క॥ ఆచ్ఛాదింపఁగఁబడు జగ మాచ్ఛాదింపంగఁబడిన హరివస్త్రముచే.
ఆచ్ఛాదనదానం బోనచ్ఛల! మహాఫలంబు చాతుర్మాస్యన్. ౬౧౪

ఆ॥ విష్ణురూపిమైన భిక్షునకుం బునరాచమనము నొసఁగవలె మునీంద్ర!
అంత యజ్ఞసూత్ర మష్టమ బుక్కుచే నీయవలయు. దానిచాయ వినుము. ౬౧౫

సీ॥ దానిసంస్పర్శంబు భానుకోటిస్పర్శమున కనురూపమై తనరు ఘనత.
అనవరతంబును నత్యధికముగ విరాజమానంబది తేజుతోడ.
అగ్రహారికుండగు విప్రునం దది సౌదామినీకోటిసమతఁబరఁగు
బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరస్వరూపంబును వేదమయంబునై వెలయునద్ది.
సవితృచంద్రవహ్ని సంగమమున బుణత్రయము చేత సంయుతంబునద్ది.
తత్ప్రభావమునను దా ద్విజన్ముండుగాఁ జేర్కొనంగఁబడెడుఁ బృథివి జనుఁడు.

సీ॥ జన్మంబుచే శూద్రశబ్దవాచ్యుండును సంస్కారమున ద్విజశబ్దవాచ్యుఁ
డతఁడు. శాపానుగ్రహసమర్థుఁ డట్లు కోపంబు ప్రసన్నతి బ్రాహ్మణునివె.
త్రైలోక్యమునయందుఁ బ్రవరుండు నాఁగను బ్రాహ్మణునుండె పలుకఁబడెను.
బ్రాహ్మణసముఁడైన బాంధవుఁ డిఁక లేఁడు. కలుగదు తత్తుల్య గతియు నేని.
సచర మచర మైన జగతీత్రయంబునం దొకఁడు బ్రాహ్మణునకు నద్దిగాఁడు.
వారిపరుంతు నెడల యజ్ఞోపవీతి బ్రాహ్మణుఁడు చేయు నఖిల మాత్మమయము.

ఆ॥ అఖిలజగముగురుఁడు హరి యత్నకర్తమలిప్తుఁడగుట దాన లేపనంబు
నవమ బుక్కుచేత నవనరూపున కాచరింపవలయుఁజూ నిలింపమాని! ౬౧౮

క॥ ఈ నిఖిలంబగులోకం బా నారాయణునిచేత నాప్యాయిత. మా
శ్రీనాయకు నతీకర్తినెకా నారద! వాసితంబు కడు జగమెల్లన్. ౬౧౯

సుగంధి॥ తేజమునను సూర్యుఁడగుచు దేవభావమొంది వి
భ్రాజమానమైన నట్టి బ్రహ్మముఖ్యరపదములన్
రాజిలంగఁగలదు చందనంబు హరి కొసంగుచో
త్మ్మానసం బిఁకేమి నీకు సంయమీ! వచింపెదున్. ౬౨౦

క॥ చందనలేపముచేఁ గడుసుందరుఁడగు నందసూనుఁ జూచిన భాస్వ
న్నందను మందిర మొందరు. సంతియమే యందులకిఁకఁ జాతుర్మాస్యన్. ౬౨౧

ఆ॥ దశమబుక్కచేతఁ దగఁ బుష్పపూజయు భక్తిపూజ చేయఁగలయు నట్లు.
పుష్పగర్భమందె పూజ్యుఁ డగు లక్ష్మి రహిఁ వసించుఁ దా నిరంతరంబు. ౬౨౩
తే॥ సర్వమయుఁడయ్యు విష్ణు వేచారు దోషముల స్పృశింపఁగఁబడఁడో యాలలిని లక్ష్మి
యును సతీత్వంబు లోపింపకుండ నందు సర్వమయుఁయయ్యు నారదసంయమీంద్ర!
ఆ॥ ఎల్లప్రతిమలందు నిలఁగల మనుజాది సర్వభూతములను సంతతంబుఁ
బూలతోడిపూజ పోషరింపఁదగినది దేవతల పితాళ్ళ తృప్తిపొందె. ౬౨౪
ఆ॥ అబ్ధిజాఁతుతోడి హరి యొక్కఁ డెవనిచేఁ బూజసేయఁబడునో పూలచేత
బ్రహ్మమొదలు స్తంబపర్యంతమగు జగం బతనిచేత నగును నర్చితంబు. ౬౨౫
ఆ॥ అట్లుగాన విష్ణు నవదాళసుమములఁ బూజసేయఁగలయుఁ బూర్ణభక్తి
అనయ. మధికఫలదమగును జాతుర్మాస్యయందె యట్టిపూజ యాచరింప. ౬౨౬
ఆ॥ భక్తిసహితమైన ప్రసవార్చనంబున నభిమతార్థసిద్ధి యగును సతము.
ప్రసవశోభి హరికిఁ బ్రణతుఁడౌ నొరుఁడును క్షయవిహీనమైనజగము వొందు.
క॥ ఈపని చాతుర్మాస్యను నేప్రజ చేసినను గలుగు నెక్కువఫల మో
శాపాయుధ! యేకాదశి ధూపము యతిరూపుఁడగు విధువునకు నిడనౌ. ౬౨౭
శ్లో॥ వనస్పతిరసో దివ్యో గంధాఢ్యో గంధ ఉత్తమః
ఆఘ్రేయ స్సర్వదేవానాం ధూపోయం ప్రతిగృహ్యతాం. ౬౨౮
శా॥ ఈమంత్రంబును జెప్పి యాగుడజమై యేపారు ధూపంబు త
ద్భూమిభర్తకు నిత్య మిచ్చునది. చాతుర్మాస్య నింకన్ ఫలం
బౌ. మాంసీజటలన్ పితామహులన్ వ్యాప్తంబు బాహ్లీకమున్
స్తోమంబుం గల దైన ధూపమిడినన్ సూనా! బలిధ్వంసికిన్. ౬౩౦
ఆ॥ క్రతుభుజులు తనూజ! ఘ్రాణంబునలనను సంతసించుచుంద్రు సంతతంబు
ఘ్రాణహారము ధూపకర్మంబు. గావున నర్పణీయమద్ది హరికి భక్తి. ౬౩౧

— దీ ప మ హి మ. —

క॥ ద్వాదశబుక్కన దీపం బౌ దేయము ముక్తికాములగువారల కో
భూదేవా! తేజోవిభవా దీపము ముఖ్యమగును నఖిలక్రియలన్. ౬౩౨
శ్లో॥ దీప స్తమోఘనాశాయ దీపః కాంతిం ప్రయచ్ఛతి
తస్మా ద్దీపప్రదానేన ప్రీయతాం మే జనార్దనః. ౬౩౩
ఆ॥ వేదబుక్కతోడ విహితమైన పురాణమంత్రమిది కుమార! మహితదీప
దానమునఁ బ్రియుక్తమై నశింపఁగఁజేయుఁ గల్మషములు. నేమిగలదు చెప్ప.

శా॥ చాతుర్మాస్యమునందుఁ జక్రియెదుటన్ జాజ్వల్యమానంబుగా
జోతిన్ నిల్పినవాని పాతకపురాసుల్ దహ్యమానంబులౌ.
శ్రీతుం గృష్ణుని యాలయంబునను దివ్వెం బెట్టుపర్యంతమే
భీతుండయ్యెడుఁ బాపి. పాపములు నిశ్చేతాత్మ గర్జించెడిన్. ౬౩౫
శా॥ దీపంబున్ దరిసించుమాత్రమున సిద్ధించున్ సమస్తంబు. శ్రీ
గోపాలాలయమందు దీపమును నేకోర్కెం బ్రతిష్ఠించునో
ప్రాపింపంగలఁ డెన్నలేక యది పుత్రా! చక్రి నిద్రించుచో
దీపారాధనచేయునట్టిఁ డెనయుం దృప్తిన్ ఫలం బెంతయున్. ౬౩౬
క॥ పంచాయతనస్థలముల నంచితకల్పించ దేవతాయతనములం
దుంచునది దివ్వె త్రిజగత్సంచారా! తప్పకుండఁ జాతుర్మాస్యన్. [నిచ్చుముక్తి
తే॥ అర్చితుఁడు ధ్యాతుఁడును స్తుతుఁడగుచు నొకయపేంద్రుఁ డానందమొందుచో
ముక్తికోటి కిచ్చునది విష్ణుమూర్తి కెపుడు స్వగృహమందునఁగల శుభవస్తువెల్ల.
క॥ శ్రీపతిదీపం బస్మద్దీపంబునకన్న మిన్న. శ్రీపతియే చూ
నాపాలిటి యైశ్వర్యం. బోపుత్రా! కోరకుండ నొసరిన దదియున్.” ౬౩౯
వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించుటయు నారదమునీంద్రుండు ౬౪౦
ఆ॥ “మాధవాలయమున మంత్రపూర్వకముగా దినదినమునఁ బెట్టు దివ్వెకంటె
నధికఫలద మెట్టులగును జాతుర్మాస్యమునఁ బెట్టుదివ్వె యబ్జయోని!” ౬౪౧
వ॥ అనవుడు సురజ్యేష్ఠుండు ౬౪౨
సీ॥ “పులుఁగుతత్తడి రాతెపో యధిదైవంబు సంతతంబును నాకు సంయమీంద్ర!
చుట్టుకైదువుజోదె చూ పూజనీయుండు నిరతంబు నాకు మునిప్రకాండ!
మనుగాడ్పుదిండి పానుపునఁబండెడు మేటి ధ్యానింతు సతమేను దాపసేశ!
పసిడిపుట్టముదాల్చి పగఁగు వైకుంఠుండు నాకంటె సత్కృష్టుఁ డోకుమార!
అట్టివారి కభీష్టమగు దీప మనయంబుఁ బాపహారకంబు భక్తవర్య!
అది విశేషముగను నల్ల చాతుర్మాస్యఁ గామసిద్ధికరము ధీమదగ్ర్య! ౬౪౩
క॥ వెన్నుఁడు దీపమునంబలె జన్మముల సహస్రమునను సంతుష్టుండై
తన్నుభజించినజనులకుఁ గన్నగ వరమీఁడు తనయ! తెలియునొ లేదో.
ఆ॥ అల్పమైనయట్టి శ్యామమున దీపంబు నిల్పవచ్చు. ఫల మనల్పమద్ది.
హరిపదుండఁ బెట్టు నాదీపపుణ్యంబు మింత యనిగణింప నేరితరము? ౬౪౫
తే॥ కాన సర్వాత్మభావనఁ గరముశ్రద్ధ హరికిఁ బ్రీతిరూపమైనట్టి యతికి దీప
దాన మొనరింపఁ బంకజాతని కృపాశించె. వట్లు ఇంద్రాత్సితంబగు నఖిలజగము.

ఆ॥ అట్లు దీపదాన మగుడుఁ ద్రయోదశబుద్ధిచేత హరికి వ్యాప్తమగుచు
వెలయునన్నమును నివేదింపవలయుఁ జూ భక్తియుక్తులగుచుఁ బ్రజలు తనయ!
ఆ॥ అమృతముం ద్యజించి యా యన్నముం గోరు నమరులును గృహస్థు నంగణంబు
గాచి యుందురెప్డుఁ గానఁ జాతుర్మాస్య నన్న మొసఁగవలయు హరికి ద్విజుఁడు.
సీ॥ కమనీయతమములౌ తమలంపుటాకులం బొలుపారుచుండెడి పోకపండ్లు
స్వాదువులైనట్టి జంబూఫలంబులం దద్దయు మధురమౌ ద్రాక్షపండ్లు
తృప్తికరంబులౌ తియ్యమామిడిపండ్లఁ జాల స్థూలములైన జామపండ్లు
కోరదములగునట్టి దాడిమఫలములం దత్కాలసముదాహృత ఫలములను
జక్రిపాణికి గరము సంతుష్టి నొసరింప నర్ఘ్యమీయవలయు నధికభక్తి.
అంత నాచమనము నారతికమును నిచ్చునది యఘంబులెల్లఁ బ్రిదలుపొందె.
తే॥ శంఖతీర్థంబు గొంచుఁ దత్సలిలమందు ఫలములుంచి మధుద్వేషి ప్రీతికృతియగు
యతివమున కర్ఘ్యమిచ్చిన నబ్ధిసప్తకాంబుదానఫలావాప్తి యగును బ్రజకు. ౬౫౦
క॥ పదునాలవ బుద్ధిన యతిపదముల కేఁగంగవలయుఁ. బదపడి భక్తిన్
పదునైదవదగు బుద్ధినఁ బ్రదక్షిణము సేయనగును బాలుఁతోడన్. ౬౫౧
తే॥ నాలుగుపర్యాయములు జగన్నాథరూపుఁడైన యతికిఁ బ్రదక్షిణమాచరింప
నద్ది జగతీత్రియంబున గగుఁ బ్రదక్షిణం. బటుల సర్వతీర్థాటనంబు నగును. ౬౫౨

—• సాయుజ్యచింతనభక్తి. •—

ఆ॥ యోగవేత్తయగుచు నొగిఁ బదునాఱవ బుద్ధిచేత దేవఋషివరేణ్య!
స్వాంతమందు దేవసాయుజ్యచింతన సేయవలయు భక్తి క్షితిసురుండు. ౬౫౩
క॥ తనకును మధుసూదనునకు ననయము భావింపఁగూడ దాత్మను మూర్తిన్.
మను యోగవిదుఁడు దృశ్యంపన మూర్తామూర్తరూపుఁడగుటఁ దనూజా! ౬౫౪
ఆ॥ అతఁడు దృష్టుఁడైన యావల సదసత్స్వరూపమునను బ్రిభవమై పొలిచెడి
క్రియ నివృత్తమగుఁ దనయ! తేజములలోన నాత్మ రవిగ నెంచునది సతంబు.
ఆ॥ ఏని హరి నటంచు నెద నెప్పుడును విచారించునట్టి ద్విజవరేణ్యుఁడు సుత!
హరిశరీర మొంది యగుచు జీవన్ముక్తుఁ. డింతకన్నఁ జెప్ప నేమిగలదు. ౬౫౬
క॥ చాతుర్మాస్యమ యోగసమేతుఁడు కావలయు ద్విజుఁడు మిక్కిలి. శ్రీయో
దాతయగు విష్ణునం దిడి యాతతమగు భక్తియోగ మాత్మజ! వినుమా. ౬౫౭
ఆ॥ అట్టిభక్తియోగ మాహాత్ములకె కాక క్షత్రియవైశ్యులకును సముచితంబు.
స్త్రీలు శూద్రజాలును ద్విజగతిసంచార! దాని నాచరింపఁ దగరు తగను." ౬౫౮
క॥ అని చెప్పుటయు నారదుండిట్లనియె. ౬౫౯
క॥ "స్త్రీశూద్రుల కెదిధర్మము? శ్రీశుని సేవింపకుండ నెటు లవ్వారల్
పాపిష్ఠ్యము వహియించెద? లోకశ్రుతి! ముక్తియెట్టు లొగిఁ జెప్పుమయ్యా."

—♦ సచ్ఛూద్రులు. ♦—

వ॥ అనవుడు బ్రహ్మదేవుండు ౬౬౧

క॥ “ సచ్ఛూద్రులుసహిత మతిస్వచ్ఛములగు వేదములను జదువందగ దో
సచ్ఛీల! నరకమునఁబడుఁ దచ్ఛ్రవణంబునన. యేల తదుపరివార్తల్. ౬౬౨

పృథ్వి॥ పురాణపఠనంబునుం మునివరేణ్య! తచ్ఛూద్రులా
చరింపఁదగదయ్య సంశ్రవణముం వినా యెంతయుం.
ధరామరుముఖంబునం దవిలి యర్థ మా గ్రాహ్య. మె
త్తఱిం స్మృతుల విన్కియుం దగ. దిఁకేమి వాక్రువ్వనా ” ౬౬౩

వ॥ అని వక్కాణించుటయుఁ గలహాశనుండు వెండియు నిట్లనియె. ౬౬౪

తే॥ “ ఎవరు సచ్ఛూద్రులను ఖ్యాతి నెనసినారొ వారి వివరించి చెప్పంగవలయు దేవ!
ఎవరు సచ్ఛబ్దమున వాచ్యులెవరు శూద్రులిలను సచ్ఛూద్రనామ మదెట్లువచ్చె?”

వ॥ అని ప్రశ్నించుటయుఁ బంకజాసనుండు ౬౬౫

తే॥ “ తుల్యకులరూపయును దశదోషరహిత యయినకన్యక వేదోక్తమైనవిధిని
పరిణయంబైన శూద్రుండు ధరణిలోన నగును సచ్ఛబ్దపూర్వుఁడై యనఁగుఁదనయా!

సీ॥ అంగంబులం దెందు హైన్యంబులేక పావిత్ర్యంబువహియింపఁ జాలుదాని
కుష్ఠంబు మొదలైన గొప్పజాడ్యములచే నిందితగాకుండ నెగడుదాని
పలుకుపల్కినఁ దేనె లొలుకంగ మాటాడు చెంతయు లలితయై యొసఁగుదాని
దశదూషణములకు స్థానంబుగాకుండఁ జూచుకుదనంబునం బరఁగుదాని
ఆగమోక్తవిధిం బెండ్లియాడినట్టి వాఁడు సచ్ఛూద్రుఁ. డతఁడు దేవముఖులకు వి
భాగకృత్తగును. దదూఢ ప్రథమ మెల్లపుణ్యకృతులం బ్రకీర్తిత పుత్ర! వినుము.

వ॥ దానితోడం గూడి చేయు ధర్మంబు సంపూర్ణఫలప్రదంబు. ౬౬౬

సీ॥ మఱి నమస్కారాంతమంత్రపూర్వకముగఁ బంచయజ్ఞము లాచరించుకొనుచు
ఎలమి నిష్టాపూర్తములను శ్రాద్ధాదికంబులను శుద్ధుండయి సలుపుకొనుచు
భృత్యులు మొదలైన బీదజనంబుల సంరక్షణమునందు సక్తులగుచు
ఆమ్నాయవిధిఁ బెండ్లియాడిన స్త్రీతోడి రతమాత్రమునఁ దృప్తమతులగుచును
కృష్ణు పావననామ సంకీర్తనమ్ము నేమఱక చేయు శూద్రునియెడల దేవ
తలును సంతుష్టులగుదురు తనుభవా! విశేష. మట హరి పవళింప శేషశయ్య.

తే॥ ఆడుదియుఁ జేయనగుఁ బంచయజ్ఞముల నమంత్రకంబుగ నారదమానిచంద్ర!
పితరులకు దేవతలకును బ్రీతియగును బంచయజ్ఞంబులంబోలెఁ బతిసపర్య.

క॥ పతివ్రత దేహంబున దేవతలెల్లరు నుండ్రుగాన భార్యాభర్తల్
యుతులయిరె ధర్మకృతులను సతమును గావింపవలయు సంయమిముఖ్యా!
తే॥ ఉభయులుం గొల్చి యర్థింప నొసఁగినట్టు లొకరికొసఁగరు వేలుపు లోకుమార!
కాన నెల్లప్పుడును బుణ్యకార్యములను సహితులైయుండవలయును సతియుఁబతియు.
క॥ చాతుర్మాస్యంబున సంప్రీతి సతీపతులు గూడి విష్ణుని భక్త్య
న్వితంబుగ సేవించుట యోతనయా! భవ్య. పేల యుక్తులు పెక్కుల్. ౬౨౪
తే॥ భర్తకున్న దర్ధభాగంబె తనమేన. నపర మూర్ధమైన యాత్మకులజ.
దర్ధకార్యమునకు నధికార మాపెది యగుట సర్వధర్మ మదె ధరించు. ౬౨౫
తే॥ ఎవతె మృతుఁడైన పతితోడ నెలమి ననుగమించు నాపె పతివ్రతయంచుఁదెలియు
ముద్ధరించును గులమంతయును గుమార! యాపె యాత్మీయమైన మహత్త్వమునను.
ఆ॥ అన్యజాతివాఁడె యగుఁగాక తనుఁ బెండ్లియాడినట్టివాని ననుగమించి
అగ్నిఁజొచ్చునట్టి యాసాధ్వి కులమెల్ల నుద్ధరించుఁజుమ్ము యోగిచంద్ర! ౬౨౬
ఆ॥ పుణ్యపురుషు లుదకముననుండి పాచిని పీరమునకు బలిమిఁ దీసినట్టు
లనుగమించువనిత యాత్మీయనాథు సముద్ధరింపఁగలుగు నోకుమార! ౬౨౭
క॥ ఒకజాతిపురుషుఁడును వేఱొకజాతిస్త్రీయుఁ బెండ్లి యొనరిచికొనినన్
బ్రికటంబగుధర్మక్రియ నిఁక వారిరువురును బ్యాజ్యు. లేమనవలయున్. ౬౨౮
ఆ॥ ఎవరివర్ణమునకు నేర్పడియుండిన యాసుకర్మములు సమాచరించి
యభమొ శుభమొ పొందనగుఁగాని సంబంధ మించుకయును నుండ దిద్ధరికిని.
ఉ॥ ఎక్కువదానిఁగాని మఱి హీనకులోద్భవఁగాని పత్నిఁగా
నొక్కపుడుం బొనర్పఁదగఁ డుర్విని శూద్రుఁడటులొప్పనర్చి పెం
డెక్కుఁడు. దానిఁగూడుకొని యేదియొనర్చినఁ గాదు తృప్తిదం.
బక్కట! తత్తనూజకృతమైనను నట్టులె వ్యర్థమయ్యెడిన్ ౬౩౧
ఆ॥ విలిచిచేసికొనిన జలజాక్షి దాసినా వాచ్యయగునుజుమ్ము వసుధలోన.
సంయమిప్రకాండ! సచ్ఛూద్రునధికారమందు మన దొకప్డు నమ్మృగాక్షి. ౬౩౨
క॥ ఏకన్నియ జనకునిచే శ్రీకరముగ నిచ్చి పెండ్లిచేయంబడునో
ఆకన్నియ పితృదేవార్చాకరణంబునకు నగును సాధక యెపుడున్. ౬౩౩
సీ॥ సల్లక్షణంబులు చాలంగఁగల్గియు వినయవిధేయతాన్వితయగుచు
పతిమీఁద నత్యంతభక్తిగల్గినదయి సచ్చరిత్రముతోడ సహితయగుచు
సద్వంశమందున జనియించినట్టిదై మతిమతి శోభాయమానయగుచు

ధర్మకార్యంబులం దత్పరయయి వివేకముదొట్టిగుణములు గలదియగుచు
వెలయుకన్య ధర్మవిధిచేత సద్ద్విజనుఁడు పెండ్లియాడఁజనును సుత ! ప
విత్రములనుజేయుఁ బితృమాతృవంశంబు లట్టికన్య. యేమియనుదు నీకను.

క॥ ఇదియే సద్ద్విజులవిధి. యదిచెప్పితి. వారికన్న నపకృష్టులకున్
పదితీరుల పెండ్లిండ్లును బదివిధముల తనుభవులును బరగెడి వినుమా. ౬౮౫

ఆ॥ నాలు గుత్తమములు నారద ! యవ్వివాహములలోన. మిగిలినట్టి నాల్గు
హీనజాతివారి కేర్పాటుచేసిరి యాద్యులైన ప్రాజ్ఞు. లది వచింతు. ౬౮౬

సీ॥ తనయ ! ప్రాజాపత్యమును బ్రాహ్మమును దైవ మార్షంబు గాంధర్వ మాసురంబు
ప్రాతిభంబును మఱి పైశాచనామంబు ఘాతన రాక్షసాఖ్యములు పదియు
అగునువివాహంబు. లౌరస క్షేత్రజుల్ క్రీత కానీనులు కృత్రిముఁడును
గూఢజ దత్త సహోఢజుల్ పౌనర్భవా పవిద్ధులు పదుం డాత్మజాతు.
లౌరసునికన్న హీనులైనట్టివారు హీనులకె పుత్రులై శుభ మీయఁగలరు.
ప్రకృతులుంబోలె నీచులు పదునెనిమిదిమంది. తత్కారణీయధర్మములు వినుము.

సీ॥ విధియొండులేదుచూ వీరికిఁ బూజ్యులౌ క్షోణిదేవతల శుశ్రూషదప్ప.
క్రియ యనుక్తం బీనికృష్టుల కెడియును నంబుజనాభు ధ్యానంబుదప్ప.
స్మృతి యెది విధియింప దితరంబు వీరికిఁ జంద్రశేఖరుని యర్చనముదప్ప.
మంత్రింబులనువీరు మదినైనఁ దలఁచు టక్రమమగు దానధర్మములఁదప్ప.
శ్రద్ధనొనరించు దానధర్మముల కెపుడు నాశముండదు లోకంబునం గుమార !
శ్రద్ధలేకుండ నశుచిత నల్పనేని యగును వైరస్యకారణ మదియె తుదకు. ౬౮౭

తే॥ హీనకులులకును నహింస ధర్మంబు. మహాఫలప్రదంబు. నందులోన
హరిపరుండ దేవతార్చకుఁడగుచు నహింసనూనఁ బున్నె మెన్నఁదరమె. ౬౮౮

క॥ అవిరోధులును సుదర్శను లవు సచ్ఛూద్రు లటు ధర్మ మనయము సేవిం
త్రివనీసురశుశ్రూషను నవితథమగు దానమునను యమికులచంద్రా ! ౬౮౯

తే॥ వృత్తి సద్ద్విజనులకు వృథగ నన్నృతములను బలుకక వాణిజ్యముం బొనర్చు
టింక వడ్డిని నూటింటి కెనుబదియవ పాలు గైకొను టెంతయుం బాడియగును.

ఆ॥ క్షత్రియాదులందు సహపాదవృద్ధి గ్రహింపఁబడెడి సంయమీంద్ర ! పుడమి.
ఇటులొనర్పఁ గలుగ దించుకయును బాపబంధ మొకపుడేని ప్రజల కరయ.

తే॥ కల్యమున దేవతాపూజ క్రమముగాను ధరణిసురసేవనంబు మధ్యాహ్నమందు
స్వకృతులన్నియు నపరాహ్ణసమయమందు సల్పునటువంటిమనుజుండు సౌఖ్యమొందు

సీ॥ గోప్త్రులై యనుచు సత్క్రియ లాచరించుచు నాతిథ్యమిచ్చుచు హరిఁ దలఁచుచు
పంచయజ్ఞంబులు భక్తిఁ గావించుచు దీనులం బోషించుచు దానమిడుచు
సాధులం గొల్చుచు సదపత్యముం గంచు క్షమవహించుచు సదాచారులగుచు
ద్వాదశాక్షరజప మొనరించుచుఁ ద్యక్తసంతాపమాత్సర్యులౌచు
శక్తికొలఁది భూతసంతృప్తి సేయుచుఁ ద్రయి పఠింపకుండ ధర్మపరత
వర్తిలంగవలయు వసుధ సచ్ఛూద్రులు స్వర్గలోకసుఖము వడయుపొంటె. ౧౯౪
ఆ॥ అనయ మెవరు హరికి హరునకు భక్తులై యుంద్రొ వారు స్వర్గమందుఁ బోయి
యుండఁగలరు దేవతోత్తములుంబోలె. హరిపరుండ నంత కతిశయంబు" ౧౯౫

అష్టాదశప్రకృతులు

వ॥ అని వక్కాణించుటయుఁ గలహాశనుండు వెండియునిట్లనియె. ౧౯౬
క॥ "పదునెనిమిదిప్రకృతులటం చుదిత. మ్మవి యెవ్వి? వాని కుండిన ధర్మం
బెది? మఱియు వృత్తియెయ్యది విదితంబొనరింపుమయ్య విశ్వస్రష్టా!" ౧౯౭
వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించుటయుఁ జతురాననుండు ౧౯౮
క॥ "తనకాలపుఁ బరిమితి మేల్కాను శ్రీహరి బొడ్డుదమ్మిలోపల నే మున్
జనియింపఁ బెద్దకాలంబున కాఁతఁడు సృష్టి సేయఁ బూని స్మరించెన్. ౧౯౯
మ॥ చతురాస్యంబులతోడఁ బంకజమునన్ జన్మించి తర్వాత నో
ముని! తత్కుక్షిఁ బ్రవిష్టుఁడై యిటునటుం జూడంగ బ్రహ్మాండముల్
శతము ల్కానఁగనయ్యె. నబ్రపడి మెల్లన్ వెండి నేనంత వ
చ్చితిఁబో యీవల. కంతయున్ మఱచితిన్ సృష్ట్యర్థమౌ హేతువున్. ౨౦౦
ఉ॥ క్రమ్మఱ నాభినాళమున గర్భముఁజొచ్చి ప్రజన్ సృజించి యా
పిమ్మట వచ్చి యీవలకు విస్మృతిఁజెంది జడుండునా మనన్
ఖమ్మునుండి విస్ఫుటముగం "దపముండు" మటంచు నొక్క శ
బ్దమ్ముగుడుం దపించితిని దద్ద నటం బదివేలయబ్దముల్. ౨౦౧
చ॥ మఱియు శ్రుతి స్వరూపమగు మంచివచస్సు తపోబలంబునన్
సురసరణిన్ వినంబడియెఁ జోద్యముగన్. భగవానుఁడైన శ్రీ
హరియును "రాజసంబయినయట్టి గుణంబును బూని చేయుమీ
సరవి నకల్మషంబయిన సర్గ" మటం చిటు లాజ్ఞయిచ్చెఁ దాన్. ౨౦౨
ఉ॥ మానససృష్టి పూర్వమున మత్కృత. మంత మరీచిముఖ్యులౌ
మానివరు ల్విసృష్టులయి మామకసృష్టికి బాసలైరి. త

త్రాణముల వేదరక్షకయిచూ సృజియించితి బ్రాహ్మణుల్గ. నీ
వా నయకోవిదాగ్రణులయందుఁ గనిష్ఠుఁడవోయి నారదా! ౨౦౩

సీ॥ ఉపనిషత్సారంబు నొయ్యన గ్రహియించి జ్ఞానసంపూర్ణతం బూనినావు.
అన్ని వ్యాపారంబు లవలీల వర్జించి విష్ణుభక్తుండవై వెలసినావు.
అజ్ఞసంగ్రహమునకై కర్మములఁ జేయు చొంటి బ్రహ్మము చూచుచుండినావు.
అంతరంగమున నహంకారమమకారములకుఁ జోటీయక నిలిచినావు.
అస్మదాత్మభవుల యందతిలోపలం జివరవాఁడవగుచుఁ జెలఁగినావు.
ఇటు ద్విజాతులైన యీరల నెల్లర మనసుచే సృజించి మఱియు నేను ౨౦౪

సీ॥ ముఖకంజముననుండి మొనసి బ్రాహ్మణజాతి నిర్మించితిని మున్ను నేర్పుతోడ.
బాహుయుగ్మంబున బలవంతులైనట్టి రాజన్యు లుదయించి రోజ నంత.
ఊరుద్వయంబునం దుత్పన్నమగ్యోఁబో యల వైశ్యజాతి ధనాఢ్యమగుచు.
పదములనుండి యేర్పడియెఁ దద్వర్ణత్రయేతరమగు శూద్రజాతియెల్ల.
ఆ॥ యొప్పఁబ్రకృతులు మచ్ఛరీరాంశములను. బ్రాహ్మణులు క్షత్రియులును విద్వరులుమువురె
అల ద్విజాతులు. వారల కర్హమైన ధర్మముల వచియించెదఁ. దనయ వినుము.

సీ॥ చదివి వేదంబులు చదివించుటయు మఱి చేయించి జన్నము ల్సేయుటయును
ఇచ్చి దానం బొరం డీఁ బట్టుటయు హరిం గొలుచు చుగ్రతపంబు సలుపుటయును
నిర్జితక్రోధుఁడై నిర్మలత్వంబునఁ బను లలోభంబునఁ బొనరుచుటయు
అనృతంబులాడక యార్యుఁడై బ్రహ్మంబు ధ్యానించు చోరిమిం బూనుటయును
ఈగుణముల సతము నెవ్వఁడు భూషితుండగునో, వాఁడు విప్రుఁడనఁగఁబడెడి.
అతనికిం బ్రతిగ్రహము వృత్తియైనను దఱచుగా గ్రహింపఁ దపము చెడును. ౨౦౫

సీ॥ ఆమ్నాయపాఠంబు నాచరించుటయును సప్తతంతువులను సల్పుటయును
దానంబులను విప్రుఁ దనుపుటయును మఱి యుగ్రంబుగం దపం బుండుటయును
బ్రాహ్మణవరులపై భక్తిఁజూపుటయును విచ్చుకత్తులనె జీవించుటయును
స్త్రీబాలగోద్విజక్షితి పీడితులకెల్ల రక్షకుండయి బిట్టు రాజిలుటయు
క్షత్రియులకు ధర్మసరణి. యార్తత్రాణపరులుగాఁగ నుండ నరపి వార
లకు విధించినాఁడ. నిఁక వైశ్యధర్మంబు విను వచింతునీకు వివరముగను. ౨౦౬

సీ॥ అర్థార్జనంబునం దాఱితీరుటయును బశువులం బోషించి ప్రబలుటయును
కృషియొనరింపించి కృతకృత్యుఁడగుటయు విక్రయవ్యాపారవిదుఁడగుటయు
సురభూసురార్చనపరత వర్తిలుటయు సవనంబులం బెక్కు సల్పుటయును
బాత్రతావిఖ్యాతి తా గడించుటయును సరిగఁ జతుష్క్రతు ల్సదువుటయును
వైశ్యధర్మంబులివి. కాఁపువార లింకఁ దగ నమంత్రకముగఁజేయ నగును సవార
హమును వద్వైతశ్రాద్ధ మగ్ని విప్రక్రతు భుగర్చనములు నమస్కారమునను.

తే॥ శూద్రుఁడును బ్రొద్దుపొడుపున శుద్ధుఁడగుచు హరిపదంబుల కెఱఁగి భక్త్యతిశయమున
వీకఁ దద్గుణవర్ణనశ్లోకములను జదువ హరిరూప మెలయు నారద! యతనికి.
తే॥ వార్షికవ్రతకృత్తనవరతము తిథివార దైవతుఁ డఖిలజీవముల కన్న
దాతయు గృహస్థుఁడగువాఁడు జాతిచేత శూద్రుఁడని చెప్పఁబడియెడిసుత! క్షితిపయి.
క॥ చాతుర్మాస్యవ్రతకృత్తై తనరెడు శూద్రజనుఁడు హరితనెనయు. సం
ప్రీతి నమంత్రకముగనే నాతఁడు కర్మములఁజేయ నర్హము లడంగుడు" ౨౧౧
సీ॥ శిల్పి ప్రజాపతి చిత్రకుండును నర్తకుండు వర్ధకి సూత్రకుండు రజకుఁ
డౌనామికుండును సూనిక క్ష్మాకుల్ కాష్ఠకరుఁడు చర్మకారకుఁడును
గచ్ఛకుండును దంతుకార చక్రికులును ధ్వంసిక మత్స్యఘాతకులు మఱియు
చండాలుఁడునునాఁగ సరిగ నష్టాదశప్రకృతులు వీరలు. స్వర్ణకార
కాంస్యకార శిల్పి కాడ్డుక దారుక కుంభకారు లారుగురును నుత్త
ములు. తురంగవాహి బలి ఖరవాహియు నుష్ట్రవాహకుఁడును నిష్టకలను ౨౧౨
సీ॥ కుదురుచువాఁడును గోపాలుఁడును నధమాధమపంచకం బనఁగఁబడెడు.
రజకుండు చర్మకారకుఁడును భిల్లుండు కైవర్త నటుమేదక బురుడులును
నేడ్గురు నంత్యజు. లెవనికి నెవఁడు వర్ణమున హీనుఁడో వాఁడు క్రమముగాను
అష్టాదశముఁడగు. నఖిలప్రకృతుల నుత్తమమధ్యమాధమతం దిభేద.
మందు మణికార తాంబూలి తందులులును స్వర్ణకారక పుష్పలావకులు కంబు
కుఁడును నాపితుఁడనఁగ నేడ్గురును సిల్పు. లుత్తములు వారిలోపల నోతనూజ!
సీ॥ స్నానంబునకు నొకసమయమంచని లేదు. హోమంబు విధియింప దొక్క స్మృతియు
తపమొనరింపంగఁ దగు నర్హతయు లేదు. నియమంబుపట్టుట నింద్యమగును.
స్వాధ్యాయపఠనంబు సల్పఁగా రాదు. వషట్కారములు పల్కఁజనదు నోట.
మడిమైలయనియెడి మాటతోఁబనిలేదు. పెండ్లి పేరంటము ప్రీతికొఱకె.
ప్రకృతులకుఁ బుత్ర! గుఱుప్రాజ యొకటియుక్త. మన్నివర్ణంబులకు నన్నియాశ్రమముల
కన్ని ప్రకృతులకును విష్ణునందు భక్తి కలిగియుండుట కడు శుభకర్మ మరయ.
ఆ॥ ప్రకృతు లెవ్విధమున భాసిలుచున్నవో శూద్రుఁ డెవ్విధమున శుద్ధుఁడగునొ
అట్టిపుణ్యగాథ యంతయుఁ జెప్పితి. వినుము సావధానమనముతోడ. ౨౧౪
క॥ పరమపవిత్రంబగు నీపురాణమును శుద్ధమైనబుద్ధి జదివినన్
గురుముఖమున వినినను బాగ్దురితంబు లడంగుఁ. బొందుదురు హరిపదమున్.

—♦ పైజవనోపాఖ్యానము. ♦—

తే॥ శూద్రుఁడగు పైజవననామ సుజనవరుఁడు ధర్మమార్గమునకు విరోధంబు లేక
ఉండె గార్హస్థ్యమున శుద్ధినొందియుండె. పాలకింపుము వచియింతు నది మునీంద్ర!

సీ॥ తనధర్మమునఁ దాను దత్పరుండయియుండి యార్జించె నగ్గలంబైనయశము.
న్యాయమార్గమున భూర్యర్థంబు గడియించి యర్చించె. విప్రుల నబ్జనాభు.
క్షమవోలె నెంతయు శాంతిని వహియించి హితుఁడయ్యె జనముల కెల్లరకును.
కరము వివేకంబు గలిగినవాఁడయి వాదించె నేపట్ల వాస్తవంబు.
ఓతనూజ! తొల్లి త్రేతాయుగంబునం బైజవనుఁడనంగఁ బడెడిశూద్రుఁ.
డతఁడు కాశినుండి సతినొర్తుఁ గొని తెచ్చి వైజయంతిపురి వివాహమయ్యె.
సీ॥ సమరూపధనశీలజననంబువందున జనియించినది యా బిసరుహనయన.
చక్కఁదనంబున శచికిని రతికిని దులఁదూఁగునది యా మృదుపవిత్రిక.
అనసూయ మొదలైన యన్నుమిన్నలవంటి పతివ్రత యా శతపత్రవదన.
దేవతలను మహీదేవతలను సదా యర్చించునది యా మదాళిచికుర.
వైష్ణవవ్రతాది వరధర్మములఁ జేయ శక్తిగలది యా భుజంగవేణి.
అట్టి శోభనాఁగి యామ్నాయవిధిఁ బైజవనునిచేత లలి వివాహితయయి
చ॥ పెనిమిటితోడఁగూడి కడుఁ బ్రీతి రమించె వినీతయై. యతం
డును సుచితంపుఁ గాలముల నూతనయౌవనయైన యా పెతో
ననుఁగుఁదనూజ! మత్తకరి హస్తినితోడను బోలెఁ దా రమిం
చెను. మతి భూరిపుణ్యమున శ్రీసము పేతుఁడుగూడ నై మనెన్. ౭౨౮
ఆ॥ స్వపరదేశములను జక్కఁగం జేయించె స్వీయజనులచేత బేర మంత.
అట్టు లర్థవృద్ధి యగుటయుఁ గోటికిం బడగెయెత్తె నతఁడు. కొడుక! వింటె.
చ॥ తనయులు మువ్వు రాతనికిఁ. దండ్రికి భక్తులు. స్వీయధర్మమున్
బొనరుచుకొంచు విత్తమదము న్వహియింపక యుండువారలున్.
జనకుఁడు వారికిం దగిన చానలఁ దెచ్చి వివాహ మాచరిం
చినఁ దమ యుత్తమామలకు సేవలొనర్చిరి వార లెంతయున్. ౭౨౨
చ॥ ధనమును ధాన్యమున్ సుతులు తత్సుతులుం గడుఁగల్గి యిట్టులా
తనియిలు బుద్ధిమంతమయి తద్దయు నొప్పెడు దేవతాతిథుల్
దినదిన మర్చ్యమానులయి తృప్తిని జెందిరి. తద్గృహంబునన్
జని విముఖంబుగాదు ప్రజ నారద! యేమివచింతు నీకికన్. ౭౨౩
సీ॥ శీతకాలంబునం జేతి కబ్బినయంత ధనమిచ్చి బీదలఁ దనిపినాఁడు.
ఉష్ణదినంబులం దుదకంబు పోయించి యధ్వనీనులదాహ మార్పినాఁడు.
వర్షర్తువున మంచివస్త్రంబులిచ్చి దరిద్రులఁ గర మాదరించినాఁడు.
అపుడిప్పుడన కప్పు డన్నంబు వెట్టించి క్షుధితులయెడ దయం జూపినాఁడు.
గుళ్ళు కట్టించి త్రవ్వించి కూపములఁ జెఱువుల వేయించినాఁడు పైజవనుఁ డర్థ
వంతుఁడయ్యును సర్వదా వ్యసనములను బడక శివకేశవులపయి భక్తిగలిగె.
సీ॥ అకలంకమైన బ్రహ్మజ్ఞానసంపత్తిఁ "బరశివోహ" మటంచుఁ బలుకువాఁడు.
తిట్టికొట్టినయట్టి చెట్టలతోఁగూడ సఖ్యంబుమైనుండు శాంతమూర్తి

నిరతంబునుం దపోనిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై యూర్ధ్వరేతస్కత నొప్పదిట్టి
అఖిలేంద్రియంబుల నధీనంబు గావించుకొని యున్న యటువంటి కోవిదుండు
గాలవుఁడు సశిష్యగణుఁడయి యావైజవనుని నిలయమునకు వచ్చుటయును
ఎదురుచని యెఱంగి మృదుమధురోక్తులం బలుకు చాసనంబుఁ బఱచి యంత

ఆ॥ "ఇపుడు సఫలమయ్యె నెంతయు నాజన్మ. మొదవె జీవితమున కుత్తమత్వ.
మిపుడు సఫలమయ్యె నెంతయు నాధర్మ. ముద్ధరించితీ వహో మహాత్మ! ౨౨౮

తే॥ నాదు పాపసహస్రముల్ నీదుదృష్టి పాఱి కాలిచివైచెఁ దాపసవరేణ్య!
బహుకుటుంబికుఁడైన నాభవనమెల్లఁ జేరి నీచేఁ బవిత్రంబు సేయఁబడియె." ౨౨౯

క॥ అనిభక్తిం గనఁబఱచుచుఁ బొనరిచి యుపచారములను ముకుళితకరుఁడై
మను నా సచ్ఛూద్రునితో మునిశార్దూలంబు స్నేహమున నిట్లనియెన్. ౨౩౦

సీ॥ "కుశలమే సౌమ్య! నీకు? మది ధర్మంబున వర్తించుచున్నదే వదలకుండ?
అర్థానుబంధులై యలరుచున్నారె దారపుత్రాదులందఱును సతము?
బ్రాహ్మణులందును దానంబునందును భక్తిగల్గివసింతె ప్రత్యహంబు?
హరిపాదతీర్థంబు శిరమునందునఁ జల్లుకొనుచుంటివా లేద దినదినమును?
విష్ణుపాదజలము వియదాపగాజలం బగును జూవె ద్వాదశాబ్దఫలద.
మద్ది ద్విగుణఫలద మగును జాతుర్మాస్య మస్తకమునఁ దాల్చు మనుజతతికి.

సీ॥ అవ్యాజభక్తిమై నాదినారాయణమూర్తికిం బొనరించు పూజనమును
బదుగురువినునట్లు బహిరంగముగఁ జేయు కేశవ సత్కథాకీర్తనమును
నానావతారము ల్పూని చరించు విష్వక్సేను మహిమంపు సంస్తవమును
అష్టాంగయుతముగా నాచరింపఁగఁబడు మాధవచరణ నమస్కృతియును
సచ్చరిత్ర! మోక్షమిచ్చుఁ జాతుర్మాస్య"నని వచించుటయును మునిని గూడి
ఇష్టగోష్ఠులఁ బరితుష్టుఁడై కొంత సేపటికిఁ బైజవనుఁడు ప్రణతుఁడగుచు

క॥ "భవదీయకృపాదృష్టిని నవితథమయ్యెను మునీ! మదాశ్రమఫల. మ
ట్లవుఁగాక. యనామయమగు భవదుక్త్యమృతమును గ్రోలి వాంఛించె శ్రుతుల్.

క॥ మిముబోటుల యాగమనము క్రమముగ సర్వార్థములను గల్పించెడి. నో
యమివర! చాతుర్మాస్యము సమీపగత. మేమికతము చనుదే నిటకున్? ౨౩౨

తే॥ తీర్థయాత్రాప్రసంగ మెద్దియయినను గలదొకో"యని వచియించుడు ముదితుఁడగుచు
ధార్మికుండును సత్యవాదరతుఁడైన వైజవననామ తచ్ఛూద్రుఁ బ్రక్కఁ దిరిగి ౨౩౩

క॥ "ఎన్నియొ నెలలే చన్నవి యన్నా! నాతీర్థయాత్రయందున. నత్యా
సన్నము చాతుర్మాస్యము. తిన్నగ మన్నిలయమునకె తిరిగెద నింకన్. ౨౩౪

క॥ తొలియేకాదశినాఁడట సలుపుదు నియమంబు నేను సచ్ఛూద్రవరా!
అల నారాయణుఁ బ్రీతుం జలుపుదు. సుకృతంబు నట్లు సంపాదింతున్" ౨౩౫

—♦ సాలగ్రామ మాహాత్మ్యము. ♦—

క॥ అని గాలవముని యనుటయు విని పైజవనుండు వినయవినమితగాత్రుండై
యను. "భూమిసురశ్రేష్ఠా! యనుగ్రహించి చెప్పుమయ్య యడిగినదానిన్. ౨౩౬
క॥ శ్రుతులును స్మృతులుం బురాణము లితిహాసము లేనియుఁ బఠియించుటకై యో
గ్యత లేదు నా. కనర్హుఁడ శ్రుతిసారజపంబునకును క్షోణీసుపర్వా! ౨౩౭
ఆ॥ కాన నాకుఁదగినకర్మంబె యొకటి మహాఫలంబుగలది యానతిమ్ము.
అదియె హరిపరుండినపు డాచరించిన ముక్తినొసఁగవలయు మునివరేణ్య!" ౨౩౮
క॥ అనవుడు గాలవముని యిట్లనుఁ. "చక్రాంకితపుటుఁడగు హరి సాలగ్రా
మునివహ్ను నెవరు నిత్యంబును గొల్తురో ముక్తి వారిముందట నుండున్. ౨౩౯
శా॥ సాలగ్రామముమీఁదనిల్పి మనమున్ సత్కర్మ మెక్కింతయే
నాలోచించునుగాక యక్షయఫలంబౌ నద్ది యెల్లప్పుడున్.
క్రీలోలుండు పరుండియున్న యపు డాకేతిం గృతంబైనచో
మేలౌ నంతకుమిక్కుటం బగుటఁ బేర్మిన్ దానిఁ బూజింపుమా. ౨౪౦
క॥ సాలగ్రామశిలయు గోమతి మేలగు ద్వారావతీశిల మిక్కిలి భక్తిన్
మేళన మొనరిచి యొకచోఁ బూలం బూజించుజనుఁడు పొందును ముక్తిన్. ౨౪౧
కం॥ సాలగ్రామశిలం బదివేలకొల త్సేసినట్టి వెంగలియేనిన్
హాళి నెటునుంచి కొలుచునో చాలఁ బవిత్రమగుఁ జుట్టుస్థల మేన్ గ్రోసుల్. ౨౪౨
ఆ॥ బ్రహ్మరూపమది. శుభమును. దేజఃపిండ. మదఁగు దానిఁజూడ నఘము లపుడె.
తీర్థములును నదులు దేవళోత్తత్సార్వ్వమునఁ జెలంగఁ దీర్థతను భజించు. ౨౪౩
ఆ॥ తత్సమీపమునఁ గృతములైన సత్క్రియల్ సత్క్రియాత్వ మొందఁజాలు ననఘ
అంతకును విశేష మదియె చాతుర్మాస్య సంఘటించునెడల. సత్యమిద్ది. ౨౪౪
క॥ సాలగ్రామశిల యెవనియాలయమం దుంచఁబడినదయి తులసీప
త్రిశిం బూజింపఁగఁబడుఁ గాలుం డవ్వానిగృహముకడ కరుగఁ డిఁకన్. ౨౪౫
ఆ॥ విప్రబాహుజులకు విశులకుసచ్ఛూద్రులకును బైజవన! కల దధికార.
మెట్టిసమయమందు నేని సాలగ్రామపూజనమున లేదుసో యొరులకు" ౨౪౬
క॥ అని యిటు వాక్రుచ్చుటయును విని పైజవనుండు "వేదవిద! స్త్రీశూద్రుల్
ఘనసాలగ్రామశిలార్చన మొనరుపఁదగరటంచు శ్రీవణింతుఁగదే. ౨౪౭
క॥ ననుబోటి శూద్రజనముల కనఘా! యది యెవ్విధమున నయ్యెడిఁ బూజ్యం?"
బని ప్రశ్న సేయుటయు నోతనయా! గాలవమహర్షి తగ నిట్లనియెన్. ౨౪౮

తే॥ "ఆనిషేధ మసచ్ఛూద్రులందె కాని కాదు సచ్ఛూద్రవిషయము. కలను సాధ్వు
లైన స్త్రీలకుఁ దత్పూజనాధికార. మిందు సందియ మొందకు. డిందు ఫలము. ౨౪౯
క॥ సాలగ్రామార్చనపరు లోలిం దనుపారిశుధ్య మొంది వివేక
శ్రీలలితులగుచుఁ జిగురునఁ గాలునిపుటభేదనంబు గాంచరు దాసా! ౨౫౦
క॥ సాలగ్రామార్పితమగు పూలను శిరములధరించు పుణ్యాత్ముల ప్రా
క్కాలాచరితంబులయిన వేలకొలల్ తత్క్షణమున విలయముగాంచున్. ౨౫౧
క॥ సాలగ్రామాహ్వయశిలమ్రోలను దీపంబువెట్టి మ్రొక్కెడి మనుజుం
డా లేఖపురి వసించెడు. నేలోపము దానికుండ దెయ్యెడనైనన్. ౨౫౨
క॥ సాలగ్రామగ వారికిం జాలం బంచామృతమున స్నపనము సేయన్
మేలౌ చాతుర్మాస్యను బూలం బూజింపఁ బడరుపో సంసృతిలోన్. ౨౫౩
ఆ॥ అమృతహేతు వమలుఁ డగుచు సాలగ్రామమున వసించు వారిని మనములోన
నుంచి భక్తి ధ్యానమొనరించువానికి ముక్తి మాటనున్న భూరిచుమ్ము. ౨౫౪
క॥ తులసీదళమాలికచే లలి సాలగ్రామశిల కలంకృతి సేయన్
ఫలియించుఁ గోర్కు లన్నియు. నల చాతుర్మాస్యమునను నతిశయ మింకన్. ౨౫౫
ఆ॥ కాదు పుష్పమాల కరము సాలగ్రామమునకుఁ బ్రియము శూద్రజనవరేణ్య!
వారికి సార్వకాల మల తులసీదేవి వల్లభయును. శుభనివాసినియును. ౨౫౬
క॥ సాలగ్రామము విష్ణుం. డాలక్ష్మీదేవి తులసి. యందున నెపుడున్
సాలగ్రామంబునకది చాలఁబ్రియం. బంతకెచ్చు చాతుర్మాస్యన్. ౨౫౭
ఆ॥ గంధమిశ్రితోదకమున సాలగ్రామశిలను గడిగి లేత తులసిగుత్తు
లం దదర్చనంబు లలి నాచరింప నవాప్తకాముఁడగును నవని నరుఁడు. ౨౫౮
ఆ॥ ప్రథమపత్రమందు బ్రహ్మ ద్వితీయపత్రమున శివుఁడు గుత్తిఁగమలనాభుఁ
డలరుచుంట సదళమగు గుత్తి గ్రాహ్యంబు. దేవతాత్రయంబు సేవితంబు. ౨౫౯
క॥ జననాది క్షయకృత్తద్ఘనమంజరి ధూపరాశిఁ దత్సాలగ్రా
మను బూజసేయునది సతమును. జాతుర్మాస్య మతియముఖ్యం బందున్. ౨౬౦
క॥ తులసిం బూలం బూజిత మల సాలగ్రామ మెవ్వఁ డవలోకించున్
కలుషసహస్రంబులకుం దొలఁగి విశుద్ధాత్ముఁ డం జతుర్భుజుఁ గలయున్. ౨౬౧
తే॥ గండకీజలసంభవగ్రావగు వారిఁ దమి శ్రుతిస్మృతులను బురాణములచేత
నెవఁడు స్తుతియించు వాఁడు సురేంద్రపదముఁ జేరు సచ్ఛూద్ర! యమ్మని చెప్పవాఁడ.
క॥ సాలగ్రామాహ్వయశిల గ్రాలుఁ జతుర్వింశతి ప్రకారంబుల. న
వ్యాలోకంబునఁ బూజ్యము. లాలింపుము వాని పేళ్ళ నభివర్ణింతున్. ౨౬౩

—◆ చతుర్వింశతి సాలగ్రామములు. ◆—

సీ॥ కేశవసంజ్ఞచేఁ గీర్తింపఁబడు నాద్య. మగు మధుసూదనాఖ్యము ద్వితీయ.
మవలిది సంకర్షణాభిధానంబగు. నగును దామోదరాఖ్యము చతుర్థ.
మగు వాసుదేవాఖ్య మాతయవాతిది. షష్ఠంబు ప్రద్యుమ్నసంజ్ఞగలది.
విష్ణునామంబున విలసిల్లు సప్తమం. బష్టమంబగు మాధవాభిధాన.
మవు ననంతమూర్తి నవమంబు. పురుషోత్తమాహ్వయంబు దశమ. మాదటిది య
ధోక్షజాభిధాన. మవలిది యగు జనార్దనసమాఖ్య మిష్టదంబు. మఱియు   ౨౬౪
సీ॥ గోవిందనామ మగుఁ ద్రయోదశము. త్రివిక్రమనామకము చతుర్దశముది యగు.
అల శ్రీధరాహ్వయ మగుఁ బంచదశముది. యగు హృషీకేశాఖ్య మవలిమూర్తి.
సప్తదశాష్టాదశములు శ్రీనరసింహ విశ్వయోన్యభిధాన విశ్రుతములు.
పందొమ్మిదవది యా వామనాఖ్యాకంబు. నారాయణాభిధానం బవలిది.
పుండరీకాక్షనామకమూర్తి యిరువదొకటవది. హైదుపేంద్రాఖ్య నొప్పనదియు
హరి యిరువదిమూఁడవది. కృష్ణాభిధాన మంతిమముది. మహాశూద్ర! యాలకింపు
క॥ సాలగ్రామ విభేదము లోలిని వచియించినాఁడ నోశూద్ర! యెవం
డాలించుదీనిఁ జదువును శ్రీలోలుఁడు వానియెడలఁ జేయును గరుణన్"   ౨౬౫

—◆ దేవతలు శివదర్శనార్థము మందరగిరి కరుగుట. ◆—

క॥ అనియిటు వాక్రుచ్చుటయును జనువునఁ బైజవనుఁ "డార్య! సాలగ్రామం
బును శిలయే కాన సనాతనుఁడగు హరి గండకి నెటు తా శిలయయ్యెన్?   ౨౬౬
తే॥ భవదనుగ్రహమున విష్ణుభక్తి నాకు దృఢతమంబయ్యెడిని బ్రహ్మఋషివరేణ్య!
తీర్థరూపులు మీరలు. దృష్టిపథ్యఁ బడినమాత్రన పాపము ల్పరిహరింత్రు.   ౨౬౭
తే॥ తీర్థజలములఁ గ్రుంకి యేతీరుగాను బ్రజలు పావనులగుదు. రప్పగిది నేను
త్వద్వచోమృతపానముం దవిలి చేసి యగుదుఁ బావనుఁడను సంశయంబులేక"
క॥ అని వక్కాణించుటయును ముని యిట్లను. "హరి శిలాత్వమును లింగత్వం
బును హరుఁడుఁ బొందినట్లుగ వినఁబడు నితిహాసమొకటి. విను. వినిపింతున్.
తే॥ తొల్లి దక్షప్రజాపతి దుహిత సతిని శివుఁడు వేదోక్తవిధిఁ బెండ్లిసేసికొనియె.
అంతఁ గాలాంతరంబున నాకెతండ్రి యాగమొక్కటి తలపెట్టి యందు నల్లు   ౨౬౮
చ॥ పిలువ కుపక్రమించుటయు బిడ్డ తదధ్వరశాలకేగి బి
ట్టులిగి కృశానుధారణను బ్రాణములన్ నియమించి విగ్రహం

బిలపయి విడ్చె. విడ్చుచును హృత్సరసీరుహమందుఁ బ్రీతితో
వలిమల సంస్మరించెఁ బితృభాగము వీడి స్వభాగయుక్తయై. ౭౭౨

మ॥ తమచేఁ బూర్వ మొనర్పఁగాఁబడిన సత్కర్మంబొ దుష్కర్మమో
స్వమనంబున్ మరణించుకాలమున నే స్థానంబునం జేర్చు న
శ్రిమతం బోయి జనింతు రెల్లరును దత్స్థానంబునం గాన నా
దమనోదగ్ధశరీర యద్రిపతికిం దాఁ గూఁతురై పుట్టెఁ జూ. ౭౭౩

క॥ అటు పార్వతియై యాయమ నిటలాక్షుని మనమునందు నిల్పి తపం బు
త్కటముగఁ జేయంగడఁగెను నటజం బేర్పఱచుకొని త దుర్వీధ్రముపైన్.

చ॥ పదపడి వేయియేండులకు బ్రాహ్మణుఁడై చనుదెంచి శంభుఁ డా
సుదతిని గర్మభావముల శోధనచేసి తపోవిశుద్ధగా
నెద గుఱుతించి దివ్యమగు నింకొకరూపునఁ జేయివట్టి "యో
ముదిత! భవత్తపంబునకు మోదముఁజెందితి. నేమి కావలెన్?" ౭౭౪

చ॥ అని "గురుఁడైన నామపిత యాను బ్రియాణము నా" కటంచు న
య్యనఘ వచించుడున్ గిరిశుఁ డత్రిమహామునిఁ దొట్టి యేడ్గురన్
మునులను బంపె నచ్చటికి. మున్ సమయంబు వచించి వార లా
ఘనుని యనుజ్ఞఁదీసికొని గ్రక్కునఁబోయిరి శూలిపాలికిన్. ౭౭౬

ఆ॥ అంత లగ్నదినమునం దింద్ర వారి పద్మయోనిముఖర సురులు యోగసిద్ధు
లగ్నిదేవు నంద ఱగ్రమం దిడుకొని వచ్చి శంకరుని వివాహమునకు ౭౭౭

ఆ॥ తరలిపోవుటయును దదభిముఖంబుగాఁ జని నగాధిరాజు సంతసమున
మంగళంబులైన మధుపర్కముఖ్యోపచారములను వరుని గౌరవించి ౭౭౮

క॥ కృతకృత్యంమన్యుండై శ్రుతిచోదితవిధిని దనదు సుత నర్పింపన్
క్షితిసురవృతుఁడై యతఁ డాసతి పాణిగ్రహణ మెలమి సల్పినవాఁడై ౭౭౯

క॥ చేసెఁ బ్రదక్షిణ మగ్నికి. దాసా! విను. దానవేళఁ "ద్వద్గోత్రమె?" దం
చా సర్వేశ్వరు నడుగుడుఁ దాసిగ్గున మానముద్ర దాలిచెఁ జుమ్మా. ౭౮౦

ఆ॥ బ్రహ్మవచనమునను బరమేశ్వరుఁడు విధిశేషమును ముగించి శీఘ్రముగను
చరువుఁబుచ్చుకొనెడి సమయంబునం బంచవదనుఁడయ్యె. నేమియుద మెయదియు.

ఉ॥ తొమ్మిదికోట్లమోములను దోడనె పార్వతి తా ధరింపఁగా
"నమ్మకచెల్ల!" యంచు జన మచ్చెరువందె. నభమ్మునుండి స్థై
ర్యమ్మువహింపు మీవు శివ! యంబిక లజ్జితయయ్యెఁ. బంచజ
న్మమ్ముల నిమ్నవీడదిఁక. నాథుఁడ వీవె తదంబుజాక్షికిన్. ౭౮౧

చ॥ అమరులయుఁ గిరీంద్రులయు నన్వయము ల్కడు సంతసించె"నం
చమలములుం ద్రయీమయము లైన సుతు ల్విననయ్యె. నవ్వివా
హ మిటులఁ బూర్తిఁజెందుటయు హర్షముఁబొంది రుమామహేశ్వరుల్
హిమగిరి పారిబర్హ మిడి యెంతయు వేడుకఁ బంపె నల్లునిన్. ౭౫౬

సీ॥ ఘనసహస్రస్తంభ కమనీయతమమును మణిమయవేదికా మండితమును
సుప్రశస్తప్రభా శోభాయమానమున్ సకలవస్తుసమృద్ధి సంయుతమును
మాణిక్యవిద్రుమ మాలికా కలితముం బారిజాతోద్యాన భాసురమును
నవకామధేను చింతామణిసహితమున్ మందరభూమిధ్ర మధ్యగతము
నైనగేహ మొకటి యావిశ్వకర్మచే నిర్మితంబగుడుఁ ద్రినేత్రులు ధృత
శూలు లాత్మరూపులై లలివహియించు గణము లంగణమునఁ గాఁపువెట్టి

ఆ॥ హరుఁడు కామవృద్ధికరమగు తద్దివ్యభవనమధ్యమందుఁ బార్వతీస
మేతముగ వసింప మెలమెల్ల మదనుండు వాయురూపమునను వచ్చియటకు ౭౫౭

క॥ "దండమునీకు వృషధ్వజ! దండం బఖిలస్వరూప! త్వత్పదములకున్.
దండమునీకు గణాధిప. దండం బర్పింతు నాథ! దయఁబ్రోవుము నన్. ౭౫౮

ఆ॥ నీవు లేనిజగము నిజముగా భూదేవి శవమువలెను దాను సంస్పృశించు.
నినువినా యొకింతయును సచరాచరమైన జగతి నున్నయదె మహేశ!

తే॥ ఈవు త్రిజగంబులను సృజియింతు. మఱియు నీవు రక్షింతు.హరియింతువీవ దేవ!
కరుణయుంచి యొనర్పుము కాయదాన"మని నుతించుటయును నీశుఁడతనిఁగాంచి

ఉ॥ "ఏగిరిమీఁద నావలన నెంతయు దగ్ధుఁడవైతో యీవు ము
న్నాగిరిపైనె వెండియును నంగముఁదాల్పు"మటంచుఁ బల్కుడున్
దాఁ గమనీయదేహమును దాలిచి శూలికి శైలజాతకున్
వేగ నమస్కరించి యరవిందశరుండు కడున్ విధేయుఁడై ౭౫౯

ఆ॥ అలయుమామహేశ్వరుల కృపాదృష్టికిం బాత్రుఁడగుచు వారి పాలినుండి
యరిగి త్రిజగములను దిరిగె మహాతేజుఁడైన పంచబాణుఁ డనఘ! యంత.

ఆ॥ హర్షపూరితుండు నాకుంచిత శిరోరుహుండు మోహబలయుతుండు నగుచు
ఘూర్ణితేక్షణములఁ గుసుమాస్త్రుఁ డటు చరించుచుఁ దదంగములను జొచ్చెఁదుదకు.

క॥ దివ్యములగు నాసవములు భవ్యములగు గంధమాల్య పట్టాంబరముల్
దేవ్యంతికమం దుంచిరి యవ్యయముగ సురతవేళ నంతట సకియల్. ౭౬౦

ఆ॥ ఇట్లు తమకమునను నెంతయుం గ్రీడించు రాజహాళి కొక్కరాత్రివోలె
వర్షశతము వెళ్ళవచ్చుటయును సురల్ తారకాసురారి దాడి కోడి ౭౬౧

సుగంధి॥ తమ్మిచూలి శరణుఁజొచ్చి "తాత! త్వద్వరప్రభా
వమ్మునన్ మదించి బిట్టు వైరమూని తారకుం
డిమ్మెయిం బరాక్రమించి యింద్రుఁగెల్చి మూఁడులో
కమ్ము లేలుచున్నవాఁడు కంటె రౌద్రమూర్తియై. ౭౯౪

కం॥ త్రైలోక్యపూజితుండయి క్రాలెడు నవ్వాని వధకుఁగా సదుపాయం
బాలోచింపవె" యనుచుం జాలనుతించుటయు నాభిజాతుఁడు ప్రేమన్ ౭౯౫

తే॥ "నేను వరమిచ్చివానికి నేనె మరల సంహరించుట కెమ్మెయి సాహసింప.
తానుబెట్టినచెట్టును దానె మరలఁ గొట్టివేయుట తగ దెట్టివారికేని. ౭౯౬

ఆ॥ కాన వానివధకుఁ గల దొక్క సదుపాయమాలకింపుఁడీ, లమ్మహాత్ముఁ
డగు మహేశువలన హైమవతీగర్భమందుఁ బుట్టినట్టి యర్భకుండు ౭౯౭

తే॥ ఏడుదినములవాఁడయియే వధించుఁ దారకాసురు" ననవుడు దైవతాళి
దానవులచేత నెంతయుం దాడ్యమానమగుచు నటనుండి మందరనగముఁ జేరి

మ॥ అట నీశానుగృహంబుముందఱఁ ద్రిశూలాద్యాయుధోపేతులై
భటవర్గంబగు నందిముఖ్యగణము ల్పాలించుచుం గ్రాల ను
త్కటదుఃఖావిలమానసాంబుజులు సంత్యక్తాత్మసంస్థాయులై
విటపిచ్ఛాయ సమాశ్రయించి యచటన్ వేర్వేఱ నాల్మానముల్ ౭౯౯

—• పార్వతి యింద్రాదుల శపించుట •—

సీ॥ సకలభూతముల హృత్స్థలిఁ బార్వతిం గూడి యైదుమోములతోడ నలరువాని
అలఘు జటాజూట మావరింపఁగఁ దల బలుకిరీటము వెట్టి చెలఁగువాని
అజగవ శూల ఖట్వాంగాదికంబులం బదిచేతులం దాల్చి పరఁగువాని
కర్పూరమ్ముంబోలెఁ గడుగౌరమగుమేన వెలిబూదియలఁది భాసిలెడివాని
పాపజందెంబులం దొడ్గి పైని జింకతోలు గజచర్మముం గప్పి క్రాలువాని
ప్రతిమ నావాహనముచేసి భక్తిమై వడక్షరజపంబు సేయుచు నధికనిష్ఠ

కం॥ వ్రతచర్యఁబూని యీవిధి సుతపము గావించి" రనుడు శూద్రుఁడు మునితో
"వ్రతచర్యయనుచు నేగతిఁ గృతమగుచోఁ జెప్పఁబడునొ కీర్తింపఁగదే.

తే॥ తావక వచోమృతం బెంతత్రావినను మహాత్మ! సంతృప్తిగాదయ్యె" నని యనుటయు
గాలవుఁడు వైజవనువంకఁ గరుణఁజూచి యెంతయును సంతసంబున నిట్టులనియె.

సీ॥ "మసనంపువెలిబూది మఱి పాపజందెంబు ఖట్వాంగమును బటికంపుఁబేరు
తలకాయపుత్తిలదండ కపాలంబు నచ్చెరువొదవించు నైదునోళ్ళు
సిగమీఁదఁజుట్టిన సొగసైన నెలరేక దొడ్డయేనికతోలు దుప్పటంబు
ఫణికుండలద్వయి బలువుగంటలజంట పులితోలుగోచి ము మ్మొనలవాలు

జపమునే యూటెమా వ్రితచర్యయనఁగ. నీ సులక్షణముల లక్ష్యమే మద్భక్త.
మట్లు శతరుద్రిజపమును నాచరించి యల మహావిష్ణువునుబోలె నధికభక్తి

ఆ॥ సోము వరదు షోడశోపచారంబుల నగ్నిముఖులైన యఖిలసురలు
వారి పరుండియున్న యానాగ్ని నెలలుఁ బూజించి కరము శుద్ధిఁగాంచుటయును

తే॥ సంతసించి జీవాత్ముండు సకలభూతదృక్కు నగు రుద్రుఁడిచ్చెను ధీవికాస.
మంత యోజించి తెలిఁగంటు లగ్ని దేవు సన్నుతించి ప్రసన్నుని సల్పుకొనిరి. ౧౦౬

మత్తకోకిల॥ కార్యసాధనతత్పరుండయి కర్మసాక్షి మహాద్యుతిన్
భార్య భర్త పరున్నచోటికిఁ బావురంబయి పోయి యా
శ్చర్యకార్యవశుంతలుంతనసర్వణాదులఁ దన్మన
శ్చర్యమ్ముం బొనరింపఁ గన్గొని చంద్రశేఖరుఁ డంతయున్ ౧౦౭

ఆ॥ హేతు వెఱిఁగి యూర్ధ్వరేతస్సు దాని వక్త్రమున వదలుటయును దాల్చి దాని
ఒక్కగంతులోన నుదవసితంబు వెల్వలికి దూఁకె నౌర ! పావురాయి. ౧౦౮

ఉ॥ పావుర మావలం బడుడుఁ బార్వతి స్వశ్రమ మెల్ల వ్యర్థమై
పోవుట కాగ్రహించి సురపుంగవులం గని “పుత్రహీనతన్
గ్రావములై వసింపుఁడిఁకఁ గావలు” లంచు శపించె. దీనులై
యావిడ కాళ్ళమీఁదఁబడిఁ బ్రార్థనసేసిరి వార లీవిధిన్.

సీ॥ తల్లివీవు సమస్తదైవతములకును సాక్షివీవు సమస్తజగములకును
జగదుదయస్థితి సంహారకర్త్రి వపర్ణవు నిత్యరూపవు వరేణ్య
వఖిలరూపవును మంత్రారాధ్యవును సనాతనవు వసుంధరవును వరదవు
భూతధాత్రివి మహాభూతాశ్రితవును స్వాహారూపమున నధ్వరాదిఫలద
వజహరీశ్వరాదులందున మంత్రయంత్రయుతవును నిరంజనవు మహేశ్వ
రివియు మంత్రబీజమవు విశ్వబీజలయస్థితివియు నాదు వంబ ! నీవు. ౧౦౯

కం॥ ఈవు మహాలక్ష్మివియును నీవు మహాకాళివియు సురేశ్వరివి మహా
దేవివియు మహారూపవు నీవు మహామాయవు జగదీశ్వరి వరయున్. ౧౧౦

ఆ॥ తపములను ధరించు దానవు దోషత్రయావృతోద్భవముల నధికశ్రేయ
మిచ్చునట్టిదాన వీఁకను భూతప్రకృతిస్వరూపవును నుతింపఁదరమె. ౧౧౧

కం॥ మాయాబీజవరప్రదవై యిల బిల్వముల నెవ్వ రర్చింతురో యా
ధీయుతుల కిత్తు రాజ్యం బేయిష్టము నేని యిత్తు వీఁక సిద్ధిదవున్. ౧౧౨

శా॥ చాతుర్మాస్యను బిల్వపత్రముల నిన్ శ్రద్ధన్ సమర్చించు సే
భూతశ్రేణి మనోరథంబు లెపుడుం బూరింప సొంతంబుగా
శీతక్ష్మాధరసూతివై తి. వెదియున్ సిద్ధింపఁగంజేతు. వా
చాతుర్మాస్య మహాఫలప్రదము నీసంసేవ కాత్యాయనీ ! ౧౧౩

చ॥ ఎవ రనయంబు లోకమున నీశ్వరుతోడను గూడియున్న నిన్
బ్రవిమలబిల్వపత్రముల భక్తిభజింతురొ వారలన్ వ్యథా
లవమును సంస్పృశింపదు, కొలల్దరిఁజేరవు. నేఁటినుండి నీ
వపుదువు జ్ఞానదాయినివి యట్లు యజించెడివారి కంబికా! ౮౧౪

కం॥ చాతుర్మాస్య మహాఫల మేలిద్బిల్వం బుమామహేశుల యలఘు
ప్రీతికి విధికద్దత్తము. మాతా! యక్షయముగాదె మాకే దేవనిన్. ౮౧౫

మ॥ తులసీవృక్షమునందు లక్ష్మివలె నీదుశ్రీస్థమం దీవు మం
జులతా మూర్తిఁ నభీష్టదాత్రి వగుచుం జూపట్టుచుం. దందునన్
దులసీవృక్షము బిల్వవృక్షమును జాతుర్మాస్య సేవించినన్
ఫల మత్యంత"మటం చిటు ల్సురలు సంప్రార్థించి రీశాని నాన్ ౮౧౬

ఉ॥ పైజవనుండు గాలవుని ప్రక్కనుఁ జక్కగ మోము ద్రిప్పి "యే
యోజఁ దులస్యనోకహము నొంది వసించెడి లక్ష్మి? భూమిభృ
ద్రాజతనూజ బిల్వమున రాజిలనుండిన హేతువేమి? య
వ్యాజకృపన్ వచింపు మిదియంతయు" నా విని యాతఁడిట్లనున్. ౮౧౭

మ॥ "మును దేవాసురయుద్ధమందు బలదర్పోద్దానవు ల్వేల్పులన్
మననీకుండఁడు వారు భీతిఁ జని బ్రహ్మంగూర్చి జోహారొన
ర్చి నుతుల్సేయ నతండు "మీ మొగములం జెల్వంబు లోపించె. నే
మి నిమిత్తంబు మదీయ గేహమునకున్ మీరందఱుం గూడిరాన్?" ౮౧౮

క॥ అన "నని నద్భుత కాయులు దనుజు ల్మముఁ బుండు వేఁగ దంచుటవలనన్
నినువచ్చి శరణుఁజొచ్చితి. మనఘా! రక్షింపు" నాఁగ నతఁడిట్లనియెన్. ౮౧౯

ఆ॥ "ఎవరిపక్షమందు నేనుండఁజాల మీయుభయులందు నాకవిభువులార!.
ధర్మమాశ్రయించి తగనుండు మీమొ్రలఁ జెప్పెదను నుపాయ మిప్పు డొకటి.

క॥ హరిహరభక్తుల కొకపరి పరస్పరము వివాదమగుడుఁ బరమేశ్వరుఁ డ
చ్చెరువగురూపము దాలిచె వారిభక్తులతోడ నైక్యమందినవాఁడై. ౮౨౧

సీ॥ అర్ధదేహంబునం దంబుజనాభుండు శేషార్ధమున ఫణి భూషణుండు
ఏకత్రి కమలాలయేశుని చిహ్నంబు లన్యత్రి త్రిపురాభియాతిచిన్నె
లొక వైపువాహన మురగాంతకుఁడు మతియొక వైపువాహన మక్షరాజు
వామార్ధగాత్రంబు వారివాహోభంబు కర్పూరగౌరంబు కడమతనువు
అట్టి హరిహరాత్మమగు రూపు దాల్చుడు జగము తదుభయైక్యసమతఁబరఁగ
జగము తదుభయైక్య సమమయి యారీతి భేదమతులనెల్ల బిలుకుమార్చె. ౮౨౨

— అశ్వత్థమహిమ. —

సీ॥ అటు శ్రుతిస్మృత్యర్థహరులైన హైతుకు లొగిఁ బ్రపంచమున లేకుండ నైరి.
పాపండులెల్ల రబ్రముఁజెంది ముక్తిమార్గమువట్టి రాత్మమార్గముల వదలి.
తన్మూర్తి మందరధరమునం బ్రమథాదిపరివృతం బది మొద. ల్ప్రస్తుతమును.
జగదుదయస్థితిసంహారకారిణి. యఖిలబీజంబు. ననంతకమును.
హరిహరాత్మకంబు. నఖిలయోగిధ్యేయ. మనయ మర్చనీయ. మఘహరంబు.
ముక్తిగోరు ప్రజయు సక్తిమై దాని ధ్యానించి పరమపదము గాంచఁగలదు. [illegible]

తే॥ ప్రాణికోటికి నాధారమగు గుణము లతిక్రమించిన హరిహరదేవమూర్తి
హరి పరుండంగ ధ్యానించినట్టివాఁడు నరుఁడుగాఁడిఁక వాఁడు నిర్జరుఁడెకాని.

క॥ మందరగిరికిఁ బోయిన యందఱ కిష్టంబు లొసఁగు హరిహరుఁ" డని యీ
చఁదమున ధాత తత్సురబృందముతో నని యటనె యదృశ్యుండగుడుఁ [illegible]

ఉ॥ మందరపర్వతంబున కమర్త్యులు వోయి యటఁ ఘపేళుఁ ద
త్సుందరి బిల్వభూమిరుహసుస్థితఁ దత్తులసీద్రుమస్థయా
నిందిర నందఱుఁ వెదకి యెల్లెడలఁ భ్రమియించి. రేమనఁ.
ముందు ప్రపంచ మంతయును భూజమయంబచుమిగా జఘన్యజా! [illegible]

శా॥ ఆవృక్షంబులు దేవతాంశములచే నావిర్భవంబంది యొం
తేవతిఁల్లెడి. వానిఁ దాఁకియె జనం బేనశ్చయత్యక్తమా.
గోవిందుండు పరుండినట్టి మఱియుఁ ఘోరాఘము ల్వాయు. న
ట్లావేల్పు ల్నివుఁగాన కదిస్రి మనుచో నాకాశవా కిట్లనెఁ. [illegible]

ఆ॥ "ఈశ్వరుండు శౌరి యెల్లభూతంబులమీఁదికరుణఁ జెట్లమీఁదనుండు.
రందులోఁ గృపాళులౌచుఁ జాతుర్మాస్య వదలకుండనుంద్రు వానియందు. [illegible]

ఆ॥ అట్లుగాన సేవ్య మశ్వత్థవృక్షంబు. మందవారమందు మఱియు సేవ్య.
మహరహంబుఁజేయు నశ్వత్థసంస్పర్శనమునఁ బాతకంబు నాశమొందు. [illegible]

ఆ॥ పాలు నూగుపిండి బాగుగాఁ గలిపి యశ్వత్థమూలమందు భక్తితోడ
పోయునట్టివాని పూర్వికుల్ తృప్తాస్మయనుదు. శౌర! తన్మహత్త్వమేమొ. [illegible]

సీ॥ గంధపుష్పాదులం గరమలంకృతమైన యశ్వత్థ మఘరోగహరము కరము.
మానసంబున బిట్టు ధ్యానింపఁబడినట్టి యశ్వత్థ మఘరోగహరము కరము.
ఎంతయు భక్తిమై నీక్షింపఁగంబడ్డ యశ్వత్థ మఘరోగహరము కరము.
సేచనాదులచేత సేవ్యమానంబగు నశ్వత్థ మఘరోగహరము కరము.

తవిలి యనినట్టి వినినట్టి దాని పేరె యగ్గలము జ్ఞానదము పాపహరము కరము.
హరిపరుండినయపుడైన మతియువరము. ఇంతకంటెను వాకు్రవ్వ నేరతరము.

సీ॥ అగ్గలంబగుభక్తి నర్ఘ్యపాద్యాదులం బూజ్యమానంబౌచుఁ బొల్చునదియు
పాదునం దెల్లప్డుఁ బరిపూర్ణమైయుండు కీలాలముల ముగ్గి తేలునదియు
అఖిలామయంబుల హరియించుచుం బ్రాణివిసరంబునకు సౌఖ్యమొసఁగునదియు
నీచనాదులఁ దన్ను సేవించుజనముల కలుషంబులన్నింటిఁ దొలఁచునదియు
నైన రావిమ్రాను నభిధానమేనియు నోట నుచ్చరింప నోచువారి
కమరవర్యులార! యమలోకభయ ముండ. దింతకన్నఁజెప్ప నేమిగలదు. ౮౩౨

తే॥ కుంకుమమునను మలయజపంకమునను రావిమ్రానికిఁబూసి యర్చనముసేయు
నట్టివానికిఁ దాపత్రియంబు తొలఁగుఁ. గలుగు వైకుంఠపురమున గణతగూడ. ౮౩౩

శ్లో॥ దుస్స్వప్నం దుష్టచింతాంచ దుష్టజ్వరపరాభవాన్
విలయం నయ పాపాని పిప్పల త్వం హరిప్రియ॥ ౮౩౪

క॥ అను నీమంత్రముచే నేజను లశ్వత్థంబుపూజ సల్పెదరో వా
రను నెల్లపనులు సేయుచు ననుకూలుండగుచునుండు యముఁ డనయంబున్. ౮౩౫

క॥ చాతుర్మాస్యంబునహరి ప్రీతిమెయిం బిప్పలమునఁ బీఠంబిడి ధా
త్రీతలసంగతనూతన శీతాంభఃపాయినాఁగ సేవించుఁజుడీ. ౮౩౬

క॥ సలిలము హరి. సలిలతచే నల హరియె మహారసంబు. నటుగావున మ్రాఁ
కులయం దెల్లపు డుండెడి జలజాక్షుఁడు కొలలఁదొలఁచుఁ జాతుర్మాస్యన్. ౮౩౭

తే॥ సకలభూతగతుండగు చక్రపాణి జగతి కాప్యాయనంబును సల్పుచుండు.
అట్టి లశ్వత్థగతుఁడైనహరి కెరంగువారు పడ రెన్నటికిఁగూడ నారకమున. ౮౩౮

క॥ రావిం బావితతనుఁడై యేవాఁ డిల నాటు వానియేనశ్చయముల్
వేవేలైనను గానీ యావెంటనె విలయమొందు నాశ్చర్యముగన్. ౮౩౯

క॥ రావి సమస్తాగమములఁ బావనము శుభప్రదంబుఁ బరికింపంగన్.
కైవల్యంబునొసంగెడి యావృక్షము రోపితంబు ధ్యాతము నగుచున్. ౮౪౦

ఆ॥ రావిఁగాలువెట్టు కావలునకు బ్రహ్మహత్య సంఘటించు. ననవసరము
గం గుదించునట్టి కలుషాత్మకుండును నిరయమందుఁగూలు నిశ్చయముగ. ౮౪౧

సీ॥ అశ్వత్థమూలంబు నాశ్రయించివసించు విష్ణుదేవుఁడు సర్వవేళలందు.
అశ్వత్థతరుగుల్మ మందుఁబాయకయుండు కేశవుండు రవిప్రకాశమునను.
అశ్వత్థశాఖలం దారూఢుఁడై మీఱు నారాయణుఁడుతా ననారతమును.
అశ్వత్థపత్రంబులందుఁ గూరుకుఁజెందు భగవానుఁడగుహరి పవ్వళించి.

మఱియు నశ్వత్థఫలముల మను ఘనముగ నఖిలదేవతలంగూడి యచ్యుతుండు.
కాన నశ్వత్థసంసేవ మానవులకు నహరహంబును గరణీయ. మఘహరమును. ౨౪౨
క॥ ఏనాఁడుచేయుపాపం బానాఁడే విలయమొందు నశ్వత్థార్చన్.
గాన సదా యది కార్యము. జ్ఞానప్రద మందు మఱియుఁ జాతుర్మాస్యన్. ౨౪౩

— • పాలాశమహిమ. • —

శా॥ ఆ యశ్వత్థమహీజమే హరి. పలాశానోకహంబున్ ఘన
చ్ఛాయం బాదిమునైన కోవిదులచే సంసేవ్యమానంబు. త
చ్ఛ్రియశ్శాఖి బహూపచారములచే సేవించినం బ్రీతి దీ
ర్ఘాయుర్ముఖ్యసమీప్సితంబు లిడు. ఘోరాంహస్సులం గూలుచున్. ౨౪౪
క॥ మూఁడాకులుండు దానికి. వేడుక నడుమన్వసించు విష్ణుఁడు. వలనా
నూడును వేలుపుఁబెద్దయు జోడుగఁ గుడియెడమలందు సుఖియుండుప్ సదా. ౨౪౫
క॥ మోదుగునాకులవిస్తరిలో దినదినమును భుజించులోకము పరమా
హ్లాదముతోడను వెయి హయమేధములం జేసిపడయు మేలును బడయున్. ౨౪౬
కం॥ చాతుర్మాస్యము సాంతము ప్రాతమగు పలాశపాత్రమునఁ దిను మనుజ
వ్రాతము ముక్తికిఁ బాత్రంబై తీరును. లేదు సంశయం బిద్దానన్. ౨౪౭
ఆ॥ క్షీరమువనో లేక నీరమ్మునవో ప్రీతిభానువారమునను భక్తిఁ గడిగి
యా పలాశభూరుహమును జాతుర్మాస్యమున యజించుప్రజయు ముక్తమగును.
తే॥ ప్రొద్దుటను లేచి కింశుకభూమిరుహముదరిసెనము చేసికొనియెడినరుఁడుగూడ
పాపములనుండి ముక్తుఁడై పరమపదము పడయు. నేమిటికిఁక బహుభాషితములు.
ఆ॥ కింశుకంబు సర్వగీర్వాణులకును నాధారభూత. మిఁకను ధర్మసాధ
నమును. దాని కేస్థలమున లోభంబుండు నాస్థలమునఁబూజ్య మాద్రుమంబు. ౨౫౦
తే॥ ఎవ్విధంబున బ్రాహ్మణుఁ డెల్లవర్ణములను ముఖ్యతముండయి పొలుచువాఁడొ
అవ్విధంబున బ్రహ్మద్రు వఖిలవృక్షముల మహోత్తమమయి ధాత్రి నలరుచుండు.
సీ॥ ఆద్దానిమూలమం దనయ ముండును హరుం. డద్దాని స్కంధమం దలరు శౌరి.
అద్దానిశాఖలం దధివసించును రుద్రుఁ. డద్దాని పర్ణము లద్దె శివున
కద్దానిపూలలో నిద్దురించుఁ బురారి. యద్దానిపం డ్లాశ్రియము గణపతి.
కద్దానితాటు యిల్లల్ల గంగాపతి. కద్దాని మజ్జ దిగ్గాడు భవుఁడు.
తత్ప్రశాఖల నీశుండు తాండవించు. నప్పలాశము సర్వంబు హరహితంబు.
హరుఁడు కర్పూరధవళుఁడైనట్లుబ్రహ్మరూపమగు నది సితవర్ణమై పరంగు. ౨౫౧

ఆ॥ అరివినాశనార్థ మఘపరిహారార్థ మభిమతాఖిలార్థ మది విచింత్య.
మెల్లపాపములను నీఁగుఁ జాతుర్మాస్య దానిపూజ వినుతి ధ్యానమునను. ౨౫౩

శా॥ దేవస్తుత్యము దేవబీజమును నై దీపించుచున్ మూర్తమై
తా వెల్గొందెడి బ్రహ్మ మైనయది యేతద్బ్రహ్మవృక్షంబు. సం
సేవింపందగు స్థాణురూపమగు నీచెట్టున్ సదాశ్రద్ధ. స
ద్యో విచ్ఛిన్నములౌను పాపములు చాతుర్మాస్య సేవించినన్. ౨౫౪

—— తులసీమాహాత్మ్యము. ——

ఆ॥ అలఘుఫలదయైన తులసి యద్గృహమున వేసి నీరుపోసి పెంచఁబడునొ
తద్గృహంబునందు దారిద్ర్య మేమాత్ర ముండ దెన్నటికిని ఖండితముగ. ౨౫౫

క॥ తులసీదర్శనమున నే కలుషంబులు తొలఁగు. హరికిఁ గడువల్లభయా
తులసి సుధాబిందువుచేఁ గలిగెను సంపద్వివృద్ధికరమగుపొంకెన్. ౨౫౬

క॥ తులసీదళములతోడం గలితంబైనట్టి నీటికణ మొక్కటియే
జలుభక్తిఁ ద్రావువారల కలుషంబులఁ దొలఁచుశక్తి గలదయి యుండున్. ౨౫౭

సీ॥ ఎద్దానిమూలమం దెపుడు నుండును లక్ష్మి యత్స్కంధసంస్థిత యబ్జజాత
ఎద్దానియాకులం దెల్లప్డు మనును శ్రీ యెద్దాని కొమ్మలం దెసఁగుఁ గమల
ఎద్దానిపువులయం దిందిర నివసించు యత్ఫలవసతి దుగ్ధాబ్ధిజనిత
ఎద్దాని వైబెర డిరవు హరిప్రియ కబ్జవాస చెలంగు యత్సుమజ్జ
దేనికున్న కాష్ఠ మౌను జగద్వ్యాపినికి స్వరూప మట్టి నిఖిలరూప
యైన తులసి యుత్కటానందదాత్రి. తత్ప్రశంసకుండు చనఁడు యమునిపురికి. ౨౫౮

సీ॥ తల తులసీదళకలితముం బొనరింప యమయాతనంబడ దవనిజనము.
వదనంబు తులసికిం బసముగావించిన నిర్వాణసుఖమబ్బు నిశ్చయముగ.
కరయుగి తులసిచేఁ గర మలంకృతముగాఁ దాపత్రయంబును దలఁగుదూర.
మెడఁ దులసీమాల పదిలమ్ముచేసినఁ గోరినకోరుకు ల్కొనలువాఱు.
అంసమందుఁ దులసి యారోపితంబైనఁ గలుషలిప్తతనులు కారు నరులు.
మెడను దులసి పేరు లిడిన జీవన్ముక్తుఁడగును జనుఁడు సంశయంబులేక. ౨౫౯

తే॥ అఖిలకార్యార్థసాధనియైనతులసిఁ బాపహారిణి నెవ్వాఁడు ప్రతిగృహంబు
తద్దయును నీళ్లుపోసితాఁ దడుపుచుండు వాఁడు యమపురి కరిగెడివాఁడు కాఁడు.

కం॥ చాతుర్మాస్యమునందున నేతత్తులసీపలాశ కేక్కువభక్తిన్
చేతులు మోడ్చినమాత్రన ప్రీతిం గైవల్య మొసఁగుఁ బృథ్వీపప్రజకున్. ౨౬౦

శా॥ శ్రైతేయారి పయస్తరుస్థుఁడగుటం దర్శించి దెందంబునన్
భూతశ్రేణులమీఁది ప్రేముఁ దులసీభూజంబునుం జేర శ్రీ
ఏతద్ధేతువుచేత ధూతమగు ఘోరైనస్సహస్రంబులన్
చాతుర్మాస్యమునందు భక్తిఁ దులసీసంసేవ గావించినన్. ౨౬౧

కం॥ గోవిందస్మరణము తులసీవనసేవనము క్షీరసేచన మెపుడున్
పావనచాతుర్మాస్యమ సేవానికి దుర్లభంబు. లేమనవలయున్. ౨౬౨

ఆ॥ చెట్టుచుట్టుఁ బాదుచేసి యయ్యది నిండ నహరహంబు వలసినన్ని పరులు
నీళ్ళుపోసిపోసి నెమ్మిమైఁ బెంచెడివాని కులమె పూతమగును బుడమి. ౨౬౩

కం॥ ఏవిధి నల తులసీద్రుపు తావలముగనున్న లక్ష్మి తా దినదినమున్
వే వృద్ధిఁబొందుఁ గ్రమముగ నావిధి ఫలియించు గేస్తు నాశాలతికల్. ౨౬౪

సీ॥ ఒకయమ్మ పెట్టె వేఱొకయమ్మ పెట్టలేదని కుందఁ డీఁక వర్ణి యాత్మలోన.
దారపుత్రాదులందఱి నెటుపోషింతునని యేడ్వఁ డీఁక గృహి మనమునందు.
కందమూలాదు లిందెందులే వెట్లని వందురఁ డీఁక నెద వననివాసి.
భిక్షు కెవ్వరు నేఁడు పిలువరై రెట్లొకో యని పరివ్రాట్టింక నగడుపడఁడు.
ఎవ్వ రేపని చెప్ప రెట్లీదినంబు గడచునోకో యంచుఁ బ్రికృతులు మిడుకఁబోరు.
తులసిపూజను శ్రద్ధమై సలిపిరేని, వారి హరించును రాకుండ నన్ని వెతలు. ౨౬౫

కం॥ బహురసపరిభావితవిగ్రహుఁడయి హరి యొకఁడె యెల్లక్ష్మాజములందున్
రహిమించుచుండు. నాతనిమహిమంబును బొగడఁదరమె మతిశాలులకున్. ౨౬౬

కం॥ స్మరియింపఁబడియె నిరతం బురుదుఃఖాదికము లంత మొందించెడి యిం
దిరయును దులసీనామకతరువరమునఁ దిరముగాను దా వసియించెన్. ౨౬౭

—* బిల్వోత్పత్తి *—

ఆ॥ బిల్వపత్రమహాత్త్వంబు వేనికేని జెప్పశక్యంబుగానిది యెప్పటికిని.
నిన్ను గుఱియించి యున్నదియున్న యట్టు లేను వచియింతు నాలింపు మింద్ర! యిఁకను!
తే॥ గట్లరాయనిపట్టి యొక్కటు విహారమాచరించి శ్రమంపడి యాస్యఫలక
మున జనించిన చెమ్మటుబొట్టొకండు భూతలంబునఁ బడవైచి పోవుటయును
ఆ॥ మల్లమిన్నయైన మందరమందు మొల్చినది యొక్కమ్రాను చెలువుగలిగి.
వెంపి యొకప్పు డటకు విహరించుటకునుగా నరిగి గిరికుమారి యచటనచట
కం॥ తిరుగుచు నామ్రానుంగని కర మాశ్చర్యంబువొంది కడుఁ బ్రేయసులై
పరఁగెడి జయకును విజయకు ధరణీజాతంబుఁజూపి తగ నిట్లనియెన్. ౨౭౧

ఆ॥ "దివ్యమగుచు నడవి దీపించు నియ్యది యేమిచెట్టొ కాని యెఱుఁగఁబడదు.
కరము సుందరంబుగానుండి యెంతయు సంతసంబుగొలిపె సకియలార!" ౮౨౨

చం॥ అనియిటులుచ్చరించుటయు నందు జయాఖ్యసఖీవతంస మి
ట్లనియెను. "దేవి! తావకముఖాబ్జగళచ్ఛ్రమవారిబిందుసం
జనితమ యీమహీజ. మఘసంక్షయకారి. సమర్చనీయ. మి
య్యనుపమమైనవృక్షమున కాఖ్య విధింపుము నీవు చెచ్చెరన్" ౮౨౩

మ॥ అనియిబ్భంగివచించుడున్ గిరిజ "యోయబ్జాక్షి! యీవృక్ష ము
ర్విని భేదించి సముద్గతంబు. కనుకన్ బిల్వాఖ్య మిద్దానికిన్
జనుఁ. దత్పత్రము లాహరింప దొరయు. శ్రద్ధాయుతం బస్మద
ర్చనముంజేసినఁ గోరుకోర్కె లెదియున్ సంసిద్ధిగాంచుంజుమీ. ౮౨౪

ఉత్సాహము॥ బిల్వపత్రములనుజూచి ప్రీతి వానితోడ నన్
గొల్వఁదలఁచుమాత్ర ధనము గురియుచుండు వారికిన్.
చెల్వ మమరియున్న దాని చిగురు మెసవనెంచినన్
నిల్వ వఘసహస్రములును నిశ్చయముగఁ బ్రజలకున్. ౮౨౫

క॥ తల మారేడుదళాగ్రంబులతో సెవ్వాఁడు కలితముం జేసెడినో
బలువైన యామ్యయాతనవలని వెతలు కుడువఁబోఁడు వాఁడిఁక నెపుడున్" ౮౨౬

కం॥ అనిపలికి పార్వతీదేవి నిజావాసంబుఁజేరె వేడుకతోడన్
వెనువెంట జయయు విజయయుఁ జనుదేర గణాన్వితముగ జంభవిభేదీ!

సీ॥ తన్మూలమునయందుఁ దగ గిరిజాదేవి. దాక్షాయణీదేవి దానిబోదె.
తచ్ఛాఖలను మను దాను మహేశ్వరి పార్వతీదేవి తత్పత్రములను.
గాయుల నలరారుఁ గాత్యాయనీదేవి. పట్టు గౌరీదేవి భాసిలెడిని.
మధ్యవల్కలమున మఱియు నపర్ణయుఁ బుష్పంబులను దుర్గ పొలుపుగాంచు.
ఒప్పుశాఖాంగకంబుల నుమ క్రమముగఁ. బ్రాణిరక్షణపాంటె రుద్రాణియాజ్ఞ
కాని నవకోటిశక్తులు కంటకములఁ.గాన బిల్వంబు శ్రేష్ఠంబు కలుషహరము.

తే॥ పావనంబగు మారేడుపత్రములను జగముతల్లికిఁ బూజలు సల్పిరేని
ఏదికోరిన నయ్యదియెల్ల రూఢి నపుడ సిద్ధింపఁగలదు సహస్రనయన! ౮౨౭

తే॥ ఆమ్మహేశ్వరి మోక్షదాయక విశుద్ధరూప గిరిజ పలాశభూరుహముఁజేరి
మసెడికింకరు వీక్షించి తనదులీల నయ్యె శ్రీఫులరూప యేమందునింక॥ ౮౨౮

—* పార్వతి విష్ణువును శపించుట. *—

మ॥ అని యిబ్భంగి వచించి స్పష్టముగ నయ్యాకాశవాక్కాఁగ నిం
దుప్రితోఁగూడి సమస్తదేవతలుఁ జాతుర్మాస్యరాఁ దచ్చతు

ఘనవృక్షంబుల కైక్యభావమున నర్ఘ్యంబిచ్చి పూజించి. నే
మనివారుప్రీతిను దన్మహావ్రతము కూదాని! నీకు నే నిర్యోడన్. ౨౨౦

కం॥ చాతుర్మాస్యము ముగియుడు దైతేయద్వేషణులకు దర్శనమిడి సం
ప్రీతిని హరిహరదేవుఁడు కాతరులైయున్న వారిఁగని యిట్లనియెన్. ౨౨౧

కం॥ "మీ రిఁకఁ జనుఁడు మహావ్రతధారుల్! దైత్యారు లఖిలదానవులను నే
మారిమసంగెద. మీయధికారములను ననుభవింపఁగడఁగుఁడు ప్రీతిన్." ౨౨౨

ఆ॥ అని యిట్లుల్లసించి యట నేకరూపులు నరిహరులును నైన హరిహరులు గ
ణంబులకును ద్రిదివనాథులకును భేదబుద్ధి తొలఁగఁజేసి పుచ్చుటయును. ౨౨౩

కం॥ ఆ తెలగంట్లు విమానవ్రాతముపై నరిగి భేదవాదంబులు వో
ధూతాసురకృతబాధత స్వాతంత్ర్యంబునువహించి సౌఖ్యంపడుచున్. ౨౨౪

తే॥ పార్వతీశాపమునసైన భయముతోడఁ దన్మహేశ్వరి బిల్వపత్రములతోడ
బిట్టుపూజించి నుతిసేయఁ బ్రీతయగుచు నెంతయుం గృప నాదేవి యిట్టులనిరి.

తే॥ "నాదుశాపంబు వ్యర్థంబుగా.దయినను మీరు శిలలయియుందురు మేదిని. దివి
నొదవ దది.పూలనమ్మినయూరిలోనఁ గట్టెలమ్మినచందంబు గాకయుండ.

మ॥ నరలోకంబున రాతివిగ్రహముల నాశ్రయించు చెల్లప్పుడున్
గర మర్చించెడివారికిన్ వరదులై ఖ్యాతిన్ సమార్జింతు రం
దఱుఁ.బాణిగ్రహణంబునన్ విహితులా తత్తత్కుమారాళికిన్
సురలారా! ప్రజలాచునతిన్ లెద రచో్చటం గుమార్యాళికిన్." ౨౨౭

మ॥ అని యిబ్భంగి ననుగ్రహించుటయు సర్వామర్త్యులుం దద్భయం
బున నష్టాత్మత భక్తవాంఛితములం బూరించుకొం చర్చలన్
మని. రింకం గనిదీర కంబిక రమానాథున్ స్వనాథుం గనుం
గొని పిల్చన్ స్ఫురితాధరోష్ఠయగుచుం గోపంబుతో నిట్లనున్. ౨౨౮

స్రగ్విణి॥" రమేశా!నీపైనం దగదిదియనన్ రాడె శివుతో.
కుమార్గుండై. తా హేతువున శిలవై కుందుదు వీఁకన్.
తమి(సారాట్పూదుండును నుపలహా ధాత్ర్యమరశా
షమే లింగాకారంబగుటకయి పూర్వంబ మనుటన్." ౨౨౯

తే॥ అనినవిని విష్ణుభగవానుఁడమ్మహేశిఁ బార్వతీదేవి ననుకూలపఱచుకొనుచు
క్షోణితలమున నెవ్వొనల లొనక మ్రొక్కి యెంతయును స్తోత్రపూర్వకమిట్టులనియె.

సీ॥ "సతము మహాదేవు సఖివై మహావ్రతదీక్షఁబూనిన మహాదేవివీవు.
సత్వరజోగుణసంస్థాయినివియైన సత్త్వతామసీశక్తి వీవు.
మాతాత్రితయంబున మహితవై యుండెడి ఘనగుణత్రయావిభావినివి నీవు.
అఖిలజగద్వ్యాపకాద్భుతరూపవౌ మాయాఁకంబుల మాతవీవు.

సర్వరూపవగుచు జనులకు సంతతచ్చు రూపసాధ్యవౌ నరూపవీవు.
ఆగమముల మాట నభినుతమైన యోంకారమీవు కావె కరితుభగీశ ! ౮౯౧
తే॥ లీల ఫలవేళలో మహాకాళివియును లలి సరస్వతివియు మహాలక్ష్మివియును
నీవయాదు. చమట్కారమీవె. మఱియు రాగిణివినీవయాదు. విరాగిణివియు.
ఆ॥ భూతధాత్రి ! నీకుజోత. శుభా ! నీకునతి. విరాగిణీ ! ప్రణామమిదిగో.
శివ ! జోహారునీకు. చేకొను వికరాళి ! మత్కృతంబులౌ నమస్కృతులను ” ౮౯౩
క॥ అనియిట్లు స్తుతించుటయును మనమున సంతోషమొంది మహిభృత్సూత్రి
ట్టనుభవ పరమోదారంబును మిథ్యారోపసహితమునునగు నుడులన్. ౮౯౪
ఆ॥ “ నాదుశాప మోజనార్దన ! తిరుగదు నీయెడలనుగూడ నిక్కువంబు.
ఉర్విసైన నీవు యోగీశ్వరులకుఁ గైవల్యదాయివగుచు వఱలెదవు. ౮౯౫
క॥ భక్తులకోరుకులొసఁగుచు వ్యక్తుఁడవయియే వసింతు వైకుంఠా ! యీ
ఉక్తార్థంబునఁ బావకశక్తి మఱితయయియుండుఁ జాతు గ్రామ్యస్యన్ ౮౯౬
సీ॥ అంభోజసంభవు ననుఁగుంగొమార్తయై జనియించె నేయమ జగములోన
ఏయమ యగ్గలం బింపైనరాళుల సారంబునుండి తా నేరుపడియె
స్వపయఃప్రవాహానుస్నాతుల కేయమ శ్రేయఃప్రదాత్రియై చెలువుగాంచు
తరుగని మధురపాథస్సులతో నిండి యేయమ రహిఁ బ్రవహించుచుండు
అట్టిగండకినది స్వచ్ఛమైననీట నయ్యెడిని నీనివాస మింకియ్యకొనుము.
ప్రీతి నిరువదినాలుగుభేదములను గాంచుచుండు పురాణజ్ఞు లెంచిసిన్న. ౮౯౭
సీ॥ బంగార మాస్యంబునం గల్గి బుధులచే నవని సాలగ్రామ మనఁగఁబడెదు.
తేజంపుముద్దవై దీప్తివహించుచు వర్తులాకృతితోడ వఱలెదవు.
సర్వసామర్థ్యంబు సంగతంబైయుండ శ్రీసమేతుండవై చెలఁగఁగలవు.
ఉత్తమోత్తములైన యోగులకుంగూడ మోక్షప్రదాతవై మురియఁగలవు.
వేయిమాటలేల విష్ణూ ! శిలాగతుండైనయట్టి నీ కనూనభక్తి
సేవఁజేయుజనులు చింతించినదియెల్ల నొసఁగఁగలవు కరుణ నుర్విసీవు.
క॥ శిలయందలరారెడి నినుఁ దులసీదళములను భక్తితోఁ బూజింపం
గలయట్టిమనుజులకు దవ్వులనుండదు మోక్షలక్ష్మి బూచులగొంగా ! ౮౯౯
క॥ చక్రాంకితసర్వాంగ మవక్రింబును నైనశిలను వఱలు నిను నో
చక్రి ! సందర్శించిన యాక్రూరుఁడుగూడఁ జనఁడు యమునింటికిఁకన్ ” ౯౦౦
క॥ అనివార్యమిచ్చెను నమ. యీయనువున. భగవానుఁడైన హరి యుపలత్వం
బెనపినవాఁడు. వచించితి ఘనసాలగ్రామమునకుఁ గల కారణమున్. ౯౦౧
క॥ గోవిందుండు మహాశాపావృతుఁడై చనియెఁ దనదు నాలయమునకున్.
గ్రావాత్మజాతయు మహాదేవుని శపియించి ప్రీణతిఁ దృప్తియుఁ బెట్టెన్.
తే॥ అట్లు భవభూతభవ్యభూతాదికర్త నఖిలసంస్థితినాశంబుఁ దవ్విధుండె.
కమలతోఁగూడి యతఁడును గౌరిఁగూడి శంకరుండును నాల్గువృక్షముల మనిరి.

—♦ వృక్షమాహాత్మ్యము ♦—

తే॥ అనుడు సూదుఁ డిట్టులనియెఁ. "చాతుర్మాస్యమునను సర్వవృక్షములను దేవ
తలు వసించుటయును దద్వృక్షరూపులై యలరుచుండుటయు మహాద్భుతంబు.

క॥ భగవానుఁడ! యేసుర లేనగముల నివసింతురో వినం గోరినవాఁ
డఁ. గరుణయుంచి సవిస్తరముగ వక్కాణింపు" మనుడు మునియిట్లనియెన్. ౨౦౪

ఆ॥ "అమృతమందుఁ జలము ననఘ! చాతుర్మాస్య వేళ వృక్షరూప మెనసినురలు
కానిఁ దాఁపుచుందుఁ. తత్పానమున మహాతృప్తియగుచుఁ జుమ్ము దేవతలకు. ౨౦౫

సీ॥ ఎంతటిబలవంతు నేని యుద్ధంబునం దోహటింపఁగఁ జేయు నురుబలంబు
బలము పెంపొందింపఁగలిగి దుష్ప్రేత్ష్యమై యలరారునట్టి తేజోతిశయము
తేజంబునకు నుంత తీసిపోవనిభంగిఁ గడు రుచిరంబైన యొడలి కాంతి
కాంతికిం దగినట్లు కనుముక్కు మొదలైన సకలావయవముల సౌష్ఠవంబు
వాని కన్నిటికిని వన్నె వెట్టెడి లఘువిక్రమంబు గలుగు సక్రమముగ.
తృష్ణదీర్పఁదగిన కృష్ణాంశసంభవపానమునను జేసి వైజవనుఁడ! ౨౦౬

క॥ నిత్యామృతపానంబున సత్యముగం గలుగుతృప్తి స్వల్పంబ యగుచున్.
నిత్యముఁ జేయఁగఁబడు తత్కృత్యంబును భోజనముగఁ గీర్తింతురు బుధుల్. ౨౦౭

ఉ॥ కావున నాల్గుమాసములుఁ గ్రాలుచుఁ జెట్ల జగద్ధితంబుకై
దేవతలుం బితాళ్ళుఁ దమిదీరఁగ నీరమె త్రావుచుంద్రు. త
త్సేవన మెప్డుచేసినను శ్రేష్ఠమె. కాక వరుండఁ జేయు సం
సేవ మతిన్ విశేష. మటు సేవితమా తరు విచ్చు సౌఖ్యమున్. ౨౦౮

తే॥ నవ్వులును నీళ్ళుఁ బోసి యనోకహములఁ దడుపుచో నవి బహుకామదంబులగును.
క్షీరభూరుహములకు సక్షీరసలిలసేచనంబు శుభప్రద మోచతుర్థ! ౨౧౦

మ॥ తొలి నేఁజెప్పిన నాల్గుమాసములను జాతుర్మాస్యయం దెంతయున్
ఫలదంబుల్. వటమాశ్రయించి యజుఁడున్ గౌరప్రమాసాధ్యమై
వెలయంగాంచు తిలంబునందు మని సావిత్రిమహాదేవియున్
వెలుచం బ్రాణుల కిచ్చుచుందురు వరము ల్ప్రేమించి శూద్రాపతీ! ౨౧౧

సీ॥ అత్యంతపాశుధ్యముగల్గినవి తిలల్. ధర్మార్థములకు సాధనము తిలలు.
నిర్వాణమార్గ్యంపు నిశ్రేణికలు తిలల్. కల్మషపరిహారకములు తిలలు.
ప్రచురమైనట్టి సత్ఫలమిచ్చునవి తిలల్. బలువైరులనుదోల్చు నలులు తిలలు.
అఖిలపుణ్యంబుల నాదిమంబులు తిలల్. హరిహయా ద్యమరధాన్యములు తిలలు.

కాన దానంబు లన్నింటిలోనఁగూడ నుర్విఁ దిలదానమత్యంత ముత్తమంబు.
హరిపరుండ. విశేషించి యర్చనీయ మా తిలద్రిపు స్వశ్రేయసార్థిచేత. ౯౧౩

తే॥ హోమసంయుక్తముగఁ దిల లిచ్చునెడల బ్రహ్మహత్యాదులుం బటాపంచలగును.
సర్వకార్యార్థములకును సాధనములు తిలలు. సావిత్రినాఁ బ్రోక్తములు ధరిత్రి.

ఆ॥ తిలలతోడ స్వపితృదేవతలకుఁ దర్పణంబు చేయనగు జనంబు నిత్య.
మంతకంటెఁగూడ నల్లచాతుర్మాస్యమున విశేషముగను బొనరుచునది. ౯౧౪

సీ॥ తిలలతో హవనంబు సలుపఁగాఁగలిగిన శ్రేయం బమేయమై చెలువుగాంచు.
తిలపాదపమున కంజలి సేసి కొలిచినఁ బున్నెంబు కొంగునందున్న హొన్ను.
తిలవినిర్మిత భక్ష్యముల నారగించిన ధర్మంబునకు నౌను దావలంబు.
తిలపిష్టమున మేన నలుగిడుకొనియును సుకృతంబు నార్జించుఁజూ జనంబు.
శ్రద్ధఁ జేయు తిలల సంస్పర్శనమునను నగును వృషసనాథ మఖిలలోక.
మెలచాలఁ. దిలసమీక్షణకృత్యంబు వృజినహరము పుణ్యవృద్ధికరము. ౯౧౫

క॥ చాతుర్మాస్యం గృతమగు నేత త్తిలసేవనమున నిలఁగల మనుజ
వ్రాతము ప్రీతిం గర మనుభూతాఖిలసౌఖ్యమగునుబో వైజవనా! ౯౧౬

ఉ॥ భూతహితంబుపొంటె యవభూరుహ మాశ్రిత మింద్రుచేతఁ. ద
త్ఖ్యాతయవార్చ స్పర్శనము దర్శనముల్ సుకృతాప్తి కర్షహా
హేతువులౌచు శతిల్ లెడి. నీయవలం బితృతర్పణంబు సం
ప్రీతి నొనర్పఁగాఁబడినఁ జేరిమి నయ్యది యక్షయంబగుల్. ౯౧౭

సీ॥ సహకారవృక్షంబు రహిఁ బ్రజాపతులును మలయంబు గంధర్వకులపతులును
అగరును గణనాథుఁ డంబుధు ల్ప్రిబ్బలి యక్షులు పున్నాగవృక్షరాజ
మతిమధురాగమం బంబుజబాణుండు నాగకేసరమును నాగరాజు
లగ్ని రక్తాంజన మనిలుండు పూగంబు సిద్ధు లూడుగుఁ దాండ్రిచెట్టు యముఁడు
పనస గుహ్యకులును బదరిని రుద్రిండు గుహ్యకేశ్వరుండు కొండగోఁగు
వకుళ మసురిపుండు వరుణుండు ఖర్జూరి నాశ్రయించియుంద్రు హరి పరుండ.

సీ॥ వసువులు పోరటి వశిఁంచుచుందురు. మెఱుము లశోకంబుమీఁద మనెడు.
అశ్వినుల్ ఉమ్మెత్తయందున వసియింతురి. గుగ్గులం బసురులకుల్ నివాస.
మెలమి విశ్వేదేవతలు మధూకంబుపై విహరింతు రిదెహాకు విడిదియనుచు.
దాసన్రమానిపై వాసంబుగావింతు రాదిత్యు లెల్లప్పు డాస్థతోడ.

కిన్నరు ల్మరీచ మున్నతతాళంబుఁ జామరావృతంబు స ప్తఋషులు
అంబుదంబులెల్ల జంబూమహీరుహం బనుసరించియుండు రవరజాగ్ర్య! ౯-౧౯

క॥ జంబూద్రుపు వర్ణమునం దంబుజనాభునకుఁ దుల్య. మటుగానఁ దదీ
యంబులగు ఫలము లొసఁగి ద్విజుం బూజించినఁ జతుర్భుజుఁడు తృప్తిపడున్.

క॥ జంబూవృక్షముక్రింద ఘనంబుగ భూసురుల భోజనము చేయింపన్
పంబినవేడుకఁ బురుషార్థంబులు నాలుగును శార్ఙ్గి త్రా దయసేయున్. ౯-౨౦

శా॥ చాతుర్మాస్య సభార్యులైన ద్విజులన్ శౌచాన్వితంబై జనం
బేతద్భూజముక్రింద భోజనము చేయింపన్ బలిధ్వంపి సం
ప్రీతుండౌఁ. బురుషుండు నేరెడును లక్ష్మీనాథు ప్రీత్యర్థ మ
స్వీతార్థాంగిత వస్త్రభూషితముఁ గావింపం గృతార్థుండగున్. ౯-౨౧

తే॥ రాత్రిలనుమాట నే యది ప్రాప్తమగునొ యెది వటాశోకభవమున నేరుపమునొ
ఆఫలంబును నేరెడు నండ నొనరిపించు ద్విజభోజనంబునఁ గాంచు జనము.

ఉ॥ నేరెడుచెట్టుక్రింద నవనీసురులన్ భుజియింపఁజేయునాఁ
డారసి యేకభుక్తము సమాచరితవ్యము. వేయునేల. త
ద్భూరుహపూజనంబునను బుత్రిలఁ బౌత్రిల నర్థజాతమున్
గూరి జనంబు దేనఁ బ్రీతికూలములేక వసింపఁగల్గెడిన్. ౯-౨౩

సీ॥ స్వీక్రియమాణంబు జిల్లేడు సూర్యుచేతఁ ద్రిపత్రికమునఁ జంద్రముఁడు మనెడి.
అంగారకునిచేత నాశ్రితం బల చండ్ర యుత్తరేణిని బుధుం డుండుచుండు.
రావి బృహస్పతి త్రావసించినవాఁడు. శుక్రుండు మేడిచె ట్టాక్రమించె.
జమ్మి శనైశ్చరు సంతతావాసంబు. రాహుకేతులవి దూర్వయును దర్భ.
అతిపవిత్ర దూర్వ. పితృతర్పణోచిత. యచ్యుతునకు దయిత యన్వహంబు.
అంతకును విశేష మల్ల చాతుర్మాస్య. దానిగరిమ నుడువ వేనివశము. ౯-౨౪

ఆ॥ పావనములలోనఁ బావనం బెయ్యది మంగళముల నేది మంగళంబు
ఏదిలేక పూర్తి నెనయదు శుభకార్య మట్టిదర్భ యగు మహాఫలదము. ౯-౨౫

తే॥ యాజ్ఞికంబైన యెద్దాన నజహరీశు లాదిమధ్యాంతములను దా మధివసింతొ్రి
ముక్తికాముల కెయ్యది మోక్షరూప మట్టి దర్భద్రుమాఖ్యయుం బోయినిడెడి.

ఆ॥ కడమచెట్లఁ దక్కఁగలవేల్పులెల్లరు మనుదు రెలమి నాల్గుమాసములును
తీఁగలను వసింత్రి దేవతాసతులును గొలుచుప్రజలు కోరు కోర్కులిడుచు.

తే॥ కాన సర్వాత్మభావనతో నరుండు సర్వవృక్షంబులను మఱి సర్వలతల
నను దినమును విశేషించి హరిపరుండుతత్తని సేవింప జగమెల్లఁ దనియుఁ దాన.
సీ॥ వేదవ్రతముకంటె వృక్షసేవన మెంతయని యలక్ష్యము సేయఁజనదు వణిజ.
ఆలుబిడ్డలమీఁది యతిమోహమునఁబడి తరుసత్త రోఱుఁగమి తగదు గృహికి
మునియైతినని సదా ముకుమూసికొని విటప్యర్చన విడఁగూడ దవనిమనికి
సన్న్యసించినవాని కన్య మేలయటంచుఁ జెట్ల నుపేక్షింపఁజెల్లదు యతి.
ఎల్లవారుగూడ నల్లచాతుర్మాస్య వానిపూజ సేయవలసినదియె.
పూజితంబులైన భూజంబు లపవర్గదాయకంబులగును దప్పకుండ. ౯౨౯
ఆ॥ సప్తతంతుముఖర సద్ధేతువును వినా నఱకఁగూడ దొక్కనగముఁగూడ.
ముందె నఱకఁగూడ దందుఁ జాతుర్మాస్య. నింతకన్నఁజెప్ప నేమిగలదు. ౯౩౦
తే॥ ఏది ప్రశ్నించినాఁడవో యిపుడు నన్ను నెట్లు వేల్పులు దేవత్వ మెనసినారొ
అద్దియంతయు నీకు నే నానుపూర్వముగను వాక్రుచ్చినాఁడను సుగుణమహిత!
సీ॥ హరికి నివాసమై యంహోనిరాసమై రమణీయభాసమౌ రావియొకటి
విధికి నికాయమై విస్తృతచ్ఛాయమై మహనీయమై పొల్చు మఱ్ఱియొకటి
సమశైత్యకారియై సకలరుగ్హారియై విశ్వోపకారియౌ వేమునొకటి
భక్షణీయపలాశఫలపుష్పసహితమై విహితమౌ తింత్రిణీవృక్షదళక
మటు కపిత్థ శ్రీఫలామలకానోకహములు మూఁడుఁ. జూడ యమని జూడ.
రఖిలపూజ్యుఁడైన హరి పూజితుండైన నఖిలజగమునకును నగును దృప్తి. ౯౩౨

—• శంకరుఁడు పార్వతిని బతిమాలుట. •—

తే॥ తాదృశుండైన కృష్ణుఁ డాధారముగను గృష్ణమధ్యాగ్రికులు నయి జిష్ణుముఖర
సకలదానవరిపులును సకలపాదపముల కేయనింతు" రనుటయుఁ బైజవనుఁడు.
ఆ॥ "ఎవ్వఁడలుగ లోకమెల్లను క్షోభించు నట్టిశివునిపైని యలిగి కాళి
శాపమిచ్చి యెటు ప్రసాదంబువడసెను మగుడ మగనివలన మానిచంద్ర! ౯౩౪
క॥ భగవానుండగురుద్రుం డగజయగు స్వభార్యయిచ్చు నా శాపం బె
ట్లుగ్రహించె? వికృతరూపుండగు తా దివ్యాంగ మెక్రియను ధరియించెన్?"
క॥ అనవుడు గాలవుఁడిట్లను. "ననిమిష లంచికను జడిసి యాత్మీయములౌ
ఘనరూపంబు లదృశ్యము సేసరిచి ప్రతిమలను మనిరి భూలోకమునన్. ౯౩౬
ఆ॥ విష్ణువినుతయగుచు విశ్వసవిత్రి యంహోనివాంత్రియైన యుమ ప్రసన్న
యరొయ్య వేల్పులకును నా వేలుపుల బలాత్కృతిని భవుఁడు శాప మెనయవలసె.

ఉ॥ శాపనియంత్రితుండయిన శంకరుచే బతిమాలఁ బడ్డదై
ఆపయి నాపె యిట్టులనె. "నస్మదనుగ్రహమొంది యీసురల్
లోపములేక యెందునను లోకులచేతను బూజ్యమానులై
పాపమువాపి వారికి శుభప్రదులౌదు. రిఁకేమి కావలెన్." ౯౩౯

ఆ॥ పెండ్లిపీఁటమీఁదఁ బెక్కండ్రుముందఱ నాదుకరము పట్టినావు నీవు.
సప్తమండలములుఁ జనినావు నాతోడఁ. జేసినాఁడ వెవరుఁజేయని పని. ౯౪౦

సీ॥ వేలిమియరుగుపై విధ్యుక్తముగఁ బ్రతిష్ఠింపంగఁ బడినట్టి సెగలతోఁడు
పాలి కాముఖర సత్పాత్రిస్థపానీయ మారోగ్రియించి వసించు నప్పతియును
భువనము ల్పదునాల్గుఁ బూర్తిగా వ్యాపించి యలరారుచుండెడి యంబుజాక్షుఁ
డాత్మవల్లభలతో నన్వితులై యుండు దేవతలును మహీదేవతలును
దిక్పతుష్టయమున దీపించుచుండంగ నింతమందియెదుట నెంతయును స
భాస్థలంబునందు బాసలుగావించి యెట్లు వ్యభిచరించి తీవు చెపుమ. ౯౪౧

క॥ గురువులుగూడ జనౌఘముకరణి నసన్మార్గమందుఁ గాల్వేట్టెదరే
నెఱిఁగి ప్రబుద్ధులు నిగ్రహపరులగునదియనుచు శ్రుతులు పలుకుటలేదే. ౯౪౨

సీ॥ జనకుఁ డసన్మార్గసంచారియైనచోఁ గొడుకేని శాసింపఁగడఁగవచ్చు.
గురువు దుష్పథమునఁ గ్రుమ్మఱఁదొడఁగుచో శిష్యుఁడుం బట్టి శిక్షింపవచ్చు.
బ్రాహ్మణు ల్గర్వించి పైని వీక్షించుచో భూపతి దండింపఁబూనవచ్చు.
పతి మంచిచెడ్డలఁ బరికింపకున్నచోఁ బత్ని శపింపఁ బొల్పడఁగవచ్చు.
నీచుచేతనేని నిగ్రహ్యుఁ డెంతటిదండివాఁడుగూడఁ దప్పనడవ
ననివచించు వేద. మపథుం డపూజ్యుండు. సుపథుఁడగును బూజ్యుఁ డెపుడుఁబుడమి.

ఆ॥ ఎవఁడు స్వకులధర్మ మెంతయు విడనాడు వాఁడు పతితశబ్దవాచ్యుఁడగుచు
మరణమొందువెనుక నరకంబునం గూలి దుఃఖభారమునను దూలుచుండు. ౯౪౩

తే॥ వేఁడు నాస్తిక్యమున జ్ఞాతిభేదమెనసి ధర్మసంత్యాగమొనరించి తాఁ జరించు
వాని మనుధర్మగతులగువారలెల్ల నిగ్రహింపంగవలయును నిశ్చయముగ. ౯౪౪

ఆ॥ వర్ణధర్మములును వంశంపుధర్మముల్ దేశధర్మములును నేశకుండు
వదలిపెట్టు వాఁడు వర్ణచ్యుతుండౌచుఁ బతితుఁడని వచింపఁబడెడిఁ బుడమి. ౯౪౫

సీ॥ గార్హస్థ్యసిద్ధికి ఘనకారణంబౌచుఁ బరఁగుచుండినయట్టి పావకునియు
ఆర్యు లనుష్ఠించు నామ్నాయచోదిత స్వస్వవర్ణాశ్రమాచారములయు
ఇది యిట్టుకావింతు నేనని మును రూఢి వాక్రుచ్చియుండిన వచనములయు
పుణ్యప్రదములంచుఁ బూనికమైఁ బట్టి వరుసఁ గావించెడి వ్రతములయును

త్యాగముం జేయఁగూడదు తథ్యముగను. వీని త్యాగంబుసేసినవాని జనులు
తాము త్యాగంబుసేతురు తప్పకుండఁ. బతితుఁడని చెప్పఁబడును దద్భ్రష్టుఁ డింక.

సీ॥ భువనము ల్పదునాల్గు పొరలించిచూచినం గానంగఁబడఁడు ని న్గన్నతండ్రి.
తల్లి యందంత మంతకుమున్న యెవరికి శ్రవణంబులకును గోచరముకాదు.
అన్నదమ్ములునైన నగుపడ రెచటను సరిపోల్చుకొనియైన సంతసింప.
మావాఁ డితండంచు మాటయైన వచింపఁ డెవ్వఁడును వచ్చి నీ యెట్టియెదుట.
ఏవిధంబైన నీవార్త యెఱుఁగఁబడదు. విసము తిం. దస్థిమాలను వేసికొందు.
పూసికొందు చితాభస్మమును దనువున. మనసుకోలుపదు నిను ముట్టుకొనుటకేని.

సీ॥ కంపుగొట్టెడి పచ్చిగజచర్మముం గట్టి తలనిండఁ బెంజడ ల్దాల్చినావు.
అణుమాత్రమైన మర్యాద యెఱుంగవు. గడెకొక్కనుడి నోట నుడువుచుందు.
వింటింటికింబోయి యెత్తెదు భిక్షంబు. సద్వ్రతంబన్న నీచాయ సున్న.
పరికింప మిగుల నబ్రహ్మణ్యుఁడవు నీవు. కపటివి. దుష్టసంకల్పుఁడవును.
ఈదృశుఁడవగు నీతోడ నించుకయును గూడి సంభాషణము చేయఁగూడ దరుగు.
మింక నామ్రోల నుండుటకేని తగ" వటంచుఁ గన్నీళ్ళు కాల్వలై యవనిఁ బాఱ.

ఆ॥ ప్రమథనాయకుండు బతిమాలుచున్నను వెక్కివెక్కియేడ్చి వీడ కలఁక
నమ్మహేశుచేష్ట లాక్షేపముంజేయు చివముమలకొమార్తె యిట్టులనియె. ౯౧౦

తే॥ "నీదుహృదయంబులోపల నిశ్చయముగ నార్జవములేదు. కాఠిన్య మూర్జితంబు.
భూసురుల యాసురుల నుడు ల్బొల్లులనుచుఁ దోఁచె నాపయి నీచూపు దుష్టమతిని.

తే॥ వారలెల్లరు వంచింపఁబడినవారు వరుస నీచేతఁ. గావున వారిచేత
నీవు బాధింపఁబడె" దంచు నిట్లుపలికి గౌరి యూఱకుండుటయుఁ గాలకంధరుండు.

తే॥ నీతిమయ హేతుమద్వాక్యనిచయమునను సదుపచారంబులను సుప్రసన్నవదనఁ
జేసి మెల్లమెల్లగాను దచ్ఛితపర్వతేశ్వరాత్మజ నుడువుచు నిట్టులనియె. ౯౧౩

తే॥ "నిండుజాబిల్లి కీడైన నీముఖంబు నేల కలుషంబుఁజేసెదవే శుభాంగి!
తగదు నీకిది. సర్వభూతములమీఁదఁ గరుణఁజూపింపవలె హితకాంక్షతోడ. ౯౧౪

తే॥ ఎదియొ యొకకార్య మత్యంత మిష్టమగును గాక. పరపీడనము సేయఁ గడఁగఁజనదు.
భువనమంతయు నీకగుఁ బుత్రతుల్య. మఖిలపూజ్యవు నీవయా దఖిలరూప! ౯౧౫

తే॥ నేను దెలుఁగంటిహితముకై నింద్యకర్మ మాచరించితి. నైనను నాత్మజుండు
గలుగునీ. కాపకారంబు గాకపోయినను ద్వదిష్టము పూరించెదను వచింపు. ౯౧౬

తే॥ నాకు నందటికంటెఁ బ్రాణములకంటెఁగూడ నెక్కువదానవు చూడ నీవు.
అగ్గలంబు ప్రసన్నవై యాజ్ఞయిమ్ము చారుముఖి! నీదుకోరిక ల్సత్వరముగ"

ఆ॥ అనుడు దేవి యిట్టులనియెఁ. "చాతుర్మాస్య బ్రహ్మచర్యమంతఁ బట్టఁజేసి
తగ మహావ్రతంబు ధరియింతువేని నే సుప్రసన్నసగుదుచూ మహేశ! ౯౫౮

క॥ వేలుపుల సమక్షంబున హేలం దాండవము సేసెదేని చైష్ణవమై
క్రాలు త్వదర్ధాంగము నీఁజాలెదనేని గ్రమ్మఱింతు శాపము శంభూ! ౯౫౯

క॥ నను సంతసపెట్టుట కీయనువున వర్తించు నెడల నగుదుఁ బ్రసన్నా
నన. నట్లుగాని నాఁడిక నిను నమ్మదు నాదుమనసు నిశ్చయముగ" నాన్. ౯౬౦

క॥ భగవానుఁడు ప్రీతుండై యగుఁగాకని బదులుచెప్పె. హర్షాన్వితయై
భగవతియు శాపమోక్షము తగుగతిఁ గావించెనపుడు దాసా!" యనుచున్

—♦ శివుని తాండవవర్ణనము. ♦—

తే॥ శూద్రుఁడిట్లను. "నారయంచో నుడువుటయందు నీవు మహాక్లేశ మొందుచుంటి
కాని నీవాక్కు లాశ్చర్యకారకంబు. లెంతవిన్నను దృప్తికాదేమొకాని. ౯౬౧

క॥ అస్మదదృష్టంబున నాకస్మికముగ వచ్చినావు. గౌరీకథలన్
సస్మితవదనంబునఁ గడు విస్మయముగఁ జెప్పినావు విద్వదధీశా! ౯౬౩

సీ॥ బ్రహ్మాదిముఖులతోడఁ బరివృతుండై మహేశ్వరుఁ డెట్లు నృత్యంబు సల్పినాఁడు?
ఎబ్బంగినైనది యేమి చాతుర్మాస్య? నేవ్రతం బపుడు గ్రహింపఁబడిన?
దుగ్రపైఁ బొడమిన నాగ్రహం బంతయు హిమవదద్రికుమారి కట్లుపోయె?
క్రమ్మఱ నేవిధిఁ గలిగె ననుగ్రహం? బది కింవిధంబైనయది తలంప?
ఈయొనర్పఁబడిన యెల్లప్రశ్నములకు దయను విస్తరించి తగినయుత్త
రము వచింపుమయ్య యమివరా! నీకన్నఁ బూజ్యకథకు లిలను బూజ్యమగుట."

క॥ అనవిని గాలవముని "యోయనఘా! యయుతాధ్వరముల నగునట్టిఫలం
బును గలుగఁజేయు నేత ద్ఘనమగు నితిహాసము విను కాంత వచింతున్ ౯౬౫

క॥ చాతుర్మాస్యంబున శివుఁ డాతతమగు భక్తి మందరాహార్యమునన్
పూతుఁడయి బ్రహ్మచర్యముఁ బ్రీతిం బూని వసియింప వేలుపులెల్లన్ ౯౬౬

ఆ॥ అరిగి యెరఁగి మోళ్ల నానతకాయులై నిల్వఁబడుడు నట్టినిర్జరాళి
కద్రిజాభిహితము నంతయు వాక్రుచ్చి యింక నొక్కమాట యిట్టులనియె. ౯౬౭

క॥ "నాచేత నియుక్తంబగు ప్రాచీనాభినయమందు బోసటుయగుచున్
మీచాతురి చూపింపుఁడీచాతుర్మాస్యమునను నిందాద్యమరుల్!" ౯౬౮

ఆ॥ అనివచించి యంత నాషాఢశుక్లచతుర్దశిని భవానితృప్తిపొంటె
తాండవింపఁదొడఁగెఁ దన్మందరాచలశిఖరమందుఁ జంద్రశేఖరుండు. ౯౬౯

సీ॥ ఆంగిరో నారద వ్యాస దేవల శుక కర్దమ గౌతమ కశ్యపులును
క్రతు భృగు భార్గవరామ మరీచి వసిష్ఠ పులోమ ప్రచేతసులును
జమదగ్ని యాను బులస్త్యమునీశ పులహులు నుత్తంకుఁడు నగస్త్యయోగి యత్రి

చారణ సిద్ధ యక్ష పిశాచ గుహ్యకాదిత్య సాధ్యాశ్విన దేవతలును
వసువు లింద్రు విష్ణు వాణీశముఖులును నందితురగు న ర్తనంబుఁ జూచు
కోర్కి నచటి కపుడు గుంపులుగుంపులుగాను వచ్చి. రేమిగలదు చెప్ప. ౯౨౦
క॥ పదపడి నంది ప్రభృతులు పెదపెదముత్యములు నగలు పీతాంబరముల్
కొదలేకయుండ నొసఁగిరి ముదితస్వాంతమున నచటి మునిముఖ్యులకున్. ౯౨౧
తే॥ అంత వాద్యసహస్రంబు లగుచునుండ జయజయారావ మందఱు సల్పుచుండ
తాండవమ్మును బొనరించె ఖండపరశు. వీక్షణము సేసెఁ బార్వతి హృష్టయగుచు.
క॥ జయ విజయ మంగళారుణ జయంతియను పేళ్ళఁ జెలఁగు సఖియలనడుమన్
స్మయమానవదనపంకజ యయి రాజిలె నద్రిజాత యవరజ ! వింటే. ౯౨౩
క॥ ఏయమ కాయజమగు ద్యుతి ధీయుతులకుఁగూడ సంస్తుతింప నశక్యం
బాయమ సన్నిధి మనుట ధృతాయుతగుణమయి తనర్చె నఖిలజగంబున్. ౯౨౪
క॥ నానావ క్త్రగణౌఘముచే నీక్షితుఁడయి పిశాచశేఖరవృతుఁడై
ఆ నీలకంఠుఁడయ్యెడఁ దా నెంతయు శోభగలిగి తనరెను దాసా ! ౯౨౫
క॥ బంగరుబె త్తముదాలిచి ముంగల నందియును గీశముఖుఁడును మని. రిం
కం గంధర్వప్రభృతు లెసంగిరి చి త్రరువులోని సత్ప్రతిమలునాన్. ౯౨౬
తే॥ మూర్తిమంతులుగాని శ్రీరాగముఖర తత్కుమారు లాకరొక్క రాగ్గురు మానవతులఁ
గలసి లీలాశరీరసంకలితులగుచు నేగుదెంచిరి పిత స్మరియించుమాత్ర. ౯౨౭
క॥ శ్రీరాగం బీశ్వరునకు నారూఢిగఁ బ్రథమతోక. మతిమోహాకరం.
బారాగ మాత్మదాయకమై రహి భూమిమధ్యమునను నలరారెఁజూ. ౯౨౮
క॥ రెండవసంతు వసంతము. ఖండేందుధరుండు ప్వీయకంఠగతంబై
యుండెడి విశుద్ధిచక్రమునుండి తదాత్మజు సృజించె నో పైజవనా ! ౯౨౯
ఆ॥ శివునిహృదయమందుఁ జెలఁగు ననాహతమనఁగఁబడెడి చక్ర. మచట విశ్వ
భావనుఁడు తృతీయపుత్రుండు జనియించెఁ బంచమాఖ్య నుడువఁబడుచుఁబుడమి.
క॥ నాసాదేశభవంబై భాసిలు భైరవము చాల భైరవమయి త.
న్వాసము మణిపూరమునకు వాసము. తచ్చక్రమిచ్చు వడి మోక్షంబున్. ౯౩౧
క॥ పదిరెండు రాసులును నేఁబదివర్ణంబులును భములు స్వాధిష్ఠానో
దిదితంబులయి క్షణములో వెదఁజల్లనమాదిరిగఁ బ్రవృద్ధంబగుదున్. ౯౩౨
క॥ రేతస్సు పవిత్రిలె. నా రేతస్సుననుండి జగము సృష్టఁబయ్యెన్.
భూతేశోత్పత్తిందిశ్రియ మా తత రేతస్సు కాదె యంఘ్రిపప్రభవా ! ౯౩౩
క॥ ఆఱవకుమారుఁడై నటనారాయణుఁ డుద్భవించె నత్యధికుం డా
ధారమున నీలుఁ. డతఁడు పురారికి వల్లభుఁడు. హరిపరాక్రముఁ డెన్నన్ ౯౩౪

కం॥ వారల నారులు ముప్పదియాఱుగురు పినాకి యుత్తమాంగంబునయం
దేరుపడినవారలు-విను మారాగప్రియులపేరు లభివర్ణింతుఙ్. ౯౦౪

కం॥ గౌరయుఁ గోలాహలియును గౌరియు ద్రావిడియు దేవగాంధారియు నిం
కారీతి మాళకౌశికి శ్రీరాగంబునకు నను౯ఁజెలియలు రుద్రా! ౯౦౫

తే॥ చరమమంజరియును గండగిరియు రామగిరియు నాందోళయును గౌళికియును దేవ
శాఖయును గూర్జరసతులు వసంతునకును భైజవననామ సచ్ఛాద్రి! పరమభద్రి!

ఆ॥ స్తంభతీర్థ త్రిగుణ సమవేరి వైరాటి కుంకుమయు నహింస కూర్చునట్టి
భార్యలుగను జెప్పఁబడిరిచూ పంచమసంజ్ఞ రాగమునకు సచ్చతుర్థ! ౯౦౭

ఆ॥ భాష రక్తహంస భైరవీ కర్నాటకులును వేలగులియు గుర్జరియును
భైరవాఖ్యరాగపత్నులునాఁ బేరుకొనఁగఁబడిరి పైజవనసమాఖ్య! ౯౦౮

తే॥ మధుర కామోద బంగాలి మఱియు నక్షినారికాఖ్యయు దేవాళిపేరిటిదియు
దేవగిరియును మేఘాఖ్యమై విలసిలు రాగమున కర్ధదేహ లోహహోగుణాఢ్య!

కం॥ వరయును దుంబియుఁ దోటకి మఱియును మల్హారి సింధుమల్హారియునుఙ్
వరుసగ నటనారాయణు గరితలు మోడకియుఁ దోడుగా నాలుగురుఙ్. ౯౧౦

కం॥ వీరందఱునుం బనివిని గౌరికి గౌరీశునకును గైమోడ్చి యటుఙ్
గూరిమిమగలంగూడి సచారుతనూవాహనముగ సంస్థితులగుదుఙ్ ౯౧౧

సీ॥ మద్దెలవాయించి మఱి చతురతురవాద్యంబువాయించి వనజభవుఁడు
తాళంబుగొట్టి మాధవుఁడు పిల్లనగ్రోవి సుస్వరంబుగనూఁది సురవిభుండు
శూర్పరవంబును నేర్పుతోడనుసల్పి యగ్ని పణవమొత్తి యశ్వినులును
ఘటవాదనముచేసి గణము లుపాంగవాద్యంబొనరించి చంద్రముఁడు రవియు
శృంగనాదమున భుజంగమవనువులు కనకశృంగనాదమునను సిద్ధు
లట్టు లెవరిచేతనైన యయ్యయివాద్యములను సురలు వార్ష జలధిఁ దేల్ప!

సీ॥ జెడలన్నియును విప్పి యొడలంతటంగూడఁ బరిశుభ్రమైనట్టి భస్మమలఁది
పంచశీర్షములందు ఫణినిబద్ధంబులై డాలుడీల్కొను కిరీటములు వెట్టి
ఉరుహారములఁ గరం బొరయునట్లుగఁ దొడ్డి పదిచేతులం బది బాహుపురుల
భానుకోటిసమప్రభముఁ ద్రిలోకవ్యాపకమునా మహానటుకాయమునను
భార్వతియును మునులభార్యలు మునులును నున్నతాసనముల నుండిచూడ
సప్తసుస్వరముల సకలగంధర్వులుం బాడ నాడెఁ గొండపైని శివుఁడు. ౯౧౩

కం॥ హరపాదతలాహతిపై పురకాననసహితమైన భూచక్రముతో
గిరియును గిరగిరఁదిరిగెను హరునాదముచేసికొనుచు నోపైజవనా! ౯౧౪

క॥ ఎనుబదినాలుగుకరములు మనుస్సృష్టములయ్యె నపుడు పురహరుచేతన్.
ఘనసూతవందిమాగధజన మానవఘర్మవారి జననముగాంచెన్. ౯౯౬
ఆ॥ విశ్వగాత్రలైన వివిధగంధర్వులు భవునెడందనుండి ప్రభవమంది
ఈశుకులకు ఋషుల కెంతయు సత్రంబుగలుగఁజేసి. రేమిగలదుచెప్ప. ౯౯౭
క॥ కిన్నరు లత్యంతంబగు నన్నుల వర్ణంబుగురియ నటు నాట్యనెలల్
తన్నీలగ్రీవునిచేఁ జెన్నగఁ దాండవము వరుసఁ జేయంబడుడున్ ౯౯౮
తే॥ నిర్మలాకాశశోభిత నీరజాతపిహిత కాసారముఖ ఫలవృక్షముల ర
వంతపాండుముఖచ్ఛవియగు శరత్తు చనియెఁ- గార్తికసితచతుర్దశియు వచ్చె. ౯౯౯
క॥ అపుడు మహానటుఁడెంతయు నిపుణతఁజూపుచు సమాప్తనిజనటనఁడు కాఁ
గృపఁజూచి వికచసుందరలపనాంబుజయై యపర్ణ లలి నిట్లనియెన్. ౧౦౦౦
ఆ॥ "త్రిప్పరానియట్టి ద్విజశాపమునఁజేసి యెపుడు నీదులింగ మిలనుబడునో
అపుడు నర్మదాపయఃపూరసద్మమై విశ్వపూజ్యమగుచు వెలయు నద్ది. ౧౦౦౧
సీ॥ దేవదేవా! మహాదేవ! జగద్ధాత! శివశంకరా! నమస్కృతులునీకు.
బ్రహ్మణ్యదేవ! కపర్ది! నీలగ్రీవ! బ్రహ్మగర్భ! శుభ్ర! ప్రణతినీకు.
సితభూతిధర! పశుపతి! సవితా! సహస్రాక్ష! మహేశ! జోహారునీకు.
కృత్తివాస! హిరణ్యరేత! హరా! భవ! మూర్తభావన! కేలుమోడ్పునీకు.
కృష్ణ! శర్వ! పురుష! యీశాన! పంచాస్య! సూక్ష్మ! ధర్మ! భావ! జోతనీకు.
గణపతీ! కపాలి! గంగాధరా! గురూ! పూషదంతభంగ! మొగుపునీకు! ౧౦౦౨
సీ॥ రూప! నీరూప! విరూపాక్ష! భగలోచన! నిపాతి! గుణి! వందనంబునీకు.
భస్మజనకారి! బ్రహ్మరూప! మహాస్వరూప! యోగాచార్య! మ్రొక్కునీకు.
వైరాగ్యరూప! భవానీప్రియంకర! కాలచక్రి! చెంగనాలునీకు.
జగతీమహావందసంధాయకా! మహాపురుషపూజ్యా! చిన్నిపూవునీకు.
వామదేవ! విప్రవహ్నిముఖాగ్రి! యుగ్రా! యఘోర! చక్రి! యంధకాసు
రాపవర్గదాయకా! గుణాతీత! యీశ్వర! మృడా! నమస్సులిడుదునీకు. ౧౦౦౩
సీ॥ రచియింతునతి యమూర్తబ్రహ్మరూప! నీ. కాచరింతుఁ బురాంతకా! ప్రణామ.
మొనరింతునీకు సద్యోజాత! గిడిగిడి. చేతు మృగవ్యాధ! జేజె భక్తి.
కావింతుఁ జాగిలి ఘనయజ్ఞవిధ్వంస! మరలింతు కాపంబు మన్మథహర!
ప్రణుతింతువిశ్వేశ! బహువిధములను విన్. క్షమియింపు మత్కృతాగంబు దేవ!"
అని స్తుతించుటయును నమరయుతంబుగా వార్షపూర్ణుఁడును సమాప్తతాండ
వవ్రతుండునగుచుఁ బైజవవా! భవుం డివముములకో మార్తె కిట్టు లనియె. ౧౦౦౪

కం॥ "ఎవఁడేతత్త్వత్కృత మద్ స్తవనంబును భక్తితోడఁ దాఁ జదువునో యో
యువనీధ్రతనయ! వానికి భువి నిష్టవియోగ మెపుడు పొసఁగదుచుమ్మీ. ౧౦౪
తే॥ పుట్టుకలమూటు విత్తపరిపూర్ణుఁడగుచు నఖిలజాడ్యవివర్జితుండై యిహమున
నన్నివిధముల భోగంబు లనుభవించి పొందఁగలుగును దుదకు మత్పురము వాఁడు"
కం॥ అనియిట్లుపలికి యీశ్వరుఁ డనఘంబును వైష్ణవంబు నగు వామాంగం
బును గాత్యాయని కొసఁగిన మనమున నుప్పొంగి యాకె మఱి గ్రహియించెన్.
సీ॥ ధృతకపాలకరంబు సితవర్ణ మంతటం గంఠార్ధమందున గరళయుతము
అభినవరుండమాలార్ధహారంబును బ్రహ్మాండకోటి కుత్పాదకంబు
ఉరుజటాభాసమానోత్తమాంగంబును గౌరశోభాకలాఖండరత్న
భాసావభాసితంబై సువర్ణాభరణాన్వితం బొకటు నవ్యాంగద మొక
టును సకృత్తివసనమును సదుకూలంబు నివల నవల నగుచు వృషభవాహ
నమును మత్స్యవాహనము నిరుప్రక్కలం గ్రాలఁ బొరిమదు లొకంటఁగలిగి
ఆ॥ ఒకటఁ జెలులతోడనొప్పెడిరూపంబుఁ జూచి బ్రహ్మఁదొట్టిసురవరేణ్యు
లలఘుభక్తి నట్టి యర్ధనారీశ్వరు నెంతయును స్తుతించు చిట్టులనిరి. ౧౦౮
సీ॥ "ఈవొక్కఁడవె జగంబెల్లెడ వ్యాపించి యఖిలదేహములందు నధివసింతు
జనకునివలె జీవసంరక్షకుండవు. జననివి. మఱి జీవసంజ్ఞకుఁడవు.
విశ్వసాక్షివి. మఱి విశ్వబీజంబవు. బ్రహ్మాండముల వెళపఱచికొందు.
జలరాశి నూర్మలచందంబునను మఱి పుష్కరంబులలోన బుగ్గలట్టు
లుద్భవించి నీదునొడల బ్రహ్మాండమ్ము లడఁగు నీదునంగమంద మరల.
నేనొకప్డు నీదు నేత్రంబునుండియు ఫాలమందొకప్డు ప్రభవమగుదు. ౧౧౦
ఆ॥ ఇంకొకప్డు నీవు హిమవత్కుమారియుం బొందుసేసినప్డు పుట్టి జగము
సృష్టిసేయుచుందు. శివ! నీదునాజ్ఞయం దుండు మెపుడు సురల మందఱమును.
ఆ॥ అగు దనంతుఁడవు ననంతవైభవుఁడవు. నఖిలభంగమునకు నద్భుతంపు
రూపుదాల్తుదేవ! యోపరమేశ! నీ వశివములఁ బవిత్ర మాచరింతు. ౧౧౩
కం॥ శివములు నిచ్చుచునుందువు. భవానిరో! తపమ్ములకును ఫలమగుదువునీ.
వెవఁడు శివుఁడో హరివాఁ డెవఁడాహరి వాఁడె శివుఁడు. నిది నిజమనుచున్
ఆ॥ ఇట్లభేదబుద్ధి యుంచుకగలిగి యుష్మత్ప్రసాదమునను మాకు జనని!
దృష్టమును శ్రుతమగు త్రిజగముల్ లోపల బయుల వ్యాప్తమగుచుఁ బరఁగదీవు.
తే॥ భువనపూజ్యా! సురేశని! భువనవంద్య! యంబ! దేవేశి! దేవ! సాష్టాంగముగను
మ్రొక్కుచున్నార మంతఱమును ననుగ్రహింపుఁ" డనిపల్కి చనిరి యథేచ్ఛ సురలు
కం॥ భవసింధుపోత మతుల మ్మరువు నేతద్దివ్యరూప మాత్మను జింతిం
ప విముక్తసంగమయి పైజవనా! బ్రహ్మమునఁగలయు జగ మేమందున్. ౧౧౬

లక్ష్మీనారాయణ మహిమము

ఆ॥ ఈప్రకారముగను హిమవత్కుమారిక యిడిన శాపమునను నెల్లసురలు
సంతువడయలేక సంతతం బెంతయు వంత ననుభవింపవలసె నౌర! ౧౦౧౭

కం॥ సాలగ్రామము గండకి నాలీల మహేశలింగ మగు నర్మద. సు
శ్రీలలితములై స్వయముగఁ గ్రాలు నకృత్రిమములగుచు క్షమనవి రెండుఁ౯.

కం॥ ఇరువదినాలుగువిధముల వరసాలగ్రామశిలల వర్తిల్లెడి శ్రీ
ధరుని బరీక్షింపఁగనగు. హరలింగం బేకరూపమయియే యుండుఁ౯. ౧౦౧౯

కం॥ సాలగ్రామజనుస్థలమై లలివహియించునట్టి యాగండకి కీ
లాలము గ్రోలియు నాడియు నోలిం బ్రజ బ్రహ్మపదము నొందు ధ్రువముగ౯.

తే॥ గండకీసంభవంబౌచుఁ గ్రాలునట్టి యాశిలను విధివత్తుగా నర్చితంబుఁ
జేసినట్టిఁడు యోగసంసిద్ధివడసి శుద్ధ మానసుఁడగును సద్ద్విజవర్య! ౧౦౨౧

కం॥ ఎది నీవడిగినవాఁడవో యది యుదితముని. కేఁక౯ మహాదేవున కే
విధమున బ్రాహ్మణశాపం బొదవెనో వచియింతు విను మహో పైజవనా!

కం॥ హరతాండవసంబంధము ధరజాదేవార్ధ వర్ణితంబును వాణీ
వర మతియుతమును నగు నీవరకథ విని బరమగతిని బడసెదరు జనుల్. ౧౦౨౩

కం॥ శ్లోకమొ శ్లోకార్ధంబో శ్లోకచతుర్థాంశమో విలుప్త విరోధం
బై కౌటిల్యము మానము లేక పఠింప సుగతి యవలీల లభించు౯. ౧౦౨౪

కం॥ చాతుర్మాస్యంబున నే యీతత్కథ విన్నఁ జదువ నిల ధనపుత్రా
న్వితంబై జన మెంతయుఁ జేతశ్చింతితపదార్థసిద్ధిని బడయు౯. ౧౦౨౫

తే॥ ఎట్లు బ్రహ్మాదిదేవత లెల్లఁ గూడి యర్ధనారీశ్వరేశ్వరు నంతికమున
గీతవాద్యాభియోగంపుఁ గృతి నవాప్తసిద్ధులై రట్లు పైప్రజ సిద్ధినొందు. ౧౦౨౬

ఆ॥ వానకాలములోన వాసుదేవమహేశ్వరాంబికల గురించి యధికమైన
భక్తియోగ మాత్మపరిశుద్ధిమైఁ జేయు నరుఁడు కాఁడికఁ౯ స్తనంధయుండు.

కం॥ గణపతిపూజ్యుఁడు. నారాయణుఁడు పరున్నప్పుడైన. నంతటఁబూజ్యుం
డణిమాదిసిద్ధులొదవెడు నణఁకువతోఁ జేయఁబడిన యాతనిపూజ౯. ౧౦౨౮

ఆ॥ భాస్కరుం డొసంగు బహుళతరారోగ్య మర్చ్యమానుఁడగుచు నధికభక్తి.
అధికఫలదుఁడగును నతఁడు చాతుర్మాస్యఁ బూజ్యమానుఁడగుచు భూజనులకు.

కం॥ ఏతత్పంచాయతనము ప్రీతిం బూజ్యంబు గృహికిఁ బేర్మిమెయిం ద
చ్చాతుర్మాస్యం బూజ్యము చేతశ్చింతితము దాన సిద్ధించు వెస౯. ౧౦౩౦

సీ॥ అర్చితంబై యెది యఘములం బోకార్చి యర్చితంబుగఁజేయు నఖిలజగము
వినుతింపఁబడి యెది విలయితకలుషమై వినుతంబులం జల్పు విష్టపముల
చదువంగఁబడుచు యత్సంబంధిపద్యము ల్పంకంబు నవలకుం బాఱఁదోలు
ధ్యానింపఁబడి యెది మానసంబునఁబుట్టు వృజినంబులన్నింటి వెడలనడఁచు
అహరహమ్ముగూడ నట్టి సాలగ్రామఁ బరఁగు హరిని ద్వారవతిని గలిపి
కొలువ ముగితిగలుగు. నఘచాతుర్మాస్య దర్శనంబె మోక్షదాయకంబు.

కం॥ సాలగ్రామగహరికిం జాల నివేదింపఁబడిన శాల్యన్నంబుల్
మేలగు నభిషేకోదక మాలలి సేవింప చెంక నఘగఁగవలెనే. ౧౦౩౨

ఆ॥ అగ్గలంపుభక్తి నల్ల సాలగ్రామశిలకు నర్పణంబు సేయఁబడిన
తిలలు బహుపవిత్రము సలుపుఁ-జాతుర్మాస్య నంతకును విశేష మమరజాగ్రి!

తే॥ వాఁడు లక్ష్మీసమేతుండు వసుధనెపుడు-వాఁడు ధనధాన్యసహితుండు-వాఁడు భాగ్య
వద్గృహంబుల జనియించు-వాని శ్రీసనాథవిష్ణునిగా నెఱుంగవలెఁజుమ్ము. ౧౦౩౪

కం॥ సాలగ్రామస్థిత వనమాలిం బూజించువాని మందిరమందుల్
శ్రీలక్ష్మి సుస్థిరంబుగ వాలిని వసియించు కూదరిజా! యేమందుల్. ౧౦౩౫

తే॥ ఎంతవఱ కచ్యుతుఁడు పూజింపఁబడఁడో యంతవఱకె దరిద్రత యవనిఁ బ్రజకు.
అంతదాఁకనె గర్జించు నఘచయంబు-నంతదాఁకనె క్లేశంబు లంగమందు. ౧౦౩౬

కం॥ ఆ గరుడధ్వజుఁ డెచ్చట బాగుగఁ బూజింపఁబడునో పంచక్రోశం
బౌఁ గడుఁ బావన-మచ్చటి కేగఁగలే వశుభము లిఁక నేమనవలయుల్. ౧౦౩౭

ఆ॥ అదె మహాతపంబు-నదియె మహాభాగ్య మదియె మోక్ష మెచట నాద్యుఁడగుచు
లలివహించునట్టి లక్ష్మీశుపూజనం బాచరింపఁబడునో యాలఘుభక్తి. ౧౦౩౮

సీ॥ ఏయింటిలోపల నెంతయు రాణమై వర్తించు దక్షిణావర్తశంఖ
మేమందిరంబున నెపుడును సుస్థిరంబగు లక్ష్మీనారాయణాత్మకంబు
ఏయగారంబునఁ గృష్ణసారంబగు తులసీమహీజంబు లలివహించు
ఏభవనంబున శోభాయమానమై ద్వారవతీశిల గూరియుండు
అచట శ్రీయును విజయంబు హరియు ముక్తి యుండుశ్రీలక్ష్మీనారాయణుండుతను య
జించువానికిఁ బుణ్యంబు నించు.వాఁడు క్షణంబున ముక్తుఁడౌఁ దప్పకుండ.

కం॥ చాతుర్మాస్యను లక్ష్మ్యన్వితముగ మఱింత యర్చనీయుఁడు హరి-యా
పీతాంబరధరు ధ్యానము పాతకహరమగుఁ గరంబు పైజవన! వెసల్. ౧౦౪౦

కం॥ తులసీమంజరులను హరి నలచాతుర్మాస్యమున సమర్పించెడివా
రలు మరలం బుట్టరు-శ్రీఫలదళములఁ బూజసేయఁ బాపము లడఁగున్. ౧౦౮౧
ఆ॥ జగదధీశుఁడగుచు జగమెల్ల వ్యాపించి యెవఁడు సృష్టిలయము లెపుడుఁ జేయు
యత్నపూర్వకముగ నవ్వాఁడె సేవ్యుండు. కుంద దింక వానిఁబొందు జనము.

— రామనామమంత్రమంత్రమహిమము. —

సీ॥ వీరబాహుండును వీరభద్రుండును వీరసేనుండును భృంగిరాజు
రుచి తుటి నందీశ్వరుఁడు పుష్పదంతుండు కంటక విఘట వికంటకులును
మాలాధరోత్కటుల్ మణి హార కేశులు పాశధరుండు విభద్రకుఁడును
నరనుండు శృంగియు నరక పుణ్యోత్కటుల్ కణప మహాభద్ర కాలవులును
కాల ధనప భద్రక ధనద రక్తలోచన విరోచనులు వృషవానువుఁడును
పారద వికటాఖ్య పంచశీర్ష ధ్వాంక్షి సింహవక్త్ర దీర్ఘజిహ్వాముఖులు ౧౦౮౩
కం॥ తుండియు హంసక్రియును బ్రచండుండు మహాద్భుతుండు శాలిగ్రహా
ఖ్యుండు త్రిశీర్షుఁడు మొదలగు దండిగణములు తిగకోట్లు తన సవిధమునన్
ఆ॥ భద్రకాళిఁగూడి "రుద్ర! జయజయ" యంచుచ్చరవము సేయుచుండ నొక్క
కాలమందు శివుఁడు కైలాసశిఖరమం దగజతోడఁ బరమమైన శ్రీని ౧౦౮౪
కం॥ భూతప్రేతపిశాచము లేతెంచి సమీపమునకు నెంతయు నుతి సం
ప్రీతుని జేయఁగ నుండుడుఁ దోతెంచె వసంతమటకు ద్రువులు రహింపన్ ౧౦౮౫
సీ॥ క్రొత్త మొగ్గలతోడ నత్తఱిఁ జెట్లు కరంబు ప్రకాశమానంబులయ్యె.
మందమందంబుగా మలయానిలము వీచెఁ. గవిచయంబునకయ్యెఁ గడుసుఖంబు
పుష్పించి కింశుకభూమీరుహములు వియోగిమానసముల నూపఁ దొడఁగె.
కామవికారసంక్రాంతంబులై బిట్టు ద్వంద్వముల్ క్రీడింపఁ దొరసిల్లె.
అట్టి గాఢసమయమందు మనంబు లున్మాదయుతములగుట మదిఁ దలంచి
దండధారియగుచు దండను వసియించు నందికిం బినాకి నయనసంజ్ఞ ౧౦౮౬
క॥ సలిపిన నవు డాతఁడు "చాపలదోషము చాలుఁ జాలుఁ, బనివిని యిఁకమీ
రలు తపముసలువుఁడీ గణము లనుటయుఁ దపంబువారు మొదలిడి రంతన్.
ఆ॥ అపుడు విశ్వజననియైన భవాని "యీయక్షమాల నీదుహస్తమందు
సతముఁ గానఁబడెడు శంకరా! యేమిజపింతో చెపుమ, కలిగె సంశయంబు.
సీ॥ నీవొకండవె కాదె నిఖిలభూతములకు నాదిమూఁడవు సకలాధిపతివి.
జననియు జనకుఁడుం గనబడఁ డెట నీకుఁ. బుట్టుంబు లేనియుఁ జూడఁబడరు.

జాతి యిత్యాదియంచు సరిగ నేర నెఱుంగ. రేనును నెఱుంగ నీ కితరముం గ్రు
టురుకష్టమున విడ్చు చుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములు జపించెదు నిత్య మలఘు భక్తి.
లేదు నీకంటె నన్యంబు లేశమేని. యేది మది నీవు ధ్యానింతో యేమొ నీకు
నేను బ్రాణప్రియనె యైనయెడల నాకు నుడువు మదిదేవ! యని గౌరి యెడలు ఫుడికి.
ఆ॥ అడుగ శంభుఁ డిట్టులను. " హరినామసహస్రసాక మెపుడు ధ్యాయమాన.
మవ్విధమున సప్తమావతారంబగు రామ నామ మెపుడు రహిఁ జపింతు. ౧౦౫౧
ఆ॥ బ్రహ్మరూపమైన ద్వాదశాక్షరము సనాతనంబు నేను నగకుమారి!
అక్షమాలఁబూని యన్వహంబు జపింతుఁ బద్మనాభుకరుణఁ బడయుకొంటె.
క॥ ఇరువదినాలుగువిధముల ధరణిం బ్రాదుర్భవించి తన రారెడి శ్రీ
హరి సద్గుణములు నిరతముఁ గరమర్థిని మనన సేతుఁ గాంతామణిరో! ౧౦౫౩
తే॥ తద్గుణంబుల సారంబుఁ దతఫలంబుఁ ద్వ్యక్షరంబును గ్రామత్రియాన్వితము స
బిందువుమ నగు ప్రణవంబు డెందమందు సతము ధ్యానించుచుందు నోచపలనయన!
ఆ॥ వేదసారమిద్ది. విష్టపాధారంబు. నిత్యమును. జడంబు నిర్మలంబు.
ద్వ్యక్షరంబు. శాంత. మమృతంబు. సదూప. మమృతతుల్యమును. నియామకంబు.
ఆ॥ దీనిఁ దెలిసికొనినఁ దెగ్గు సంసారబంధనము క్షణములోన జనములకును.
జనమునుండి కల్మషసహస్రములు వాయు. నిదియె పరమగుహ్య మేణనయన!
ఆ॥ ఇదె మహామహస్సు ముదితరో! లోకమం దిదియె దుర్లభార్థ మెంచిచూడ.
ఇదె త్రిలోకములకు నెంతయు భూషణం. బిదియె జన్మకోటి నాదవ్రనదియు.
ఆ॥ ఇందుబింబముఖిరో! యీద్వాదశాక్షరచింతనంబె యతను శ్రేష్ఠమైన •
జ్ఞాన. మందుఁగూడ సరిగఁ జాతుర్మాస్యఁ జేయ బ్రహ్మదం . చింతితదము.
క॥ ఈయక్షరజస్తోత్రముఁ బాయక యెల్లప్డు మదిని వాక్కునఁ గ్రియ నే
ధీయుక్తుఁ డాశ్రయించునొ యాయన యిఁకఁ బుట్టఁబోవఁ డవనీస్థలిలోన్.
తే॥ ద్వాదశాక్షరమహిమంబుఁ దప్పకుండ వర్ణనము సేయుటకుఁ జతుర్వదనునకును
కాదుశక్యము. వేనోళ్ళ కాద్రివేయుపతికిసహిత మశక్య మిప్పు తెలంప. ౧౦౬౦
ఆ॥ జప్యమైనయట్టి సన్మంత్రమియ్యది. స్తుతము ధ్యాతమగుచు క్షోణి సర్వ
మాసములను నఘము మాపుఁ. జాతుర్మాస్యమున విశేష మింక ననఘచరిత!
ఆ॥ శ్రుతుల స్మృతిపురాణతతుల ననుసార మీద్వాదశాక్షరంబు తథ్యముగను.
చింతితార్థసిద్ధి చింతనమునన యగు. యామ్యపుణ్యదాన. మమృతదంబు.
ఆ॥ ప్రణవసహితమైన ద్వాదశాక్షరమును విప్రబాహుజాతవిశులు మువురు
జపము సేయ మోక్షసామ్రాజ్యమబ్బు. స్త్రీశూద్రులకును దగనుచూ ప్రణవము.

ఆ॥ ప్రకృతులందఱికిని ద్వాదశాక్షరమంత్రజపము పనికిరాదు సత్యముగను.
విప్రభక్తి దాన విష్ణుకీర్తన కాయశోషణములె వారి సుగతిఁజేర్చు. ౧౦౬౪

ఉ॥ వారికి రామనామమె యవశ్యము జప్యము కోట్యతీతమా.
ఆరయ రామరామయను ద్వ్యక్షరమంత్రము సర్వపాపసం
హారకమౌను. నిల్వఁబడి యర్థ్యగుఁడౌచు శయానుఁడయ్యు నీ
శ్రీరఘురామకీర్తనము చేసిన విష్ణుగణత్వ మొందెడిన్. ౧౦౬౫

తే॥ రామయనియెడి రెండక్షరములమంత్ర మగునుబో మంత్రకోటిశతాధికంబు
ప్రకృతులందఱికిని నది పాపనాశకముగఁ జెప్పంగఁబడియెడి హిమగిరిభవ!

క॥ చాతుర్మాస్యనె యగుచో నేతచ్ఛ్రీరామమంత్ర మెంతేయు ఫలదం.
బీతీరు మంత్రరాజము చాతుర్మాస్యము లభించు సద్భక్తులకున్ ౧౦౬౭

తే॥ రామనామముకంటె నీరసఁ బ్రశస్తమగుచుఁ బఠనీయమైనది యగుపడ దెట
రామనామాశ్రయులకు నోరాజముఖిరో! యామ్యయాతన యుండ దేమనివచింతు.

తే॥ విగ్రహంబులు వ్రతకముల్ విఘ్నకరములైన దోషంబు లన్నియు నగకుమారి!
రామనామంబుచేనె విరామ మొందు. నల్ప కీవిషయంబునం జర్చయింక. ౧౦౬౯

ఉ॥ స్థావరజంగమాత్మకము సర్వజగంబున నంతరాత్మయై
యేయెడయున్ రమించుట మృగేక్షణ! రాముఁడునాఁ బ్రకీర్తితుం.
డా వరరామమంత్ర మఖిలార్థసుసాధక. మెల్లజాడ్యముల్
పోవును దజ్జపంబునను. బూర్ణజయంబు రణోర్విఁ గల్గెడిన్. ౧౦౭౦

ఆ॥ అఖిలతీర్థఫలద మా రామమంత్రంబు. కామదంబు శరము క్ష్మామరులకు.
రామచంద్రయనుచు రామయటంచు నుదాహరింత్రు దానిఁ దద్జ్ఞజనులు. ౧౦౭౧

ఉ॥ ద్వ్యక్షరరామమంత్రజపతత్పరు కార్యము సిద్ధిఁబొందు వా
మాక్షి! గుణాకరంబయిన యమ్మనురాజము రాము సత్కటా
క్షేక్షణగోరి వేల్పులును నెంతయుభక్తి జపింతురుగాన నీ
వీక్షణమాది తజ్జపము నెల్లపుడుం బొనరించుచుండుమా. ౧౦౭౨

ఆ॥ రామనామజపము రహిమైనొనర్చువాఁ డఖిలకల్మషములఁ ద్యక్తుఁడగును.
రామనామమునకె నామసహస్రజంబైనయట్టి పుణ్య మబ్బఁగలదు. ౧౦౭౩

క॥ చాతుర్మాస్యనుబదిరె క్లైతత్పుణ్యంబు మిగులు. హీనకులుల దా
పాతకమంతయు దగ్ధంబైతీరును దజ్జపమున నదీంద్రసుతా! ౧౦౭౪

ఆ॥ అంతరాత్మయైన యారాముఁ డివ్విశ్వమెల్లనిండి తేజమినుమడింప.
క్షణములోనఁ బూర్వజన్మార్జిత స్థూలసూక్ష్మపాపములను నుక్కఁజేయు,

—* ద్వాదశాక్షరమాహాత్మ్యము. *—

ఆ॥ అని వచింప "ద్వాదశాక్షరమాహాత్మ్యమును సవిస్తరముగ వినుచు మనసు !
ఉన్న వర్ణములును నొదవెడి ఫలమును నేను దానిఁజేయునైన విధము." ౧౦౬
క॥ అని గౌరి యడుగ శివుఁ డిట్లనుఁ "బ్రణవముతోడ ద్వాదశాక్షరమంత్రం
బును విప్రబాహుజోరుజు లనుదినము జపింపవలయు నంబుజముఖిరో ! ౧౦౭
తే॥ స్త్రీలు శూద్రులుఁ బ్రణవముఁ జోలిపోక యది జపింపంగవలయుఁజూ సదమలాంగి !
ప్రణవమునువీడి ప్రకృతులుఁ రామనామమో షడక్షరమో జప మొనరుచునది.
చ॥ క్రమమిది సర్వవర్ణులకుఁ గంజదళాక్షి ! జపంబునందునన్. 106
క్రమమునువీడిచేయ నరకప్రదుఁడౌ విభుఁ డల్కఁబూను" నా 294-592
నుమయను. "నేఁ దిరిమాత్రి మదినుంచి జపింతును శ్రీశుఁ. గాని వా VYA
క్యములకుఁగూడ గోచరముగాని తదాకృతి యెట్లయుంచునుజ్ఞ" ౧౦౮
సీ॥ అనియిట్లు లడుగుటయును "నమోభగవతే వాసుదేవాయ" యన్ భానురాక్ష
రంబులు జపియింపు మంబుజముఖి ! సదా. స్త్రీలకుఁ బ్రణవంబు చెల్ల" దనుచు
శివుఁడుత్తరంబిడె. శివ యంత "సప్రణవంబైనయప్పుడే ద్వాదశాక్ష
రంబగు. నాకుఁ దత్ప్రణవమం దధికారమే యుండదంటివి. యెట్టులింక
ప్రణవమందు నేను బడయుదు నధికార" మనుడుఁ జంద్రచూడుఁ డఖిలదేవ
తలకు నాది ప్రణవః మల త్రిమూర్తులు నందు సతులఁగూడి యుంద్రు సంతతము
క॥ అం దఖిలభూతములు నింపొందఁగ భాగానుసార ముండును. మఱి యా
చందంబునఁ దీర్థంబులు నంద వసించెడిని. బ్రహ్మమది. మోక్షంబున్ ౧౧౦
ఆ॥ ఎపుడునీవు దేవి ! యెలమిఁ జాతుర్మాస్య వారినిగూర్చి తపము నాచరింతో
అపుడు ప్రణవసహితజపమునుగావింప యోగ్యయగుదు. వేమియున్నదింక. ౧౧౧
క॥ తపమునఁ గోరికిదీరును. దపమునన మహాఫలంబు దా ఘటియించున్.
తపమున సర్వము నగుఁ. దత్తపమే సులభంబుగాదు ధాతకుఁ బ్రజకున్. ౧౧౨
క॥ కీరితి సౌభాగ్యంబును నోరిమి నిజ మాదియైన యురుగుణనికరం
బేరుపడుఁ దపమువలనను. జారుముఖీ ! తత్తపం బశక్యముచేయన్. ౧౧౩
క॥ ఎపుడు తపము వర్ధిల్లునో యపుడే హరిమీఁదిభక్తి యభివృద్ధంబౌ.
ఎపుడది లేక కృతంబగు నపుడు తపంబునకు హాని యారంభమగున్. ౧౧౪
ఆ॥ ఎంతవఱకు విష్ణు నెద సంస్మరించి జిహ్వాంచలము పవిత్ర మాచరింతొ
అంతవఱకుఁ దపము లబల ! గణ్ణిలెడి జనులదేహములను సంతతంబు. ౧౧౫

తే॥ ఎట్లుదీపము వెలిగింప నెంతగాఢమైనచీఁకటియును నాశమందఁగలదో
అట్లు శ్రీహరికథనుండి యఘచయంబు పంచబంగాళమైపోవుఁ బద్మనయన !
ఆ॥ కాన హరిపరుండఁబూని చాతుర్మాస్య శుద్ధహృదయవగుచు శోభనాంగి !
ప్రణవసహితముగను బఠియింపు మంత్రరాట్టైనయట్టి ద్వాదశాక్షరంబు. ౧౦౮౮
ఆ॥ ద్వాదశాక్షరాధిదైవతంబయిన యా మాధవుండె ప్రీతమానసుఁడయి
బ్రహ్మరూపమగుచుఁ బరఁగు నఖండితజ్ఞానమొసఁగఁగలఁడు మానవతిరో !"

—* పార్వతి తపస్సుచేయుట. *—

క॥ అనియిటు వాక్ప్రచ్ఛటయును విని చాతుర్మాస్యయందు వెడలి యుమ హిమా
వనిధరశిఖరంబునకును జనియెఁ దపంబును జరింప దాసవరేణ్యా ! ౧౦౯౦
సీ॥ అష్టవిధంబైన యా బ్రహ్మచర్యంబు కడునిష్ఠమైఁ జక్క నడపుకొనుచు
వసనత్రయంబు సువ్రతమంచు భావించి తనశరీరంబునం దాల్చికొనుచు
బాల్యమాదిగ నెప్డు బాసటైవర్తించు మంచియాళులనొద్ద నుంచుకొనుచు
క్షమ లోనుగాఁగల సకల సద్గుణములు వీడిపోకుండఁ గాపాడుకొనుచు
శంకరునిగుఱించి సలిపినతపమునం బోలె మేలిమొదలు తూలిపోవ
అల త్రికాలములను హరిశంకరుంగూర్చి సలిపెఁ దపము నియమములకొమార్తె.
సీ॥ ఏపె యోగీశ్వరధ్యేయయై వర్తిల్లు నేపె భువనవంద్యయై పరంగు
ఏపె యా జనయిత్రి యీ ప్రపంచమునకు నేపెయే ప్రకృతిస్వరూప తాను
ఏపె తటిత్కోటి కెన తనుకాంతియం దేపె గుణాతీత యేపె విరజ
యన్మయంబులు పృథివ్యప్తేజఆశుగానంతముల్ యద్వ్యాప్త మఖిలజగము
ప్రకృతికంటెఁగూడఁ బ్రాక్తనత యేపె స్పృహాదిరూపమునను నవనిఁద్రుప్తి
దాత్రి యేపె యాపె తపము చాతుర్మాస్యమునఁ బొనర్చి శుద్ధినెనసె నవుర !

—* మునులు శివుని శపించుట. *—

ఆ॥ అద్రిరాజతనుజ యా ప్రకారంబుగా నుగ్రతపము సేయుచుండుటయును
హరుఁడు మరునిచేత నవమానితుండయి దేశదేశములను దిరుగఁదొడఁగె. ౧౦౯౩
సీ॥ కూరుచుండునుబోయి చారుధరాజము ల్పాదఁగాఁబడ వానినీడలందు.
సుస్నాతుఁడగుఁబోయి శుద్ధజలంబులై తేజరిల్లెడి పేటితీర్థములను.
ఈఁదులాడునుబోయి యిద్దరి యద్దరిం దన్నిపాఱెడి యేళ్ళమిన్నలందు.
ఎగిరి దూఁకునుబోయి యెంతయేని యగాధజలములై విలసిలు కొలఁకులందు.
తాప మపనయింపఁ దత్ప్రకారంబుగా బలుశ్రమములు పడియు ఫలములేక
అలల లలిఁజెలంగు యమునానదిం బడెఁ గడకుఁ బోయి గరళగళుఁడు శూద్రి !

చ॥ పడి యవగాహితుండగుడుఁ బైజవనా ! యిఁక నేమిచెప్పుదున్
మృడునిశరీరమందుఁగల మేటిస్మరాగ్నిని దప్యమానమై
వడి మసిబుద్దివోలె రహిఁబాసి కదంగదు నల్లనై కనం
బడియెఁ దదాపగాజలము. పాదములంబడియాక యంతటన్. ౧౮౫

తే॥ "కరుణ సేయుము దేవేశ ! నిరతమేను నీకు వశురాల" నవపుడు నీలకంఠుఁ
"డీనుతీర్థంబునకువచ్చి యేపుమాంసుఁ డాడుఁ దదఘసహస్రము లీడిపోవు. ౧౮౬

క॥ హారతీర్థ మనఁగనియ్యది ధరణిని విఖ్యాతమగుచుఁ దతపుణ్యంబౌ
నరుగు" మటంచని యచటనె హరుఁ డంతర్ధానమొంది యటుతరువాతన్ ౧౮౭

సీ॥ వలరాజు కడువేడ్క వచ్చి వసించెనా నంగంబు కడు మనోహరముచేసి
తుమ్మెదకొక్కులం దులఁదూఁగు నెఱులచేఁ గుదిరించి సొగసుగాఁ గొండసిగను
పాలమీఁగడఁబోలు భసితంబుచేఁ ద్రిపుండ్రములు లలాటమం దమరదిద్ది
డమడమయనిమ్రోయు డమరుకంబును గేల్ను నెంతయు వింత వాయించుకొనుచు
మునులపల్లియలకుఁ జని యాడువాండ్రలో నాడి పాడి నవ్వి యాత్మచాప
లంబుఁ జూపుచుం దదంబుజముఖులను మోహసాగరమున ముంచివైచె. ౧౮౮

తే॥ పతుల శుశ్రూషయును నింటిపనులు మాని యతఁడె పతియను భావన నగ్గలంబు
సరససల్లాపములు ప్రీతి సల్పుకొనుచు వెంటఁబడి రమ్మునీంద్రుల వెలఁదులకట !

క॥ మును లా దుశ్శీలంబును గనుగొని కినుకనువహించి కరములఁ గఱ్ఱల్
గొని "యీ యనయుం డెవ్వఁడొ చననీయక పట్టుకొనుఁడు చంపుఁ" డటంచున్.

క॥ వెనుదగులుటయుఁ బలాయన మొనరించెను విశ్వమంతయును జీవాంశం
బున నిండియుండు శంభుఁడు మునులకు ఖీతిల్లి యపుడు మ్రుచ్చువిధమునన్.

క॥ జ్ఞేయుఁడు గ్రాహ్యుఁడు ఛేద్యుం డాయన గాకుంటయును నాగ్రహమున శా
పాయుధులందఱుఁ దోయిఁటఁ దోయములు గ్రహించి దృష్టిదోషవిధిని బోన్.

క॥ "యల్లింగముకొఱకై మునిపల్లియలం జొచ్చి మ్రుచ్చుపగిదిని దుష్టం
డిల్లాండ్రను హరియించెనొ తల్లింగము ద్రెళ్ళి యిపుడ ధరఁ బడుఁగాతన్" ౧౯౩

మ॥ అని వాక్రుచ్చుడు వజ్రరూపధరమా నా శాపవున్నిప్ప చ
ప్పున నాధూర్జటి లింగము న్నఱకి యిబ్భూమిం బడన్ వైచె. నే
మనుదుం. దద్భగవానుఁ డంత రుధిరవ్యాప్తాంగుఁడై చిట్టు వే
దనకుం దాళఁగలేక మూర్ఛమునిఁగెం దా నేలపైఁ గూలుచున్. ౧౯౪

ఆ॥ అట్లు మూర్ఛవోయి యవనిపైఁ బడుటయు మునులు తత్సమీపమునకుఁ జనిరి.
అఖిలభూతములును నమరులున్ ఖీతిల్లి. రకట ! సంచలించె సకలజగము. ౧౯౫

చ॥ శివుఁడతఁ డంచెఱింగి ఋషిసింహులు మానసమందుఁ గుందుచున్
వివశత "దైవ మెవ్వ డనహానీయమ. యెంతటిఘోరకార్యమున్
దవిలియొనర్చినాము సుమనఃపరిపూజ్యుఁడు సర్వసాక్షియౌ
భవు భగవాను మూఢులము పాపులమై గురితింపలే కహా! ౧౧౦౮
సీ॥ ఎవ్వనిదేహమం దీయెల్లలోకము ల్వర్తిల్లు నా జగత్స్వామి హరుఁడు
నిర్వికారుండును నిర్వికల్పుండును నిరుపద్రవుండును నిర్మముండు
నిస్పృహుండును మఱి నిరహంకృతియు నైన శంభుండు కరము నజ్ఞాలదుర్బ
లులమైన మాచేతఁ దెలియంగఁ బడఁడాయె " నది యమ్మహేశ్వరు నంతికమున
కూరుచుండుటయును వారలఁగని పునశ్శాపభీతిచేత సరవి నతఁడ
దృశ్యుఁడగుచుఁ బఱచి దివికి గోలోక సంస్థితను సురభి సరిగఁ జేరఁబోయి
సీ॥ "జగదుద్భవస్థితిసంహారములఁజేయు నంబ! కైకొనుము నా యంజలులను.
రసభావముల నెల్లరం దృప్తిపెట్టెడి తల్లి పట్టుము నాదుదండములను
రసవిధ్ధణంబుచే వెస నెఱుంగఁగఁబడు మాత! గ్రహింపు మస్మన్నమస్సు.
బలమును స్నేహమును బ్రజకుఁ బ్రసాదించు నమ! తీసికొనుము నాయర్చనముల.
జననినీవు రుద్రసముదాయమంతకును. బుత్రినీవు వసుసమూహమునకు.
అనుజవీవు ద్వాదశాదిత్యులకు. వాంఛితార్థదాత్రివగుదు వందఱికిని ౧౧౦౯
సీ॥ తావకపదములం దా వేదములు నాల్గు స్తనములలోనఁ దత్సాగరములు
రవియును శశియును భవదక్షియుగమున రోమంబులను సురస్తోమములును
శృంగద్వయంబున శిఖరి సమూహంబు శ్రవణద్వయంబున స్పర్శనములు
నాభిని బీయూష మాఖీలఖురములం బాతాళములు మూపుపైని బ్రహ్మ
తల సదాశివుం డెదం గేశవుఁడు మలమునను బన్నగములు మూత్రమందు
సాధ్యులష్టులందు జన్నంబు లగ్రభాగమునఁ బితృగణంబు గ్రాల్చునెపుడు.
ఆ॥ ఫాలమునను మఱి కపోలంబులను యక్షకిన్నరులును గలిగి యున్న నీవు
సర్వదేవమయివి సర్వభూతవివృద్ధికర్త్రివగుచు నుందు గాదె యెపుడు ౧౧౧౦
సీ॥ ధృతివి పుష్టివి నీవు బుద్ధివి స్వాహావు స్వధవును సిద్ధివి శ్రద్ధవగుదు.
లక్ష్మివి కీర్తివి లజ్జవు కాంతివి మతివియు మఱి మహామాయవగుదు.
సకలమహార్థసాధకవు. ముజ్జగములఁగూడఁ ద్వద్రహితంబు కొంచెమేండ
దగ్నిభట్టారకుం డాదిగాఁగలయట్టి యమరాదులకుఁ దృప్తి యాచరింతు.
స్థావరంబును జంగమమై విలసిలు భువనమంతయు నీచేతఁబూరితంబు.
అఖిలలోకంబులకు హితవయిననీవ యస్మదంగంబునకు హితవగుము తల్లి! ౧౧౧౧

శివుఁడు వృషభావతారమెత్తుట

క॥ దేవేశ ! నమస్కారము గావింతును. నాదుపూజ గైకొను మనఘా !
ఈ విశ్వార్తి హరించెడి యావా ! స్తుతియింతు వరదనగుమీ దయతోన్. ౧౧౨

తే॥ విప్రశాపాగ్నిదగ్ధమై విగతశోభమైన నామేను శోభనా ! యమృతజాత !
తిరిగి నిల్పుము కరుణ నీతేజుచేత" ననుచు నాగోవు కెంతయు నభినుతించి. ౧౧౩

క॥ వలగొని భక్తియుతంబుగ లలినొప్పెడి దాని మేన లయమగుటయు నం
దుల కెంతొ సంతసిలి యది యలఘుతరాత్మీయు గర్భమందు ధరించెన్. ౧౧౪

సీ॥ తెఱగంటు లందఱుం దిరుగంగఁజొచ్చిరి యగ్గలంబగు నార్తి కగ్గమగుచు
అవనీతలంబెల్ల నాధారశూన్యమై కడుభయంపడ జను ల్కదలఁదొడఁగె
సూర్యచంద్రులు ధూతశోభులై రెంతయుఁ జిమ్మచీఁకటి దెస ల్కమ్మకొనఁగ
గాడు ప్రచండమై కన్నులువో వీచె వారిధు ల్క్షోభించె ఘోరముగను
స్థావరము జంగమంబైన సర్వజగము వేనిలోఁ గాలమందున విలయమొంది
తిరిగి కలుగునొ యవ్వాఁడు ధరణిసురుల శాపమునఁ జేవి దగ్ధుఁడౌ సమయమందు

తే॥ అటు హతప్రాయమగుటయు నఖిలజగము యోజనాయామవిస్తృతి నున్నయట్టి
పుడమిఁ బడియున్న లింగంబుకడకువచ్చి మునిసహస్రంబు లత్యంతమును బనవుచు

క॥ అటునిటు లవలోకించుడు నెటుగూడను దృష్టిపథము నెనయఁడు శివుఁ. డ
ప్పటులింగంబును వేయేం డ్లటుఁ బదిలముచేసియుంచి రా ఋషివృషభుల్. ౧౧౬

ఆ॥ నెత్తురోడిసికొనుచు నీరప్లుతంబయి యుండియున్నయట్టి యుగ్రలింగ
మును గుఱించి శంకయొనరె నమ్మునులకు. దహ్యమానమయ్యె ధరణియెల్ల. ౧౧౭

తే॥ తన్మహాలింగ మటు స్థాపితంబుఁజేసి నర్మదంజేసి రద్దాని. నర్మదాను
కారి యవ్వారియు. నమరకంటకంబు లింగమును. నంత నమ్మునిపుంగవాళి.

ఆ॥ " సేవ్యమానమైన శ్రీమ దేతల్లింగ మపనయించు నరక మవనిప్రజకు.
భూతములను గ్రహము లేతన్మహాపూజనమున భూపలాయనమును జేయు.

క॥ ఇక్కడ సుస్నాతుండై దక్కినపుణ్ మొగమునఁ బిత్రుతర్పణముందా
నెక్కడ్డుశ్రద్ధం జేసినఁ జక్కగ ఫలియించు నరుని సకలేప్సితముల్. ౧౨౦

తే॥ నర్మదాలింగముల పూజనమునఁజేసి రుద్రమయదేహ మగుఁ బ్రిజ రూఢముగను.
హరి పరుండినతరుణమం దాచరించు లింగపూజ విశేష మొసంగు ఫలము. ౧౨౧

సీ॥ అగు జన్మరాహిత్య మలఘుచాతుర్మాస్య సల్పంగఁబడు రుద్రజపమువలన.
తలఁగును గర్భవేదనము చాతుర్మాస్యఁ బొనరింపఁబడు శివపూజనుండి.
పుట్ట రెన్నటికి నిబ్భువిని జాతుర్మాస్య భవుమీఁద నవ్యాజభక్తినుంచి.
అమృతంబు సేవింతు రల్లచాతుర్మాస్య శంభుఁ బంచామృతస్నాతుఁజేసి.
భీమగుడిని దివ్వెఁబెట్టి చాతుర్మాస్య స్వకులకోటితోడఁ జనును దివికి.
మధువుతోడ నీశు మస్తకమునఁ జేయు సేచనంబు దుఃఖమోచనంబు. ౧౨౨

తే॥ చందనమలంది శ్వేతపుష్పములచేఁ గరంబు గైసేసి యగరుధూపంబు వేసి
నర్మదాజలలింగంబునకు యజించు నరులు నరులనఁబడరింక హరులెకాని. ౧౧౨౪
క॥ ప్రాణప్రతిష్ఠచేసిన ప్రాణంబులులేని రాలె హరులగుచుండఁగ
ప్రాణములుగల శరీరులు రాణను హరులగుట యెంత రసఁ బరికింపన్. ౧౧౨౫
క॥ ఏతత్తీర్థంబున సంజాతంబయి పూతమగుచు జలధారణసం
పీతంబగు నీలింగము చాతుర్మాస్యము యజించు జనుఁ డా శివుఁడౌ. ౧౧౨౬
ఆ॥ నరగణంబు మఱియు నర్మదామరకంటకాఖ్యతీర్థమునను నధికనియతి
గలిగి జలకమాడ నలఘుచాతుర్మాస్యఁ జని త్రివిష్టపమున మనెడి నెపుడు."
కం॥ అని విశ్వతీర్థమునకుఁ జనవుచుఁ బద్మాసనమునఁ బ్రాణాయామం
బునుబట్టి నిశ్చలంబుగ మనమున ధ్యానించి ర య్యుమాహృదయేశున్- ౧౧౨౭
కం॥ పదపడి యింద్రాద్యమరులు కదలి ద్రుతం బమరకంటకమునకుఁ జని బి
ట్టాదవెడిభక్తిని నానతవదనులగుచు ఋషిగణంబువలను మొగంబై ౧౧౨౯
ఆ॥ "బ్రహ్మవిదులు గురులు బంధవిముక్తులు నవనిసురులు నైన యట్టిమీరు
ఎఱఁగుచున్నవార మేము మహేశ్వరులార యో ద్విజాతులార! భక్తి. ౧౧౩౦
కం॥ గుణరూపులుమీరలు. మఱి గుణాకరులు - త్రిగుణములకుఁగూడ నతీతుల్.
గుణమయభావములఁ బ్రతిక్షణమును ననుబుద్బుదములు క్ష్మాచక్రమునన్-౧౧౩౧
సీ॥ మీరు వాగ్జలధార వృజినుల శుచిచేతు. రపాపముల భస్మమాచరింతురు.
మీవాకె చురకత్తి. మీ శర్మ భూసము, లాగ్రహసమయమం దగ్నితుల్య.
మీరె పమర్థులనేకంబులైనట్టి శక్తులఁ బడఁగొట్టు క్ష్మాతలమున.
త్రిదివాదిలోకము శ్చర్ప మీరే గతి. యెక్కార్య మేని మీకే సుసాధ్య.
మీరె సత్కర్మకారకు లెంచిచూడ. మీరె సత్కర్మనిరతులు. మీరె మోక్ష
కాంక్షులగు మనుజులకు సత్కర్మములను ఫలమునిచ్చెడివారలు ప్రాజ్ఞులార! ౧౧౩౨
తే॥ వాగయోమయశస్త్రిమ్మవట్టియునికి యస్మదీయబలంబు లోకోత్తరంబు.
మీరలు తరింతు. రితరుల నెంతయును దరింపఁజేతురు. మిమ్ము వర్ణింపఁదరమె-
కం॥ త్రేతాగ్నులు సతతము మీచేతం దర్పితములగు. విశేషించి తద
ర్చాతత్పరులై యుందురు చాతుర్మాస్యమున ఫలము సమధిక మొందన్. ౧౧౩౪
కం॥ సావిత్రీమంత్రజపము కావించుచునుందు రెపుడుఁగావున మీ ర్కార్యా
ధావిలులగుచో సకలాంగావళి నశియింపఁజేయరయ్య విలీలన్. ౧౧౩౫
ఆ॥ విప్రశాపమర్వి వితథంబుగాకుండ వఱలుచుండునంతవఱకుఁగూడ
కులిశశూలదండములతోడఁ బనిలేదు హరిహరాయునకు హరున కంతకునకు. ౧౧౩౬
ఆ॥ అగ్ని కానఁబడెడి యఖిలపదార్థముం దగులబెట్టుఁగాని ధరణిసురుఁడు
శాపమునను జేసి జాత మశాతమ్ము నెల్ల బలిమిమై దహింపఁజేయు. ౧౧౩౭

తే॥ శస్త్రమునఁ గొట్టఁగాఁబడి చచ్చునట్టివాఁడు సహితము క్రిమ్మఱవచ్చుఁగాని
ధరణిసురశాపవహ్నిచే దగ్ధులైనవారు నారకమునుండి రారు మరల. ౧౧౩౮

కం॥ సురలకు మధుధాన్యంబుల సరిగన్ ఛేదించునట్టి సామర్థ్యములే.
దరసిన వాక్ప్రస్త్రమునను కటకట నగ మెల్లఁ దలఁగఁగలరు మహీసురుల్.

ఆ॥ అట్టిమీర లగుదు రస్మద్గురు ల్విశ్వకర్తలార! భువనకర్తలార!
ఈశ్వరుని వినాగ నేమును లోకము ల్పనవుచుంటి. మెఱుక పఱుపుఁ డతని” ౧౧౪౦

కం॥ అనివినుతించుటయును మును లనఘుండగుశూలపాణి యాత్మభయమునన్
జని సురభీగర్భంబున జనియించుట యెఱిఁగి విబుధసంఘంబునకున్ ౧౧౪౧

క॥ స్వాగత మొసఁగి తదన్వితులై గోలోకమున కరిగి రమరాధ్యమునన్.
వేగ నటులేగి యందలు బాగుగఁ గనుగొనిరి యచటి భద్రము లెల్లన్. ౧౧౪౨

క॥ పరమాన్నకర్దమంబుల సురుచిరఘృతనదులఁ దేనెసోనల దధిసుధా.
కరులగు పూర్వజగణముల మరీచిఘృతసోమపులను మఱిఁగాంచిరహో! ౧౧౪౩

సీ॥ నంద నందిని మేధ్య నర్మద సుమనస సకలప్రియ సుశీల శాంత నీల
శామిని ధర్మద వామన లంబిక ధనద తరేయిక శాంత కృష్ణ
దీర్ఘశృంగ సురూప దీర్ఘనాస సునాస చారుచంపక దుర్గ్విమహ్యా వినత
అభినత సుదతి జయారుణ కుండోఘ్ని గౌర హిరణ్యద గౌరవదన
లోనుగాఁగల యావులలోనుండి యవల కివలకు నురికెడి యర్కతేజు
సౌరభేయుని గని నీలసంజ్ఞుఁ బ్రీతి నింద్రముఖదేవతలును మునీశ్వరులును

సీ॥ “ ఈ వెల్లగోప్తల కెంతయు దేవుండ. వగుదు జగద్గోప్త. వాదిముఁడవు.
విష్ణువు లోకకార్చి విజ్ఞానమిడెదవు. ధర్మరూపత నమృతంబు నిడెదు.
హరియించెదవు నీవ యఖిలజాడ్యములను. ధనమును శ్రీనిచ్చి తనుపు, దీవ.
జగము సుఖింపఁజేయఁగఁ బ్రవృత్తుండవు. తేజంబులకు నీవ దివ్యధామ.
మతిబలా! సౌరభేయ! శృంగాగ్రమందుఁ దాల్తు వుమతోడి కైలాసధరము నీవు.
వేదమయుఁడవు వేదాత్మ వౌదు నీవు. వేదవేద్యుఁడవును వేదవిదుఁడ వీవు.

సీ॥ వేదయానుఁడవును. వేదరూపుఁడవును. దగ స్తుత్యుఁడవును వేదములచేత.
త్రిగుణంబులకుఁ బరుం డగుదు గుణాకరుండవు. నీదు యాథాత్మ్య మెవఁ డెఱుంగు
అగుదీవు భగవంతుఁడవు దేవ! వృషభముక్. వృషలుండు నిన్ దూఱు వెకలి తలఁప.
వీఁడును గాళ్లచే వృషభమున్ స్పృశియించువాఁడును బడు రౌరవంబునందు.
ఆఁకటం దప్పి నాక్రాంతమగుచునుండ మిగుల భారంబువహియించి వగచుచుండ
కొంచి యెవ్వఁడు నిర్దయాక్రాంతుఁడగునో వానిమతి శాశ్వతంబయి పఱల దింక.

ఆ॥ పితరులకుఁ గుఱించి ప్రీతియుతంబుగా మైలకోడె కెవరు మహిని బెండ్లి
యాచరింతురో వారియన్వయమునఁ బుట్టువాఁడు నరకమునకుఁ బోఁడు పోఁడు.

సీ॥ ఎల్లలోకంబుల కీవ యర్యోదు గతి. యీవ తండ్రివి. పరమేశ్వరుఁడవు.
నినువినా జగమెల్ల నిర్వీర్యమైపోయి తత్క్షణముననె విధ్వస్తమగును.
బరయును బశ్యంతి వైఖరి మధ్యమ యను చతుర్విధ సువాక్యముల కీవ
ఈశ్వరుండవటంచు నెల్లభూతములకుం దృప్తినేయుదువంచుఁ దెలియు బుధుల.
కాత్మవని బ్రహ్మమని ధర్మమని జగంబుఁ బర్విఁయుండెదవనియు నిక్కి బ్రిజయొఱుంగు
జీవరూపంబునను నిత్య మీవు మూఁడులోకముల నిండియుండుదు వేకముగను.

తే॥ నాల్గుకొమ్ములు మఱియును నాల్గుకాళ్ళు రెండుతల లేడుహస్తంబు లుండి మూత్రె
ఆంగులం గట్టఁబడు ధర్మరాశియైన వృషభమునుగాఁగ నిను వేదవిదుఁ డెఱుంగు.

సీ॥ అచ్ఛేద్యుఁడు నభేద్యుఁ డప్రమేయుఁడు మహాయశుఁ డశోచ్యుఁ డదాహ్యుఁడనుచుఁ
బౌరాణికాగ్రణుల్పలుకుచుందురు. త్వదాధారమంతయుఁ.ద్వదాధారముర్వి.(నిన్నె
యుష్మదాధారులై యున్నారు దేవత లగు యుష్మదాధార మమృత" మనుచు
స్తుతియించి సుప్రసన్నతఁ బ్రణతుండగు కఱకంఠునకుఁ గృతాగనులు విప్రు
"లెవని మృతదినమున కేకాదశాహమం దిల వృషోర్జనంబు సలుపఁబడదొ
శ్రాద్ధశతము శ్రద్ధ సలుపంగఁబడినను వాని ప్రేతతనువు వదల" దనుచు ౧౧౫౦

ఆ॥ వరమొసంగి మఱియు స్వల్పరుషాక్రాంతమయి చరించు నమ్మహావృషభము
ముద్దులెండు శూలమునఁ జక్రమున నంకితంబొనర్చిరపుడు ధరణిసురులు ౧౧౫౧

ఆ॥ దేవగుప్తమైన యావృషరాజంబు గోగణంబునడుమ వేగ విడిచి
ముక్తకోపులగుచు మునివరు లనిమిషుల్ స్వస్వధామములకుఁ జనిరి వేడ్క ౧౧౫౨

ఆ॥ ఇట్లు కామవశత ఋషిసతీలోలుఁడై శివుఁడుగూడ వారి ధవులచేత
బలిమిమై శపింపఁబడి నర్మదాజలంబున శిలామయత్వ మెనసె" ననుచు. ౧౧౫౩

గద్య॥ ఇది శ్రీమజ్జగద్గురు గురుకరుణాకటాక్ష సంప్రాప్తోభయ భాషాపాండిత్య
రసవత్కవిత్వనిధాన హరితసగోత్రోద్భవ లక్ష్మీనారాయణ పేరమాం
బికాగర్భశుక్తిముక్తాయమాన విద్వత్సభావిస్మృతావధానవిధాన
జానపాటి పట్టాభిరామాభిధాన సమాంధ్రీకృతంబగు
శ్రీస్కాందమహాపురాణాంతర్గత
నాగరఖండంబునందు
నవమాశ్వాసము.

నాగరఖండము.

దశమాశ్వాసము.

———:o:———

క॥ శ్రీకాశీరామేశముఖైకక్షేత్రయాత్రలెన్నియొమాఱుల్
ప్రాకటభక్తినొనర్చు మహాకాయా! భాకరాట్పురాంతశరాయా! ౧

——› నీలవృషభ లక్షణము. ‹——

తే॥ అవధరింపుము పైజవనాఖ్యశూద్ర! "యద్భుతాకృతియైనట్టి యావృషభము
నీలసంజ్ఞక మెటులయ్యెగాలవ! వచియింపు" మనుటయు నమ్ముని యిట్టులనియె.

ఉ॥ రంగున నెఱ్ఱనై కరము రాజిలునట్టి మొగంబుఁ దోఁకయున్
బంగరుపూఁతపూసినటు పాండురమై మఱిగిట్టలన్నియున్
శృంగయుగంబుఁ దెల్లనయి చెన్నలరారు వృషంబు నీలసం
జ్ఞం గను. నివ్విధంబునను శాస్త్రవిదుల్ వచియింతురు శూద్రజా! ౩

సీ॥ కమనీయతమములౌ కాళ్ళునాలుగు గల్గి నందితో సామ్యంబునొందునెద్ది
ధర్మదేవతవోలెఁ దాఁదోఁచుచుండెడుఁ బరికించుమాత్రన ప్రజలకెద్ది
నీలలోహితమైన నిజచిహ్నములచేత స్వాంతముల్ హరియింపఁజాలునెద్ది
ఖురచిహ్నములయందుఁ దఱచుగం గపిలమై ముద్దునేయుచునుండుఁ దద్దయెద్ది
దేనివిశ్వరూపుఁడైన జనార్దనుం డలఘువేదమంత్రములను నిత్య
మర్చితంబుఁజేయు నది నీలసంజ్ఞికం బదియె పంచవదనుఁడైన శివుఁడు. ౪

క॥ తద్దర్శనమాత్రంబునఁ బెద్దగసిద్ధించు వాజపేయఫలం బిం
తద్దిసమర్చితమైనం దద్దయు జగమెల్ల నర్చితంబగుచుండున్. ౫

క॥ ఆనీలవృషభమునకున్ జానగుగ్రాసమునఁ దృప్తిసలుపంబడఁచో
నీనిఖిలమైనజగమును దా నాప్యాయనముగాంచు దాస! నిజముగన్. ౬

క॥ సాలగ్రామముకథ యిది. కోఁగళుఁడు లింగమైన కథ యిది. గాన
సాలగ్రామము లింగముఁ బూలంబూజించువారు పొందరు వ్యధలన్. ౭

శా॥ చాతుర్మాస్య విశేషభావనముచే శ్రద్ధన్ విశేషించి యా
భూతేశున్ హరిఁబూజసేయువలయుం బూజింపఁగంబడ్డవా
రై తామిత్తురు స్వర్గమోక్షముల వా రగ్నిష్ఠిరాజీవగో
త్రాతస్థైరదుమారమాధవసమర్చన్ ముక్తి హస్తస్థమౌ. ౮

సీ॥ వేదతత్పరుఁడయి వేదోక్తపూర్తేష్టకర్మముల్ సేయింపఁగడఁగువేని
పంచాయతనపూజఁ బాయకనిత్యంబుఁ గోరి తత్తీర్థంబుఁ గ్రోలువేని
సత్యమౌవాదంబు సల్పుటయందుఁ దా నోర్మి బద్ధశ్రద్ధనుండువేని
మనసిడ్చి సెల్లఁజనకయలోలుఁడై పాత్రంబునం దృప్తిపడయువేని
జ్ఞానముఖరగుణంబులసహితుఁడగుచుఁ దగఁబ్రవర్తించెనేని శూద్రకులజుండు
స్వర్గతిం బొందు. ద్వాదశాక్షరజపంబుకంటె వానికిఁ దపములేదన్య మరయ. ౯

ఆ॥ మంత్రవర్జితముగ మధువైరికిన్ షోడశోపచారపూజ యొనరుచునది.
అవ్విధంబు గాని యఘహంత్రియగుపూజ చండికాధవునకు సల్పవలయు" ౧౦

క॥ అనియిట్లు మునియు శూద్రుఁడు ననుకూలములైన యట్టియాయాకథలన్
వినుచుచు వినుచు వసింపఁగఁ జనె రాతిరి యంతలోన సంయమి! యంతన్ ౧౧

క॥ సచ్ఛూద్రుఁడు లేచి మునిం దచ్ఛిష్యుల సర్వపూజఁ దనుపుటయును వా
రచ్ఛపుగు స్వాశ్రమంబున కిచ్ఛమెయిని సత్వరముగ నేగిరి తనయా! ౧౨

క॥ ఎనఁడిది యంతయొ కొంతయొ తవిలివినను వినుచు మతి రూఁదాఁగదివిఁచున్
భువి వారిచేత నార్జితమౌపుణ్యంబునకు నాశ మనునది కలదే"

— శివుఁడు పార్వతికి ద్వాదశాక్షరమంత్రోపదేశము చేయుట —

క॥ అనిచెప్ప వనజభవుఁగని యనఘుఁడు నారదుఁడు "ద్వాదశాక్షరజపమున్
పొనరించి నాల్గెలలకె గిరితనుభవ యెటు యోగసిద్ధిఁ దాఁబడసెఁబితా!" ౧౪

క॥ అనియడుగుటయు నతం డిట్లనుఁ. "జాతుర్మాస్య గిరిజ హరిపయిభక్తిన్
ఘనముగవిశ్వంగంబున ననయముఁ దపమాచరింప నారంభించెన్. ౧౫

సీ॥ దేవతాతతికెల్ల సేవనీయుయయ్యుఁ గావించె దేవతాసేవనంబు
ద్విజులయందక్రికిని భజనీయుయయ్యును భజియించె మిగుల నాద్విజకులము వె

శుచులలో నెల్లను శుచి తానయయ్యును భక్తిఁ దచ్చుచిఁగ దుంబరిచరించె
గోరాజవాహను కూరిమిసతియయ్యుఁ గొలఁకంగడంగె నాగోగణమునె
దండియాశ్వత్థమునకుఁ బ్రదక్షిణించె నతిథిసత్కారములఁ గరం బాచరించె
భగవదుపదిష్టమంత్రజపంబు సేయుచును భవానీమహాదేవి మునివరేణ్య! ౧౮

సీ॥ నీలమేఘముడాలు నిరసించు నెమ్మేనఁ బచ్చనిపాంబట్టు బట్టఁగట్టి
మకుటకేయూరాది మణిమయాభరణంబులం దత్తదంగంబులఁ౯ ధరించి
కరముల నాల్గింట ఖడ్గగదాశంఖచక్రముల్నాలుగు సరిగఁబట్టి
శ్రీవత్సకౌస్తుభశ్రీమేళనమునఁ గమలసుహృత్కోటి కాంతిగలిగి
వ్యాప్తలోకత్రయుం డయ్యు వైనతేయుపై నధిష్ఠించి శతపత్రపత్రనేత్రుఁ
డై నవిష్ణుండు "దేవి! నీయభిమతంబుఁ దెలుపు శుభమగు"నని ప్రీతిఁ బలుకుటయును

కం॥ "దేవా! యేజ్ఞానంబున నావర్తనముండ దింక నశ్యములంబై
త్రావెలసెడి యాజ్ఞానము కావలయును నాకొసంగఁగదె దయఁజూచుచున్ ౧౯

తే॥ సర్వమంగళ వచియింప శార్ఙ్గధరుఁడు శ్రవణ మొనరించి యిట్లను. శైలతనయ!
ఎవ్వఁడు తా దేవదేవేశుఁడో వచియింపఁగలఁడు తద్భగవంతుండె కరుణ నీకు. ౨౦

సీ॥ సర్వసాక్షి యెవండు సంహారకంబునం దంతర్బహిర్వ్యాప్తుఁ డగు నెవండు
జగములసృజియించి సాకెడి నెవ్వఁడు పవిత్రులందెల్లఁ బవిత్రుఁ డెవ్వఁడు
ఆద్యంతములు లేని కాలధర్మ మెవ్వండు ధర్మాదికముల కధ్యక్షుఁ డెవ్వఁడు
అజుఁడయ్యు నెవ్వఁడు మూర్తామూర్తరూపంబుతో జన్మముల నెత్తి తోఁచుచుండు
అక్షరత్రయసంసేవ్యమైన బ్రహ్మ మెవ్వఁడు వాఁడె భవత్ప్రష్టమగువిషయము
త్రాను వచియింపఁగలవాఁడు కాని నాకుఁ దాదృగధికార మింతయున్ లేదు గౌరి;

ఆ॥ అనియిట్లు వచించి హరి యూరకుండుడు నంతలోన నచటి కతిరయమున
సార్వకామికముగ సంచరించువిమానవరము మీఁద నెక్కి వచ్చె శివుఁడు. ౨౧

ఆ॥ సకలభూతసంఘసహితుఁడై శివుఁ డట్లువచ్చుటయును హైమవతి స్వకీయ
సఖులయెదుట నతని సత్కృతుఁ గావించెఁ జక్రపాణి మిగుల సంస్తుతించె. ౨౨

ఆ॥ సంస్తుతించి యట్లు శంకరు మెయి లయంబుగుడు నతఁడు వ్యోమయానమందె
యుండి "తృప్తిపడితి నో గౌరి! నీయెడ. మంతనమున కేగి మతివచింతు" ౨౩

కం॥ అనిపలికి యాపె కరమును దనకరమునఁ బట్టుకొని ముదమున విమానం
బున నుంచుకొని రయంబున బొనరిచె దూరప్రయాణమును శంభుఁ డటన్ ౨౪

॥ వివిధధాతుమయములు వివిధరత్నవిచిత్రితంబులు సౌధరాధరశతములు
భూరిప్రవాహసంపూర్యమాణంబులై కొమరారుచుండెడి గొప్పనదులు
కోకిలసముదాయకూజితయుతములై ప్రీతి నింపెడి పెద్దపెద్దపొదలు
సౌగంధికాదికసరసీరుహములకు తావయి వెలయుసరోవరములు
వ్రీహిగోధుమయవముఖ్య వివిధసస్యచితములై వెలుఁగొందెడి క్షేత్రములను
ఘనతరాఘాతములు దేశఘాతములు క్రమక్రమంబుగ వానిఁ దతిక్రమించి ౨౫

సీ॥ కుసుమితంబై యుండుకొండగోఁగులతోడ రమణీయకోవిదారములతోడ
తారాపథవ్యాప్తతాళమ్రివులతోడ ధరణిఁగప్పిన నేల తాళ్ళతోడ
ఫలభారమునవీఁగు పనసమ్రాఁకులతోడ వర్ణించునలప్రియంగువులతోడ
సకిసలయంబులౌ వకుళశాఖులతోడ విమలమౌ తిలకవృక్షములతోడ
కౌఁగులతోడఁగూడిన ఘనవనములు దాఁటి చనిచని యట జహ్నుతనయదరిని
స్వర్ణవర్ణమృగద్విజసంకులమును స్వర్ణమయమును స్వర్ణభూషమును నగుచు ౨౬

కం॥ ఫుల్లంబై విలసిల్లెడి బిల్లునకున్ సరిగ నిలిపి ప్రీతి విమానం
బిల్లాలి కచటనుండెను యుల్లాసముతోడ నొక్కటొక్కటిగాఁగన్. ౨౭

తే॥ తత్తటస్థులు నూర్ధ్వరేతస్కులనగు మునులపెక్కండ్రయాశ్రమంబులనుజూచె.
చంద్రపత్నులు కృత్తికలందెయాడి శుభ్రవస్త్రలఁగై నేసిచూడఁబడిరి. ౨౮

కం॥ వారలు కరములు మోఁగిడిచి గౌరింగని "తనయుంకొఱకుఁగా నేఁగదరి
శ్లేరమ్మమీర. ఉడుగౌకుమారుఁడు భవదీయదృష్టిమార్గమునఁబడెన్" ౨౯

చం॥ అనుటయు గౌరి వారిఁగని "యంతటిభాగ్యము నాకు లేదు. కా
వున నెటు లస్మదంకమునఁ బుత్రకుఁడెక్కెడు? భాగ్యహీనతన్
జనములకెప్డుమండ డిల సౌఖ్యము. పుత్రకశబ్దమేనియున్
వినిచితిరీర. లేటికిటు వేడుక వచ్చితిరో వచింపుఁడీ" ౩౦

ఉ॥ నావుడు దేవి మంత్రినమునన్ మన మొండొరు లున్నయాప్పుడి
చ్చావిహృతిన్ సఖీనణులు! సల్పెఁడు హాస్యము లంతెకాని మీ
కీవడికాదు త్రాద్యకే, మీఁకెంతయు సత్యమె చెప్పెఁడ"న్న రా
జీవదళాక్షులాఱుగురు చేతులు మోడిచి భక్తినమ్రలై ౩౧

కం॥ నిజమే వచించుచుంటిమి రజనీచ్ఛేఖరవధూ! శరస్తంబంపుం
వ్రిజమునకు నడుమ మనసుతు నిజహస్తములను గ్రహింపు నీ"వనియనుడున్ ౩౨

సీ॥ శతపత్రములతోడ సరితూగుచుండెడి యాఱుమోములతోడ నలరువాని
ఒకసారి మెఱసిన యొక కోటిమెఱుములపలెను గనుంగొనఁబడెడివాని
దివ్యరూపంబుచే దేదీప్యమానుఁడై ప్రస్తుతిఁగొను మహాబలమువాని
వహ్నిచే వహియింపఁబడిన వీర్యమునుండి యుదయించి తెల్లునం దున్నవాని
స్తన్యమిచ్చి యల్ల షట్కృత్తికలచేతఁ బ్రత్యహంబుఁ బెంపఁబడెడివాని
గంగకడుపులోనఁ గదలక మనువానిఁ బ్రీతిఁ గనియె నామె పిల్లవాని.　　౩౩

క॥ కని "వత్స! రార"యనుచుం గొని కరములరెంటితోడఁ గూర్మి విమానం
బునఁ దనదు నెడమతొడపయిఁ గొనకొని కూర్చుండఁబెట్టుకొని సంతృప్తిన్

క॥ "చిరకాలము జీవించుచుఁ జిరకాలము బిట్టు సంతసించుచు బంధూ
త్కరమును సంతసపెట్టుము చిరకాలమటంచు రెండుచేతుల వానిన్　　౩౫

శా॥ గాఢాలింగన మాచరించుకొని యా గాంగేయు మూర్ధంబులన్
బ్రాణిన్ మూర్కొన వాఁడు లేచి పితృ సత్పాదంబులన్ వ్రాలి ని
ర్వ్యాజోర్ధ్వాంజలియౌచు నిల్వఁబడుడున్ దోయానమ త్స్రోజ నా
రూఢుండౌ శివు కన్నుసన్నల బహుప్రోతస్విను ల్దాఁటుచున్　　౩౬

సీ॥ లక్షయోజనముల లలితజంబూద్వీప మొప్ప రెండంతలౌ నుప్పుసంద్ర
మంతకు రెండంతలైన కుశద్వీప మింతకిమ్మడియైన యిక్షుసింధు
వంతకు ద్విగుణమైనట్టి క్రౌంచద్వీప మంతకినిమ్మిక్కిలియౌ సురాబ్ధి
అద్దానికిని రెట్టియైన శాకద్వీప మంతకురెట్టియౌ నాజ్యజలధి
సరిగ దానిమించు శాల్మలిద్వీపంబు దానిఁగూడమించు దధిపయోధి
అంతకెక్కుడైనయట్టి ప్లక్షద్వీప మోలి దానిమీరు పాలకడలి　　౩౭

క॥ ఉత్తర కురుదేశములకు నెత్తగు గట్టులకు బ్రహ్మఋషివరులకు న
త్యుత్తమలోకంబులకు నుపాత్తైశ్వర్యులగు సాధ్యయక్షాదులకున్　　౩౮

ఆ॥ ఇరవులైనయట్టి యీద్వీపముల సాగరముల దాటిఁ చనియెఁ క్రమముగాను
పుత్ర! యవ్వి యాఱు భూతలస్వర్గంబులని వచింప సంశయంబులేదు.　　౩౯

ఆ॥ అచటిభూమి కొంత హైరణ్యమును గొంత రాజతమును నగుచు రాణిలు సుత!
తియ్యనైనపండ్ల కయ్యది టెంకి. యింకేమిగలదు సర్వకామదంబు.　　౪౦

క॥ ఇంటింటఁ గల్పవృక్షము లింటింటను రత్నఖచిత హేమాభరణాల్
కంటఁబడుచుంటఁగాదొకో పంటవలఁతియనుచుఁ బిల్వఁబడు ధర ప్రజచే.

క॥ ఆపాలకడలి శ్వేతద్వీప మ్మద్దానిలోన దివ్యము శతశృం
గోపేతము నమితద్యుతిమహై పర్వత మొండు రమ్యకాహ్వయ మమరున్.

క॥ ఆకొండశిఖరమందున నాకౌశపుయాన మాపె నా శ్రీకంఠుం.
డేకాంతభూమియన నదెకా కలహాశనమునీంద్ర! ఘనగుణసాంద్రా! ౪౩

సీ॥ అమృతఫూర్ణఫలంబు లంతట వ్రేలాడు చెట్లచేఁ జుట్టును సేవితమును
స్వర్ణమయంబైన సన్నని యిసుకచే నావల నీవల నావృతమును
అనిలవశంబున నసకృదాగతమైన పాలకరుల్లచేఁ బావితమును
మణిరత్నఖచితమై మాక్షికమును జాలు స్ఫటికోపలంబున స్థాపితమును
నైన తచ్ఛిఖరస్థ సింహాసనమునఁ గూరుచుండి గిరీశుండు కుధరరాజు
తనయ కిట్లుపదేశించె ధ్యానయోగ మగ్నిభవుఁడగు గుహుఁడును నాలకింప.

సీ॥ "గోప్యంబులందెల్ల గోప్య మయ్యది గౌరి! మంత్రరూపము. విష్ణుమధ్యమంబు.
ప్రణవసమేతంబు. ద్వాదశాక్షరము. నమాయంబు. మతి మాఘమాసహితము.
అసకృదక్షరమును. నక్షరత్రయయుక్త. మాగమపరమును. నగ్రియుతము.
విశ్వపావనమును. విష్ణుగమ్యము. తురీయకల నశేషబ్రహ్మాండయుతము.
అమలమంత్రత్రయసమన్వితము నిరీహులైన మునులకు సేవనీయంబు బొడ్డు
నుండి శీర్షంబుదాఁక నఖండసుఖద మల మహావిద్యచేత సమర్చితంబు. ౪౪

సీ॥ జ్ఞానరూపము సుఖాశ్రయమును నైనట్టి ప్రణవమ్ము ధ్యానించి ప్రథమమందు
సర్వగబ్రహ్మంబు చక్కఁగా నెఱిఁగి గాత్రంబును బిట్టు శోధనముచేసి
పద్మాసనంబున బాగుగాఁ గూర్చుండి కరములు రెండును గరము ముడిచి
చర్మమయంబైన చక్షుస్సులను మూసి క్రన్నన జ్ఞానమన్ కన్ను దెఱచి
సూర్యచంద్రతటిత్కోటిశోభు ద్యోతితాఖిలుని సదసద్రూపు నవ్యయు శివు
తద్విరాట్టును జిత్తపద్మమునఁ జింత సేయ మరల జనింపరు క్షితితలమున.

ఆ॥ కొలఁదికాలమేని కోరి చాతుర్మాస్యమందుఁ దాదృశంపు ధ్యానయోగ
మాచరింపఁబడిన నద్రిరాజతనూజ! కల్మషముల కచటఁ గలదె చోటు? ౪౫

ఆ॥ హరి యమోఘవీర్యమైన యీ మద్రూప మెవనిచే నిమేష మీక్షితంబొ
జన్మశతకృతాఘసంచయసంక్షయకరణమునకుఁ బ్రభువు తరుణి! వాఁడు."

క॥ అని యిట్లుపదేశించుడు "ననఘా! యీ ధ్యానయోగ మవలంబింతున్.
వెనువెంట జ్ఞానయోగంబునుగూడ సమాశ్రయింతుఁ బూనికతోడన్. ౪౬

ఆ॥ ఎట్టు లమరినగుదు నట్టుల విధియింపు మీశ !" యనుడు నాతఁడిట్లనియె.
"ఆద్యమంత్రసార మామ్నాయసారమౌ ద్వాదశాక్షరమును దగ జపింపు. ౫౦

ఆ॥ ద్వాదశాక్షరముల నాదిదౌ నోంకార మఖిలవేదములకు నాది. యఖిల
కార్యములను సిద్ధికరమును నఖిలబ్రహ్మాండయాజకంబు నబ్జవదన ! ౫౧

తే॥ దానివర్ణము సితము ఛందస్సు మధువు బ్రహ్మ ఋషి పరమాత్మయై పరఁగుచున్న
యట్టి గాయత్రి దేవత యఖిలకర్మములను వినియోగ మో హిమాచలకుమారి !

ఆ॥ క్షయము లేనిది సదసద్రూపమును విశ్వమంత్రియుతము బ్రహ్మమయపుబీజ
మోదయితరో ! వేదవేదాంగతత్త్వాఖ్య మని యెఱుంగనగును వరసి దీని. ౫౩

ఆ॥ పీతవర్ణ మప్పు బీజంబు రెండవక్షరము గాఁగ మను నకారమునకు.
కుందరదన ! మనసు ఛందస్సు వినియోగ మలఘుకాలకూటహరణమందు ౫౪

క॥ మోకార మవనిబీజము ప్రాకటతేజంబు రక్తవర్ణము నగుచున్
శ్రీకౌశికఋషియుతమై వీఁకను ధనదానమునను వినియోజితమౌ. ౫౫

ఆ॥ అల మరీచి ఋషి యనంత బీజంబును బంచవిధములైన వర్ణములును
ఎల్లభోగములను నిచ్చుట వినియోగ మలభకారమునకుఁ గలికిమిన్న ! ౫౬

తే॥ అనిలబీజము హేమరక్తాభము మతి యల భరద్వాజఋషితోడ నన్వితమును
జాపకుల కాదిభోగదం బోపడంతి ! యైదవదియౌ గకార మిట్లాలకింపు ౫౭

క॥ సురమంత్రిఋషి వకారము సురపథబీజంపు కుందసుమధవళమునై
పరఁగు మహాబలమగుచును విరిబోఁడీ మోక్షదముగ వినియోజితమౌ ౫౮

ఆ॥ అంగిరస్సు ఋషిగ నల్ల తేకారంబు సోమబీజమగుచు శోభిలెడిని.
వికచపద్మనయన ! విద్యున్మయంబది. రహితకామ్యకర్మ. మహాహ ! వింటె.

క॥ వాకారంబు భవాని ! దివాకరబీజంబు ధూమ్రవర్ణంబుఁ బుల
స్త్యాకారాంతంబు మనోజవమై క్రాన్తివినియుక్తమగుచు నతిసుఖదముగన్. ౬౦

తే॥ అక్షరంబు జపాకుసుమాభముఁ బులహాశ్రితంబు మనోబీజ మర్థదంబు
దుర్విషహ్యంబునగును నిందుసమవదన ! యలసుకారం బిఁకేమంచుఁ దెలుపువాఁడ.

తే॥ అగును దేకార మోగౌరి ! హంసరూప మధ్వరమున నియుక్తంబు నఖిలవర్ణ
మగునుజా సిద్ధిబీజ మింకడుగ నేల ? యది మహాసత్త్వమనికూడ ననఁగఁబడెడి.

క॥ వాకార మెప్పుడు నిర్మలమై కైవల్యంబునిచ్చు. యజమానుఁడు తా
కైకొనును బీజభృత్త్వం బోకాత్యాయని ! ప్రచేత యొగి ఋషియగుఁజా.

తే॥ పింగవర్ణంబునున్ మహాబీజమును యకార మనయంబు భూచింత గౌరి ! సర్వ
కృత్యముల వినియోగంబు. ఖేచరియును భూచరియును మహాసిద్ధిపొ క్రమముగ.

క॥ గాయత్రియె ఛందస్సగు నీయన్నింటికినిగూడ నిభయాన ! యింకన్
కాయన్యాసక్రమమును నీయాత్మకు గోచరింప నేవచియింతున్. ౬౫
సీ॥ ఓంకారమును నెల్లయెడలునందు నకారమును బూతమా పాదములను రెంట
మోకారమును గుహ్యమున భకారము నాభి నల గకారము హృదయంబునందు
కంఠమధ్యమున వకారంబు తేకారవాకారములఁ గరద్వయమునందు
ముఖజిహ్వలందున మొనసి సుకారంబు కర్ణద్వయమున దేకార మట్లె
కన్నుదమ్ములరెంట వాకారమును యకారమును మస్తకమున నీక్రమముగాను
పదియురెండక్షరంబుల బాగుగా న్యసింపవలయు శిలోచ్చయశ్రేష్ఠపుత్రి ! ౬౬
ఆ॥ యోనిధేనుముద్రి లాగి లింగముద్రయుఁ బట్టవలయుఁ బిదపఁ బద్మనయన !
ఆచరింప నేతదఖిలంబు నిత్యంబుఁ గలుమములకుఁ జోటుగలదె యింక. ౬౭
క॥ ఇది ధ్యానకర్మయోగము ముదితా ! యింక ధ్యానయోగమును జెప్పెద. నీ
మది యేకాగ్రంబొనరిచి కుదురుగఁగూర్చుండివినుము. కొలలు నశించున్.
ఆ॥ ద్వాదశాక్షరమును వేదశబ్దబ్రహ్మభవము ధ్యానయోగము విరిబోఁడి !
ధ్యానమునను శుద్ధతం బొందుఁ జా పాణి.ధ్యానముననె యాత్మలోనఁ గలయు.
ఆ॥ అఖిలసిద్ధిగూడనగు ధ్యానమునఁజేసి. దర్శనంబునిచ్చుఁ దాను హరియు.
అట్లుగాన ముగుద ! యాధ్యానయోగంబు సావలంబ మమర సేవితంబు. ౭౦
సీ॥ అప్రతర్క్య మగాత్ర మనుపమాన మగోత్ర మజ మనీశ మఖండ మనయ ముదిత
మఖిలగతము ధర్మ్యశ్యామవికల్పము నగాధ మనవరతోజ్జ్వల మమలతమము
విభ్రాంతికరణంబు విరహితద్వంద్వంబు సాక్షిమాత్రము శుచిస్ఫటికనిభము
సౌదామినీకోటిసమమును బ్రహ్మాండశత కారణంబును శాశ్వతమును
సహాకళంబును దుర్యాతిశాయి నభము ధ్యాతయును ధ్యేయముంగూడఁ దానయగుచు
దృశ్యము నదృశ్యమును నయి తేజరిల్లు తేజమును దేజమునఁజేసి తీసికొనుము."
ఆ॥ అనుడు గిరికుమారి " యనఘ ! యోగజ్ఞానరూపమును నమూర్తమైపరంగు
తన్మరాసురారిస్థానంబు లభ్యమెట్లగునొ యానతీయు"మనుడు శివుఁడు ౭౨
సీ॥ " శిరసు ప్రధానంబు చెలి! గాత్రములయందు.ధరియించుచుండునంతయును శిరసు.
శిరసు పూజించెడినిరతంబు దేవుని. శిరసుచే నఖిలంబు సేవితంబు.
ధరియింపఁబడియెడి శిరసుచేఁ దేజంబుఁ ధరియించుచుండెడి శిరసు బలము.
ఒనరింపఁబడియెడి యోగంబు శిరసుచే.శిరసునందుండెడి జీవితంబు
మూర్తమునకు మఱియమూర్తంబునకుఁ గూడ శిరమునూర్ధ్యఁ. దురముక్షితి. రసాత
లంబుపదము. లిద్ది లలితమా బ్రహ్మాండమునకు రూప. మేమియనుదునింక. ౭౩

ఆ॥ జ్ఞానయోగములకు స్వయ మాశ్రియంబైనయట్టి హరియె బ్రహ్మ. మఖిలదేవ
రూపుఁడైన యాతఁ డీప్రపంచంబు సృజించుఁ బెంచుఁ ద్రుంచుఁ జివర దాక. ౨౪

ఆ॥ నిఖిలమాసములకు నేత సనాతనుండైన శార్ఙ్గపాణి. యందువలన
అఖిలమాస దివస యామంబులందు నాహరి స్మరించి ముక్తిఁబొరయు నరుఁడు ౨౫

కం॥ చాతుర్మాస్యం వ్రతమగు దైతేయారాతిదైన ధ్యానంబున నో
నాతీ! కలదు విశేషం. బేతన్మాహాత్మ్య మహహ! యేమనచింతున్.
౨౬

ఆ॥ భూధరాధిరాజపుత్రి! చాతుర్మాస్య సకలదానములను సల్పు వెనుక
చేయఁబడు నమూర్తసేవ గంగాతీర్థమజ్జనమునకంటె మఱియు ఘనము. ౨౭

ఆ॥ ధ్యానమునను జేసి తలఁగుఁ జాతుర్మాస్య సర్వమాసములను సల్పుఫలము.
అపుడుచేసినట్టి దక్షయ్యమగును శుభాశుభముల నేదదైనఁగాని. ౨౮

ఆ॥ ఆట్లుగాన సఖి! ప్రియత్నపూర్వకముగ సల్పు టుత్తమంబు జ్ఞానయోగ.
మిట్లు విష్ణురూప మెనసి సేవితమైన బ్రహ్మ మిచ్చు మెచ్చి పరమపదము. ౨౯

కం॥ మూర్తామూర్తస్థితి శుభమూర్తి! విను సావధానముగ. నది యెప్పుడున్
కీర్తింపఁజనదుచూ సద్వర్తనలేకున్న ముద్దుతనయునకైనన్. ౩౦

సీ॥ తపముమున్నగునట్టి తనుశోషణ క్రియల్ వలుపఁజాలనియట్టి యలసునకును
విధిదూరమగుపను ల్విరచించుచును సదా నిందింపఁదగియుండు నీచునకును
ప్రజ మెచ్చుకొనుటకుం బ్రకటితభక్తియై తిరుగ నేరిచిన యధమునకును
చిత్తచాంచల్యంబుచే స్వవాక్చ్యుతుఁడౌచుఁ జరియించుచుండెడి జాల్మునకును
చెప్ప కీయోగమర్మంబుఁ జేరఁదీసి శమముఖానేక సద్గుణసంయుతునకు
దాంతునకు నిత్యభక్తున కింతి! సముపదేశమీవలె బాగుగాఁ దెలియఁగలుగ ౩౧

ఆ॥ విష్ణుభక్తుఁడేని విప్రునకే కాదు చరణజునకుఁ జెప్పఁజనును యోగ.
మశుచియును నభక్తుఁ డబల! బ్రహ్మస్థానమున కనర్హుఁ డేమియనును నింక. ౩౨

తే॥ ఓతపోధన! నామీఁదనుండియున్న నీదుభక్తికి సంతసించితిని నేను.
యోగసిద్ధిని గైకొను మొసఁగినాఁడ భక్తి వితగా దొకప్పుడున్ భంగి దెలియ. ౩౩

తే॥ నాదరూపంబునను భువనములనుండు నిఖిలదేహముల శిరసున నిర్వటిలు న
భూతు నారాయణుం బరుఁ బూవుఁబోఁడి సరిగ నెఱుఁగుము తదవేల జ్ఞానగమ్యు.

ఆ॥ అతఁడె జీవశిరమునందు మూర్తినిదాల్చి సూక్ష్మరూపమునను సూర్యబింబ.
మటు సదోదితుఁడయి యలరు. సదాభ్యాసమునను దత్పరాత్మ పొందఁబడెడు. ౩౫

సీ॥ హృదయపద్మంబున సదయాంతరంగుఁడై యెల్లప్డునివసించు నీశ్వరుండు.
నాళికసమమైన నాభిదేశంబునం దాసీనుఁడౌఁ జతురాననుండు.

పవతలారఁ ద్రింబునం బరమాత్మురాలోచుఁ బాయకవర్తించుఁ బంటుకలఁతి.
ఎడమచెవిం జేయి నెడఁబాయ వెపుడును దివ్యనదు ల్పంచతీర్థములును.
సకలదేహమునను జలవాయుతేజముల్ నుదుట నాకసంబు వదలఁజాల.
వీక్షమున సర్వదేవతలంగూడ యోగియొడలునందు నుందు రతివ! ౮౬
సీ॥ సూర్యుఁడు చంద్రుండు సోమపీఠకసదా దక్షిణవామనేత్రములయందు
కర్ణంబులను సంపుటం గూడ్ యనిశ్వసంబు రాణ నాసాపుటరంధ్రయుగళి
గుదశుక్ర లుభయములుం బరమసౌహృదమున దక్షిణవామశబ్దగ్రహముల
అల్ల శనైశ్చరుఁ డాస్యపద్మంబున రాహువు తా గుదరంధ్రమందు
కేతు లింగిద్రియమున నీతిమగా యోగికాయమున వసింతుర్. వేయునేల
పసఁగుచుండు సచటుఁ బదునాల్గుభువనముల్. యోగ మభ్యసింప నొప్పు దాన. ౮౭
క॥ చాతుర్మాస్యంబున నో నాతి! విశేషించి యోగి నాశితకలియా.
నాత్రిత్రిసులుమాసి రల సంగ క్రీత్రిని కుణనేని తాల్పఁ జిగులు సనుంబుల్.
ఆ॥ యోగి కొకనిక్రైన మదవరిదంబునం బిడిచెమన్న మేని నెక్కినతఁడు
తాఁ బరింపుఁజేయుఁ దనతోఁ గులత్రయు. హరికి యోగి కన్న యంతరంబు. ౮౯
ఆ॥ అవనిసురుఁడు యోగినైన స్వదర్శనమాత్రమునను గొలలు మాపుఁ బ్రజకు.
సక్రియుండు బ్రహ్మనక్తుఁడో సచ్ఛాదుఁ డైన గురుని భక్తుఁ డయి తరించు.
క॥ చాతుర్మాస్యంబున సంక్రీత్రి విశేషించి యెవఁడు మితభోజనుఁడై
రాత్రి పవలు సమాధి నకాతసతం బూను వాఁడు కలియును హరిలోకా. ౯౧
ఆ॥ సిద్ధిచేయుతగిలి చనఁలోహమైనను గనకమైనవిధముగాను జనము
హరికిఁ బ్రీతిపాత్ర మగుచో లయంబంది యగు నమూర్త. మేమియడిగె దింక.
ఆ॥ దారిఁబాలునీరు తా సంగలోఁబడి సురలచేతఁగూడఁ బరిచరింపఁ
బడుచు సకలఫలము నిడు వడువున యోగ మభ్యసింపఁబడుడు నమృత మొదవు.
ఆ॥ ఆవిధమున యోగి యగు సదాభ్యాసంబువలనఁజేసి మోక్షభాజనంబు.
కావిధంపుయోగ మెంతయు సేవింప జ్ఞానసిద్ధినొసఁగు సత్వరముగ. ౯౪
క॥ వినుదేవి! ముముక్షువులకు సనకాద్యాచార్యులకును జ్ఞానప్రదమీ
ఘనయోగము. తద్యోగుల యనుగ్రహముపొందువాఁడు నగు యోగి యొగిలా.
ఆ॥ ఆదియందు యోగి కధికమౌ జ్ఞానసంపత్తి గలుగఁగలదు పార్వతీ! య
నంతరమునఁ గలుగు నణిమాదిసిద్ధు. లప్డును మనంబు నీయఁజనదు యోగి. ౯౬
ఆ॥ అఖిలతానమఖజమగు పుణ్యము ఘటిల్లు యోగమునను జేసి యోయపర్ణ!
సకలకామములును సమకూరు. పెక్కేల యోగమున నలభ్య మున్నె జగతి.

కం॥ యోగము హృదయగ్రంథిని బోఁగొట్టు. మనుత్వశత్రువును దునుమాడున్.
యోగీంద్రు మదిని బాగుట కేఁగడు సరికిని యశక్య మేమందు నిఁకన్. ౯౮

ఆ॥ చెవులుమూసిబిట్టు చెలి! నాదరూపంబు వెదకు చెప్పుడుఁ దలను బడియవడగు
ద్వారమున మనంబు స్థాపించువాఁడెవో యమలుఁడైన యోగి. యతివిరాగి. ౯౯

కం॥ అదియే ప్రణవాగ్రంబగు. నదియే శాశ్వతము బ్రహ్మ. మదియె యనంతం
బదియే యమృతం బుత్తమ. మదియే నాదస్వరూప మమలకమూ! ౧౦౦

ఆ॥ ప్రాణవాయు ఘోష మేణాక్షి! యయ్యది. జాతరాగ్ని యుండు నత్నంబు.
భూతపంచకంబు భూరినివాసంబు. జ్ఞానరూపమును ననంశయముగ.

కం॥ ఈపదము నొందఁగలిగిన నోపార్వతి! ధనవిముక్తి మొలయును గాని
ఏపట్ల యోగసిద్ధిప్రాపకమగు నద్ది దుర్లభం బీజగతిన్.

ఆ॥ అట్టు చరము నచర మగు విశ్వమంతయు బ్రహ్మరూపమగుచు భాసిలెడిని.
విష్ణుదేవుచేత విజ్ఞానమును చేరి యాపనంబు వ్యాప్తమయి రహించు.

కం॥ యోగీశశ్రేష్ఠుండయి బాగుగ హృదయమున వసించు పంకజనాభున్
రాగము రైతీఁగిన ప్రాణాలు భోగి కఱుకుమప్పు విడిచిపుత్తు మాయన్. ౧౦౪

తే॥ ఎప్పుడు తానుసత్కర్మంబు నేయఁజిమ్మి కర్మములలోఁబ్రవర్తింపఁగలఁడో మనుజుఁ
డప్పుడె జీవించువారల కగును మోక్షమదియు తద్జ్ఞానమయయోగ తోయజాక్షి!

కం॥ ఎప్పుడు మది నిర్మలమగు నెప్పుడు మమకారముండ దీదేహమునం
దెప్పుడు హరిభక్తుండగు నప్పుడు విడు కర్మబంధ మతిసులభమునన్. ౧౦౬

తే॥ జరుపుకొంచునె కర్మముల్ శాంతమైన మానసముగల్గియుండెడి మానవులకు
యోగమయమైన సంసిద్ధి యొలయఁగలదు క్ష్మాధరాధీశపుత్రి! నిస్సంశయముగ.

కం॥ గౌరవయుతమగు స్నానము సారెకుఁ గని మనుభవించు సన్మతి తాని
ధారుణి జీవించుచునే చేరి హరిని విడువఁబడును జెడుకర్మముచే ౧౦౮

తే॥ నిత్యనైమిత్తికములైన నిఖిలకర్మముల సకామతఁ జేసినఁ గలుగదు సుఖ
మందువలనను దుఃఖతాపాభివృద్ధి యగుటయే కాని నిత్యసౌఖ్యంబు లేదు.

ఆ॥ కర్మములకునెల్లఁ గైటభమర్దనుం డీశ్వరుండుగాఁగ నెఱుఁగు దేవి!
అఖిలకర్మములను నాత్మయందుఁ ద్యజింప సంసృతిం ద్యజించు జనము వినుము.

ఆ॥ విష్ణునందుఁజేయు వివిధకర్మార్పణం బేదిగలదో యదియె యుద్ధతపము
అదియె పరమయోగ. మద్దియే విజ్ఞాన. మింతకన్నఁ జెప్ప నేమికలదు. ౧౧౧

ఆ॥ అట్టు కృష్ణార్పణంబుగా నాచరించు నిర్మలపు యోగమే యగు నిర్గుణంబు.
ఊర్జితంబగు శుభమిచ్చు యోగమనఁగ నట్టి నిష్కామకర్మంబె యగునుజుమ్మ.

తే॥ ఎంతవఱ కాత్మవంశమం దెట్టి విష్ణుభక్తుఁ డుదయింపఁడో యంతవఱకుఁ బిండ
దానతత్పరులైన పితాళ్ళు గూడఁ గరము సంసారమందునఁ దిరుగుచుంద్రు.
ఆ॥ ఎంతవఱకుఁ బ్రజల కిటువంటిహరిభక్తి గలుగ దంతవఱకె కలుషములును
బీజములునుగూడ బిట్టు గర్జించెడు. నలఘుతీర్థసేవ యంతవఱకె. ౧౧౪
ఆ॥ కనులుమూసి యెవఁడు కావించు యోగంబు వాఁడె జ్ఞాని యోగివరుఁడుగూడ.
ఉరుతరాధ్వరముల నొనరించువాఁడును విష్ణుభక్తియుతుఁడు వీఁడె చూడ. ౧౧౫
సీ॥ గోమేధ మొనరించు గొప్పవాఁడైపోవు వాకును నియమించి వఱలుతోన
అశ్వమేధఫలంబు నవలీలఁగాంచుఁబో మది నిగ్రహించి తా మనుటతోన
సౌత్రామణీమఖంబుఁ జలిపినవాఁడౌను సంకల్పవిజయంబు సలుపుతోన
నరయజ్ఞమునవచ్చు నురుకీర్తిలభియించుఁ గాయ ముత్సర్జింపఁగలుగుతోన
ఇంద్రియముల పేరి యీనైదుపశువుల హతముఁజేసి దేవుఁడగు నిరంజ
నుని నెఱింగినట్టి ఘనయోగి కో దేవి! యోగమహిమ మేమియుండు నింక. ౧౧౬
తే॥ వాఙ్మనఃకర్మదండంబు వరుసఁజేసి యోగనిష్ఠుండుగానున్న యుత్తముండు
బ్రహ్మరూపంబుతోడను బ్రదుకునపుడె తా సమాప్తినిబొందు భూధరకుమారి!
ఆ॥ కర్మబంధములను గడు బాధ్యమానుఁడౌ జ్ఞానహీనజనుఁడు సంతతమును.
జ్ఞాని కర్మములను జరుపుచునే ముక్తినొందు. నిదియె భేద ముభయులకును.
కం॥ ఎప్పుడు గురువులచేతను జెప్పంబడు బ్రహ్మముండు శ్రేష్ఠస్థానం
బప్పుడె ముక్తుండగుఁదాఁ దప్పకనరుఁ. డొడలెయుండు ధరపయి నింకన్. ౧౧౯
కం॥ ఎప్పుడు బ్రహ్మంబునఁదాఁ జప్పునఁ గలియును జనుండు సంప్రాప్తుండై
అప్పుడె బ్రహ్మద్రుమమునఁ గప్పంబడి కర్మవృత్తి కనఁబడకుండున్. ౧౨౦
తే॥ మును లవాంతరపర్వము లుమ్మఖ్యముగ నెఱుంగవలయును సర్వదా మంగళాంగి!
మఱి శ్రుతిస్మృతితతి మోక్షమార్గ మరసి ద్విజులు గుర్తింపవలయుఁజూ తిన్నగాను-
కం॥ నాలుగుద్వారంబులచేఁ గ్రాలెడి నగరంబుభంగిఁ గనదగు మోక్షం
బోలలన! శమాదులు పరిపాలింతా ద్వారములను బాయక యెపుడున్. ౧౨౨
ఆ॥ శమము సిద్ధచార సంతోషముల్ సాధుసంగ మనెడిపేళ్ళ సతతమచట
నుండి ముక్తిపదము నొందించు తచ్చతుర్ద్వారచరులె సేవ్యతములు మొదలు.
కం॥ వీరల వశపఱచుకొనన్ నేరుచువారలకు సిద్ధి నీరేజముఖీ!
దూరమున నుండ. దంగునఁ జేరుప కైవల్యపదము. చెప్పితి నీకున్. ౧౨౪
ఆ॥ యోగసిద్ధి విష్ణునురుభక్తిచేత ధర్మాచరణముచేత నగును బ్రహ్మ-
మదియె మనుజవరుల కగును సంపూర్ణమౌ జ్ఞాన. మిందు లేదు సంశయంబు.౧౨౫

క॥ జ్ఞానముకొఱకై విద్యాభ్యాసములఁ జరించునరుఁడు సద్గురువలనన్
మానుగ దీపార్చిస్సమమై నెగడెడి జ్ఞానమొందు నప్పుడె యబలా! ౧౨౬

ఆ॥ ఒకముహూర్తమేని యేకస్థచిత్తుఁడై బ్రహ్మమం దెవఁడు చింత సేయుఁ దవిలి లయము
వానిచేతఁ జేయఁబడిన పాపసహస్రములు క్షణంబులోన విలయమొందు. ౧౨౭

ఆ॥ విష్ణుభక్తుఁ డెప్పుడు విపుల రాగద్వేషకోపలోభములను రూపుమాపి
సకలమందుఁ దాను సమదర్శనుండయి యుండు. వేఱుభంగి నుండఁ డతఁడు.

ఆ॥ సర్వజీవులందు సంపూర్ణమగు దయ వేనియదిని స్థైర్యమూని యుండు
ననయ మెవ్వఁ డగు సదాచారవంతుండు యోగి వాఁడు. దుఃఖ మొందఁ డెప్పుడు.

క॥ మాయాదిపటలహీనత యావద్భువనం బసత్యమను నిశ్చయమున్
హేయజనసంగరహితత యీయవియగు యోగసిద్ధి కిల లక్షణముల్. ౧౩౦

క॥ మమతాశ్రయాశసంయోగము నరులకుఁ దాపదాయకము. తద్వర్హిన్
శమగుణవిశిష్టతా యోగమునం జల్లార్పవలయుఁ గడుయత్నమునన్. ౧౩౧

ఆ॥ చెడ్డచేఁతలను నిషేధించు మనసె యింద్రియములను సముద్ధరింపవలయు.
లోహధన్వి తాఁ గ్రలోహంబు తీక్ష్ణతంబొందుభంగి నవియుఁ బొందు శుద్ధి. ౧౩౨

ఆ॥ కాయమున విశుద్ధికరయగు బుద్ధి దా దేయ గ్రాహ్య యనఁగ ద్వివిధ. మందు
సంత్యజింపవలయు సంసారవిషయిక. బ్రహ్మమందుఁ బెట్టి పడయు శుభము.

క॥ రూప మరూపము కేశవరూపం బవ్యక్త మమృతరూపంబును నా
ఆ పరమాత్మ నివేదితి మోపర్వతరాజతనయ! ఊర్జితవినయా! ౧౩౪

ఆ॥ ఇట్లెఱుంగు యోగి యేణాక్షి! సంసారబంధమున విముక్తి పడయ నేర్చు.
ఘనగురూపదేశమునఁగాక యయ్యది దుర్లభంబు వేఱుత్రోవనుండి. ౧౩౫

క॥ ఎవ్వెడఁ బ్రసన్నుఁడగు గురుఁ డవ్వెడ విశ్వంబు సర్వ మగును బ్రసన్నం
బయ్యావ్యయన కగు తుష్టియె తొయ్యలి! పితృదైవతముల తుష్టి తలంపన్. ౧౩౬

ఆ॥ జ్ఞానసహితమైన సత్క్రియ మోక్షసిద్ధికిని లక్షణంబు దేవి! వినుము.
తత్క్రియాధిపతి సదా విష్ణువే కాని నెఱపునట్టిజనుఁడు నిష్క్రియుండె. ౧౩౭

తే॥ ద్వాదశాక్షరచక్రంబు దక్షతనయ! చక్ర మంహఃపలాశనచక్రమునకు.
దండ మున్మార్గసంచారితండమునకు. తత్పరబ్రహ్మవస్తు ప్రదర్శకంబు. ౧౩౮

తే॥ ద్వాదశాక్షరరూపమై తనరునట్టి యిదియె యగును బరబ్రహ్మ మిందువదన!
ప్రేమపాత్రంబులగుట నీబిడ్డనికిని నీకు వ్యక్తంబొనర్చితి నేను దీని. ౧౩౯

క॥ యోగిధ్యానాత్మకమును శ్రీగురుపై భక్తినుంచి స్వీకర్తవ్యం
బౌఁగాన దీనిసారము బాగుగఁ జింతింపవలయు భావములోనన్. ౧౪౦
క॥ చాతుర్మాస్యమునందున యేతత్సారంబు భక్తి నెదఁ జింతింపన్
బ్రీతిం గోటిభవార్జిత పాతకము హరించి పరమపద మిడు హరి తాన్ ౧౪౧

మత్స్యనాథజననము

క॥ అనియిట్లు పార్వతికి శివుఁ డనుపమయోగంబు నొడువునవసరమున నా
ఘనకలశవార్ధిమధ్యంబుననుండి మహోఝషంబు పొడకట్టెటయన్ ౧౪౨
సీ॥ ఊర్జితంబైన మహోభరంబునఁజేసి మిఱుమిట్లుగొలుపుచుం బరఁగుదాని
అర్గలంబు విశాలమగు నురస్థ్సలమునే యొగుబుజంబులుచేసి యీఁదుదాని
తత్పూర్వమున జగత్త్రియమందుఁ దనచేత బాగుగా నెఱుఁగంగఁబడనిదాని
హుంకృతిదప్ప యహంకృతియనునది లేశంబు మదిలోన లేనిదాని
తనవిమానంబుమీఁది కెంతయును నెగురు మీనుఁ గనుగొని యప్పు డీశానుఁడాత్మ
తేజమున స్తంభనముచేసి "దివిజుఁడవొ నరుండవో చేపకడుపులో నుండినావు.
క॥ దేహాంతరమందుండుట కేహేతువుకలదొ ? ఇంత కెవ్వఁడవో నీ ?
వాహావు డైడుఁ జెపు"మని స్నేహంబునుజూపుకొనుచు శివుఁ డడుగుటయున్
క॥ "గండాంతయోగమున నొక యండజయానను జనింప నాయమ 'యీపి
ల్లండు కులాంతకుఁడగునఁట'. యుండఁదగఁడు మన'కటంచు నుచ్ఛృంఖలతన్
తే॥ మగనితోడను మిక్కిలి తగవులాడి పాలమున్నీట వేయింప భక్ష్యబుద్ధి
మీనుచే దక్షణంబున మ్రింగఁబడియుఁ జాకయున్నాఁడ నిటు శతసమలనుండి.
క॥ అమృతముగురిసెడి త్వద్వాక్యములను విన జ్ఞానయోగ మలవడియెను. మూ
ర్తమును నమూర్తము నెఱిఁగితిఁ. గ్రమముగ నావలకు వత్తుఁగరుణింపుమిఁకన్
క॥ నాగమృతవృష్టి నాపై బాగుగఁ గురిసితివి సత్కృప న్నీ. వటులే
ఈగౌరీదేవియు ననుఁ దాఁ గరుణంజూచుచుండెఁ. దఱుఁగేమి యిఁకన్." ౧౪౩
మ॥ అని మీనంబు వచింప నీశ్వరుఁడు "రమ్మాలస్యమింకేల ? పాత్రి
గ్జని విప్రుండవు నీవు. పూజ్యుఁడ" వనన్ సౌందర్యవంతుండుఁ గాం
తిని జంద్రుం బురుడించునట్టిఁడును నై దివ్యంపు గంధంబుతో
డను గర్భంబుననుండి వెల్వడియెఁ జూడన్ దేవియున్ దేవుఁడున్. ౧౪౪
ఆ॥ చాలఁ గష్టమైన తఱిణములో వెల్వడి మత్స్యగంధమైన మంచిదగుడు
పార్వతికిని మఱియుఁ బరమేశ్వరునకును బ్రణతిఁజేసి నిల్వఁబడియె నతఁడు.

ఆ॥ కడుపులోననుండి కమనీయమగుమూర్తి నపుడె బయటఁబడిన యట్టివాని
ముదముతోడ నెత్తి ముద్దాడి తొడపైని గూరుచుండఁబెట్టుకొనియె గౌరి. ౧౫౧

ఆ॥ పరమహర్షమునను పార్వతీనాథుండు పత్నియొద్దనుండు బాలుఁగాంచి
మత్స్యవలన జాయమానుఁడౌకతమున మత్స్యనాథసంజ్ఞ మాన్యుఁజేసి ౧౫౨

సీ॥ "కనుగొనఁగలవునీ వనుపమానజ్ఞానయోగసాగరపార మోగుణాఢ్య!
గెలువంగఁగలవునీ వలఘుకామాద్యంత రరిషట్కమో భూమిసురకుమార!
శోభిల్లుదువునీవు క్షోణీస్థలమున ద్వంద్వాతీతుఁడవుగాను యమివరేణ్య!
ఛేదించుదువునీవు చిచ్ఛస్త్రమునను నాశాపాశములనెల్ల సత్యశీల!
ఉపచరించిబ్రహ్మ మొయ్య జీవన్ముక్తి నొందఁగలవునీవు యోగివర్య!"
అనివచించి యసకృదభివాదకుండైన యతనిఁ గొంచు మందరాద్రి కరిగె. ౧౫౩

ఆ॥ అంత మత్స్యనాథుఁ డంబకు వలగొని కార్తికేయు బిల్చిఁ గౌఁగలించి
వెడలిపోయె. దీని వినినఁ జాతుర్మాస్య నశ్వమేధఫలము నందు జనము. ౧౫౪

—♦ తారకాసురవధ ♦—

క॥ అల్లారుముద్దుగా సతి పిల్లండగు కార్తికేయుఁ బెంచు చనుండన్
తల్లికడఁజేరి యాతం డుల్లము రంజిల్లఁ గ్రీడ లొనరుపసాఁగెన్ ౧౫౫

సీ॥ కంఠమట్కంబెత్తి కర ముచ్చరవముతోఁ జక్కగాఁ బాడు నొక్కొక్కమాటు
పండ్రెండుచేతులుం బైకెత్తి స్వేచ్ఛమై మిక్కిలి యాడు నొక్కొక్కమాటు
ఎట్టినిమై మాయ నిసుము పైఁ జల్లుకొం చురుకులువెట్టు నొక్కొక్కమాటు
గణసహితంబుగం గానలఁబడి చెట్ల నుయ్యాలలూఁగు నొక్కొక్కమాటు
తల్లిదండ్రులఁ గనుగొని మెల్లమెల్ల నొద్దకరుదెంచు సవినయ మొక్కమాటు
అమితతేజఃపరాక్రముఁ డక్కుమారుఁ డాటపాటలఁ దవిలి మహోద్ధతముగ.

క॥ ఈలీలం గ్రీడించుచు బాలుం డట నైదునాళ్ల ప్రాయమువాఁడై
క్రొలునెడ నింద్రుఁడాదిగ వేలుపు లెల్లరును మిగుల విహ్వలులగుచున్ ౧౫౭

క॥ అరుదెంచి మహాదేవుని బరిపరివిధముల నుతించి భయకారణమున్
సరిగ వచియించి తారకుఁ బరిమార్పం గొమరుసామి బాసట వేడన్ ౧౫౮

తే॥ జాహ్నవీగర్భమునయందు శంకరుండు సైన్యములకెల్ల నధ్యక్షు సలిపె నతని.
దేవదుందుభులట మ్రోసె. దివమునుండి పుష్పవర్షము గురిసెఁ బ్రభూతముగను.

ఆ॥ నీరుపాప తనదు నిరుపమానంబైన శక్తి వాహనంబు శైలరాజు
నిడుడు శక్తిధరుఁడు వడిలేచి గణకోటిపరివృతముగ ననికి బయలువెడలె. ౧౬౦

ఆ॥ మునిసమూహములకు మ్రొక్కి యతం డప్డుతామ్రవతికిఁజేరి దండువిడిసి
శంఖమొత్తుటయును జనుదెంచెఁ దారకాసురుఁడు సంకు నూఁదుచును రయంబ

ఉ॥ తారకు వెంటనంటి ఘనదైత్యసమూహము శంఖనాదసం
పూరితపద్మజాండమయి బోరన యుద్ధ ముపక్రమించుడున్
వారికి వీరికిన్ నడచె వారనిపోరపు డాతితేయులే
మీటిరి స్కందుపాయమది మిక్కుటమాట. నిఁకేమిచెప్పుదున్. ౧౬౨
తే॥ వాహనారూఢులై యనివాక్యశౌర్యగర్వమునఁ బోరిపోరి రక్కసుల పిండు
ఛిన్నభిన్నంబుగానయ్యెఁ జిట్టచివర విష్ణుచక్రంబుచేతను విబుధమాని! ౧౬౩
క॥ నెత్తురు నదులైపాఱఁగ నత్తరిన నసురమూఁక లఱవఱలగుడున్
సత్తిఁ బ్రయోగించె గుహుఁడు తత్తారకనామధేయదైత్యునిమీఁదన్. ౧౬౪
చ॥ సరథముగా ససారథిగ శక్తి తదాశరు మట్టగించుడున్
ధరఁబడు వారితీరుఁగని తక్కటిరక్కసులెల్లరున్ భయా
తురత రసాతలంబునను దూఱిరి. చేరి నిలింపులందఱున్
పరిపరిరీతులం బొగడి పాడిరి తత్ప్రథుకీర్తి పెల్లగన్. ౧౬౫
క॥ భేరీభాంకరణంబులఁ బూరితమయ్యెను జగంబు. పూవులసోనల్
జోరునఁగురిసె. నిఁకేమని పేరుకొనుదు గెలుపుగొనిన వేల్పులతీరుల్. ౧౬౬
ఆ॥ ప్రాప్తవిజయులైన ఘనపురోగాము లమరసేనమీఁది యాధిపత్య
మొసఁగి గుహున కప్డు డొనరించి రభిషేక మెల్లలోకములకు నెఱుకపడఁగ.
ఆ॥ అంత గౌరి కొమరు నాలింగనమొనర్చి హర్షగద్గదోక్తు లతిశయిల్ల
చెలులతోడఁగూడి చెలఁగి మాంగల్యంబు లాచరించె ధన్యనైతిననుచు. ౧౬౭
తే॥ ఏడుదినములబాలుఁడై యీవిధమునఁ దారకాసురు వధియించి తల్లిదండ్రు
లకుఁ బ్రమోదంబుసేయుచు లలిపసించె మందరాచలశిఖరంబునం దతండు. ౧౬౮
క॥ అమితద్యుతిమంతుండగు కొమరు సకాలమునఁ బెండ్లికొమరుంజేయం
గ మదిందలంచి శంకరుఁ డుమతోడంగూడి యతని కొగి నిట్లనియెన్. ౧౭౦
ఆ॥ "తగినయీడువచ్చెఁ దనయ! నీకిప్పుడు. ప్రీతి వలయుకన్నెఁ బెండ్లియాడు.
పురుషధర్మమిది. అపూర్వవిహారము లలుపు మమరయానములఁ జరించి"
క॥ అని యిబ్భంగిని బామరజనసులభంబైనయట్టి సరణినె తన్నున్
జనుమను జనకునివాక్యము విని షాణ్మాతురుఁడు నవ్వి వే యిట్లనియెన్. ౧౭౨
క॥ "దృశ్యుఁడ నేనె యంతట. దృశ్యాదృశ్యంబులందు దేనిగ్రహింతున్?
వశ్యమని దేని వేడుతును? వశ్యము నీ కెదియు. దీని వచియింపు గురూ! ౧౭౩
క॥ సర్వస్త్రీలనుగూడం బార్వతితో సమముగాను భావింతునెదన్.
శర్వసమానులు పురుషులు. మార్వలుకంబోక నన్ను మన్నింపు మిఁకన్. ౧౭౪

—♦ కుమారస్వామి వైరాగ్యమూని తపస్సుచేయుట. ♦—

కం॥ నీవు గురుండవు. నన్నుం బోవ్రుము మతి నరకకూపమునం బడకుండన్.
తావకమైన కృపం గదె యీవిజ్ఞానంబు నాకు నేర్పడె నభవా! ౧౬౫

కం॥ కరదీపుఁడు వస్తువుఁగని కరణంబుం దాఁ ద్యజించు కరణిని యోగీ
శ్వరుఁడు పరమాత్మవస్తువు నెఱుఁగుచు సంసారమునకు నీవలనుండున్. ౧౬౬

తే॥ సర్వగంబగు బ్రహ్మంబు చక్కనెఱిఁగి వేనిచేతను గ్రియలెల్ల విడువఁబడునొ
వాని యోగిగ నెఱుఁగంగవలయుఁగాదె యవ్యగతాశేష! వ్యాతదోష! యఖిల

కం॥ జ్ఞానంబే దుష్ప్రాప్యము మానవులు. కదెట్లొ కలుగ మతిమంతుండ [విభూష!
ద్దానిని నిల్పుకొనందగుఁగానీ పోఁగొట్టుకొనుట ఘనమగునో కో! ౧౬౮

సీ॥ నిర్గుణబ్రహ్మంబ నేనుగానీ యహంభావంబువహియించువాఁడఁ గాను.
ఉంటి నెప్పటినుండియో యంతియేకాని కన్నతల్లియునాకుఁ గానఁబడదు.
అందఱికిని దండ్రి నగుదు నేనేకాని నాకులేఁ డొకతండ్రి లోకమందు.
సకలభూతములకు సముఁడనౌదునుగాని లే రిష్టబంధువుల్ వేఱ నాకు.
భువనభిన్నభావముం బొందితిని ద్వత్ప్రసాదసిద్ధమైన జ్ఞానమునను.
ఈ ముముక్షువున కిఁకీదృక్షవిధములౌ వాక్యములను జెప్పవలదు వలదు" ౧౬౯

కం॥ అని వైరాగ్యముఁబూనిన జనని కడుం గోపగించి "చాలుం జాలున్
తనయ! ఇదియేమిరా" యని కనుకని రేమేమొ చెప్పఁగాఁ గడఁగుటయున్ ౧౭౦

ఉ॥ తల్లికిఁ దండ్రికిన్ గుహుఁడు తద్దయుభక్తి నమస్కరించుచున్
మెల్లగఁ గ్రౌంచపర్వతముమీఁదికిఁ బోయి యొకాశ్రమంబునం
దుల్లమునందు బ్రహ్మమున యుంచి జపించెను ద్వాదశాక్షరం
బెల్లజగంబు మిథ్యయని యెంచుచుఁ బిల్లఁడయయ్యు నారదా! ౧౭౧

ఆ॥ మొట్టమొదట ధ్యానమునఁజేసి యఖిలేంద్రియములఁ దనయధీనమందు నిలిపి
మమతఁ బాఱఁదోలి మహనీయమైనట్టి జ్ఞానయోగమూనె షణ్ముఖుండు. ౧౭౨

ఆ॥ విఘ్నరహితముగను వేవేగ నణిమాదిసిద్ధులతని చెంతఁ జేరుటయును.
తద్గణంబుగాంచి తద్దయుం గ్రుద్ధుఁడై హితముగ నపుకొనుచు నిట్టులనియె. ౧౭౩

కం॥ "నాయొద్దకుఁగూడను దుర్ధీయుక్తత వచ్చియుందురేని శాంతిని మ
త్ప్రియులగువారి కెప్పుడు చేయుడుఁ ద్రభిభ్రాతి మీరు చెప్పితిఁ గానన్" ౧౭౪

చం॥ అనియిటు చెప్పి క్రౌంచగిరి నాగుహుఁడుండు తెఱింగి జ్ఞానయో
గ నియతి నాత్మజుండు తనకంటె ఘనుండని జ్ఞానియౌటచే
ననుకొనె శంకరుండు. పరమాద్భుతమంతెను. గాని యద్రిజా
త్మనుభవ పుత్రశోకపరతం గ్రుశియించె నిఁకేమిచెప్పుదున్. ౧౭౫

కం॥ శుభవాక్యామృతమున నా యిభగమనంగూడఁ దేర్చె నీశ్వరుఁ డో యా
త్మభవా! ఏతన్మహిమము ప్రభవంబగుఁజుమ్మి పాపపరిహారమునన్. ౧౮౬
ఆ॥ కర మభేదబుద్ధి హరియో హరుండో ధ్యానింపఁబడి ఘనార్తినిన్ హరింత్రు.
వారె భేదబుద్ధి వర్తించువారికిఁ బరమశత్రువులుగఁ బరిణమింత్రు॥" ౧౮౭
వ॥ అనియిట్లు బ్రహ్మ నారదునకుఁ జెప్పిన మాహాత్మ్యము విస్తరించి మీకు వక్కాణించితి. ఇంక నేమివినవలతురు" ౧౮౮

—♦ భీష్మపంచకమాహాత్మ్యము ♦—

కం॥ అనియిటు సూతుఁడు పలుకుడు మునులు "హరి పరుండునపుడు ముఖ్యముగాఁ జే
యనయిన వ్రతములు నియమము లనఘ! యసంఖ్యాకములు దయం జెప్పితి. నా!
ఆ॥ అలసులైన ప్రజల కవ్వాని నన్నింటి జరుప నెవ్విధమున శక్యమగును?
వ్రతమొ దానమేనొ యతిసుకుమారులుం జేయఁదగిన దున్నఁ జెప్పు" మనుడు ౧౯౦
వ॥ "సుకుమారశరీరుఁడై నియమంబుల నెఱపుట కశక్తుఁడైనవాఁడు విఖ్యాతమైన భీష్మపంచకం బాచరించునది. కార్తికశుద్ధైకాదశీతిథిం బ్రొద్దు పొడువకమున్న లేచి నిర్వర్తితకాల్యకృత్యుండై వాసుదేవపరాయణత్వమున నియమంబుఁ బూని యుపవసించునది. శక్తిచాలనిచో శక్తివంచనము లేకుండ స్వర్ణంబును హవిష్యాన్నంబును హరిభక్తులైన యవనీసురుల కర్పించునది. ఏనుదినంబులు నీప్రకారంబుగా వ్రతంబు చరించి
సీ॥ కర్పూరసహితమై కచ్చూరమిళితమై కరమొప్పు చందనగంధ మలఁది
అగరువు గుగ్గిల మాదిగాఁగలయట్టి తగినద్రవ్యంబులం బొగలు వేసి
పాయసాపూపాది బహుభక్ష్యములతోడి పలు మహానైవేద్యములను బెట్టి
సత్కథాకీర్తన శ్రవణాదికములచే రాత్రివేళల జాగరములు చేసి
భక్తి జలశాయిరూపుఁడౌ పద్మనాభు నైదునాళులు పూజించునది క్రమముగ.
ఆఱవదినంబునను సువర్ణాన్నవస్త్రదానములఁ దన్పునది భూమిదైవతముల. ౧౯౧
వ॥ అంత నంజలింబట్టి "నియమంబులన్నియు నిర్వర్తించితిని గాన వ్రతపరిపూర్తి ననుగ్రహింపుఁ" డని యవనీసురుల యాచించునది. "వ్రతం సువ్రతమ" స్తని వారును వక్కాణించునది. పదపడి బ్రాహ్మణులం బంపించి కాయశుద్ధిపొంటె సకుశోదకపంచగవ్యప్రాశనపురస్సరంబుగా భుజించునది. ఎవఁడీవ్రతం బీవిధంబున నొనరించు వానికి బహుపుణ్యంబు ప్రాప్తించు. నైదుదినంబులు నాహారంబు వర్జించియే యాచరించిన నది శతగుణంబయ్యెడు. ౧౯౨

సీ॥ ఆద్యదినంబునం దగరుసఁ బొగవేసి జాజిపూవులఁ బూజ సలుపవలయు.
మఱునాఁటిధూపంబు మంచి గుగ్గిలమున. మారేడుదళముల మహితపూజ.
మూఁడవదివసంపుఁ బొగ కప్పురంబున. అరవిందములచేత నర్చనంబు.
నాలుగవయహస్సునం దగరపుఁ బొగ. సంపంగివిరుల ప్రసాధనంబు.
పంచమమున లవంగంపుఁబట్టిపొగయు భృంగరాజంబునం బరిష్కృతివిధాన.
మాఱవదియగు పాడ్యమి నన్నియు నుపయోజ్యములు పొగ. కన్నిటం
[బూజ్యుఁడు హరి. ౧౬౪

శ్లో॥ జలశాయీ జగద్యోని శ్శేషపర్యంకమాశ్రితః
అర్ఘ్యం గృహ్ణాతు మే దేవో భీష్మపంచకసిద్ధయే.

వ॥ అను మంత్రంబున హరి కత్యంతభక్తి నర్ఘ్యంబిచ్చునది. శ్రవణమాత్రంబున వ్రతనియమఫలప్రాపకంబగు భీష్మపంచకం బంతయు మీకు వక్కాణించితి." ౧౬౫

—♦ అశూన్యశయన వ్రతమాహాత్మ్యము ♦—

కం॥ అని సూతుఁడు వాకొనుటయు మును "శింద్రుఁడు సుప్తుఁడైన మురహరుఁ బ్రీతుం
బొనరుప నొనరిచియుండిన యనఘంబు నశూన్యశయనమను సువ్రతముల్. ౧౬౬

ఆ॥ తత్ఫలంబుగూడ దయఁ జెప్పియుంటివి. ఎపుడు తద్వ్రతంబు నెవ్విధిం జ
రించుటొప్పు ? విస్తరించి దానివిధాన మానతీయు" మనుడు నక్రధరుఁడు ౧౬౭

వ॥ "శ్రవణనక్షత్రసహితంబగు శ్రావణ బహుళద్వితీయం బ్రాతఃకాలంబున లేచి పాపిష్ఠులతోడను బతితులతోడను మ్లేచ్ఛులతోడను సంభాషింపకుండ స్నాతుండును ధౌతాంబరధరుండును శుద్ధుండును నై మధ్యాహ్నంబున జలశాయిని సమీపించి

శ్లో॥ శ్రీవత్సధారిన్ శ్రీకాంత శ్రీధామన్ శ్రీపతేఽవ్యయ
గార్హస్థ్యం మాప్రణాశం మే యాతు ధర్మార్థకామదం
పితరో మాప్రణశ్యంతు మాప్రణశ్యంతు చాగ్నయః
దేవతా మాప్రణశ్యంతు మత్తో దాంపత్యభేదతః
లక్ష్మ్యా వియుజ్యతే కృష్ణ నకదాచి ద్యథా భవాన్
తథా కళత్రసంబంధో దేవ మా మే ప్రణశ్యతు
లక్ష్మ్యా హ్యశూన్యం శయనం యథా తే దేవ సర్వదా
శయ్యా మమా ప్యశూన్యోఽస్తు తథా జన్మని జన్మని.

వ. అనుమంత్రంబున నాత్మాభీష్టంబు నివేదించుచుం బూజించి వివర్జితవిత్తశాఠ్యంబుగా విప్రునర్చించునది. ఇబ్భంగి నక్షారభోజనంబుగను విశేషించి తైలవర్జితంబుగను భాద్రపదాశ్వయుజకార్తిక మాసంబులందుఁగూడ జగన్నాథుండును నచ్యుతుండును నగు జలశాయిని సంసేవించునది. సమాప్తమగుటయు సఫలవ్రీహియుగు శయ్యను సవస్త్రకంబుగను ససువర్ణదక్షిణంబుగను సభక్తికంబుగను సర్వంసహా

మరునకు సమర్పించునది. ఇట్లీవ్రతం బెవ్వఁడుచేయు వానియెడల శక్తునియెడలం బోలె జగద్గురుండగు జలశాయి సంతుష్టుఁడయ్యెడు. అతనికి జన్మజన్మంబునను నశూన్యశయనంబు సిద్ధించెడు. అశూన్యశయనవ్రతంబుననుండి యజ్ఞానంబునఁగాని జ్ఞానంబునఁగాని యష్టమాసంబులు నాచరించిన యఘం బంతంబునొందు. పుత్ర హీనయోఁ గాకవంధ్యయు నీవ్రతంబుచేసినఁ బుత్రులఁబడయుదురు. విధవ గావించిన విష్ణు ననుగ్రహంబున విగ్రహశుద్ధి వెనువెంట సంప్రాప్తించు. నిష్కామములచే నీ వ్రతము కృతమయినఁ జాతురాశ్రమ్య నియమాచరణంబున నొలయు ఫలంబు గలిగెడిని" ౧౯౯

—♦ మంకణేశ్వరమాహాత్మ్యము ♦—

ఆ॥ అనుడు "వేనిలోని యవగాహనంబున నఖిలతీర్థఫలము ప్రాప్తమగునో
హాటకేశ్వరంబునందలి యా ముఖ్యతీర్థములను నీవు తెలిపినావు. ౨౦౦

ఉ॥ అచ్చటి ముఖ్యలింగముల నన్నిటిఁ దెల్పితి. వేని దర్శనం
బిచ్చునొ సర్వలింగసమవేక్షణపుణ్యము వానిఁ దెల్పు" మం
చచ్చపుభక్తి మౌనిజను లందఱుఁ బ్రశ్న ము సేయ మీఁదటన్
సచ్చరితుండు సూతజుఁడు సాంద్రకృపామతి వారి కిట్లనున్. ౨౦౧

సీ॥ "మంకణముని తపోమహిమ నేర్పడినట్టి మంకణేశ్వరనామ మహితలింగ
మనవరతంబు సిద్ధార్చ్యమానంబౌచు సిద్ధేశ్వరంబనఁ జెలఁగు లింగ
మల గౌతముఁడు తొల్లి నిలిపియుండినయట్టి గౌతమేశ్వరమను ఖ్యాతలింగ
మద్ధ్వరసమయమం దజుఁడు స్థాపించిన యా కపాలేశ్వర మనెడి లింగ
మిచ్చు నొక్కటొకటి యెల్లలింగంబులు నిచ్చుఫలము సంయమీంద్రులార!
అందు మంకణేశ్వరాఖ్యలింగ మహాత్మ్యమును వచింతు వేఱ వినుఁడు శ్రద్ధ. ౨౦౨

వ॥ మకారాతీరయుక్తంబైన తల్లింగంబును శివరాత్రి నుపవసించి పూజించి జాగరంబు గావించిన జనంబునకు సర్వలింగసందర్శనంబువలని ఫలంబు సమకూరుటకు సంశయముండదని శంకరుండు స్వయముగా వచించియున్నవాఁడు". ౨౦౩

ఆ॥ అని యిటు ల్వచింప నాద్విజుల్ "శివరాత్రియనఁగ నెపుడువచ్చునది? తదీయ
మహిమ యెట్టి?" దనుచు రహిని బ్రశ్నించుడు సూతసూతి కరము ప్రీతుఁడగుచు

వ॥ మాఘబహుళచతుర్దశినాఁటి రాత్రి శివరాత్రియని చెప్పంబడియెడి-అపుడు సర్వలింగములయందును సాంబశివుఁడు సంక్రమించినను విశేషించి మంకణంబున విలసిల్లెడు"

కం॥ అని నుడువుటయును మును "లెపు డనఘా! శివరాత్రి నేమహాత్ముఁడు నిర్మిం
చెను? బహుఫల మేలయ్యెను? కనికరమున విస్తరంబుగాఁ జెప్పు"మనన్ ౨౦౪

—♦ శివరాత్రిమాహాత్మ్యము ♦—

వ॥ ఇచట మీకుఁ బూర్వము భర్తృయజ్ఞునకును నశ్వసేనునకును నడచిన సంవాదరూపమగు గాథను వాక్రుచ్చెద. ధర్మపరుఁడును వేదవేదాంగపారగుఁడును నానర్తదేశాధిపతియునై తొల్లి యశ్వసేనుఁడని యొకరాజుండెడి. నాయశ్వసేనుఁడు దినక్రమమునవచ్చు కలికాలమును వీక్షించి కుతూహలంబున భర్తృయజ్ఞాదిక్కుమొగంబై ౨౦౭

కం॥ "కలికాలంబున శ్రమముం గలిగింపకె యధికపుణ్యకరమును బాపం
బుల నెల్లం దెగటార్పంగలదియు నగునొక్కవ్రతము కరుణం జెపుమా ౨౦౮

ఆ॥ నరుల కాదియుగమునం ద్రేత ద్వాపరమందుఁ గొలఁది యాయు వరసి చూడ
కలియుగంబు రా నీకంగూడఁ గరమల్పమనుట కేమి సంశయంబు గలదు?

ఆ॥ కాన నేండ్లుపూండ్లు కావింపఁదగినట్టి వ్రతము కాక యొక్క వాసరంబె
చేయఁదగినదున్నఁ జెప్పుమీ భర్తృయజ్ఞాభిధానమహిసురాగ్రగణ్య! ౨౧౦

కం॥ రేపటిపని యీదినమును మాపటిపని పగలె చేయు మతిమంతుఁడు తా.
పాపిష్ఠమృత్యువాఁగునొకో పనికాకున్ననైన నోమహనీయా!" ౨౧౧

వ॥ అనివచించుటయు నుదారబుద్ధియగు భర్తృయజ్ఞుండు దివ్యచక్షుస్సునఁ బడవుపీక్షించి ౨౧౨

తే॥ "అనఘ! శివరాత్రినామకైకాహ్నికవ్రతము సమస్తాఘనాశక మమితపుణ్య.
మపుడొనర్పఁగఁబడు దానహవనజపములెల్ల నక్షయఫలము లిఁకేమికలదు!

సీ॥ అపుత్రత్తనుజాతుఁడైన మర్త్యుండు తా నాత్తతనూజాతుఁడగును రాజ!
పుట్టుదరిద్రుఁడై పొక్కెడు జనుఁడు తా నత్యంతధనవంతుఁడగును ఱేఁడ!
అల్పాయురన్వితుఁడైన మానవుఁడు తా నధికదీర్ఘాయుష్కుఁడగు దునీఁడ!
అరితిరస్కృతుఁడైన నరనాయకుండు తా నరివీరులను గెల్వనగు ధరేశ!
ఎవ్వరేకోరికం గోరి యీవ్రతంబు సేయుదురొ వార లాకోర్కె శీఘ్రముగను
పొందుదురు. కోర్కెలేకుండఁ బొనరుచు ప్రజ పొందు నిశ్శ్రేయసంబు నోభూమిపాల!

ఆ॥ దానధర్మములను దగనాచరింపని పిసినియేని రాత్రి వేళ జాగ
రంబుచేయ వత్సరం బొనరించినయఘమునుండి ముక్తుఁడగును భూప! ౨౧౫

కం॥ స్థిరములు చరములునగుచుం బరఁగెడి లింగంబులందుఁ బరిపూర్ణుండై
హరుఁడుండు రాత్రియగుటను ధరణిని శివరాత్రియందు ద్రిదావి నభిజ్ఞుల్. ౨౧౬

కం॥ లోకానుగ్రహకాంక్షను నాకేశుఁడు చంద్రచూడు "నందితురంగా!
ఈ కలికాలము సకలాఘాకర. మటుగాన యుష్మదర్చన వలనన్ ౨౧౭

ఆ॥ జనులు పూతులగుచు సంవత్సరాంహస్సునుండి ముక్తులగుట కుర్విమీఁది
కరిగి యొక్కదివస మధివసింపుము దేవ! నిన్ను మిగుల వేడుచున్నవాఁడ. ౨౧౮

ఆ॥ అంతవారిచేత నర్పింపఁబడినది వేల్వఁబడినదియును వేగ మాకు
చేరఁగలదు. మున్ను వారిచ్చునుచ్ఛిష్ట మఖిలమకట! వ్యర్థమగుచునుండె. ౨౧౯
కం॥ కలికాలమున నశుద్ధాత్ములచే నీఁబడు పరిభూతమును శంకర! మా
కు లవంబేనియుఁ జెందదు. తిలకింపు" మటంచుఁ గరము దీనతఁబలుకన్ ౨౨౦
కం॥ శితికంఠుఁడు "మాఘాసితచతుర్దశీతిథిని రాత్రిఁ బ్రశ్నస్థలమునకున్
శతమన్యూ! సంవత్సరకృతపాపవిశుద్ధికొఱకుఁ గృపతోడను నేన్ ౨౨౧
కం॥ స్థిరచరలింగంబులనెల్ల రహింజని సంక్రమింతు. లలి నయ్యెడ నే
నయుఁ దస్మత్పూజనమును జరుపు నఘోరాయముఖ్య సన్మంత్రములన్ ౨౨౨
కం॥ పాపవివర్జితుఁ డగునతఁ. డీపగిదిని వస్త్రములను హితమతిసుమనో
ధూపాదులనర్చించి మహాప్రజ యీ వలయు నర్ఘ్యమీ మంత్రమునన్ ౨౨౩
శ్లో॥ గౌరీవల్లభ దేవేశ సర్వాద్య శశిశేఖర
వర్ష పాపవిశుద్ధ్యర్థ మర్ఘ్యో మే ప్రతిగృహ్యతాం.
కం॥ పదపడి యశనము వసనము మొదలగు ద్రవ్యములచేతఁ బూజించి గుణా
స్పద! విత్తశాఠ్యమును విడిచి దక్షిణ యొసఁగవలయు క్షితిదేవులకున్. ౨౨౪
ఆ॥ ధర్మకథలతోడఁ దాండవంబులతోడ జాగరంబు రాత్రి సలుపవలయు.
ఒక్కయేడు చేసియుండినయఘమువోఁ దద్వ్రతమ్ము పాచితమ్ము చుమ్ము"
కం॥ అనవిని వేలుపులెల్లరు ఘనమోదముతోడ గరళకంఠునకున్ మ్రొ
క్కినవారయి తమయిండ్లకుఁజని శివరాత్రిమహిమంబు క్ష్మాస్థలిఁ దెలుపన్
కం॥ నారదుఁబంపించుటయును ధారుణియెల్లం జరించి తన్మని ప్రజలన్
గూరిచి బోధించెఁ. గడుం బేరువహించె శివరాత్రి పృథివీశ! యటున్. ౨౨౭
కం॥ ఈ విషయంబున నొకకథ వేవచియించెదను విన్నుమ. విఖ్యాతంబౌ
పావనమై మిశవనమున వావిరి నొకలుబ్ధకుండు వసియించెను దాన్. ౨౨౮
ఉ॥ ద్యూతము మున్నుగాఁగలుగు దుర్వ్యసనంబులఁ జిక్కివాఁడు వి
ఖ్యాతికివచ్చెఁ జౌర్యమున. నష్టచరించి చరించి యంతఁ దా
నాతత పుణ్యదాత్రియగు నాశివరాత్రిని భక్తులౌ జనుల్
ప్రీతి శివాలయస్థులయి పెక్కురు జాగరణంబు సేయఁగన్ ౨౩౦
ఉ॥ "సొమ్ములు పెట్టుకొన్న యొకసుందరి తాగుడినుండి వచ్చుచో
హుమ్మని పట్టికొట్టి యెటులో హరింపఁగనా" నటంచుఁ జి
త్తమ్మున నిశ్చయించుకొని తత్సవిధస్థలినుండు కర్ణికా
రమ్మునెక్కి గుప్తముగ రాత్రియెల్ల వసించె నేమనన్. ౨౩౧

ఉ॥ ఏకడనుండి యెవ్వరితె యీవలనుం జనుదెంచునో యటం
చాకుజనుండు శీతముగ కార్తిని జెందుచుఁగూడ దానిపైన్
వీఁకవసింప నించుకయు నిద్దురపట్టఁ. దొక్కఁతయేని తా
నా కథవింటమాని బహిరాగతకా. డిఁక నే మనన్వలెన్. ౨౩౨
కం॥ తానెక్కి కూరుచుండిన మ్రానునకుం గ్రిందనొక్క మహనీయత్వం
బూనిన లింగంబుండఁగ నానీచుఁడు తోఁచితోఁచ కాకులఁ బూలన్ ౨౩౩
ఆ॥ త్రెంచివైచుటయును దిన్నగా నవి శివలింగమందుఁ బడియె లీలఁబోయి.
జారచోరసంఘసంకటకాఁడైన యంతబోనఁ బొడిచె నర్వముండు. ౨౩౪
కం॥ అంతట స్త్రీలుం బురుషులు శాంతమనస్కతను లేచి శంకరునకు న
త్యంతమ్ము మ్రొక్కి స్వస్వనిశాంతములకుఁ జనిరి సారహారాయను సుమలన్. ౨౩౫
కం॥ ఆ దొంగవాఁడుగూడను వేదిగి గన్నేరునుండి విహ్వలమతియై
ఏదెసకో పలాయితుఁడయి తాఁదనువును విడిచెఁ గొంతతడవునకు నృపా! ౨౩౬
తే॥ అంత యాదృచ్ఛికంబుగనైన యట్టి జాగరాదుల వలననే వేగ నాతఁ
డల దశార్ణాధిపతియయ్యె. నంతఁబోక యయ్యె జాతిస్మరుండును. నహహా! వింటె. ౨౩౭
కం॥ పితృపైతామహ సకలక్షితినాయకతన్వహించి శీఘ్రింబుగ ను
న్నతి మనుపూజించిన పశుపతిలింగంబునకుఁగట్టెఁ బ్రాసాదంబున్ ౨౩౮
కం॥ ప్రతిసంవత్సరమును సాక్షితిపతి శివరాత్రి నుపవసించి పురాణం
బితిహాసంబును వినుచుం గృతజాగరుఁడగుచు వచ్చెఁ గేవలభక్తిన్. ౨౩౯
సీ॥ సుస్నాతుఁడును బరిశుద్ధాంశుకచ్ఛన్నుఁడు పవిత్రుఁడునునయి యుపవసించి
తొంటి మంత్రింబులతోడను శివలింగమున కర్హపూజనమును బొనర్చి
ఆటపాటలతోడ హారకీర్తనముతోడ రాత్రియంతయు జాగరంబొనర్చి
రమణీయతమపదార్థ ప్రదానంబుచే ధరణిదైవతములఁ దనియఁజేసి
నిజనివాసంబునకుఁ బోవునృపతియొకటఁ బులహగాలవ గార్గ్యాది పుణ్యమునులు
తచ్ఛివాలయమున వచ్చిదర్శనంబు నిచ్చుటయు వారికెల్లర కెరఁగి భక్తి ౨౪౦
కం॥ తదనుజ్ఞాతుండై యట ముదమునఁ గూర్చుండుటయును మునివరులెల్లన్
సదయతఁ బురాణగాథలు చదివివినిచి కొంతవడికి క్ష్మాపతితోడన్ ౨౪౧
ఆ॥ "రాజ! యడుగువార మోజ నిన్నొక్కటి దేవు నెదుట నిజముదెల్పెదేని"
అనుడు "నట్లె చెప్పెదను మీకు నాతోడఁ జెటింగియున్న" ననుచు నృపతి పలికె.
ఉ॥ అంత మునీంద్రులిట్లని. "శిలాధిప! దానముఁదొట్టి యెన్నొ య
త్యంతముగా నాచరించుటకు నర్హ హమ్ములైనవి యుండ వాని నీ

వెంతయు వీడి జాగరము నే పొనరింపఁగవచ్చుచుందు కా
లాంతకునాలయంబునకు - నందలిసత్త్రయోజుంగ మెద్దియో. ౨౪౩

ఉ॥ గోప్యముగాకయున్నది కొంచెము మాకును జెప్పుమయ్య కా
శ్యప్యధినాథ!" యంచునిటులాడ విలక్షణమైన నవ్వుతో
"గోప్యమ. యౌనుగాక. మునికుంజరులార! వచింతు దేవుసా
మీప్యమునన్ వచింతునని మీకడ వాకొనియుంటు" నంచటన్ ౨౪౪

సీ॥ తొలుతటి భవమున దొంగయై శివరాత్రి వచ్చియీగుడిలోనఁ జొచ్చుటయును
యాదృచ్ఛికంబుగా నవనీరుహముక్రింది శివలింగమున కర్చ సేయుటయును
ఉపవాసకృశతమైఁ గృపణభావమునూని యొగినందు జాగరంబుండుటయును
పూర్వజన్మజ్ఞానమును వీడ కిర్వ్యేడ భూపాలకునియింటఁ బుట్టుటయును
వరుసగావచింప వాచంయము లేమేలు మేలటంచుఁ బొగడి మిక్కుటముగ
దీవనంబులిచ్చి వావిరినారాత్రి జాగరంబుసల్పి చనిరియవల. ౨౪౫

క॥ ఆ తేఁడుగూడ శంభు నుదారతఁబూజించి యోగధారులయెడలన్
గౌరవముఁ జూపి జాగర మారాతిరి సల్పిచనియె స్వాలయమునకున్

కం॥ శివరాత్రి యీవిధంబున నవనీతలమందు వెలసె. నటుగావున నీ
శివరాత్రి నామకవ్రత మెవరికినిం గార్య. మింక నేమనవలయున్. ౨౪౬

సీ॥ నలుని దిలీపుని నహుషుని మాంధాత ధుంధుమారు యయాతుల్ దొట్టినృపులు
శ్రీసరస్వతి శచి సీత యరుంధతి సావిత్రి మేన దృషద్వతి స్వధ
స్వాహ ప్రభావతి సంప్రీతిగాయత్రి రంభాదికాప్సరల్ రతి మొదలగు
నుత్తమస్త్రీలు దా మొనరించి యీవ్రతం బాప్తస్వకామలై యలరియుండి.
రెవరు భూతినిచ్ఛయింతురో కలికాల మీవ్రతంబు వారి కింకముఖ్య.
మెవ్వఁ డీసుగాథ నీశ్వరుసన్నిధిం జదువు వానికిల్బిషంబు వాయు. ౨౪౭

ఆ॥ గంగనుకరించు ఘనతీర్థములు లేవు లేవు శివునిబోలు దైవతములు
క్షితిని గానఁబడదు శివరాత్రితో సమంబైనతపము. సత్య మరయనిద్ది. ౨౪౮

ఆ॥ నిఖిలరత్నమయము నిజముగా మేరువు. నిఖిలవిస్మయములనిలయము తప.
మఖిలధర్మరూపమగును దా శివరాత్రి. అశ్వసేన! ఇంత కధిక మెద్ది? ౨౪౯

కం॥ గరుడుఁడు పక్షులకుంబలె సరిత్తులకునెల్ల నల్లసాగరుపోల్కిన్
వరధర్మంబులకెల్లను ధరణిని శివరాత్రి దాఁ బ్రధానంబు నృపా! ౨౫౦

—♦ తులాపురుషదానమాహాత్మ్యము ♦—

ఆ॥ కాన నుభయలోకకాంక్షియౌ విద్వత్ప్రభాంసుఁ డోమహీశ ! మనమునందు
చంద్రచూడు నిల్పి శ్రద్ధ నీశివరాత్రివ్రతము నాచరింపవలయుఁ జుమ్ము" ౨౪౨

ఆ॥ అనుడు నశ్వసేనుఁ "డార్య ! సిద్ధేశ్వరమహిమ మెల్ల నామనమున కబోధ
నా వచింపుమయ్య, కరము కుతూహలపడుచునుంటి నేను భావమందు" ౨౪౩

ఆ॥ అనిన భర్తృయజ్ఞుఁ "డనఘ ! సిద్ధేశ్వరోత్పత్తి మున్న విశదపఱచియుంటి.
తగ వచింతు నిపుడు తద్దేవు దర్శించి చేయుదానమునను జెందుఫలము. ౨౪౪

కం॥ ఇలయెల్ల నేలనగుఁబో తులాపురుషదానమునను దోడన యన " నే
లలి సలుపవలెనో చెపు మత్తులాపురుషదాన" మనుచు దొర ప్రశ్నింపన్ ౨౪౫

సీ॥ " రవియును జంద్రుండు రాహుకేతువులచే గ్రసియింపఁబడినట్టి కాలమందో
మకరకర్కటకంబులకు గ్రహనాథుండు సంక్రమించెడి పుణ్యసమయమందో
చంద్రుండు పూర్తిగా సంక్షయంబందిన వరతిథియగు నమావాస్యయందో
పావనజలములౌ భాగీరథీముఖ హ్రదినీ పుణ్యతీర్థములయందో
విషువమందో సాధువిప్రుల కీతులాపురుషదాన మెలమి నరుపవలయు.
నని ప్రశంసఁజేతు రార్యులు భూపాల ! వినుము దాని తెఱఁగు వినుతు నింక. ౨౪౬

కం॥ ప్రాగుత్తరముల వాలై బాగుగఁ గనఁబడుచునుండు పావనదేశం
బేగి పదియాఱుమూరలతోఁ గావింపంగవలయు దొర ! మండపమున్. ౨౪౭

ఆ॥ దాని నడుమను యజమానుని మూరతో మూరెఁడెత్తు నాల్గుమూరల పొడ
వు వెడల్పును గలిగి పొలిచెడి యరుగొకం డమరింపవలయు నశ్వసేన ! ౨౪౮

కం॥ నాలుగుదిక్కులయందును నాలుగుమూరల చదరపు నాలుగుకుండా
లోలిని నైశాన్యంబగు మూలను నొకమూరకుండమును మఱియొకదున్ ౨౪౯

ఆ॥ వేయఁజేసి యచటఁ బిడివెల్తిమూరెఁడు గ్రహములుంచవలయుఁ గాశ్యపీశ !
ఇద్దఱిద్దఱినిగ నెల్లకుండంబులయొద్ద ఋత్విజులను నుంచవలయు. ౨౫౦

తే॥ తచ్చతుర్వేదశాఖల ధరణిసురుల ద్వారమున వేల్వవలయును వహ్నియందు.
లలిని దక్పాలమంత్రంబులను జపంబు శక్తి యున్నంతమట్టుకు సలుపవలయు. ౨౫౧

ఆ॥ మూరలావు నాల్గుమూరల పొడవును గలుగు రెండు స్తంభములను వేది
ప్రక్క నుత్తరముగఁ బాఁతించి యాదెజాతికట్టె వాని నడుమఁ బెట్టవలయు. ౨౫౨

సీ॥ మంచిగందపుమ్రానో మఱి దేవదారువో మారేడువృక్షంబొ మఱ్ఱిచెట్టొ
చండ్రియో యశ్వత్థశాఖియో తుమికియో రేఁకుమ్రాఁకో యటు క్షీరకములు.
ఈయెన్మిదింటిలో నేదేని యొకదానితో రెండు స్తంభము లొనగుచుఁగొని
ఉట్లు రెండుండిన యొకత్రాసు రచియించి స్నాతుఁడై శుభ్రవస్త్రములు దాల్చి

జంబూ కుశ క్రౌంచ శాకాదికంబులై దీపించు నయ్యేడుద్వీపములను
న్యగ్రోధనీపజంబ్వాదివృక్షములను గంగమున్నగునట్టి ఘనసదులను
మేరుగిరి మధ్యమందుండఁ జారుతరముగాను బంచపలంబులకేని కొదవ
గాని బంగారమునఁ జేయనైన భూమియందుఁ జిత్రింపఁదగు నంతటన్ మునీంద!

తే॥ అట్లు సౌవర్ణమయభూమి నమరిపించి కుండములు తోరణంబును మండపంబు
గ్రహమహీసురపూజకుఁగా రచించి యరుఁగు వేయింపవలె మధ్యమందు సరిగ.

ఆ॥ అచటఁ బంచగవ్యమాచరించి ప్రతిష్ఠితంబుఁజేయవలయు ధాత్రి నంత
పావమానముఖ్యబహుమంత్రములను జేయింపవలయు స్నాన మింక వరుస. ౨౮౪

తే॥ అట్లు స్నానంబుచేయించి యంబరము ధరింపఁగంజేసి చక్కఁ బూజింపవలయు.
అట్లు పూజించి ధౌతాంబరావృతుఁడయి యంజలింబట్టి నిల్చి తదగ్రమందు ౨౮౫

శ్లో॥ త్వయా సంధార్యతే విశ్వం జగ దేత చ్చరాచరం
తవ దానం కరిష్యామి సాన్నిధ్యం కురు మేదిని. ౨౮౬
శరీరేష్వపి భూతానాం త్వం దేవి ప్రథమం స్థితా
తత శ్చాన్యాని భూతాని జలాదీని వసుంధరే. ౨౮౭
యే త్వాం యచ్ఛంతి తే భూయ స్త్వాం లభంతే నసంశయః
ఇహలోకే పరేచైవ పార్థివం రూప మాశ్రితాః. ౨౮౮

కం॥ అను మంత్రంబులచేతను ఘనముగ స్తుతియించి జలము గైకొని శ్రీవి
ష్ణుని హృదయపీఠిఁజేరిచి కనుదమ్ములు రెండుమూసి కడుభక్తిమెయిన్ ౨౮౯

శ్లో॥ పాతాళా దుద్ధృతా యేన పృథ్వీ సా లోకకారిణా
అస్యా దానేన చ సదా ప్రీయతాం మే జనార్దనః ౨౯౦

కం॥ అను మంత్ర ముచ్చరించుచు మును చేఁగొనియున్న సలిలమును సలిలమునన్
గొనకొని విడువఁగవలయును. చన దది బ్రాహ్మణునిచేత, క్ష్మాపయి విడువన్

శ్లో॥ ఆగతాచ యథాన్యాయం పూజితాచ యథావిధి
అస్మాకం త్వం హితార్థాయ యత్రేష్టం తత్ర గమ్యతాం. ౨౯౨

కం॥ అను మంత్రంబున భూదేవిని వేగమ పొగనంపి విప్రులకున్ భ
క్తిని దా "నసావ్రేదా" యను మంత్ర మ్ముచ్చరించు చర్పింపఁగనౌ. ౨౯౩

కం॥ ఈవిధిచే భూదానము గావించినయట్టిరాజు ఘనకులమున నేన్
భూవర! రాజ్యభ్రంశం బేవడి ఘటియింప. దింక నేమనవలయున్. ౨౯౪

కం॥ ఎవరు స్వరాజ్యభ్రష్టత నవమానముఁ బొందుచుందొ్ర యవ్వా రెపుడున్
సవినయముగ భూదానం బవనీసురులకుఁ బొనర్పనట్టిరు తలఁపన్. ౨౯౫

తే॥ అట్లుగావున విశ్వప్రియత్నములను జేయవలయును భూదాన మోయిలేశ!
స్వయముగాఁ జేయకున్నను బరులొసంగునుర్వియైనను హరియింపకుండు టొప్పు.

కం॥ ఏతత్పృథ్వీదానం బాతతపుణ్యము ప్రశంస్య మత్యుత్తమముల్.
శ్రోత్రితలకైనను రాజేంద్రా! తద్దేహస్థ దుష్కృతంబుల నణఁచున్. ౨౯౭

కం॥ దాన మటులుండుఁగాక మహీనాయక! పేర్రణంబు నెక్కువపని. అ
జ్ఞానాఘనాశనంబగు దాన. ఇఁకేమని వచింతుఁ దన్మహిమంబుల్. ౨౯౮

సీ॥ భూదానమహిమచే నేదుఁబో దాతకుఁ గాయిక మానసిక వ్యథాళి.
భూదానమహిమచేఁ బుత్త్రిలుం బౌత్త్రిలు సమకూరుదురు దాత కమితముగను.
భూదానమహిమచేఁ బొల్పారుఁ దద్దాత సౌందర్యవంతుఁడై జగతి మిగుల.
భూదానమహిమచే మేదురంబగు మేధ యలవడియెడిదాత కశ్రమమున.
ఇట్లకంటకముగ నేలి స్వారాజ్యంబు పడయు శాశ్వతంపుఁబదవి తుదకు.
దీని వినినవాఁడు నొను జూ భూదాత జన్మజన్మమున నసంశయముగ. ౨౯౯

చం॥ నరపతి భూమిదానము ఘనంబుగ నెచ్చటఁజేసినన్ మహీ
శ్వర! యగుఁ జక్రవర్తి యొకజన్మమునం దవెభూమి గౌతమే
శ్వరు నెదుటం బ్రదత్తమయి జన్మశతంబులనిచ్చుఁ దత్ఫలం.
బరసి తదీశుముందఱనె యయ్యది యీఁదగు నట్లుగావునన్" 300

వ॥ అనివాక్రుచ్చె. శ్రవణమాత్రంబున జనుల పాతకంబు హరించు తత్తీర్థ
వర్తియగు శాల్గవ కపాలేశ్వరమహాత్త్యంబు వినుండు" 30౧

వ॥ అని యిబ్బంగి వచించుడున్ మునులు "సూతా! యాకపాలేశ్వరం
బనులింగంబిల యత్ప్రతిష్ఠిత మొ దేయర్థంబు తదర్చనా
ర్చనలం బ్రాప్యమొ దానిఁబొడఁ గరుణాసాంద్రుండవై మాకు వా
కొనవే" యంచిటు పృచ్ఛఁజేయుటయు సౌగ్యుండైన యాతం డనున్. 30౨

వ॥ "ఈకపాలేశ్వరదేవుం డొక్క యింద్రుండు స్థాపించె. పాపపురుషదాన
వశంబునను గపాలేశ్వరప్రభావంబునను దత్సరశ్రేష్ఠుండు బ్రహ్మహత్యం బాపుకొ
నియె ననిశ్రుతి వాక్రుచ్చుచున్నయది. 30౩

తే॥ "హాటకేశ్వరమున శ్రేగి హరుని గాంచి హేమమయమైనవిగ్రహం బిచ్చుపాని
పూర్వసంచితదుష్కృతపుంజమెల్ల నంతమొందెడి. ఇట సంశయంబులేదు" 30౪

వ॥ అని దక్షిణామూర్తిసన్నిధిం దత్పురాచార్యుండు వక్కాణించె." 30౫

కం॥ అనిసూతుఁడువచియించుడు విని శౌనకుఁదొట్టిమునులు వినయాన్వితులై
"అనఘ! సహస్రాక్షున కేయనువునఁ బ్రాప్తించె బ్రహ్మహత్య? తెలుపవే.

సీ॥ అట్టి గపాలేశ్వరుండనుసంజ్ఞ దేవున కేకారణంబుచే నేరుపడియె?
తత్ప్రభావంబున దైవతవిభున కెప్పగిది నష్టంబయ్యె బ్రహ్మహత్య?
ఏమంత్రములు చెప్పి యేవిధిచేఁ బాపపురుషదానంబును జరుపవలయు?
తత్కపాలేశ్వరు దర్శనపూజనంబులనుండి కలిగెడి ఫల మదెద్ది?
ఇయ్యది సమస్తమును మాకు నెయ్యమున వచింపుమీ సూతసుత! శ్రవణింపనుంటి"
మనికుతూహలమున నిట్లులడుగుటయును నీశు ధ్యానించి యతఁడప్పు డిట్లులనియె.

ఇంద్రుండు వృత్రాసురునితోఁ బోరాడి సఖ్యంబు చేయుట

వ॥ "మహాభాగులారా! విన్నమాత్రంబున వృజినమోచకంబగు పురాతనగాథం గీర్తించెద. తెలిసికాని తెలియకకాని జన్మజన్మాంతరకృతంబులై యీదినంబువఱకు శేషించియున్న కలుషంబులుసహితము తత్కపాలేశ్వరదర్శనంబున నె తలంగు. ఇది నిక్కువంబు. తొల్లి త్వష్టకుఁ బులోమదుహితయగు విభావరివలన వీర్యవంతుండగు వృత్రుం డుదయించి బాల్యమంద బ్రాహ్మణభక్తిపరాయణుండును సర్వజనప్రియుండును ధర్మాత్ముండును బరిత్యక్తరాక్షసభావుండును నై పుష్కరారణ్యంబునఁ బరమసమాధిం దపంబుండి చతుర్ముఖు సంతోషపెట్టి యతండు దర్శనమిచ్చి యేమి కావలయు నడుగు మిచ్చెదననుటయు. ౩౦౮

శా॥ "సంతోషించిన బ్రాహ్మణత్వమిడు. మిచ్ఛాపూర్తియౌ నాకు. సా
ధింతుర్ దాన మహోన్నతంపుఁబదముర్ దేవా! అసాధ్యంబుగా
దెంతేన్ దానికి. తత్సమాన మిల నా కింకొండు కన్పట్టు. ద
త్యంతం బుత్తమదైవమన్న ద్విజుఁడేయౌఁగాక. వేఱుండు నే. ౩౦౯

కం॥ కానఁ ద్రివిష్టపరాజ్యం బేని తదన్యంబు నాదుహృదయంబునకున్
గానఁబడ. దీఁదలంచితి వేనిం గృప నిమ్ము భారతీశ్వర! దానిన్" ౩౧౦

వ॥ అనినవిని పరమేష్ఠి తుష్టుండై బ్రాహ్మణత్వంబు దయచేసి ౩౧౧

శా॥ "బ్రహ్మత్వం బిడినాఁడ నీకుఁ దనయా! వాంఛించిన ట్లే. నీకన్.
బ్రహ్మణ్యుండగు బ్రాహ్మణుం గనిన సంభావించుచుండంగనౌ.
బ్రాహ్మణ్యం బిల సుప్రసన్నమగుచో బ్రహ్మర్షిముఖ్యంబు నౌ.
బ్రహ్మిష్ఠుండగు బ్రాహ్మణోత్తముని గొల్వంజాడు మట్లౌటచే" ౩౧౨

వ॥ అనియానతిచ్చుటయు వృత్రుండు బ్రాహ్మణ్యలక్ష్మీసముపేతుండును బ్రహ్మచర్యాపరాయణుండును నై వెండియుఁ దపంబునకు దొరకొనియె. అంత నింద్రుండు మహాత్ములగు మనుజాశముల నందఱను మట్టుపెట్ట సమకట్టుడు సంతతిచ్చే తరుణానరు జంకె వారు పరాభూతులై దుఃఖించుచు స్వస్థానంబులు వదలి వృత్రుని శరణంబు జొరన్కరించుకొని తత్సవిధంబున కరిగి యతనిచే నాగమనకారణం బడుగఁబడి.

ఆ॥ "ఏము సురలచేత నెంతయు జితులమై శరణుపొందినార మరసి నిన్ను.
ఎచటికేగువార మితరత్ర? నీకన్న దిక్కు మాకు వేఱ చిక్కఁ డెందు" ౩౧౪

వ॥ అనిన విని వృత్రుండు ౩౧౫

కం॥ "దేవతలం జంపెద. మీ తాపులకున్ మీఱ పొందు తడయక యసురుల్!
నీ వెందుల కేతెంచితివో వక్కాణింపుమమ్మ యోజనయిత్రీ!" ౩౧౬

వ॥ అనివచించుటయుఁ దల్లి యిట్లనియె. ౩౧౭

ఉ॥ "వంశమునిల్వ నా నుడువువాక్యము నీకుఁ బ్రమాణమైన ని
స్సంశయ మిష్ట వచ్చి తగ నల్పుము దారపరిగ్రహంబు. ఈ
అంశమ నేను జెప్పునది. ఆత్మభవుండు ప్రసూవచః పరి
భ్రంశుఁడుగాకయుండుటయె పాడియు నీతియు నాఁ దనూభవా! ౩౧౮

ఆ॥ మగఁడు బ్రదికియుండ మానినీజనులకుం దల్లి బ్రదికియుండఁ దనయులకును
అన్యదైవముండ. దవ్వారినుడిమీఱి సలుపు నెట్టిధర్మములును వృధయె. ౩౧౯

సీ॥ భస్మంబులోపల విస్మయావహముగా వేల్వంగఁబడిన హవిస్సువోలె
ఒక్కండపోయి యేయురకాననములోనొ యెద మోఁదుకొం చేడ్చు నేడ్పుమాడ్కి
చాలకాలమునుండి చవుడువాఱిన నేల విత్తంగఁబడినట్టి విత్తుపోల్కి
పుట్టంధుమోములకుం బోయి యేమేమియో యభినయించుచునాడు నాటభంగి
చెవిటివానియొద్దఁ జేరి మృదుస్వరబహుళముగను బాడు పాటపగిది
జననిమాటదాఁటి పానరించునటువంటి యఖిలధర్మములును వ్యర్థ మరయ. ౩౨౦

కం॥ మిక్కిలిదురపిల్లెడినను జక్కగ బోధించి బంధుజనులందఱు నీ
చక్కికిఁబంపఁగవచ్చితి. అక్కఱణి నొనర్చు మాత్మజా! గుఱియున్నన్. ౩౨౧

కం॥ మాటికి మాటికి నెక్కుడుమాటలతో నేమిపని కుమార! ఒకండే
మాట. పితౄణంబుణం బెప్పాటం దొలఁగెడినో యట్లు పనివినుమింకన్" ౩౨౨

వ॥ అనినవిని దానవులలో మహావీర్యుండును బ్రాహ్మణ్యవిశిష్టుండును నగు వృత్రుండు శ్రుతిస్మృతులంగల "న మాతుః ర్విద్యతే పర" మనునర్థంబుఁ జిత్తంబునం జింతించి వల్లెయని కృతప్రతిజ్ఞుండై వివాహంబుఁజేసికొనుటయుఁ దృష్ట తుష్టుండై లెక్కింపనలవికాని యనేకజాతుల రత్నంబులును వెండిబంగారులోనగు సకలలోహంబులును బ్రసాదించి హా స్వశ్వైరథకో శాఢ్యంబుగా స్వరాజ్యమును దభిషిక్తుంగావించె. అట్లభిషిక్తుఁడగుట యాలకించి యతని బందుగులగు నసురులు పాతాళంబునుండియు గిరిదుర్గంబులనుండియు స్థలదుర్గంబులనుండియుఁ జనుదెంచి బర్హిర్ముఖులతోడ బద్ధవైరులగుట బహుక్రోధపూరితులై ప్రోత్సాహ పెట్టుటయు వృత్రుండు పరనిషాదనార్థమై పాకనాశనభవనంబుపైఁ బ్రయాణభేరి వేయించె. అతం డాహవంబున కడ దేఱుట యాకర్ణించి యమరవిభుండును నాత్మ నుహ్వంగి యఖిలదేవతాసహితంబుగా

నభిముఖుండై నడచుటయు నహర్నిశంబులు నయ్యుభయుల కతివిశాలంబగు మేరు
పృష్ఠమం దారబ్ధంబగు పోరఁ బరాజితులగుచుండు సురాళిం దిలకించి బృహస్పతి
బిడౌజు దిక్కు మొగంబై ౩౨౩

చం॥ శతమఖ! ఏలచేసెదవు సంగర మూరక. ముందఱం జతు
ష్కృతులను వెక్క సహ్యమగుచున్ ధను వొప్ప బలద్వయంబుతో
యుతుఁడయి భీకరాకృతిని యుద్ధ మొనర్చుచున్న వాఁడు వీఁ
డతులితవిక్రముండయి. జయంబుఘటిల్లదు నీకు కావునన్ ౩౨౪

కం॥ సంధియొనరించుకొని స్నేహాంధుండై యుండుటయును నయ్యెడ నెదియో
రంధ్రంబు వెదకి యీపరిపంథిం దెగటార్పు మింద్ర! పవిచేత నొగిన్. ౩౨౫

సీ॥ అన్నపానీయాదులందు విషము పెట్టి ప్రేమఁజూపుచుఁ దినిపించిగాని
దేహంబుమఱచి నిద్రించుపట్టున శయ్యఁజేరి యేదో హత్యఁజేసియేని
కన్నకూఁతునొసంగి తన్నళినాక్షి ద్వారమున నెయ్యదో కుట్ర నెమకియేని
మంత్రికాఁడైన బ్రాహ్మణు దానమునఁ దన్పి కావించు నభిచారికమున నేని
ఒట్టుఁబెట్టి నమ్మునట్టులుసలిపియేన్ బ్రికటమైనమాయఁ బన్నియేని
చంపఁదగును శత్రు శాస్త్రమం దీయాఱుపాయములను జెప్పఁబడుటఁజేసి"

వ॥ అనిబోధించుటయు నింద్రుండు ౩౨౬

ఆ॥ "అట్టులైనయెడల నరిగిస్వయంబుగా సంధిగూర్పుమీవు సత్వరముగ.
నీదువాక్యమునను నేస్తంబుఁజేయు నాతోడ దానవుండు ధ్రువముగాను" ౩౨౭

వ॥ అనవుడు నాంగిరసుండు వృత్రు డాయంబోవుటయుఁ దద్దైత్యుండును స్వయం
ప్రాప్తుండగు నతని విలోకించి సర్వదా బ్రాహ్మణభక్తుండగుటఁ బ్రహృష్టుండై ప్రణా
మం బాచరించి యుచ్చైర్ఘోషంబున ౩౨౮

ఆ॥ "స్వాగతంబునీకు ధీమరాగ్రేసర! ఏమిచేయవలయు? ఏమియాజ్ఞ?
కరము ప్రియులు జన్నిగట్టులునా. కట్లగాన నుడువు మున్న కార్యవిధము" ౩౩౦

వ॥ అనిపలికిన బృహస్పతి యిట్లనియె. ౩౩౧

ఉ॥ "దైవవశంబు సర్వమును దానవనాయక! సంగరంబునన్
నీవె జయింతొ వాసవుఁడె నిన్ను జయించునొ తోఁచ దేరికిన్.
కావున నాదుమాటవిని క్ష్మాతల మీవు దివంబు నాతఁడున్
కైవస మాచరించుకొని కయ్యము మాని వసించు టగ్గువా" ౩౩౨

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చుటయు వృత్రాసురుండు ౩౩౩

ఆ॥ "బ్రాహ్మణాగ్రగణ్య! భవదుక్తవిధమున నడచువాఁడ నేను నయముతోడ.
శక్రుతోడ నాకు సఖ్యంబు గూర్పుమీ యిపుడ నీవు దైవతేశుతోడ. ౩౩౪

—* ఇంద్రుఁడు కపటోపాయమున వృత్రు వధించుట. *—

వ॥ అని వక్కాణించుటయు నుదారబుద్ధియగు బృహస్పతి యింద్రుం దోడ్కొనివచ్చి వృత్రాసురునితో సంధానంబొనరించె. దేవరాక్షసాధిపతు లుభయులును బరస్పర మత్యంతమైత్రి చేసికొని ముదంబున స్వస్వనికేతంబులకుం జనిరి. పదపడి వాసవుండు సర్వదా రంధ్రాన్వేషణంబు గావించుచు వృత్రు ప్రవర్తనమున నించుకేని లోపంబు గనుఁగొనఁజాలక తత్ప్రతాపంబున దహింపఁబడుదునను భీతి నతని పాలికిం బోనశక్తుండై మరల గీష్పతిని విలోకించి. ౩౩౫

ఆ॥ "వృత్రుఁ గనులువిప్పి వీక్షించుటకుఁగూడఁ జాలకున్నవాఁడ సంయమీంద్ర!
ఆత్మతేజమునను సంతతంబు వ్యాప్తుఁడౌ వాఁ డిఁకెట్లు నాకు వధ్యుఁడగును? ౩౩౬

ఆ॥ కానఁ దద్గాత్ర ఘనతేజమును సహింపఁగఁదగునుపాయముం గృపాళు
వగుచుఁ జెప్పుమయ్య యాంగిరసా! వాని బిలుకుమార్చవలయు భీతిఁదొలఁగి." ౩౩౭

వ॥ అని సవినయంబుగా విన్నవించిన విని సురాచార్యుండు తడవు ధ్యానించి యిట్లనియె. ౩౩౮

ఉ॥ "వాని శరీరమందుఁ గడు వర్తిలుచున్నది బ్రహ్మతేజ. మ
ద్దానను జేఁజిచూచుటకె త్వన్నయనంబులు చాలకున్న. వా
దానవు సంహరించుటకుఁ దగ్గయుపాయ మొకండు చెప్పెదన్
నేను. మదుక్తభంగిఁజని నీవు వధింపఁగవచ్చు లీలమై. ౩౩౯

కం॥ ప్రాచీసరస్వతీనది చూచితివో లేదో! దాని శుభ్రతటమునన్
వాచంయమవర్యుండు దధీచి తపోనిష్ఠ విధి నతించుచునుండెన్. ౩౪౦

తే॥ పుష్కరారణ్యమునఁ బెద్దప్రొద్దునుండియుండెనా బ్రహ్మఋషి. వానికసురలంతు
లోఁతవుట్టిన వార్ధకాన్వితుఁడగుట. వెనుకదీయఁడు దేహంబు విడుచుటకును.

కం॥ శతయోజనోచ్ఛ్రితం బాత్మీ తసురుని కళేబరంబు. శీఘ్రముచని రా
శతమఖ! అడుగు తదస్థులు. వితసేయక ప్రాణములను విడిచి యొసంగున్. ౩౪౨

ఆ॥ వానివలననీవు వజ్రమ్మను పేరిటి యాయుధంబు సిద్ధమగును. దాని
చంపఁగలవునీవు శత్రుడా వృత్రు సుత్రామ! త్రిదశధామ! తథ్యమిద్ది. ౩౪౩

ఆ॥ బ్రహ్మతేజమునను బరిబృంహితంబగు నస్థికలను రచితమైన వజ్ర
ముపశమింపఁజేయు నుయతవీర్యుఁడౌ వృత్రు తేజముం ద్రివిష్టపేశ!" ౩౪౪

వ॥ అనినవిని హరిహయుం డఖిలామరసంయుతుండై కోటితీర్థంబుల కాటపట్టగు ప్రాచీసరస్వతీప్రాంతస్థ పుష్కరారణ్యంబునకుం బోయి యుంగిసలుం బాము

లును లేళ్లను సింహంబులు నెలుకలుం బిల్లులు గుడ్లగూబలుం గాకులు వేని తపఃప్రభా వంబున సహజవైరంబులు వీడి ససంతోషంబుగాఁ బరస్పరం బాడుకొను నాదధీచి మహాముని యాశ్రమంబుం బ్రవేశించుటయు నతండు వృద్ధశ్రీకఃపురోగులగు వేల్పులం దిలకించి సంతసించి యెదుర్కొని యర్ఘ్యమిచ్చి మహాత్మహురాచరితప్రణా ముండై పురుహూతు నుద్దేశించి.

కం॥ "నావలననుండి యేపని కావలసె మదీయమగు నికాయంబునకుఁ
దైవతయుతముగ వచ్చితొ వావిరి సెలవిమ్ము వాసవా! యొనరింతుఁ" ౩౪౬

వ॥ అని యనుటయు నిందు్రిండిట్లనియె. ౩౪౭

కం॥ "ఇంటికివచ్చినవానికి వెంటనె యాతిథ్యమిడుట విధి. భవదస్థుల్
కొంటకువచ్చితి నిడుమ. తెఱగంటులపని సిద్ధిఁబొందఁగల దద్దానఁ. ౩౪౮

వ॥ అనినవిని దధీచిమహాముని యుప్పొంగి. ౩౪౯

కం॥ "అహాహా! నాకు సమానుఁడు మహి నొక్కఁడుఁగూడ లేఁ. డమర్త్యేశుఁడె నా
గృహమునకువచ్చె నర్థిగ బహుపుణ్యుఁడ నేను. బహుళభాగ్యాన్వితుఁడన్. ౩౫౦

కం॥ అనవరతము సురరక్షణమునకై వినియోగపడఁగఁబోవు మదస్థుల్
కనుగొనఁ గడు ధన్యంబులు. కొనుమవి. అసువులను నిన్నుఁగూరిచి విడుతుఁ"

వ॥ అనిపలికి యమ్మహర్షి తత్క్షణంబ ధ్యానంబుఁబూని బ్రహ్మరంధ్రద్వారం బునఁ బ్రాణంబులు విడుచుటయు నాత్మపరిత్యక్తమై యాతని యంగంబు పుడమి పయిం బడియె. నంత హరిహయుం డాయన యస్థులు గ్రహియించి విశ్వకర్మతో నిట్లనియె. ౩౫౨

కం॥ "ఈయస్థులచేతను వజ్రాయుధమును నీవు చేయనగు వడి. నే నా
యాయుధముతోడఁ బోయి యజేయుండగు వృత్రుమేను చించువిధమునఁ" ౩౫౩

వ॥ అనినవిని దేవశిల్పి యాఱుమూలలును నూఱుగనుపులును గలిగి నడుమ సన్నమై భయంకరాకృతిం బోలుచు వజ్రాయుధంబు నిర్మించి సహస్రాక్షునకు సత్వ రంబుగా సమర్పించుటయు దానిం గైకొని యతండు వృత్రుండు సమాధిగతుండగుట చారులవలన నెఱింగి సంధ్యాసమయంబునం జని వెనుకనుండి యయ్యాయుధంబున వానిం గొట్టి సందిగ్ధతన్మరణుఁడగుట భయంబునం బరువెత్తి నిర్జనంబును గుల్మసంవృ తంబును నగు నొక విషమస్థలంబున సర్వంబును వృత్రమయంబుగా భావించుచు డాఁగియుండె. సురసిద్ధచారణగంధర్వు లతనిఁ గానక వెదకివెదకి యెట్టకేల కా గుల్మమధ్యంబునం బొడగాంచి ౩౫౪

తే॥ "సపరివారంబుగా వృత్రు సంహరించియును నీకేల భయంపడె దోబిడౌజ!
మృతకళేబరమునుగూడ మేము గంటి. మరుగుడె. మేమెల్ల దివ నరివిరహితముగ"

వ॥ అనిపిలుచుటయు రాక్షసశ్రేష్ఠుండగు వృత్రు మరణశ్రవణంబున మేను గగుర్పొడువ గుల్మంబునుండి బయలు వెడలి పురందరుఁ దుర్గంధభూయిష్ఠుఁ దేజోవిహీనుఁ దిలకించి లోకగురుండగు బ్రహ్మ దైవతముల నందఱఁ దగ్గఱఁ జేరి ౩౫౬

ఉ॥ "వింటిరె? బ్రహ్మఘాతుఁడగు వృత్రు నితం డెదిరింపలేక తా
నొంటి సమాధినుండఁగ నయోగ్యతఁబోయి వధించెఁ గాన వె
న్నంటెను బ్రహ్మహత్య. ఇఁకఁ ద్యాజ్యుఁడు. త్యాగము సేయరేని మీ
వెంటఁబడుం గొలల్. నిజము విప్పి వచించితి మీకు నియ్యెడన్. ౩౫౭

ఆ॥ బ్రహ్మహంతఁ దగుల భాషింపఁ బాపంబు వచ్చుఁ గానఁ బోయి వాసవునకు
దూరదూరమంద వేఱుగా నుండుఁడీ విబుధులార! మీరు విని మమత్తి. ౩౫౮

ఆ॥ అతని ముట్టుకొనుట యట్లుండఁ గాక. సంభాషణంబుగూడఁ బాపహేతు.
వంతె కాదు. వాని యవలోకనమె కూడ. దఘముచుట్టుకొనెడి నందువలన" ౩౫౯

వ॥ అని వచించుటయు నింద్రుండు విని తథాభూతంబగు తన తనువు చూచుకొని దైన్యంబునం జతుర్ముఖునకు దండమర్పించి ౩౬౦

కం॥ "శ్రీకింకరుండ. నీవే నాకీయింద్రత్వ మిచ్చినాఁడవు కానన్
లోకేశ! బ్రహ్మహత్యం బోకార్పవె పాచితంబు పొనరిచి కరుణన్" ౩౬౧

వ॥ అని వేడికొనిన నంబుజాసనుం డిట్లనియె. ౩౬౨

ఉత్సాహము॥ "అష్టషష్టితీర్థములను నాడుకొంచు 'బ్రహ్మహన్
దుష్టుఁడను' నటంచుఁ బైఁడితోడఁ బాపపూరుషా
కృష్టవిగ్రహము రచించి యిమ్ము మంత్రవత్తుగన్
శిష్టుఁడైన బ్రాహ్మణునకు శీఘ్రముగ శతక్రతూ! ౩౬౩

ఉ॥ నీటమునుంగుమాత్రమున నీకరమందలి తత్కపాల మె
చ్చోటను గ్రిందికిం బడునొ సోయగమేర్పడు నీకునచ్చ. టు
ప్పాటఁ దొలంగిపోవుఁ జెడువాసన. ఆవరతీర్థమందు వే
నాఁటు మిఁకం గపాలము పినాకధనుర్ధరు పేర నిష్ఠమై. ౩౬౪

ఉత్సాహము॥ పంచవక్త్రమంత్రములను బాగుగం బఠించి స్థా
పించి యాకపాలమునకుఁ బ్రీతిఁ బూజసేసి యా
కాంచనంపుఁ బాపపురుషుఁ గరముభక్తితో దతన్
మంచిబ్రాహ్మణున కొసంగు మఘవ! శుద్ధుఁ డౌదికన్" ౩౬౫

వ॥ అనినవిని యమ్మరుత్వంతుండు వృత్రకపాలంబుఁ జేకొని యబువదిని మిది తీర్థంబులం గ్రుంకుచుఁ గ్రమంబుగా హాటకేశ్వరంబునకుఁ బోయి విశ్వామిత్ర హ్రదంబున మునింగి యివలకువచ్చుటయు నా వృత్రకపాలంబు చేతినుండి తనంతఁ

దాన క్రిందఁబడియె. అంత సర్వపాపహారంబులును బుణ్యంబులును నగు "సద్యోజా తంప్రపద్యామి" మొదలగు పంచవక్త్రమంత్రంబులచే నక్కపాలంబుం బూజించి దుర్గంధవిముక్తుండును దేజోవంతుండును నయి వెలుంగు నిందు్రకడకు సద్దైవతంబుగాఁ జతురాననుండు చనుదెంచి బ్రహ్మహత్యచేఁ బరిత్యక్తుండైనట్టు భావించి

ఉత్సాహము॥ "పంచవక్త్రమంత్రములఁ గపాలమును భజించితీ
వంచితముగఁ గాన బ్రహ్మహత్యతొలఁగిపోయె. శే
షించియున్నపాపమును నశించుఁ. గనకమునను జే
యించి యిమ్ము నీశరీర మిందు్ర! విధియుతంబుగన్" 3౬౭

వ॥ అనివాక్రుచ్చుటయు వహ్నియని హేమమయంబగు నాత్మీయప్రతిబింబ మును గర్తాతీర్థవాసియు నాహితాగ్నియు మహాత్ముండును వాతాభిధానుండును నగు వసుధామరున కొసంగుటయు నాగరు లాబ్రాహ్మణు డాయంజని. 3౬౮

క॥ "చీచీ! సాంగోపాంగము నీచేఁ బఠియింపఁబడిన నిఖిలశ్రుతులున్
నీచా! వ్యర్థములయ్యెను. మాచెంతకు రాకు మీవు. మము ముట్టకేఁకన్" 3౬౯

వ॥ అని నిందించుటయు నుపమన్యుకులోద్భవుండగు నా బ్రాహ్మణుండు చిన్నవోయి యింద్రునితో నిట్లనియె. 3౭౦

ఉ॥ "తావకపాపపిండము ప్రదత్తము నాకు సురాధినాథ! స
ద్భావమునన్ గ్రహించితిని దానిని. గాని ధవేహఁగాదు. భూ
దేవతలెల్లరున్ నన్నుఁ బదింబదిగాఁగ శపించుచున్నవా.
రీవును జూచుచుంటి. యిఁక నెట్లు ప్రతిగ్రహ మాచరించెదన్? 3౭౧

క॥ నీయది నీవే కైకొను. పోయెదనటు తీసికొనకపోయితివేన్ శా
పాయుధమును నీమీఁదను వేయంగలవాఁడ నిపుడ వేలుపుఱేఁడా!" 3౭౨

వ॥ నాపుడు శునాశీరుండు

తే॥ "వేదవేదాంగవేదియౌ విప్రజనుఁడు నలుపుఁగాక ప్రతిగ్రహ మిల నొకప్డు.
పాతకంబంటు దాతనిం బద్మపత్రముల నరక్ష్సిత జలబిందువుల విధమున. 3౭౪

ఉ॥ కావున లేదు. నీకిపుడు కల్మష మెవ్వను నిన్ను దూరగా
ఆ వసుధాధరు ల్నలుపు నన్నిసు కార్యములం బ్రధానతన్
[illegible] తన్నుతులు నీఘతవర్గము నాజ్ఞలోన మం.
త్రివిధి వారి సంతతియు నేగుచుమండుఁ గ్రమ క్రమంబుగన్. 3౭౫

క॥ [illegible] మీషుఁ జెంతమాత్రిష్ఠుం బని నేనిన్
[illegible] బూజింత్రోయు నాక్యముభంగిన్ 3౭౬

—♦ కపాలమోచన మాహాత్మ్యము ♦—

ఆ॥ ఈప్రదేశమింక నిలను గపాలమోచనమటన్న ఖ్యాతి నెనయఁగలదు.
ముక్తులగుదురిచట ముందు కపాలంబు నాత్మఁదలఁచి శ్రాద్ధమాచరింప. ౩౭౭

కం॥ పితృపక్షంబున నిట్టిటఁ బితృదైవతములగుఱించి పెట్టెడిశ్రాద్ధం
బతిశయఫలప్రదంబగు క్షితిగీర్వాణా! ఇఁకేమి చెప్పఁగవలయున్. ౩౭౮

ఉత్సాహము॥ స్థానబాహ్యులైనద్విజుల సంతతిని జనించు ప
ద్మాననలను బ్రీతిఁ బెండ్లియాడి త్వత్కులోద్భవుల్
నా నియోగమున సమస్తనాగరక్రియల సదా
పూని వ్యవహరింపఁదగిన పూజ్యులగుదు రగ్రజా!” ౩౭౯

వ॥ అనిచెప్పి వెళ్లిపోవుటయు వాతాభిధానబ్రాహ్మణుం డా యిందుప్రి
వలననుండి ప్రతిగ్రహించిన విత్తంబు పెట్టి దేవదేవుండగు శివునకు దేవళంబు గట్టిం
చె. అంతఁ బాకశాసనుండు నాగరబ్రాహ్మణుల నుద్దేశించి. ౩౮౦

పంచచామరము॥ “కపాలమోచనంబునన్ వగాహ మాచరించి యీ
కపాలిపూజసేయు బ్రహ్మఘాతకుండుగూడఁదా
విపాపుఁడౌను గాన దీన విప్రులార! స్నాతులై
అపాస్తదోషులై రహింపుఁ డాజ్ఞయిచ్చినాఁడ నేన్” ౩౮౧

వ॥ అని వక్కాణించె. ఆ వాతాభిధానబ్రాహ్మణుం డంద యాశ్రమం
బమర్చుకొని యభవు నర్చించుచు నధివసించె. అదిమొదలుకొని తమ యేకాలంది
కార్యంబును నతఁడుచెప్పినచొప్పున నాగరు లాచరింపఁగడంగిరి. ఈకారణంబున
నాతుండు ద్వితీయమధ్యగుండయ్యె. మహాత్ముఁడగు మఘువున కీతీర్థంబున బ్రహ్మ
హత్యారూపపాతకంబు నష్టమైనవిధంబును జదువువారికిని వినువారికిని బాపనాశకం
బగు నీ కపాలేశ్వరమాహాత్మ్యంబును సర్వంబు మీకుంగా నాకర్ణిచ్చితి. తొల్లి
యానర్తుండు భర్తృయజ్ఞుం గనుంగొని. ౩౮౨

—♦ పాపపిండప్రదాన విధానము ♦—

సీ॥ “ఎడఁదఁ దోఁపఁగనీక హితువాక్యు వినినీకమనెడిమూర్ఖత్వంపుమహిమముననో
ఇది యిట్టులగునటం చెఱుఁగంగరానీక మనసుఁ గలంచు ప్రమాదమునన్
తారుణ్యవశమునఁ దాఁ దటస్థించి యగ్గలమైన కామాంధకారమునన్
మహిత తమోగుణమాహాత్మ్యమునఁజేసి మన మావరించిన మాంద్యమునన్
అఘముఁజేసి దాని కర్హప్రాయశ్చిత్త మాచరింపకొననియట్టివార
లయ్యఘంబునుండి యపుడ విముక్తులౌ పుణ్యమున వచింపు భూసురేంద్ర! ౩౮౩

ఆ॥ లోభమోహవివశమై భూమి వర్తిల్లు జనము పాపపిండమును నొసంగ
విధినిజెప్పుమయ్య విద్వద్వరేణ్య! వే యేను నీయనుంటి దానిఁ గాన" ౩౦౭

వ॥ అని వక్కాణించుటయు భర్తృయజ్ఞుం డిట్లనియె. ౩౦౮

సీ॥ "ఇరువదై దుపలాల హేమంబు గరఁగించి యాత్మీయ ప్రతిబింబ మమరిపించి
అపరపక్షంబున నవగాహ మొనరించి లలితమా తెలిచేలములు ధరించి
మండపాదికమును మంచిగం గూర్పించి యా స్వీయ ప్రతికృతి యచట నుంచి
తత్స్వరూపమునకు ధాత్ర్యాదికమునకు వక్ష్యమాణములయి వఱలు పృథివి
మొదలుగాఁగల మేటి యిర్వదియునాల్గు తత్త్వముల పేళ్ళు చదువుచుందత్పరతను
పూజగావించునటువంటి పూరుషుండు పూర్వకృతపాతకమునుండి ముక్తుఁడగును.

మంత్రము॥ ఓంపృథివ్యైనమః ఓం అద్భ్యోనమః ఓం తేజసేనమః ఓం వాయవేనమః
ఓం ఆకాశాయనమః ఓం ఘ్రాణాయనమః ఓం జిహ్వాయైనమః ఓం చక్షుషేనమః
ఓం త్వచేనమః ఓం శ్రోత్రాయనమః ఓం గంధాయనమః ఓం రసాయనమః
ఓం రూపాయనమః ఓం స్పర్శాయనమః ఓం శబ్దాయనమః ఓం వాచేనమః
ఓం పాణిభ్యాంనమః ఓం పాదాభ్యాంనమః ఓంపాయవేనమః ఓంఉపస్థాయనమః
ఓం మనసేనమః ఓం బుద్ధ్యైనమః ఓం చిత్తాయనమః ఓం అహంకారాయనమః.
ఓం క్షేత్రజ్ఞనేనమః ఓం పరమాత్మనేనమః ౩౦౯

ఆ॥ ధూరటన్న దాన ధూప మగ్నిజ్యోతిర నెడిదాన దీప మమరఁజేసి
అటు "యువాసువాస "అను మంత్రమున వస్త్రముల ధరింపఁజేయవలయు వరుస.

సీ॥ అర్ఘ్యాంగి చెంబెత్తి యతిభక్తిఁబోసెడి విమలనీరములఁ బాదములు గడిగి
చెలువైన మేల్జరీచెఱఁగులుగలయట్టి రమణీయ పట్టాంబరములు గప్పి
అంసద్వయము కరం బావహించెడిభంగి దళమైన నూత్నాంగదములు వెట్టి
పింగంపుమాతులఁ జెలఁగు మేల్మి పసిండి కడియముల్ హస్తయుగ్మమునఁదొడిగి
యుంచి పదివేళ్ళకుం బది యుంగరములు మఱియునుం గొన్ని క్రొన్నగ ల్వరుసనిచ్చి
వేదవేదాంగవిదుఁడగు విప్రునకుఁ ద దాత్మపిండంబు నర్పింపనగు నృపాల!

శ్లో॥ ఏషఆత్మా మయా దత్త స్తవ హేమమయో ద్విజ
యత్కించి ద్విహితం పాపం పూర్వం భూయా త్తవాఖిలమ్ ౩౧౦

శ్లో॥ యత్కించి ద్విహితం పాపం త్వయా పూర్వం మయాపి తత్
గృహీతశ్చ మా స్త్రిరూపం తత్తత స్త్వం పాపవర్జితః ౩౧౧

క॥ అను నేతన్మంత్రద్వయ మనఘా! దాతయుఁ బ్రతిగ్రహముఁజేసినయా
మునయు యథాసంఖ్యంబుగ ననవలయును. ఇది విధాన మాదానమునకు. ౩౧౨

ఆ॥ తత్ప్రతిగ్రహీత తనియువిధంబుగా దక్షిణయు నొసంగి యాత్మఁ బంప
సాగనంపవలయు క్ష్మాపాల! ఇబ్భంగి సలుపఁగలుగ నెల్ల విలయమందు ౩౯౩

సీ॥ బరువంతయును దింపఁబడినచాడ్పున నంత నలకనయ్యై తోఁచు నందు నెల్ల
క్రొత్తనెత్తురు వెట్టి యాత్రజే సకలావయవములఁ జేయుఁ దేజోభివృద్ధి
కలలోన సితవస్త్రగంధమాల్యావృతి మఱియు స్త్రీపురుషులం దఱుకు గాంచు
శుభ్రగోవృషభాశ్వ శుద్ధతీర్థంబులం బ్రత్యక్షమగుచుండుఁ బ్రీతిమిసరి.
ఇటు పురాకృతకిల్బిషం బెడలినందుకొలయు నమ్మక మాత్మగ్రహియొసఁగుమాత్ర
వినినయంతన కల్మషమును హరించు పాపపిండప్రదానంబు ఫణితమయ్యె. ౩౯౪

కం॥ ఈ పాపపిండదానము భూపాలక! ఎచటనేని పొనరుపఁబడుఁగా
కీపుట్టువునం జేసిన పాపమె హరియింపఁగలుగుఁ బ్రజకది యరయన్ ౩౯౫

ఆ॥ అక్కపాలమోచనాహ్వయక్షేత్రమం దాచరింపఁబడిన నది సహస్ర
భవములం బొనర్పఁబడినట్టి పాతకంబుల నశింపఁజేయఁగలది యగును ౩౯౬

ఆ॥ వేదిమండపముల విధిని దొల్లింటివిధంబుగానె చేయఁదగును గాని
కల విశేష మింక గాయత్రిచే హోమమాచరింపవలయు నవనిపాల!" ౩౯౭

—♦ ఇంద్రద్యుమ్నోపాఖ్యానము ♦—

వ॥ అని యిట్లు భర్తృయజ్ఞం దశ్వసేనమహీపతినిగుఱించి చెప్పియుండె. ౩౯౮

సీ॥ అలఘు మార్కండేశ్వరాభిధానంబైన దివ్యసన్మహేశ్వరదేవతయును
అఖిలపాపంబుల హరియింపఁజాలు నింద్రద్యుమ్నేశ్వరదైవతమును
నిఖిలరోగంబుల నిర్మూలమొనరింప నేర్పడినట్టి పాలేశ్వరుఁడును
ఘంటునిచే నిల్పఁగాఁబడుకతమున ఘంటశివఖ్యాతిఁగల భవుఁడును
ఇంకఁ గలశేశ్వరుఁడు వానరేశయుతుఁడు నొయ్య నీశానశివుఁడును నున్నవారు
కలియుగంబునఁగూడఁ బూజలనొనర్చు జనుల కోరికలం దీర్చుకొనుచు నచట.

వ॥ వారు పూజనంబుననకాక దర్శనంబునన సర్వరోగవివర్జితంబుగా జనుల దీర్ఘాయువులఁ జేయు బహుపుణ్యంబులగు లింగాకారంబుల నెసంగుచున్నవారు."

కం॥ అనియిట్లు కామహర్షణి వినుచుటయును శౌనకాది విద్వద్విప్ర
ర్షి నికాయం బాచరితంబును సాంతము తెలియఁగోరి మొగి నిట్లనియెన్ ౪౦౧

సీ॥ "లింగప్రతిష్ఠ ప్రసంగఁ గావించిన మార్కండసంజ్ఞుండు మఱియెవండు?
ధార్మికుండైన యింద్రద్యుమ్నునామఁ డేకాలమందున్న భూపాలకుండు?
పాలకాఖ్యుండు తాభక్తినియుక్తి నెప్పట్ల సంస్థాపించెఁ బార్వతీశు?
ఘంటాహ్వయుండైన ఘటికుఁ డేయన్వయంబును బావనముఁ జేయ జననమందె?

వానరాన్వితముగ వర్తించు కలశుఁ డీశానుఁడును మఱెవ్వ ? రానతిచ్చి
దానమంత్రములును దత్త దుదంతంబులును వచింపు "మనుడు విని యతండు ౮౦౨

వ॥ "దేని వినినమాత్రంబున జనము దీర్ఘాయువై యెవ్విధంబునను నపమృత్యువు గాంచదో యెయ్యది భర్తృయజ్ఞునిచే వానర్తాధిపతియగు నశ్వసేనునకు వచియింపఁబడియెనో యా పురాతనగాధ నేను మీకుఁ గీర్తించెద. మార్కండుఁడను ప్రథమసంకీర్తితుఁడగునతని పవిత్రచరిత్ర మీకుఁ జెప్పియుంటి. ఇఁక నఖిలనృపాలమానితుండగు నింద్రద్యుమ్నుఁ డెట్టిప్రభావముగలవాఁడయునదియుం జెప్పెద. ౮౦౩

సీ॥ ఆత్మవస్తు వెఱింగి యనవరతం బంద రమియించుచుండెడి రాజయోగి
ఆర్తిగూరినయట్టి యఖిలలోకమునకు నాశ్రయంబిచ్చెడి యధికదాత
కష్టమంచనక తా శిష్టరక్షణమందు జాగరూకతనుండు సత్ప్రభుండు
నానాధ్వరంబులం బూనికమైఁ జేసి కడుఖ్యాతినందిన కర్మఠుండు
అఖిలభూతహితుఁడు నగుచు దుర్భిక్షంబు వ్యాధి చోరబాధ యాత్మరాజ్య
మందు లేకయుండ నరసి యింద్రద్యుమ్నుఁ డేలె నేల మును మునీంద్రులార !

సీ॥ ఆది నగ్నిష్టోమ మాచరించె నతండు సల్పె షోడశికాఖ్య సప్తతంతు
వుక్థాఖ్యయాగంబు నొనరించిమించెఁదా. చేసె సౌత్రామణి భాసురముగ.
వాజపేయంబులు వరుసగాఁ గావించె. రాజసూయంబులు రమణఁజలిపె.
అశ్వమేధంబులు నాచరితంబులు. పౌండరీకములు నిర్వర్తితములు.
ప్రతిశరత్తుగూడఁ గృతము చాతుర్మాస్య. తారలకును వర్షధారలకును
నదులలోని యిసుకనలుసులకుం బోలె సంఖ్యయున్నె యతని సవనములకు !

వ॥ దానంబులం గావించె. అంద విశేషించి తీర్థంబులం జలిపియున్నవాఁడు. బ్రాహ్మణులకు సదక్షిణంబుగా మృష్టాన్నంబులు వెట్టించె. ధనార్థులగు బ్రాహ్మణుల ద్వారంబున బ్రాహ్మణుల కర్బుదసంఖ్యల కన్యాదానంబు లొనరించె. అతఁడు కట్టించిన దేవాలయములేని గ్రామంబుగాని పట్టణంబుగాని తీర్థంబుగాని కనుపట్టదు.

తే॥ "రేపు హరివాసరం బదిపాపహరము బాలవృద్ధులుదప్ప నప్పట్లనెవరు
భోజనముచేయఁగూడ దవ్యాజ నుపవసింపకుండిన వారికి శిక్ష నిజము॥" ౮౦౭

వ॥ అని దశమీతిథి నిశీథి నేనుంగుపై డంకా గట్టించి నగరమం దంతటను సాటింపఁ జేసెడివాఁడు! రాజర్షి యగు నయ్యింద్రద్యుమ్నుఁ డంతఁ గొంతవడికి హరిప్రసాదంబున సభౌతికశరీరంబుగా బ్రహ్మలోకంబునకుం జని వేయి కల్పంబులుండుటకు నప్పు ద్ధంబుజాసనుండు స్వయంబుగా నతనిఁ జేరం బిలిచి "యిఁక నిందుండం జనదు భూలోకంబున కరుగు"మన నతండు. ౮౦౮

తే॥ "ఏల నీలోకమువనుండి యిట్లు వేగఁ బాపహీనుఁడనగు నన్నుఁ బంపెదయ్య ?
కారణంబును నామీఁదఁ గరుణయుంచి యానతీయుము లోకేశ ! అఘవినాశ !"

వ॥ అనివేఁడుటయు నజుండిట్లనియె.

ఉ॥ "తావకకీర్తి ప్రస్తుతము ధాత్రి నశించిన. దెంతదాఁకఁ ద
ద్భూవలయంబునన్ యశము పూర్తిగ నుండునో యంతదాఁక నే
దైవతలోకమందుఁ బ్రజ తా వసియింపఁగనౌను. చేయుమా
యీమ్మవిటు నుండ నెంచిన మహీన్ మఱి కీర్తివచ్చు చైదముల్. ౪౧౦

క॥ ఈకారణమునఁజేసియె లోకులు దేవాలయంబులుం జెఱువులు వా
పీకూపంబులు మొదలుగ వీఁక స్వనామాంకితముగ విరచింతుర్ భువిన్" ౪౧౧

వ॥ అనియిట్లు వానిఁబ్రచ్చుచుండ నప్పపాటులో నన్నరెందుర్ంను భూతలస్థ
మగు కాంపిల్యనగరమున వచ్చిపడి యచ్చటిజనులం బొడగాంచి. ౪౧౨

క॥ "ఎక్కడిది యీప్రదేశం ? బిక్కడఁ బాలించునట్టి యేలిక యెవ్వాఁ ?
డిక్కటికపే రదెయ్యది ? ఒక్కొకటి వచింపుఁడయ్య యో జనులారా !"

వ॥ అనవుడు వారలిట్లనిరి. ౪౧౪

క॥ "ఇది కాంపిల్యంబనుపురి. సదయుఁడు పృథివీజయుండు క్ష్మాపతి. దేశం
బుదితం బానర్తంబని. ఎది నీవిటురాను హేతు ? వెవ రీవు బుధా !" ౪౧౫

వ॥ అనియిట్లు మరలఁ బ్రశ్నించుటయు నమ్మహీపతి. ౪౧౬

క॥ "ఇంద్రద్యుమ్నావ్హయ భూమీంద్రుఁడ. వైజరుక దేశ మేలెడువాఁడన్.
సాంద్రంబగు రోచకపురమం దుందును. అవ్వి యెచటనల రెఱుఁ జెప్పుఁడా."

వ॥ నావుడు మఱియు నప్పౌరులు. ౪౧౭

క॥ "ఎఱుఁగము మేమానగరం. బెఱుఁగము తద్దేశమును. మహీశుండని యే
పురుషునిగూరిచి యడిగితొ యెఱుఁగము మే మెన్నఁడుం ద దింద్రద్యుమ్నున్"

వ॥ అనిచెప్పుటయు వెండియు నింద్రద్యుమ్నుండు. ౪౨౦

తే॥ "తన్మహీశునో దేశంబో తత్పురంబో యెఱిఁగియుండిన పెద్దాయ వెవ్వఁడేని
ప్రకృతి నుండినఁ జెప్పుఁడో పౌరులార ! ఆలసింపక. అడుగుదు నతని నేని"

వ॥ అనినవిని జనులు. ౪౨౨

ఆ॥ "కల్పసప్తకంబు గడపి మార్కండేయుఁడనుమునీంద్రుఁడొక్క ఘనఘచరితుఁ
డున్నవాఁడు ప్రకృత మనైమిశంబునం. దతనినడుగు. మెఱుఁగనగును నీకు"

వ॥ అని నుడువుటయు నయ్యోకిమీఁడు తత్క్షణంబ వ్యోమమార్గంబునం జని
నైమిశారణ్యవాసియగు మార్కండేయునకుఁ జేరెలుంగునఁ బ్రణామంబు నివేదించి.

కం॥ "ఇంద్రద్యుమ్నుండను నృపచంద్రుని గనుగొంటె ? లేక శ్రవణపథము నేఁ
సాంద్రముగఁ జొచ్చినాఁడె ? మునీంద్ర ! చిరాయువవని వినుటఁ బ్రచ్ఛించితి నిన్" ...
వ॥ అనియడుగుటయు మార్కండేయుండు. ౪౨౯

ఆ॥ "కల్పసప్తకమునఁ గనఁ దదింద్రద్యుమ్ను. వినను గూడ వినను వీని పేరు.
ఇంక నేమియనుచు నేను వక్కాణింతునయ్య పాప మేలయడుగుచుంటొ"
వ॥ అనినవిని యతండు నిరాశుండై వైరాగ్యమవలంబించి మరణింప నిశ్చయిం
చుకొని కట్టియలం బోగుచేసి నిప్పువెట్టి యందుఁ బడఁబోవుటయు మార్కం
డేయుండు. ౪౨౭

కం॥ "చావకుమీ. నీతోడం గావించెదఁ జెలిమి. ఇంక గతరోగుఁడవై
జీవించెద. విటు లేటికిఁ జావం బ్రియతింతొ చెప్పుమ. చని ప్రీతిసేతున్" ౪౨౯
వ॥ అని యూఱడించుటయు నింద్రద్యుమ్నుండు. ౪౩౦

కం॥ "అల కాంపిల్యాహ్వయపూర్నిలయులు చిరజీవియనుచు నిన్ జెప్పఁగ నీ
లలి నింద్రద్యుమ్నస్థితి తెలిపెదవని యిటకు వచ్చితిని మునినాథా !" ౪౩౧

కం॥ నాకీర్తి లేశమేనియు లోకంబున లేకయుండ లోఁ గుందుచు నే
వీఁకను జీవింపఁగవలె ? ప్రకారణముననుజేసి యే మరణింతున్. ౪౩౨
వ॥ అని తన నిశ్చయం . దెలుపుటయు నమ్మునీంద్రుండు కరుణావిష్టచేత
స్కుండై యియ్యది వృథాశ్ర . ంబని తలంచి ౪౩౩

—— నాళీజంఘుచరిత్ర ——

కం॥ "అటులగుచో దహియి . కు మిటు దేహము. తెలిసికొనెద నేనా . ప్రు. నొ
క్కటి నాళీజంఘుండను పట . క మున్నయది పెద్దప్రాయముగలదై." ౪౩౪

కం॥ నాకుం బ్రాణస్నేహితుఁ డాకొంగలయొడయఁ. డాతఁ డాతని నెఱుఁగుం
గా. కిపుడ యేగుదముగద —కొండలరాయునొద్ద నతఁడు వసించున్. ౪౩౫

తే॥ "సాధుసందర్శనంబును . నెపల నుండు నేదేని లాభంబు ఖండితము .
నిష్ఫలం బెన్నటికిఁ గాదు. సి . మిద్ది. ఆత్మహానినంబు మానుకొ మ్మగుదెమ్ము"
వ॥ అనిచెప్పి యమ్ . . యింద్రద్యుమ్నుం దోడ్కొని యాకాశమార్గంబున
హిమవంతంబున కరుగుట . . బు బ్రహ్మప్రాంతరంగంబుతో వచ్చెడి మార్కం
డేయుం గనుంగొని యెదురే . ప్రత్యుద్గమించి పూజించి. ౪౩౬

ఆ॥ "బ్రహ్మవిద్వరిష్ఠ ! . . . డను నేను గరుణ నీవువచ్చు కారణమున.
హితుఁడవై నీకు నే . . బు చేయవలెనొ చెప్పుము. సిద్ధముంటి" ౪౩౭
వ॥ అనిపలుకుటయు . . . చేయుం డిట్లనియె. ౪౩౮

శా॥ “ నాకంబెంగడుఁ బెద్దవీవు కన. ఇంద్రద్యుమ్నుఁడన్ ఱేఁడు తా
నీకంటెం బెడెనొక్కొ యెప్పుడయినన్ ? నీ శ్రోత్రిపేన్ జొచ్చెనో
వాఁడో. నీమ్రతఁడు నాకు స్నేహితుఁడు. తద్వార్తన్ వినన్వచ్చె. సు
శ్లోకా ! చెప్పకయున్న మృత్యువెనయుంజా. అందుకై వచ్చితిన్ ” ౪౪౦

వ॥ అనవుడు బకంబు. ౪౪౧

మ॥ “ పదియున్ నాలుగు కల్పము ల్గలఁప నా ప్రాయంబు మానింద్ర ! ఇ
య్యది యాథార్థ్యము. విస్మృతంబులునుగా వచ్చున్న పూర్దేశరా
ణ్ణదనద్యద్రిముఖంబు లన్నియును. ఇంద్రద్యుమ్న సందర్శనం
బది యట్లుండఁగఁ బేరుగూడ విన. ఏమంచింక వాక్రుచ్చుదున్. ” ౪౪౨

వ॥ ఇంద్రద్యుమ్నుం డిట్లనియె. ౪౪౩

ఉ॥ “ కొంగవు నీవుచూడ. అధికుండవుగా. వయినన్ మహాద్భుతం
బుం గలిగించు [illegible] వను బొందుటకుం గల కారణంబు నా
కుం గృపతోడఁ [illegible]. గొప్ప తపంబె యొనర్చినావొ. త
క్కుంగల దాన [illegible] కోరి యొనర్చితివో విహంగమా ! ” ౪౪౪

వ॥ బకం బిట్లని [illegible]. ౪౪౫

ఉత్సాహము॥ “ [illegible] వాసుదేవు నేను దొల్లి యా
[illegible] కతన నబ్బెనింతయాయు. విం
[illegible] మేల యొనసెని న్నటందు వేన్
దైవవశ [illegible] పదగ్రుఁడైతి. ఏమనన్ ? ౪౪౬

తే॥ పూర్వమేను [illegible] పురవరమున బ్రాహ్మణుల పిల్లవాఁడనై ప్రభవమంది
బాల్యలౌల్యవి [illegible] బ్రబలినాఁడ. అయ్యకుం బ్రీతిపాత్రంబు నైనవాఁడ. ౪౪౭

ఆ॥ అట్టి నాదుతండ్రి [illegible] బారాశర్యుఁడనఁ బ్రసిద్ధినందినట్టివాఁడు.
వెట్టె నాకుఁ బేరు [illegible] రూపుఁడని. బకుఁడనంగ నింకనొకటి కలదు. ౪౪౮

ఆ॥ అట్లుకొంత కాల [illegible] నకుచే మకరసంక్రమణ సమయమునందు
సమ్యగర్చితంబు జా [illegible] లింగంబు దీసి నేతిలోన వేసినాఁడ. ౪౪౯

చం॥ తెలతెలవాఱ [illegible] గ్గున లేచి కృతావగాహుఁడై
తొలుతఁ గృతా [illegible] చు ధూర్జటిపూజన మాచరింపఁగన్
తలఁచి యదృష్ట [illegible] “ గాఁచితి వీవె తనూజ ! ఎచ్చటో
వలసినయన్ని [illegible] శము యిచ్చెదఁ జెప్పవే” యనన్ ౪౫౦

ఉ॥ భత్స్యముమీఁది [illegible] బచ్చన నేఁజని యాజ్యకుండికా
కుత్స్యసవిష్టలింగమును [illegible] చరుధైంచియు బాల్యచేష్టలన్

ఘైక్ష్యము వెట్టినట్టు పిత పాణిని బెట్టితి. చచ్చి పుట్టితిన్
పక్ష్యభిధాన మొప్ప నొకపార్థివునింట భవాంతరంబునన్. ౪౫౧

క॥ ఘృతకంబళి మాహాత్మ్యం బతిశయమై యట్టు లొజ నానద్రమహీ
ట్పుతుఁజేసె నన్ను. పాశ్జ్ఞని స్మృతియుం గలుగంగఁజేసె. ఏమందునిఁకన్.

క॥ అనర్తదేశమంతకు భూనాథుఁడనై బకాఖ్యఁ బొలుపారు చటుల్
నేను జమత్కారపురస్థానమున శివప్రతిష్ఠ సలిపినవాఁడన్. ౪౫౩

ఆ॥ అంత రాజ్యమెల్ల నాత్మజుపరము గావించి ప్రీతినిధులను బెట్టి యచట
క్షితిని బూర్వమున్న శివలింగములనెల్ల ముంచినాఁడ నాజ్యమునఁ గరంబు. ౪౫౪

క॥ రవి మకరరాశిలోపలఁ బ్రవేశమును జేయువాఁడు పరిశీలింపన్
తవిలి ఘృతంబున నింపని శివలింగమె కానఁబడదు క్షితి నెచ్చోటన్. ౪౫౫

తే॥ తచ్చమత్కారపురమున స్థాపితమయి యున్న శివలింగమును వేయియుం బవలునా
కనము పూజించుచుం బెద్దకాలమంద నీశ్వరుఁడు దర్శనంబిచ్చి యిట్టులనియె.

చ॥ "గణుతికిరానియన్ని ఘృతకంబళి దానము లాచరించి రా
జన్మణి! పరితృప్తుఁజేసితివి నన్ను. శుభంబగుఁగాక నీకు. ఇం
కణువును సంశయింపకెద నడ్గు మభీష్టవరంబు. తప్ప కీ
క్షణమ యొసంగువాఁడ. ఘనకార్యము నేనియుఁ దీర్చువాఁడ" నాన్ ౪౫౬

ఉ॥ "స్వామి యెడలం బ్రసన్నుఁడయినాఁడవయేని భవద్గణంబుగా
చేయుమ. తదన్య మించుకయుఁ జిత్తమునన్ రుచియింప" దంచు నీ
చాయను విన్నవించితిని. శంకరుఁ డంతట రమ్మటంచుఁ ద
త్కాయముతోనె నన్నుఁ గృపఁ దాఁ గొనిపోయెను వెండికొండకున్." ౪౫౭

ఉ॥ పోవుచు "పూమ నక్రమును బొందిననాఁటి నిశాముఖంబునన్
కావలెనంచు నాకు ఘృతకంబళి దానముచేయు నన్నుఁడున్
తా వడి నా గణం" బని ముదంబున వాకొనుచున్ గణాధిపుం
గా విధియించె నన్ను. బహుకాలము తత్పదమంద యుండితిన్. ౪౫౮

క॥ ఒకనాఁ డటనటఁ దిరుగుచుఁ బ్రకటంబగుమంచుకొండపైకిన్ యాదృ
చ్ఛికముగఁజని గాలవుఁడను నొకముని తపమున్నవాని యువిదను గంటిన్. ౪౬౦

సీ॥ చెంపకొక్కంటికిం జేరెడుచేరెడే కనులుగల్గినది యా కలికిమిన్న.
స్త్రీకుండఁదగినన్ని తీరుతీరైన సులక్షణాల్గలది యా బుక్షనఖర.
స్థానస్తకమునం దగుప్రకారంబుగా రక్తిమగలది యా రాజవదన.
త్రిస్థానములయందుఁ దీపిపొనట్టి గాంభీర్యంబుగలది యా పృథునితంబ.
గూఢగుల్ఫ. కృశోదరి. కోమలాంగి. అట్టిసౌందర్యవతిఁజూచి యగ్గలంపు
మోహమునఁబడి యెట్లు లీమోహనాంగి యగ్గమగునంచుఁ జింతించి యాత్మలోన.

కం॥ "శిష్యుఁడుగఁ బ్రవేశించి యదూష్యుఁడని నమ్మకంబు గోఁచెడికీతిఁ
వేఁ్రవ్యత్వంబునుజేయుచు బుష్యంగనమున్ హరింతు నెవ్విధి నేనిన్" ౪౬౧

కం॥ అని నిశ్చయించుకొని యమ్మౌని దగ్గఱి నేను "దపము పొనరించెదనిం
దనఘా! దీక్షయొసంగవె జనియించెను నాకు రోత సంసారమునన్. ౪౬౩

సీ॥ తెచ్చిపెట్టెదనీకుఁ బచ్చనిదర్భలం బిత్రుదేవతలఁ దృప్తిపెట్టుపాంటె.
తెంపిపెట్టెదనీకుఁ దెల్లని పువ్వుము ల్శివపూజ రేబవ ల్సేయుపాంటె.
కొట్టిపెట్టెదనీకుఁ గుదురైన సమిధల వీతహోత్రముశాన వేల్చుపాంటె.
రాల్చిపెట్టెదనీకు రసవత్ఫలంబుల దేవతాళికి నివేదించుపాంటె.
నింపిపెట్టెదఁ బాత్రలనిండ నీర"మని ధరామరవటుఁడనై యతివినయము
తోఁపఁబల్కుటయును నమ్మి పాపమతఁడు నాకు దీక్షయిడెన్ యథాన్యాయముగను॥

కం॥ అనయము రంధ్రాన్వేషణమును బొనరుచు కుటిలచిత్తమున నుండియు న
మ్మునినిం దత్సహధర్మిణిఁ దనిపితి దినదినముఁ జేసి తగ శుశ్రూషన్. ౪౬౫

కం॥ ఒకనాఁ డా సుతపస్విని ప్రికటార్తవయగుచుఁ బోయి పర్ణకుటీరా
నకు దూరమందుఁ బడుకొని యకలంకమనంబుతోడ నట నిద్రించెన్. ౪౬౬

తే॥ నమ్మి సుఖనిద్రఁజెందు నా యెమ్మెలాడి నెత్తికొనిపోవుచుండుడు సత్తిపోలె
నున్న నామేని సంస్పృష్టి నొడలు తెలిసి దొంగశిష్యుఁడనని యెడఁదం గ్రహించి

ఉ॥ ఏడుచుచున్ "దురాత్ముఁడయి యీ మనశిష్యుఁడు నన్ను బల్మిమై
ఈడిచి పైనివేసికొని యేగుచునుండినవాఁడు నాథ! నీ
వేడ వసించితో? దవుల కేగకమున్నె యిటేగుదెంచి యీ
గాడిదబారినుండి ననుఁ గాచుకొనం బ్రియతింపుమీ వెసన్" ౪౬౭

ఆ॥ అని వచించుటయును నానవలామగం "డుండు ముండువోరి ముండకొడుక!
అనుచుఁ బెక్కుమాటు లదలించి మద్గతిస్తంభనంబుఁ జేయఁజాలె నపుడు. ౪౬౮

కం॥ చిత్తరువున వ్రాయంబడు నెత్తరినా నిల్వఁబడితి. ఇంచుకయును గా
లెత్తం జాలని తాదృ క్సత్తావిరహితుని డాసి సంయమి యంతన్ ౪౭౦

ఆ॥ "కొంగజపముఁజేసి కొనకు మదంగన దొంగిలించితీవు దుష్ట! కాన
అంగలార్చుకొనుచుఁ గొంగవై పడియుండు"మని శపించె. ఏమియాడిగె దింక?

కం॥ పదపడి నామై నేఁ జూచెదఁగద కొంగనయియుంటి సీయన. అయినన్
కుదురుకొనియుండెఁ బ్రాకృతస్మృతి. అది యెప్పటిదైనయీశ్వరానుగ్రహమో.

కం॥ ననుఁదాఁకినందులకుఁగా మునిసతి యెంతయును జిత్తమునఁ గొంతవడిన్
పనవి సచేలస్నానము పొనరిచి ననుఁ గూర్చి కోపమున నిట్లనియెన్. ౪౭౩

కం॥ "ముక్తై నిదురించెడి నను బట్టుకొనం గూడునటర పాపీ! శిష్యుం
డట్లు మముఁజేరి తుదకీ చెట్టుంజేసి. తివి కొంగచేష్టలు కానన్ ౪౭౪

శా॥ నా నాథుం డనినట్లు కొంగవయి యుండన్ నేను మేకొంటి" నం
చానారీమణియున్ శపించుటయు నత్యంతంబు దుఃఖించుచున్
నే నాగాలవు రెండు పాదములపైనిన్ వ్రాలి యిట్లంటి. "నో
మానీ! పాలకనామకప్రముఖుఁడన్. మన్నింపవే నన్నిఁకన్. ౪౭౫

కం॥ గణకోటికి నాథుఁడ. నొక దణిపనికై యిటకు వచ్చి తావకయోషి
న్మణిఁగాంచి కామవశతను గణియింపక యిట్టికృతికిఁ గడఁగితిని విభూ! ౪౭౬

కం॥ అవినీతునకుం బ్రాప్తం బవుఁగాక యదృష్టవశత నైశ్వర్యము. ల
య్యవి నిల్వకొనఁడు నావలె నవలేపభరంబునూని యంత్యమునదనుకన్. ౪౭౭

సీ॥ మధురస్వరంబకా మంచిదౌ రూపంబు కాకతుల్యములైన కోకిలలకు.
మహిత పాతివ్రత్యమక చారురూపంబు భరతఖండస్థలౌ భామినులకు.
అలఘువిద్యాత్తయే యగుఁగా సురూపంబు పుడమిఁ గురూపులౌ పూరుషులకు
హెచ్చిన క్షమయకా యచ్ఛమౌ రూపంబు ధన్యులై వర్తిల్లు తాపసులకు.
కాన దీనుఁడగుచుఁ గాళ్లపైఁ బడినాఁడ. ఇంక నన్ననుగ్రహింపు" మనుడు
మాని తానుగూడ మాహేశ్వరుండొటఁ జుట్టముగఁ దలంచి యిట్టులనియె. ౪౭౮

ఆ॥ "సత్యవంతుఁడగుచు క్షమపైఁ జమత్కారపురిని గలఁడొకండు భూసురుండు.
భర్తృయజ్ఞుఁడనుచుఁ బ్రజపిల్చు నాతనిం, ద్వాద్బకత్వ మతఁడు తలఁగఁజేయు"

చం॥ అనియిటు శాపమోచనము నమ్మని నాకు వచించెఁ గాని యిం
కను బక దేహమున్ విడుచు కాలము డగ్గఱి రాకయుండుటన్
కనుకని యట్లయుంటి. ఘృతకంబళి దానము లే నసంఖ్యగన్
పొనరిచియుంట నివ్విధము పూర్ణతరాయువునై చెలంగితిన్" ౪౮౦

వ॥ అని యిట్లాత్మీయ చరిత్రంబు నాళీజంఘుండు వక్కాణించుటయు నింద్ర
ద్యుమ్నుండు వెండియు నిట్లనియె.

కం॥ "ఇంద్రద్యుమ్నకథామృతముం డ్రావుట కొఱకె నేను మునిచే నిటు ప
క్షీంద్రా! కొనితేఁబడితి. నీఁకం ద్రిమ్మఱుచేల పుడమిఁ గడతేఱ కెటో. ౪౮౧

తే॥ ప్రతినవట్టియుంటి వితగ నింద్రద్యుమ్ను చరిత మెఱుఁగకున్నఁ జత్తుననుచు
కాన నాజ్ఞయిమ్ము కలసి మార్కండేయుం. భ్రష్టయశుఁడ. నగ్నిఁబడఁగలాఁడ.

కం॥ ఇంద్రద్యుమ్న నెఱుంగకయుండే యొకరేని యనుచు నొట్టిడుకొని ధా
త్రిం ద్రిమ్మఱు చిఁకబ్రతికిన నంద్రుసదా యనృతవాదియని నను లోకుల్"

వ॥ అని పలుకుటయు మార్కండేయుండు నాళీజంఘుదిక్కు మొగంబై

శా॥ "నీకంటెం బెదవాని నింకొకని నేనిం జెప్ప. మీతండు సు
 శ్లోకుండౌటఁ దదర్థమై యరిగి తచ్ఛ్రద్ధాత్ముఁ బ్రశ్నింతు. నే
 నేకా యీతనిఁ దోడి తెచ్చితిని! ఎట్లింకన్ సహాయుండ నీ
 వీఁకన్ సన్నిధినుండ నొక్కరుఁడె యప్పిత్తంబునం జొచ్చెడిన్ ౪౮౬

ఆ॥ ఇంకనొకవిశేష. మే నిన్నుఁ బ్రశ్నింతు. మందునగ్ని దూఁకి మ్రగ్గుచుండు
 అతని నుద్ధరింప కాశ్రిమంబున కేను జనుటయెట్లొ చెప్పుము సఖుఁడ! నీవె"

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు నయ్యుయవురి నిశ్చయంబుం దెలిసికొని వీరి కెట్లు మేలుకలుగఁజేయుదునాయని తడవు విచారించి దారువులం జేరుచుకొని పావకంబునఁ బ్రవేష్టుకాములగు మునిజనపతులం దిలకించి మార్కండేయు నుద్దేశించి నాళీజంఘుం డిట్లనియె. ౪౮౮

—♦ గుడ్లగూబ వృత్తాంతము ♦—

ఆ॥ "బ్రదుకఁదలఁచితేని ప్రాజ్ఞ! నేఁజెప్పినపగిది నడవు. మేల తెగువఁజేతు?
 స్మరణమునకువచ్చె సరిగ నింద్రద్యుమ్ను నెఱిఁగియున్నవాఁడు హృదయమునకు.

క॥ నాకున్ జ్యేష్ఠుఁడు. మిత్త్రి. ములూకము. చిరజీవి. మఱియు లోకారాధ్యుం
 డాకైలాసమున న్మనె. సాకల్యముగం బఠించె శాస్త్రములెల్లన్ ౪౯౦

తే॥ చావ సంసిద్ధమైయుండి సర్వమట్లు కరము బుసకొట్టుకొనుచును గనుటవాయ
 నేడ్చు నీతని గైకొని యేగుదెమ్ము. చనుద మచ్చటికిపుడ యో మునివరేణ్య!"

వ॥ అని యిట్లు వాక్రుచ్చుటయు మార్కండేయుండు సబకంబుగా నింద్రద్యుమ్నుం దోడ్కొని కైలాసాచలంబునకుం జనియె. ప్రాకారవర్ణాహ్వయంబగు నా గుడ్లగూబ సంగాతియగు కొంగ కెదురేగి స్వాగతంబిచ్చి విశ్రాంతుఁడైన యతని బలుమఱుం గౌఁగిలించుకొని యింద్రద్యుమ్ననకును మార్కండేయునకును స్వాగతంబుచెప్పి నాళీజంఘు నుద్దేశించి ౪౯౨

తే॥ "మిత్త్రమా! నీవువచ్చిన మేటికార్యమెద్ది? నీతోడ నాయొద్ద కేగుదెంచి
 యున్న వీరెవ్వ? రత్యంత ముత్తములుగఁ గానఁబడుచున్నవార లాకారములను"
 వ॥ అని ప్రశ్నించుటయు నాళీజంఘుండిట్లనియె. ౪౯౪

తే॥ "ఇతఁడు మార్కండుఁడను పేర నెసఁగువాఁడు. భువనములమూటఁ బ్రఖ్యాతిఁ
 [బొందినాఁడు.
 అమ్మహాదేవు కరుణచే నష్టసిద్ధు లితని కరగతములు. చెప్ప నేమికలదు? ౪౯౫

ఆ॥ ఈస్వాతీయుఁ డతని కెంతయు సఖుఁడంట. ఎఱుఁగ నానుపూర్వ్య మేనుగూడ.
 వచ్చినాఁడు నాదువసతి కింద్రద్యుమ్నుఁ బ్రష్టుకాముఁడగుచు విష్టతోడ. ౪౯౬

కం॥ నేనును వాని నెఱుంగను. దానఁ వైరాగ్యమూని దగ్ధతనుండై
చానుస్న వాఁడితం. డటు కానం దోడ్తెచ్చి నీకుఁ గనఁబఱచితిఁజూ. ౪౯౭

ఆ॥ ఈ వెఱుంగియున్న యెడల నింద్రద్యుమ్నుఁ జెప్ప మిత్రుఁడు మృతిని జెందకుండ.
ఎంతయును జిరాయు వీవు. నే నెఱుఁగుదు. ఇటకు నేను రాను పోతు వదియ."

వ॥ అనియిట్లు నొడువుటయుఁ బ్రాకారవర్ణుండు ౪౯౯

కం॥ "ఇరువదియెనిమిదికల్పాల్ జరిగెను నే లోకమందు జనియించుపయిన్
మఱి యింద్రద్యుమ్నుండను నరపతిఁ గని విని యెఱుంగ నాళీజంఘా!" ౫౦౦

వ॥ అనవుడు నింద్రద్యుమ్నుండు ౫౦౧

ఆ॥ "నీకు నింద్యమగు నులూకత్వమేటికి దాపరించె నింత దారుణముగ?
ఎట్లుకలిగె మఱియు నింత దీర్ఘాయువు? వే వచింపు వినఁగ వేడుకయ్యె" ౫౦౨

వ॥ అని యడిగిన బ్రాకారవర్ణుం డిట్లనియె. ౫౦౩

కం॥ "వినుము వచించెద. బిల్వార్చనమున సంతృప్తుఁడగుచు శంకరుఁడే నా
కొనఁగూర్చెఁ జిరాయువు. భృగుముని శాపముచే నులూకముగ నయినాఁడన్.

తే॥ మును చమత్కారపట్టణమునను నేను గోచిబాపఁడ. మఱి మహాశోవిదుఁడను.
ఇంద్రియంబుల నెల్ల జయించి యభవుఁ గొలుచుచును ఘంటుఁడను పేరు గలిగియుంటి

ఆ॥ వేలుగాకయుండు బిల్వంపుఁ ద్రిదళముల్ పూటకొక్కలక్ష ప్రోగుచేసి
తప్పకుండ నేను మున్ను ప్రాదులును భక్తి శివుని యర్చనంబుఁ జేయఁ జేయ ౫౦౬

కం॥ వేయబ్దంబుల కాతఁడు నాయెడలఁ బ్రసన్నుఁడగుచు నవ్యశ్రీకుం
డై యిచ్చి దర్శనంబును స్థాయజ్జలధరగభీరభాషలతోడన్ ౫౦౭

తే॥ 'ఏను ద్వత్కృత మైనట్టి యీ యఖండబిల్వదళపూజనమునకుఁ బ్రీతుఁడైతి.
వత్స! సువ్రత! కోరుము వరము నీవు. తడయ నిప్పుడ యిచ్చెదఁ దప్పకుండ.

కం॥ మూఁడుదళంబులుగల మారేడుచిగురునాకుఁ జేయు ప్రీతి సుగంధా
లోడితసుమనఃకోటియు బాడబసుత! చేయఁగలదె పరికింపంగన్' ౫౦౯

మ॥ అని వాక్రుచ్చుడుఁ బేరెలుంగున జొహారర్పించి నే నంత 'నో
యనఘా! తుష్టినిజెంది నాకు వరమీయన్ వచ్చితేనిన్ ననున్
గని వార్ధక్యము మృత్యువుం దొలఁగి వేగం బోఁ గటాక్షింపవే'
అని ప్రార్థించితి సంగడీఁడ! 'అగుఁ బొమ్మట్లం'చతం డాదటన్ ౫౧౦

కం॥ కైలాసమునకుఁ బయనంబై లలిఁ దక్షిణము చనియె. అంతట నేనున్
నాలోఁ గృతకృత్యతకుం జాలఁ బ్రమోదంబునొంది చరియింపంగన్ ౫౧౧

కం॥ ఆ సమయంబున నే సద్భూసురవర్యుండు వేదములు సంగములున్
గాసికి నోరిచి చదివియు వ్యాసంగము చేయుచుంటు భార్గవముని తాన్॥ ౫౧౨

తే॥ గాలవర్షితనూజయుఁ గడుఁ బతివ్రతయు సుదర్శనసంజ్ఞయుఁ దనదు నైదు
ప్రాణములకంటెఁ బ్రియయునౌ భార్యతోడఁ గరముచక్కనిసుతతోడఁ గానఁబడియె.

సీ. కనఁబడి కనఁబడ కనుమాన మొదవించు కడుసూక్ష్మమైన నెన్నడుముతోడ
సంపంగినూనెవాసనల దిక్కులఁజిమ్ము చక్కని మృదుశిరోజములతోడ
నునుదొండపండున కెనయై రహించెడి రమణీయ మధురాధరంబుతోడ
చెవిదాఁక వ్యాప్తమౌ చేరెఁడుచేరెఁడు తరళాక్షిపంకజద్వయముతోడ
అలరు తద్భార్గవునిసుత యస్మదక్షులందుఁ బడుటయుఁ బడియెఁబో యయ్యనంగు
అలరుటమ్ములు నెమ్మేన. అప్పు "డీకె యెవ్వ" రని ప్రశ్న సేసితి నేను బ్రీతి.

తే॥ "ఈమె భార్గవు కొమరిత. ఇంతవఱకుఁ బెండ్లికాలే"దటంచుఁ దత్ప్రియసఖీజ
నంబు వాక్రుచ్చుటయు నేను నయముతోడ మునిని దగ్గఱి చేతులు మొగిచి నిలిచి

శా॥ అభ్యర్థింప సవర్ణుఁడౌ టెఱిఁగి రూపాభావినౌ నాకు వా
ల్లభ్యంబొప్ప స్వపుత్రి నిత్తునని యెన్ లావణ్యవారాశిఁ ద
ల్లాభ్యావేతసుభాషితంబు విని లోలస్వాంతయై కన్య మా
త్రిభ్యాసంబున కాక్షణంబ చని లజ్జాక్రాంతయై యేడ్చుచున్. ౫౧౬

శా॥ "అమ్మా! చూడు. విరూపికిచ్చునఁట న న్నయ్యారె! మాయయ్య. జీ
వమ్ము ల్నిల్పుట కుత్సహింప నిఁక నేన్. వైశ్వానరంబేని వే
గమ్మే చొత్తు. విషమ్మనేని తినుదుంగా" కంచు వాక్రుచ్చుచున్
రమ్మం చావిడ కూఁతుతోడఁ బతిపార్శ్వమ్మేగి తా మెల్లనన్. ౫౧౭

ఉ॥ "చక్కని చుక్కయై మఱియు సర్వసులక్షణము ల్గలట్టిదై
ఒక్కతెబిడ్డ యుండె మన కోహృదయేశ్వర! అట్టిదాని నే
ముక్కిడివానికో యొసఁగఁబోలునె" యంచు వచింప భార్గవుం
డక్కమలాయతాక్షిని మహాగ్రహదృష్టిని గాంచి యిట్లనెన్. ౫౧౮

క. "ఛీ! ఆడుది పురుషుండైపోయె. ఇఁకేమనఁగవలయుఁ? పుత్రికనిమ్మం
చీయన ప్రార్థించెను. నే నీయంబలఁచితిని. ఏల యీ వడ్డెదవో!" ౫౧౯

మ॥ అని శాసించి త్రియామయామ నతఁ డయ్యర్ధాంగితో బిడ్డతో
తనయింటన్ శయనించె. ఎల్లరును నిద్రించెంది. రయ్యర్ధరా
త్రిని నిద్రించెడిదాని నెత్తుకొని పేర్మిం గొంకదవ్వేగి యా
కొన కాపాలిక యొద్దఁ గూడితినిబో క్రూరత్వ మేపారఁగన్. ౫౨౦

ఆ॥ దానితండ్రి చిత్రభానూదయము కాకపూర్వమందె లేచి పుత్రిఁ గాన
"కెచట నాదుబిడ్డ? ఎవ్వఁడు హరియించె?" అనుచు మునులు వెక్కు రనుగమింప.

తే॥ అడుగుజాడలఁబట్టి యయ్యడవి వెదకఁ జొచ్చుటయు ధృతమంగళసూత్రముగ మ
ఎంతయును సిగ్గుచేఁ దలయెత్తలేక యేడ్చు తత్కోకిలస్వన యెదుటఁబడియె.

చ. పదపడి క్రోధయుక్తుఁడయి భార్గవుఁ "డాసురధర్మమూని దు
ర్గ్రహ ప్రదుఁడ! మదాత్మజాతను హరించితి. క ర్మసురుఁడ" వంచుఁ గ్రో
డొదవ ననుక్ శపించుటయు "యుక్తమె యియ్యది? నీవ యిచ్చి తీ
సుదితను నాకు. ఎత్తికొనిపోతిని దానిని నేను రాతిరిన్. ౪౨౩

ఆ॥ ఎవఁడు తనదుబిడ్డ నిచ్చెదననిముందు నుడివి యవల వాని కిడఁడొ వాఁడు
వ్రిశయవేళదనుకఁ బడియుండు ఘోరమౌ నరకమందు దుఃఖభరముతోడ"

క. అని నేను వచించుటయును విని పశ్చాత్తాపపడుచు వినయంబున న
మ్మునివర్యుఁ డిట్టులనె. "నీవనినదియంతయును సత్యమయ్యెడిఁ గాని. ౪౨౪

క॥ నేననునది యెతీరును. దానికి నెప్పుడును నన్యథాత్వము లే. ద
ద్దానంజేసి యులూకమవై నవయఁగవలయుని వహాయన నింకన్. ౪౨౫

ఆ॥ భర్తృయజ్ఞుఁడనఁగఁబడు నొక్క హిమంబు పుట్టుఁ గొంతకాలమునకుఁ బుడమి
తదుపదేశమహిమఁ దలఁగు యుమ్మదులూకభావ. మింకఁ బొమ్ము. పనవుటుడిగి.

చ. అనియిటు లుచ్చరించుటయు నైతి నులూకము నేను. కాని పా
క్తనమయినట్టి జ్ఞానమది తాను దొలంగక నిల్చియుండె. త
న్మనిసుత రూపవర్జితను ననుక్ విడనాడి రయంబ హవ్యవా
హనమున దూఁకి రూపయుతమౌ నిజదేహము నాసె. ఏమనన్. ౪౨౭

ఆ॥ తగ నఖండబిల్వదళములచేత శంకరుని బూజచేయుకారణమున
ఇటు చిరాయువైతి. ఇది మామకీనమౌ సత్యమైనయట్టిచరిత మనఘ! ౪౨౮

క॥ అత్యంతదుర్లభంబగు కృత్యమెయగుఁగాక. నాదుగృహమున కిప్డీ
శత్యాతురతను వచ్చితి. సత్యము వచియింపు. దాని సలుపఁగనుంటిన్" ౪౩౦

వ॥ అనియిట్లు ప్రాకారవర్ణాహ్వయంబగు గుడ్లగూబ నుడువుటయు నింద్రద్యుమ్న
మహీపతి ౪౩౧

క॥ "మరియుఁ గృతనిశ్చయుఁడనగు నం దిప్పచునున్నవాఁడు నాడీజంఘుం.
డింద్రద్యుమ్ను నెఱుంగ బుద్ధిం దా! భవదంతికమున కేతెంచితి నేన్. ౪౩౨

ఆ॥ అతని కీర్తిగాని యన్వవాయముగాని యెఱిఁగియున్నఁ జెప్పు మీవు నాకు.
లేనిచో జ్వలత్కృశానుమధ్యంబునం జొచ్చువాఁడ. బలిమిఁ జచ్చువాఁడ.

ఆ॥ కాకయున్న మఱియొకండు చిరాయుష్కుఁ డున్నఁ జెప్పు. మతనియొద్దకేగి
అడుగు వాఁడ. అతఁడైన నింద్రద్యుమ్ను నెఱుఁగునో మఱింక నెఱుఁగననునో"

వ॥ అని ప్రాకారవర్ణునితో భాషించుచుండ నడుమ నాళీజంఘుం డిట్లనియె.

ఆ॥ "మంచి దీతఁడన్న మాట. నీకంటెఁ బెద్దయగువాఁడు విదితుఁడయనయెడల
చెపుము. లేకయున్న నిపుడ మార్కండేయునితోడ నగ్నిఁ బడఁగలాఁడ నేను.

ఆ॥ ఈవుచూచుచుండ నిట్లుకాఁబోవుట తెలిసి దివినో భువినో కల చిరాయు
నొకనిఁ జింతసేయు మోమహాభాగా! చిరాయు వీవుగూడఁ గనుటఁజేసి. ౫౩౭

తే॥ అకట! కొండంత యాశపెట్టుకొని నీదు నింటికేతెంచియున్నవాఁ డీప్రమాంసుఁ
డిఁక విశేషించి మిగులనా కిష్టుఁడైనయట్టి మార్కండమానితా నరుగుదెంచె.

క॥ ఉన్నవి నూఱులు వేలును నున్నతభూధరము లిచట. యోగీంద్రులు తా
రున్నారటఁ జిరజీవులు. కన్న విచారింపు వారికడ కేగి సఖా! ౫౩౯

క॥ లేకున్న నెట్లు నీతఁడు వ్యాకులతం బ్రాణములను వదలంగలవాఁ
డీకృతి యింద్రద్యుమ్ననకే కాకగు హితము మాకు నిరువుర కనఘా!"

వ॥ అని యిట్లు వచించుటయుఁ జావ సంసిద్ధుఁడైన యొని నిశ్చయముం దెలిసి
కొని యాగుడ్లగూబ దయార్ద్రహృదయంబై. ౫౪౧

క॥ "ఇటు నీవు దిటముచెడిమదిఁ దటుకున మరణంబుచెందఁ దలఁచితివేనిక్
త్రుటిలోనఁ జేర్చెదను బద యటువీయుతగంధమాదనాద్రికి నిన్నుక్. ౫౪౨

—* గృధ్రోపాఖ్యానము *—

ఆ॥ అచట నొక్క గ్రద్ద యలరారు. నాకంటెఁ బెద్దదద్ది. కరము ప్రియము నాకు.
ఎఱిఁగియుండవచ్చు నీయొని. తద్వార్తఁ దెలుపవచ్చు మనకుఁ గలవిధమున"

వ॥ అనినవిని మార్కండేయనాళీజంఘు లిరువురును. ౫౪౪

క॥ అయ్యా మేమును నీతోఁ జయ్యన వత్తుము తదద్రి సవిధంబునకున్.
కుయ్యిడి యగ్నిం బడకిఁక. ఇయ్యండజ మెఱుఁగవచ్చు నింద్రద్యుమ్నున్.

వ॥ అనినవిని యమ్మహీశుం డత్యంతాశాబద్ధుండై యెల్లరతోడఁ గూడి గంధ
మాదనంబునకుఁ జనుటయు గృధ్రశ్రేష్ఠము వారిం దిలకించి యెదురుచని యందఱ
కును నంజలిజోడించి ప్రహృష్టంబై యందు ముందఱనున్న గుడ్లగూబం గూర్చి

క॥ "స్వాగతమే నీకు మహాభాగా! కనఁబడితి నాకు బలునాళ్ళకు. నీ
తోఁగూడ వచ్చుచుండిన యీగుణవద్వ్రతయ మెవ్వ! రెఱుఁగంజెపుమా"

వ॥ అని ప్రశ్నించుటయు గుడ్లగూబ యిట్లనియె. ౫౪౮

క॥ నాడీజంఘుండను నీ నీడోద్భవవరము నాదు నెచ్చెలి. అతనిన్.
గూడి కడుమైత్రినుండెడివాఁ డీమార్కండనామ వాచంయముఁడున్. ౫౪౯

శా॥ ముల్లోకంబులఁ బేరుమ్రోసినతఁ డీమున్యగ్రగణ్యుండు తా.
చెల్లెం బ్రాయము సప్తకల్పములు. తచ్ఛిష్యుండఁ టీతండు. ఏ
తల్లాలిత్య మెఱుంగ నేను. తనువున్ దగ్ధంబుగావింపఁబో
వెల్లం బోడొక నివచ్చినాఁడ నిటకున్ మేల్సేయ నాలోచనన్. ౫౫౦

క॥ ఇంద్రద్యుమ్నుండను భూమీంద్రుని స్థితి తెలియఁబడిన నీతఁడు బ్రదుకుల్
పొంద్రిమగు నిష్ఫాకలలోనం దుర్గతముగఁ జొచ్చుఁ గానివాఁడు ద్విజేంద్రా.

ఆ॥ ఈ వెతెంగియున్న యెడల నింద్రద్యుమ్న భూమిపాలు ననికి పొసఁగఁజెప్పుమ.
కరము పెద్దవాఁడ వరయ నాకంటెనీ వంచు నడుగ నరుగుదెంచినాఁడ. ౫౫౨

వ॥ అనియిట్లు గుడ్లగూబ వక్కాణించుటయు గద్దయిట్లనియె. ౫౫౩

క॥ ఇంద్రద్యుమ్నుండను నృపచంద్రుని నేఁ గాంచియెఱుఁగ. శ్రవణించి యెఱుం
గం డ్రిజగంబుల నెచటు బుధేంద్రా! ఏమనివచింతు నిఁక నీతోడన్. ౫౫౪

వ॥ అనిన విని యారాజు వ్యాకులితాంతరంగుండై మరణింప నిశ్చయించుకొని గృ
ధ్రింబుం గనుంగొని.

క॥ "ఏకర్మముచే నింతగ నీ కాయువు ప్రాప్తమయ్యె! నిక్కముచెప్పుమా.
ఆకర్ణించి పదంపడి భీకరమగు జ్వలనమునఁ బ్రవేశింతు లలిన్" ౫౫౬

వ. అనియడుగుటయు నెండియు గృధ్రింబిట్లనియె. ౫౫౭

తే॥ ఏఁ జమత్కారపురి రత్నశృంగగిరి సమీపమునఁ దొల్లి కోఁతినై మెలఁగియుంటి.
అటనె రాజిలు చిత్రేశ్వరాభిధాన మందరసమ శివాలయమొం దడవుచు. ౫౫౮

ఆ॥ ఆశివాలయంబు నంతికమునఁ గల దొక్కతోఁట. ఎపుడు నుండు దాన
పూలు పండ్లు. గానఁ బురజనప్రియమయ్యె. అయ్యె స్త్రీజనమున కతిప్రియంబు.

క॥ ఆతోఁటలోనఁ బౌరవ్రాతము జానపదచయము వైశాఖమునం
దేతెంచి మహోత్సవమును బ్రీతిం గావించి రనఘ! శ్రీకంఠునకున్. ౫౬౦

ఉ॥ ఊయలవేసి వృక్షమున కొప్పు శదుత్సవవిగ్రహంబు నం
దాయతినుంచి కొంతకడి యాడుచుఁ బాడుచు నూఁపి యిండ్లకున్
బోయిరి వార లందఱును. పూవయి న స్థధరంబుమీఁదికిన్
బోయెను. నేను బోయితిని బో యపు డుయ్యెలయున్న చోటికిన్. ౫౬౧

క॥ పోయి సుమనోహరంబగు నా యుయ్యెల యూఁపుకొనుచు హర్షముతో నా
రేయి వసించుడు వచ్చిరి కోయని యఱచుచు రయంబ కొందఱు పౌరుల్.

క॥ వచ్చి భయపెట్టి కట్టెలు తెచ్చి నమం జావఁగొట్ట దేవర నూఁపన్
వచ్చిన పుణ్యపు మహిమను జెచ్చెరఁ గోటీశుఁడైన క్షితిపతి యింటన్. ౫౬౩

క॥ పుట్టితి. కుశధ్వజుండని పెట్టిరి తల్లియును దండ్రి పేర్. పూర్వంపుజం
బుట్టువున నెక్కడనైనది యెట్టటుచేసినది యెదఁద కెఱుకయి యుండెన్.

ఆ॥ కర్మవశత నన్నుఁగన్నట్టి కోటీశుఁ డమరపురికిఁ జేర్మి నరుగుటయును
పడసినాఁడ నేను బైతృకంబైనట్టిరాజ్య. మేలినాఁడఁ బ్రాజ్యముగను. ౫౬౪

క॥ గురువరుఁ డుపదేశించిన వరశివసిద్ధాంతమంత్రవారము జపముల్
జరుపుచు స్వేచ్ఛను జాగేశ్వరు నూఁపుచునుంటిఁ గృత్తివాసు మహేశున్.

తే॥ పెద్దయుంబ్రొద్దునకుఁ గడుం బ్రీతుఁడగుచు గట్టువిల్తుఁడు "నీమదిఁ గల మనోర
థంబుఁ జెపుమ కుశధ్వజ! తప్పకుండ నిత్తు"నని పల్కుటయును నే నెఱఁగి భక్తి.

తే॥ "ఈశ! సంప్రీతిఁజెందితివేని నన్ను స్వీయగణములలోపలం జేర్చుకొనుము.
మూడుజగముల నేలుటకూడ నాకుఁ గాదభీష్టము ప్రస్తుత మేదియేని" ౫౬౭

చ॥ అనివచియింప నన్నుఁ బ్రమథాధిపుఁ డంబరయానసంస్థితుం
బొనరిచి యప్డె తోడుకొనిపోయె స్వలోకము. తత్కృపాబలం
బున గణకోటిఁ జేరి తమి బుద్ధికి నచ్చినచోటికెల్లనున్
జని విహరించుకొం చొకవసంతసమాగమవేళ వేడుకన్. ౫౬౮

ఆ॥ చల్లగాడుపులకు స్థానమౌ నీ గంధమాదనాద్రిపై విమానవరము
నుండి దిగినవాఁడ నోమహాభాగ! అప్పట్లఁ గరము కసులపండువుగను. ౫౬౯

సీ॥ పిడికింటిలోపలం గడు సుళువుగఁ బట్టఁదగిన నెన్నడుముతోఁ బనరుదాని
పరిపక్వమగు దొండపండునకుద్దియౌ నధరంబుతోడ బి ట్టలరుదాని
శతపత్రములతోడ సరిచేయఁదగిన కన్నుందోయితోడఁ జెన్నొందుదాని
పార్వికశర్వరీట్ప్రతిమానమైనట్టి నెమ్మొగంబునఁ జాల నెగడుదాని
చారుతరములైన మారేడుపండుల ననుకరించు గుబ్బచనులదాని
వలువలొలిచి చెలులఁ గలసి జలక్రీడలాడుదాని నొక్కయబలఁ గంటి. ౫౭౦

చ॥ కని మరుబారిఁజిక్కి తమకంబున నేలకు డిగ్గి యా మునీ
ట్తనయ కరంబుఁ బట్టుకొని తత్సహితంబుగ వ్యోమయాన మె
య్యన మఱి యెక్కిపోవుటయు నాకె సఖు ల్సని యగ్నివేశ్యతో
"అనఘ! భవత్తనూజ నొక యంబరచారి హరించి యేగెడిన్" ౫౭౧

చ॥ అని మొఱవెట్టుడుం దపసి యార్చుచు న య్యుటజంబునుండి ది
గ్గున నిటలం బడన్ దుమికి క్రూరముగన్ గగనంబువంకఁ గ
న్గొనుచును "ముండుముండు"మని కోపముతోడ నదల్చుకొంచు స్తం
భనమొనరించె మామకవిమానము నావల కేగకుండఁగన్. ౫౭౨

ఉ॥ అంతటఁబో "కకామ, మఱి యాటలధోరణి నుండుపిల్ల నీ
వింతభయంబులేక హరియించితి మాంసము గద్దలాగునన్
హాంతక! పెద్ద గద్దవగు"మంచు శపించె నిఁకేమిచెప్పుదున్.
చింతిలుచుం దదంఘ్రిసరసీజములంబడి నేను బిమ్మటన్. ౫౭౩

ఉ॥ కన్నియ నప్పగించి "అనఘా! భవదాత్మజ యీమెయంచు నే
నెన్నడు గుర్తెఱుంగ. ఇఁక నేలళపించెదు నన్ను గ్రద్దఁగన్
గ్రిన్న ననుగ్రహింపు"మని కాళులు రెండును వీడకుండుడున్
సన్నుతుఁ డమ్మునీశ్వరుఁడు శాంతివహించి గ్రహించి యట్లనెన్. ౫౭౪

శా॥ "నానోటన్ వచియింపఁబడ్డయది యేనాఁడున్ వృథాగాదు శా.
దైనన్ ధారుణి భర్తృయజ్ఞుఁడనువాఁ డావిర్భవింపంగలం.
డానిర్లిప్తుఁడు పెద్దప్రద్దునకు శాపాంతంబు గావించు" నాన్
నే "నెప్డట్లు ఘటించునో కో"యని యన్వేషించు చకాలమున్ ౫౭౫

ఉ. ఉండినవాఁడ. ఆపురుషుఁ డుర్వి నదృష్టుఁడు. నళ్రితుండు. నా
అండజభావపుం తుతి నిరాశుఁడనై తిని. గద్దనాటకై
ఉండినకారణంబు మఱియుం జిరజీవనకారణంబు నీ
రెండును నీకుఁ జెప్పితిని శ్రీయుత! ఉన్నది యున్నయట్లుగన్" ౫౭౬

వ॥ అనవుడు నిందిద్యుమ్నుం డిట్లనియె. ౫౭౭

క॥ "సెలవిమ్మనాకు శీఘ్రిమ. జ్వలనమునంబడి యథేచ్ఛఁ బ్రాణమువిడుతున్.
కలిగెను వైరాగ్యం. బీయిల బ్రిదుకుట కుత్సహింప నేనిఁక నార్యా!" ౫౭౮

వ॥ అనివకాణించుటయు గృధ్రిం బాత్మగతంబున ౫౭౯

ఆ॥ "నాసమీపమునకుఁ దా సువ్రాద్యుతముగా వచ్చినాఁడు కాన వాస్తవముగ
చేతనైనయంత చేయనౌ నుపకార మితని. కిట్లు చావనీయఁదగదు." ౫౮౦

వ॥ అనిచింతించి దాక్షిణ్యసహితంబై యింద్రిద్యుమ్నునితో నిట్లనియె. ౫౮౧

-: మార్కండేయాదుల కింద్రిద్యుమ్ను నెఱింగినతాఁబేలు కనఁబడుట :-

క॥ "నిప్పులలోపలఁ బడకుమ యెప్పుడు. నామాటవినుమ. యింద్రిద్యుమ్నన్
తప్ప కెఱింగినవానిం జెప్పెద. నాకంటె నతఁడు చిరజీవి యగున్." ౫౮౨

వ॥ అనియిట్లు వచించుటయు మఱియు నింద్రిద్యుమ్నుండు ౫౮౩

క॥ "ఎవరయ్యా నీకంటెను భువి వయసునఁ బెద్దవాఁడు? పూర్తిగ దీనిన్
శ్రవణింపవేడుకయ్యెడు. వివరింపుము గృధ్రిరాజ! వేగమ నాకున్" ౫౮౪

వ॥ అని యడుగుటయు గద్దయిట్లనియె.

క॥ "కలదల మానససరసున బలువగు తాఁబేలు దానిప్రాయము నాకున్
దెలియదు. మంథరకాహ్వాయ. మిలనది యెఱుఁగంగవచ్చు నింద్రిద్యుమ్నన్."

వ॥ అనియిట్లు వాక్రిచ్చుటయు మార్కండేయుండుమున్నగు మువ్వురను జావ
సంసిద్ధమైన క్ష్మాపాలుం గనుంగొని ౫౮౭

శా॥ "ధీమంతుండగు గృధ్రరాజునుడి యెంతే యుక్తమైయున్న. దా
తా మేలున్న సరస్సు దగ్గఱకు సోత్కంఠంబుగం బోద. మీ
బా మింకఁ బెడిపోవుఁ దప్పక మహాభాగా! వ్యథన్ వీడుమీ.
శ్రీమత్త్వంబున కాదికారణ మనిర్వేదంబయం డ్రిబ్బుధుల్" ౯౮

వ॥ అనినవిని యాపుడమిఱేఁ డతికష్టంబున మరణంబునుండి బుద్ధి మరల్చుకొని యందఱితోడను గంధమాదనపర్వతంబునుండి పయనమై యైదుగురును నాకాశ మార్గంబునం గ్రమముగా మానససరస్సమీపమునకుఁ బోవుసమయమునం దా కూర్మంబు యాదృచ్ఛికంబుగా వేడిమి ననుభవించుటకు నీటినుండి నిర్గమించి యుండియు వచ్చెడివారి నెల్లరం దడవు వీక్షించి తెలిసికొని పరాఙ్ముఖంబై మగుడ జలంబున డాఁగుటకుఁ జనుట తిలకించి గృధ్రం బిట్లనియె.

క॥ "ఓహోమిత్రమ! ననుఁగని యాహా! అటు మొగము వెట్టె దదియేమయ్యా?
గేహాగతుఁడగునీచుఁడె స్నేహితుఁడటు సజ్జనులకు క్షితిఁ బూజ్యుండో" ౯౦

వ॥ అని యిట్లు వాక్రుచ్చుటయు నక్కమఠంబు జలంబులందుండియె తలమాత్రము వెళ్ళఁబెట్టి సవినయంబుగా గృధ్రం గనుంగొని ౯౧

చ॥ "నినుఁగనికాని లేక మఱి నీ వెనువెంటనువచ్చు మువ్వురన్
గనుగొనికాని యేత దుదకంబున నేను శరీరగోపనం
బొనరిచియుండ. విస్మ విహగోత్తమ! ఐదవపూరుషుం గనుం
గొని భయమంది యీవిధము గుట్టుగనుండఁగ నీటఁ జొచ్చితిన్. ౯౨

క॥ ఇంద్రద్యుమ్నుండను నృపచంద్రుం డితఁడు. డితనిచేత సంతతమును బ
క్షీంద్ర! మును పాచరితములు రుంద్రంబుగ నధ్వరములు రోచకపురిలోన్. ౯౩

క॥ వీఁపంతయుఁ గాలె నిదంభూపతికృతయజ్ఞవహ్నిఁ బూర్వమునా. కా
రోపితయశుఁడగు నితని సురూపము గన భయము మరల రూపము దాల్చెన్"

వ॥ అని వచించుచుండ బ్రహ్మపనుపున దివంబునుండి దేవదూత వచ్చి ౯౯

ఉత్సాహము॥ "రమ్మురమ్ము బమ్మకడకు రాజఋషివరేణ్య! నీ
విమ్మహిం ద్వదీయకీర్తి యింతయుండినను సమ
గ్రమ్ముగన్ స్వలోకమునకు రయమ తోడితెమ్మటం
చమ్మహాత్ముఁ డాజ్ఞయిచ్చె. నట్లుగాన లెమ్మికన్. ౯౬

క॥ ఆరోహింపు విమానము క్ష్మారమణా! తద్విరించిసమ్ముఖమునకున్
చేరిచెద నిన్నుఁ గొనిచని. ఆరయ దుర్లభము పరుల కాలోక మహా!" ౯౭

వ॥ అనివక్కాణించుటయు నింద్రద్యుమ్నుం డిట్లనియె.

సీ॥ నాకీర్తి తానెఱుంగక కొంగఁ గలపిన ధన్య మార్కండేయతాపసుఁడును
తాను నెఱుంగక తనకంటెఁబెద్దయౌ ఘూకముం జూపిన కొంగదణియు
తనకును నీచెయ్వి తరముగానిదియాటఁ గ్రద్ధఁ బ్రశ్నించిన కౌశికమును
తత్త్వం బెఱింగిన తాఁబేటిచెంతకు నిందఱం జేర్చిన గృధ్రపతియు
నాదుకీర్తిఁ బ్రకటించి నైదుగురిని రమణ బ్రతికించినటువంటి కమఠవరము
నైదుగురు నైదుప్రాణంబు లరయ నాకు. వారుగా వచ్చెదను. రాను వారివిడిచి.

వ॥ అనిపలుకుటయు దేవదూత ౬౦౦

క॥ "వీరందఱు శివగణములు. చేరిరి మునిశాపవశత క్షితితలమునకున్
భూరమణ! ఉమారమణు హాజారముఁజొచ్చెదరు మరల శాపాంతము కాన్.

ఆ॥ కాన వీరివిడిచి గ్రక్కున రమ్మ పోవుదము భూప! బ్రహ్మపదమునకును
అభవువిడిచి వీర లన్యత్ర యరుగుట కిష్టపడరు చెప్ప నేమికలదు?" ౬౦౨

వ॥ అనినొడువుటయు వెండియు నింద్రద్యుమ్నుం డిట్లనియె. ౬౦౩

ఉ॥ "ఈవిధమైన నింక నట కే నరుదేరను నీవు వెళ్లిపొ
మ్మేవిధ మేనుగూడఁ బ్రమథేశగణంబును గాఁగలాఁడనో
ఆవిధ ముద్యమింతు. స్థిరమా యెట నెన్నిదినంబులున్న? ఎ
ప్డో వసుధాస్థలంబునకు నూర్ధ్వపతు ల్పడనెట్టకుందురే?"

వ॥ అనియిట్లువాక్రుచ్చుటయు దేవదూత మొగము చిన్నఁజేసికొని సవిమానంబుగా
బ్రహ్మలోకంబునకు వెడలిపోయె. ఇంద్రద్యుమ్నుండు సవినయంబుగాఁ గూర్మం
బుదిక్కు మొగంబై. ౬౦౪

ఆ॥ "చెప్పుము కూర్మరాజ! స్వీయమౌకర్మంబు. ఎట్టులింతప్రాయ మేరుపడియె?
ఏమికర్మమీవు కామించి చేయ నీకమఠతనువు నీకు ఘటనమయ్యె?" ౬౦౫

వ॥ అనియడుగుటయుఁ దాఁబే లిట్లనియె. ౬౦౬

తే॥ "నేఁ జమత్కారపురిని శాండిల్యుఁడనెడి బ్రాహ్మణులపిల్లవాఁడ భూపాల! తొల్లి
కట్టినాఁడను గుడియొండు కాలినట్టియిటికెలనుబెట్టి యాటలాడుట నొకపుడు.

మ॥ అటు జాగేశ్వరలింగముం గ్రమముగా నారోపితంబయ్యె. అ
దట భక్తిన్ సహడింభకుండనగుచుం దల్లింగపూజన్ మహో
ర్జటిఁ గావించితిఁ బ్రత్యహంబు నిదియున్ బాల్యంపుఁగ్రీడాళి నొ
క్కటి. విధ్యుక్తమునన్ సమంత్రకమునుం గాదెంచిచూడన్ విభూ!

క॥ ఒకకాలంబున జీవములకుఁబాసి జనించియుంటి లలి వైదిశనా
మకపురమున విప్రుఁడనై. ప్రకటితమైయుండె నెడఁదఁ బ్రాగ్జనివిధమున్.

ఉ॥ అందున నేను శంకరునియం దతిభక్తిగలాఁడనౌచు నం
దందుఁ జరించి కొంతధన మార్జనచేసి యొకాలయంబు బి
ట్టందముగా రచించితిని. అందొకలింగము నిల్పి ప్రత్యహం
బుం దగఁబూజసేయుచును బుచ్చితి నిట్లొకకొంతకాలమున్. ౬౧౧

సీ॥ బ్రహ్మచర్యమె పరిపాలించితినిగాని పెండ్లాడి బిడ్డలం బెంచనైతి.
భిక్షాన్నముననె సంప్రీతిఁజెందితిఁగాని పాయసాదుల నాసఁజేయనైతి.
బ్రహ్మవిద్యనె శ్రద్ధఁ బఠియించితినిగాని యల్పవిద్యలజోలి కరుగనైతి.
పరశివునే యెప్డు భజియించితినిగాని తద్భిన్న మాత్మలోఁ దలఁపనైతి.
తత్ప్రభావమునను దదనంతరభవంబునందు సార్వభౌముఁడైతి నేను.
పొసఁగియుండెనపుడు పూర్వజన్మజ్ఞాన మవనిపాల! ఏమియనఁగవలయు?

*కం॥ అంతటఁ గైలాసాచలమంతంత మహాలయంబు లస్మద్రాజ్యం
బంతటఁ గట్టించి యుమాకాంతుఁ బ్రతిష్ఠించి పూజఁగావించితి నేన్. ౬౧౩

ఆ॥ అట్లుచాలకాల మర్చింపనర్చింప సంతసించివచ్చి శంకరుండు
నగు మొగంబుతోడ ననుఁగాంచి రాజర్షి! ఎంతయును మ్రొక్కి నిట్టులనియె.

కం॥ "జయదత్తపార్థివోత్తమ! అయినది సంతృప్తి నాకు. అడుగుము నే నే
మి యొసంగవలెనొ. తావకమయిన మహాభక్తి కేమియైనను నీనా." ౬౧౪

చం॥ అనియిటు చంద్రచూడుఁడు దయన్ వచియింపఁగ దోసిలొగ్గి యా
వనసహితంబుగా మృతివివర్జముగా మన వేడుకొంటి. ఓ
దినమణితేజ! వల్లెయని దృష్టిపథంబును దాఁటె నాతఁ, డే
మనివచియింతు? అంతఁ బ్రమదాంబుధివీచుల నోలలాడుచున్. ౬౧౫

ఆ॥ ఇచ్ఛవచ్చినట్లు లే జరామరణముల్ లే కకంటకముగ లోకమందు
తిరిగి పెద్దప్రొద్దు స్త్రీమోహామునఁబడి మఱచితిని సకాలహారసమర్చ. ౬౧౬

ఉత్సాహము॥ కానఁబడినయట్టి యందగత్తెనెల్లఁబట్టి నే
మానశరునియాహవమునఁ జొక్కి చొక్కఁజేసితిన్.
మానవులకు శాసకుఁడను. మఱియు మృత్యుభయములే.
దోనరేంద్ర! ఏమియడ్డమున్న దుర్వి నాకిఁకన్. ౬౧౭

శా॥ ఆదుర్మార్గము సాగుచుండుటయు హాహాకారముల్పుట్టె ని
ర్వేదంబొంది యముండు రుద్రకడకున్ వే పోయి కేల్మోడ్చి "ఓ
హోదేవా! జయదత్తుపూజలకు నీ వుల్లంబునన్ మెచ్చి సో
న్మాదుండైమన నిత్యయౌవనునిగం గావించి, తింకేమనన్? ౬౧౮

కం॥ వాఁ డాయౌవనమదమునఁ జేడెల బల్మిమెయిఁ బట్టి చెఱచుచునున్నాఁ
డేడం బాతివ్రత్యము చూడంబడ దేమిగలదు క్షోణి మహేశా! ౬౨౦

క॥ సహజంబుగఁ గాకున్నను మహీపతిభయమున జనం బమార్గగమయ్యెన్.
తుహినాంశుధర ! భయంపడఁ దహాహా ! నా కించుకయును నతఁ డేమందున్.

క॥ కావున భూలోకంబున యావద్ధర్మంబు నష్టమగులోపలనే
అవసుధేశుని దుర్ణయ మీవు నివారింపవలయు నీశ్వర ! కరుణన్" ౬౨౨

మ॥ అని వాక్రుచ్చుటయున్ మహాగ్రహములో నన్వీతుఁడై శూలి నన్
తనసాన్నిధ్యముఁ బిల్వఁబంచి వెస భీతస్వాంతతన్ దోసిలొ
గ్గి నిజాంఘ్రిద్వయి వ్రాలుచున్ వణఁకుచున్ ఖేదంబుగావించుచు
న్నను శాంతింపక శాపమిచ్చె నెపుడుం దాఁబేలనై యుండఁగన్. ౬౨౩

చ॥ పదపడి దైన్యమూని కడుఁ బ్రార్థనసేయఁగ నెట్టకేల కా
సదయుఁడు షష్ఠికల్పమున శాపవిముక్తినిబొంది క్రమ్మఱన్
మొదలిటిమేనుదాల్చి తన ముఖ్యగణంబులలోన నుండఁగన్
ముదలయొసంగె. కూర్మమయి పోయితిఁ దక్షిణ మంబురాశికిన్. ౬౨౪

ఉ॥ పోయి సదా తదంబువులఁ బొక్కుచునుండఁగ నుర్వి కొక్కటన్
రాయఁడవైతి వీవు. సవనంబులొనర్పఁదలంచి దీర్ఘపుం
గాయముతోడ నబ్ధియుదకంబుననుండిన నన్నుఁదెచ్చి య
త్యాయతమౌ ప్రదేశమొక టారసి స్థాపనఁజేసి తచ్చటన్. ౬౨౫

ఉ॥ స్థాపితు నన్ను మంత్రముల స్తంభనఁజేసి చలింపకుండఁగన్
వీఁపునవేదులేర్పఱచి వేల్పు చొనర్చితి వేలజన్నముల్.
క్ష్మాపతి ! దగ్ధమయ్యె నధికంబుగ నాదుశరీర. మెంతొ సం
తాపముఁజెందుచున్ బహుదినమ్ములునుండితి నివ్విధంబునన్. ౬౨౬

ఆ॥ ఎట్లు తొల్లి పాప మేఁజేసియుంటినో యట్లు మరలఁ దాప మనుభవించి
ప్రమథనాథుకరుణఁ బ్రాణాలతోమాత్ర మున్నవాఁడ. వింటె యోనరేంద్ర !

ఆ॥ వారుణియలుకవలన నయ్యది యంతయు ననుభవింపవలసె. అంతఁగొంత
వడికి నీవుపోతి వనజాసనుని చెంకి. కిల సమస్త మయ్యె జలమయంబు. ౬౨౮

తే॥ వసుధ యవ్విధ మేకార్ణవం బగుటయు నటనటం బ్లవమానుఁడనగుచు నేను
మానససరస్సుఁజేరితి మానవేంద్ర ! ఏఁబదియునాలుకల్పంబు లిపుడు నాకు.

ఉ॥ నాలుగుకల్పము ల్గడచినం గమఠత్వము వాయు నింక భూ
పాల ! మదానుపూర్వ్యమిది. ప్రాక్తనమైన భవన్మఖానల
జ్వాలలు నేఁటికిం గనులఁ బ్రాకినయట్టులె యుండె. కావునన్
నీళులలోపలం బడితి నే నిసుఁ గన్గొని భీతిఁజెందుచున్. ౬౩౦

క॥ పగవాఁడవె నీ. వైనను స్వగృహంబున కతిథిగాఁగ జనుదెంచితి. దే
నిఁగుఱిచివచ్చితో చెప్పుము. సుగుణాన్విత! శక్యమైనచోఁ గావింతుక్. ౬౩౧

కం॥ నిసుఁగొనిపోవ విమానమె చనుదెంచె. మఱేలచనవు స్వర్గంబునకున్?
జనపతు లిందుల కేకద పొనరింతురు ధర్మములను బుడమి దునీఁడా!" ౬౩౨

వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించుటయు నింద్రద్యుమ్నుండు ౬౩౩

కం॥ "స్వర్గాదులనుండి వియన్మార్గంబునవచ్చి మరల మహిఁ బడవలె. త
ద్దుర్గతులు నాకువల. దపవర్గముగుఱిచియె యుతింతు వచ్చెడిదనుకన్. ౬౩౪

కం॥ గేహంబునకరుదెంచిన దేహుల యీహితము నీవు తీర్చెదుకద! ఓ
హోహో! నీకంటెం బెదయొ హితుఁ డుండిన వచింపు మటులైన వెసన్"

వ॥ అనియడుగుటయుఁ గూర్మం బిట్లనియె. ౬౩౬

తే॥ "లోమశుండను బ్రహ్మర్షి భూమిపాల! ఒక్కఁడున్నాఁడు నాకంటె నుర్విఁ బెద్ద
అతని విన్నాఁడ-కన్నాడ. ఆల నదీతటంబునందున్నవాఁడు యోగంబువట్టి."

వ॥ అనియిట్లువాక్రుచ్చుటయు మఱియు నింద్రద్యుమ్నుండు ౬౩౭

కం॥ "అటులైన రండు పోదము తటమున నందఱముఁ గలసి తన్మునికడకున్.
"పటుకాయ! ఇంతకాలం బెటుబ్రతికి" తటంచు నడిగి యెఱుఁగుద మంతన్."

—♦ ఇంద్రద్యుమ్నాదు లార్గుఱును లోమశునొద్దకుఁ బోవుట ♦—

వ॥ అని యందఱుం గూడి యాకాశపథంబునం జని ౬౩౯

సీ॥ పర్ణాస్తరణమైనఁ బైభాగమున లేక యుర్విపైఁ గూర్చుండియున్నవాని
పూని యుచ్చైర్ఘోషమున సస్వరంబుగా స్వాధ్యాయపాఠంబు సలుపువాని
శ్రద్ధాసమేతుఁడై సమిధాజ్యములతోడ వీతిహోత్రమునందు వేల్చువాని
గడ్డపోఁచల సవ్యకరముచే నీడకై గొడుగుగం బైఁ బట్టుకొన్నవాని
అక్షమాలను గుడిచేతియందుఁ దాల్చి యెంతయును నిష్ఠమై జపియించువాని
బ్రహ్మచర్యాదితపముల బలుశ్రమము సహించువాని మహాత్మునిఁ గాంచిరపుడు.

వ॥ అట్లుకాంచి యమ్మహాత్మునకు వలగొని కూరుచుండుటయు నాతండు
స్వాగతంబిచ్చి. ౬౪౧

ఆ॥ "ఎవరు మీర? లిచటి కేటికే తెంచితి? రున్నపని యొనర్పనుంటిఁగాన
సకలమును రయంబ చక్క వచింపుఁడీ నరవియచ్చరాంబుచరములార!" ౬౪౨

వ॥ అని ప్రశ్నించుటయుఁ గూర్మంబిట్లనియె. ౬౪౩

కం॥ "ఈయనఘాత్ముఁడు మార్కండేయాహ్వయబ్రహ్మఋషి. మునిప్రవరా వి
న్మాయుస్సు కల్పసప్తక. మీయేలిక యితనిచెంత కేతెంచి మొదల్. ౬౪౪

కం॥ "ఇంద్రద్యుమ్నినివార్త మునీంద్రా! ఎఱుఁగుదె" యటన్న నెఱుఁగక తనకం
టెం ద్విచతుఃకల్పాయుస్సాంద్రంబగు నీబకంబు సవిధముఁ జేర్చెన్. ౬౪౫

చ॥ అతఁడు నెఱుంగ కిమ్మునివరావనిపాలుర నిర్వురన్ సమా
దృతిఁదనకంటెఁ బెద్దయగు నేతదులూకముచెంత కేంతయున్
ద్రుతముగఁ దోడితెచ్చుటయుఁ దోడ్కొనివచ్చె నతండుగూడఁదా
నతని నెఱుంగ కింకను జిరాయువటంచును గద్దపాలికిన్. ౬౪౭

క॥ ఏఁబదియునాఱుకల్పములే బ్రదికెనుగాని యతఁడు నింద్రద్యుమ్నున్
తాఁబొడగాంచియెఱుంగం డో బుధ! ఆ కారణముననుండి రయముగన్ ౬౪౮

ఉ॥ నేఁ దనకంటెఁ బెద్దనని నిక్కమెఱింగినమిత్రమాటచే
నాదెస కవ్విహంగము నల్వురఁ దోడ్కొనివచ్చె. వచ్చిన
య్యైదుగురున్ సుదూరముననుండువసించుచునుండఁ గాని యీ
క్ష్మాదయితుం డెఱుంగఁబడెఁ జక్కఁగ లోమశవాని చంద్రమా! ౬౪౯

క॥ ఇంద్రద్యుమ్నుం డితఁడే మునీంద్రా! నిక్కమిది. పూర్వమెంతయు నీరా
ట్చంద్రుండు పుడమికిందను నం ద్రియమంత్రముల బంధనంబొనరిచి తాన్

ఆ॥ మీఁద వేదికలను మిక్కిలి వేయించి హోమమాచరించె నో మునీంద్ర!
తన్మఖాగ్ని చేత దగ్ధంబు మత్పృష్ఠ. మాభయమున నీళ్ళయందుఁ బడితి. ౬౫౧

ఆ॥ న్యాయనిష్ఠురంబులాడు నీగ్రద్దకుం గలవిధంబునెల్లఁ దెలిపినాఁడ.
ఇంతలోన నచటి కేతెంచెను విమాన మూర్ధ్వలోకమునను నుండి యార్య! ౬౫౨

ఉ॥ వచ్చినయవ్విమానమును వైళమ మమ్ములవీడి యెక్కఁ డీ
సచ్చరితుండు. పోవఁ దల స్వర్గముగూరిచి. ప్రశ్న సేయ న
స్మచ్చిరజీవితంబుమితి చక్కఁగఁజెప్పితి. అంతకంటెనున్
హెచ్చగునాయువున్న యతనిం గనఁగోరిన నిన్నుఁజూపితిన్. ౬౫౩

క॥ కావున నిన్నిపు డేతజ్జ్యావిభుఁ డెదియడుగఁగలఁడో యద్దానికి నో
పావనచరిత! సదుత్తర మీవలె నీయాఱుగురును కృతకృత్యులుగాన్" ౬౫౪

వ॥ అనవుడు లోమశుం డింద్రద్యుమ్ను దిక్కుమొగంబై ౬౫౫

ఆ॥ "అడుగుమడుగుమయ్య యనఘ! ఇంద్రద్యుమ్న ధరణిపాల! అడుగఁదలఁచియున్న
అడిగినది యవశ్య మరసి వక్కాణింతు. ఏలసంశయించె దింకనీవు?"

వ॥ అనివచించుటయు నింద్రద్యుమ్నుండి ట్లనియె. ౬౫౬

తే॥ "మట్టమధ్యాహ్నమం దీవు బట్టబయట నెండకాలంబునం దిట్టులుండినావు.
మంచిగృహమునుగట్టింప మతి ప్రయత్నమేలకావింపవైతి మునీంద్ర! చెపుమ"

వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించుటయు నాలోమశమహాముని ౬౫౭

ఆ॥ "క్ష్మాతలేంద్ర! తనువు శాశ్వతమైనచో నిల్లుకట్టవచ్చు నిందుకొఱకు.
బ్రతుకె స్థిరముకాదు పరికించిచూడంగ. ఇట్టిదానికింక నేటి కిల్లు?"
వ॥ అని వాకుృచ్చుటయు వెండియు నింద్రద్యుమ్నుం డిట్లనియె. ౬౬౧
ఆ॥ "అవనిమునినయట్టి యందఱికంటెను వయసునందుఁ బెద్దవాఁడవీ వ
టంచు వినుటఁజేసి యార్య! భవద్దర్శనంబుఁజేయ వచ్చినాఁడ నేను." ౬౬౨
వ॥ అనియిట్లు నొడువుటయు మరల లోమశుండు ౬౬౩
కం॥ "ఒక్కొకకల్పంబునకును నొక్కొకరోమంబువడుస నూడును నా. కి
ట్లొక్కొకటి యన్నియూడుదు నిక్కాయముగూడ నూడు నింద్రద్యుమ్నా! ౬౬౪
ఆ॥ కనుము నాశరీరమున రోమవర్జితంబగుప్రకాశమును ధరాధినాథ!
ఇందువలన నెచట నే నిల్లుగట్టుట కుద్యమింపనైతి నుర్వియందు." ౬౬౫
వ॥ అనిచెప్పుటయు నింద్రద్యుమ్నుండు మఱియునిట్లనియె. ౬౬౬
కం॥ "ఇట్టిచిరాయువుగలుగుట కెట్టిసుకర్మంబుఁజేసి తీవు మహాత్మా!
పట్టితొ నియమం-బన్నము పెట్టితొ లేదనక తపము పెంపానరిచితో". ౬౬౭
వ॥ అనుటయు లోమశుండు ౬౬౮

—♦ లోమశుని పూర్వవృత్తాంతము ♦—

ఉ॥ "నేనొక శూద్రుఁడన్ మునుపు-నిర్ధనుఁడం. దినమైనలేక యె
చ్చోనొ చరించుచుం జనితి శుద్ధతమంబగు హాటకేశ్వరం.
బా నిరుపద్రవంబయిన హాటకనాథుని క్షేత్రభూమి నీ
శానునిలింగ మొక్కఁ డొకచక్కి వధూతము చూడఁగల్గితిన్. ౬౬౯

ఉ॥ చూచుటతోనె చల్లనగు శుద్ధజలంబులఁ దెచ్చి లింగమున్
నాచెయిమీఁదుగం గడిగినాఁడను. తామరపూలచేత బి
ట్టాచరితం బలంకృతియు. అంత క్షుధాతురతన్ మఱొక్కచో
వే చనఁబోయి త్రాణచెడి విడ్చితిఁ బ్రాణము లేమిచెప్పుదున్. ౬౭౦

శా॥ ఈశానార్చనమూలకంబుగ ధరిత్రీశాన! నేనంత ధూ
తాశన్ బ్రాహ్మణజన్మమెత్తితి. స్థిరంబై ప్రాగ్జనిజ్ఞానమున్
తా శోభిల్లె తదీశుప్రేరణముచేతన్ నన్నుఁగన్నయ్య నా
కీశానుండని పేరుపెట్టుకొని యెంతేనిం బ్రమోదంబునన్. ౬౭౧

ఉ॥ పెంచెనుగాని నేనపుడు పెప్పెపె మెమ్మెమె తప్ప నంతకున్
మంచిగ మాటలాడుటకు మానసమొప్పకయుంటి-తండ్రి చే
యించెఁ జికిత్సలెన్నియొ. వ్యయించెను మందులకై ధనంబు. ఇ
ప్పించెను మంత్రతీర్థములు పెద్దలఁ బ్రశ్నముచేసె నేమనన్. ౬౭౨

ఉ॥ నాతలిదండ్రు లిద్దరును నా కొఱకై పడు పాటులెల్ల నా
కాతతపాస్యకారణములై కనుపట్టుచునుండె-అంతఁ బ్రి
ద్యోతితపాచు యౌవనము తోఁచుడు నొక్క నిశీథమందు ని
ర్భీతిని వారలన్ విడిచిపెట్టి వడిం జనుదెంచితిన్ విభూ! ౬౭౩

ఆ॥ సంతసించుచంత సర్వదా బ్రాహ్మణీతీర్థసలిలములను దెచ్చి భక్తి
నే నొనర్చినాఁడ నీశాను నభిషేకముం ద్రికాలముల నరేంద్రచంద్ర! ౬౭౪

సీ॥ నీవారధాన్యము ల్మేఁ బక్వమొనరించి తిన్నవాఁడనుజుమీ కొన్ని నాళ్ళు.
ఆల నక్కదోసకాయలఁ గోసికొనితిని యున్నవాఁడనుజుమీ కొన్ని నాళ్ళు.
బదరీఫలంబుల భక్షించుచును నహాఁయున్నవాఁడనుజుమీ కొన్ని నాళ్ళు.
అవని రాలిన యాకు లాహారముగను గైకొన్నవాఁడనుజుమీ కొన్ని నాళ్ళు.
మఱి శిలోంఛవృత్తి కర మవలంబించి మన్నవాఁడఁజుమ్మి కొన్ని నాళ్ళు.
కష్టమనక యిట్లు కావించి తనుయాత్ర శివుని గొలువఁ గొలువఁజవర కతఁడు.

చం॥ దరిసెనమిచ్చి మేఘనినదంబుననొప్పెడివాక్కుతోడ "నీ
జరిపినపూజనంబునకు సంతసమొందినవాఁడ వత్స! దు
ష్కరమగుకార్యమేనియును సల్పెద. యుష్మదభీష్ట మేదొ స
త్వరముగఁ జెప్పు"మంచనుడుఁ దచ్చరణంబులవ్రాలి నే నటన్. ౬౭౬

తే॥ పేరెలుంగున నానాప్రకారములుగ సన్నుతుల్సేయుచును "నన్ను జరయుమృతియు
పారయకుండఁగఁజేయవే హర!" యటంటి ఈశ్వరుండంత ననుఁగూర్చి యిట్టులనియె.

తే॥ "ఎవ్విధమునను నమరత్వ మిలను లేదు. కాన నీజీవితమున కేదేని వత్స!
ఒక్క మర్యాదయొనరింపుమోయి. నేను దానికిన్ సమ్మతింతును దప్పకుండ."

చం॥ అనియిటు లాజ్ఞయిచ్చుటయు నంజలిచేసి "మహేశ ! విన్ము నా
మనవి ఒకొక్కకల్పమున మత్తనురోమ మొకండొకండు భూ
మిని బడిపోవుఁగాక. ఇటుమెల్లగ నన్నియు నూడిపోవుడున్
గొనకొని యుష్మదీయగణకోటిని జేరిచికొమ్ము నెమ్మి నన్." ౬౭౯

కం॥ అనవుడు భగవానుఁడు ననుఁ గనుగొని "అట్లెయగుఁగాక. కమలాసనము
ఖ్యనిలింపులు కాలత్రియమునఁ గొలిచెడి నాదులింగమును నీవింకన్. ౬౮౦

తే॥ బ్రాహ్మణీతీర్థజలముల బాగుగాను నిత్య మభిషేకపుంగ్రియ నెఱపుచుండు
మంత నాకొక్క హోరాత్ర మెంతయగునొ యంతయాయువు గలవాఁడ వగుదువీవు.

కం॥ ఇతరుండైనను నన్నిటుఁ బ్రీతిదిన మభిషిక్తుఁజేసి పరిపూజింపన్
గతపాపుఁడగు. ఒకపుడును నతనికి నపమృత్యువుండ దవనీవిబుధా! ౬౮౨

ఆ॥ మచ్ఛరీర మొక్కమరి పూజచేసినన్ బ్రహ్మతీర్థమందుఁ బరఁగుచున్న
మధురవారి యొక్కమరి గ్రోలినను దక్షణంబ పాపమెల్ల నాశమొందు." ౬౮౩

క॥ అని యానతిచ్చి యాతఁడు చనె నదిమొదలిచట నేను శంకరలింగం
బును బూజించుచునుంటిని. కనుకనె నే నింతయాయుగలవాఁడయితిన్. ౬౮౪

ఆ॥ శివునికృపయె నాదుచిరజీవనమునకు హేతు. వింతెకాని యింతకంటె
నితరమైనహేతు విసుమంతయును నుండ దో మహీశ! చెప్ప నేమికలదు?"

వ॥ అని వచించుటయు నింద్రద్యుమ్నుండు ౬౮౫

క॥ నేనును నీతోపాటుగ మానివరా! కొలుచువాఁడ మఱి యీలింగం
బీనిర్మలదేశమువిడి పోనెచటికి. ఇద్ది నాదుపూనికి వినుమా" ౬౮౬

వ॥ అని నొడువుటయు లోమశుండిట్లనియె. ౬౮౭

ఆ॥ అట్లె యాచరింపుమయ్య యింద్రద్యుమ్న! అభిమతార్థసిద్ధి యగును నీకు.
దుర్లభార్థమెద్ది ధూర్జటిభక్తులై యుండునట్టివారి కుర్వియందు? ౬౮౮

క॥ నాడీజంఘప్రముఖుల నేఁడే పొందనుము సొంతనిలయమ్ములకున్.
నాదగ్గఱఁ దాఁబేటిం గూడుకొని వసింపుమీవు కోరికదీరన్" ౬౮౯

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చుటయు మార్కండేయనాళీజంఘాదు లందఱును
నింద్రద్యుమ్నుదిక్కు మొగంబై ౬౯౦

ఆ॥ "అరుగ మేముగూడ నవనీశ! నినువినా మానివాసములకు మరలనిపుడు.
ఈవు పూజచేయు నీలింగమున కేముఁ బూజచేయుచుందు మోజ నిటనె" ౬౯౧

బకాదులకు నారదుండు కనఁబడుట.

వ॥ అనిపలికి యందఱును లోమశునాశ్రమంబునం దాలింగంబునకుఁద్రికాలం
బులయందును బ్రాహ్మణీతీర్థజలంబులచే నభిషేకించుచును బద్మంబులచేఁ బరిపూ
జించుచును నివసించి కొంతకాలంబునకుఁ దీర్థయాత్రాప్రసంగంబున నం దరుదెంచిన
నారదమునిం బొడగాంచి యర్ఘ్యపూజ లాచరించి విశ్రాంతుండైన పిమ్మట వినయ
సమేతులై ౬౯౨

ఆ॥ "కొంగమొదలుకొని విహంగమత్రయముఁ దాఁబేలుఁ బూర్వమందు శూలిగణము
లేము నలువురము మునీంద్ర! శాపభ్రష్టులమయియుంటి మిట్లు లబిని వీడి.

తే॥ అనఘ సంవర్తు దర్శన మాచరింప శాపమోచనమగునంచు స్వాంతములను
గంపెడాశమహామునీ! కలదుమాకు. తెలియదొక్కింతయేని యాయతిలఘు నునికి.

సీ॥ ఎట్టిరూపముతోడ నిమ్మహీస్థలమునం దతఁడుండునయ్య యోయజతనూజ!
ఎంతయెత్తుననుండు నేమి గుర్తించుటకాపారికాంక్షి యోతాపసాగ్ర్య!
ఎటువంటినడతతో నీ నిరాబారి తా సంచరించుచునుండు సంయమీంద్ర!
ఏమహాస్థలమునం దెంతయు నాసక్తి నతఁడు వర్తించు మున్యగ్రగణ్య!

అతఁడేచటనున్నయది నీవెఱుంగుచోఁ దెలియఁజెప్పుమయ్య కలహాభోజి!
నీకుఁదెలియకుండ నేకొంచెమును ద్రిలోకములలోన నుండ దమరవాని!"

వ॥ అనియడుగుటయు నతం డిట్లనియె. ౧౯౭

క॥ "బాగుగ నెఱుఁగుదు నే నాయోగిని సంవర్తనాము. ఒరు లెట్లెఱుఁగం
గాఁగలుగుదు రెల్లప్పుడుఁ దా గుప్తాచారుఁడై యతండు వసింపన్. ౧౯౮

సీ॥ కట్టుఁబుట్టముగూడఁ గడకుఁద్రోసి యతండు తిరుగుచుండును సదా దిస్సమొలను
ఒడలినిండ నతండు చెడుమలంబునుబూసి చరియించుచుండు నసహ్యముగను.
అన్వహం బతఁడరణ్యమునందె మౌనియై వర్తించు నది యొక్క వ్రతముగాఁగ.
అనవరతం బతం డవధూతయై తెస్స నాత్మలోపల నైక్యమగుచునుండు.
కుతపకాలమందుఁ గొన్ని వారాణసీభవనములను బాణిపాత్రుఁడగుచు
భిక్షమెత్తి యతఁడు పిమ్మట సాయాహ్న మరుగుచుండునడవి కనుదినంబు.

క॥ ఆపురవరమునఁ దాదృగ్రూపులు నూఱులును వేలు గొమరారెద. రీ
తాపసవర్యునియందు విరూపంబగులక్షణంబు రోయఁగవలయున్. ౨౦౦

శా॥ కాశీపట్టణరాజవీథి నడుమన్ గర్తంబుత్రవ్వించి యం
దేశీలంబు గణింపకుండఁ గుణపం బెట్లేని స్థాపింపుఁ. డా
వేళంబందు జనంబు దానిఁ గనినన్. వేపూడిపింపుండు. వి
శ్వేశుండైన నెఱుంగకుండ నలుపుం డీచెయ్వు మీరందఱున్. ౨౦౧

శా॥ పీనుంగుండు టెఱుంగ కందఱును దత్పృథ్విన్ వెసందాఁటిపో
దానిం ద్రొక్కఁడు దివ్యదృష్టిగలఁడై తానొక్కసంవర్తుఁ డ
ద్దానన్ వాని నెఱింగి చెప్పఁడు భవత్తాత్పర్య. 'మెవ్వాఁడు మీ
కే నిందుండు టెఱుంగఁజేసె'నన నన్నే చూపుఁ డమ్మౌనికిన్. ౨౦౨

క॥ ఇపు డెటనున్నాఁడని యాతపసి ననున్ మరలమరలఁ దా నడిగినచో
'కృపనీసంగతి వాకొని యపుడే నిప్పులనుజొచ్చె'నని. ప్రతిచెప్పుఁడీ" ౨౦౩

వ॥ అనినవిని లోమశుండు మొదలుగా నందఱును దద్దర్శనలాలసత్వంబునఁ గాశీపురంబునకరిగి లోకు లెవరును నెఱుంగకుండున ట్లొకశవంబు నతిప్రయత్నంబున రాజవీథిం బూడిచిపెట్టి విలోకించుచు విదూరమందుండుటయు మహాత్ముండగు నారదుండుచెప్పిన చొప్పున వర్తిల్లు సంవర్తమహాముని కుతపకాలమం దటకరుదెంచి కుణపం బందుండుట దివ్యదృష్టిచే నెఱింగి క్షుత్పిపాసార్తుండై యుండియు శల్యంబులఁ ద్రొక్కనొల్లక మగిడిచనియె. అంత నాలోమశాదు లుండు ముందు పనుచును గరుణింపుమనుచును భాషించుచు నతనివెంటంబడిరి. అతండు వారల వెళ్లిపొండని భర్త్సించుచు నాయొద్దకు రావలదని దవ్వులకుఁ బరువెత్తి ౨౦౪

— బకాదులు సంవర్తునితో భాషించుట —

కం॥ "నాదుపరిస్థితి మీతో నేమరాత్ముఁడు వచించె ? ఎఱుఁగంజెప్పుఁడీ.
బూదియొకర్చెద నన్నే మరశాపాగ్ని దుర్వినీతుని వానిన్" ౨౦౫

వ॥ అనిపలుకుటయు వారలిట్లనిరి. ౨౦౬

కం॥ "నీ వీరూపుననుండుట దైవతముని నాకమునకు తాఁజెప్పినవాఁ
డీవార్తఁజెప్పి వెంటనె పావకమునఁజొచ్చెనతఁడు పాప మదేమో ! " ౨౦౭

వ॥ అని యిట్లు వక్కాణించుటయు వెండియు సంవర్తుండు ౨౦౮

ఆ॥ "ఎవరు నెఱుఁగకుండ నెటనో గుప్తంబుగా మెలఁగుచుంటినన్ను మీ కెఱుంగఁ
జెప్పినట్టి యా కుశీలున కేఁగూడఁ జేయుశిక్ష యిదియె శీఘ్రముగను" ౨౦౯

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు మఱియు వార లిట్లనిరి. ౨౧౦

ఆ॥ "మునివరేణ్య ! పెద్దప్రొద్దుననుండియు వెదకుచున్న మాకు విబుధమౌని
నేఁటికాలమునకు నిన్నెఱింగించెఁబో. ఇతరు లెవరుగూడ నెఱుఁగరింక. ౨౧౧

కం॥ ఎఱిఁగించి తత్క్షణము యా సురముని నిప్పుకలలోనఁ జొచ్చినవాఁ డి
త్తెఱఁగునకుం గలకారణ మెఱుఁగ మదెయ్యదియొ మేము ఋషికులచంద్రా ! "

వ॥ అని యిట్లు వక్కాణించుటయు సంవర్తుండు ౨౧౩

ఉ॥ "ఏనును గిన్కతోడ శపియించుచునుంటి నిదేవిధంబుగన్.
తానె యటు ల్పొనర్చుకొనె. దాన మదంతిక మీరలందఱున్
దేనినిగూర్చి వచ్చితిరొ తెల్పుఁడు వేగమ. ప్రాణయాత్రకై
ఈనగరంబునన్ భికిరమెత్తఁగఁ బోవలయున్ స్వయంబుగన్. ౨౧౪

చం॥ శవమును దీసివైచి గతశల్యమొనర్పుఁడు త్రోవ. లేనిచో
నవుర శపించువాఁడ మిము. నాస్థితిఁ జెప్పకుఁ డెవ్వరితోను. మీ
రవని మరుత్తభూమిపతి యధ్వరముం బొనరింపనెంచి తా
ను వెదకుచున్నవాఁడఁట నను బ్రతిఘస్రము నచ్చుటచ్చుటన్. ౨౧౫

కం॥ ఆయధ్వర మేమాత్రముఁ జేయింపను నేను. గురునిచేఁ ద్యక్తుండై
ఆయనసుతుండనగు నను డాయుచునున్నాఁడతండు రాఘిగఁ బుడమిన్" ౨౧౬

వ॥ అనవుడు వారలిట్లనిరి. ౨౧౭

తే॥ "క్రొంగ మొదలగు మేము నల్గురముగూడ బ్రాహ్మణులశాపములనుండి భ్రష్టులైతి
మనఘ ! లోకత్రయార్చితులైనయట్టి ప్రమథగణముల మేము పూర్వంబునందు.

ఆ॥ ఇట్టులగుటఁజేసి యెంతయు వైరాగ్య మూనియున్నవార మోమునీంద్ర!
త్వదుపదేశమునను దచ్ఛాపమోచనం బగునటంచుఁ బ్రకృత మాగతులము. ౨౨౦
తే॥ కానఁ దిర్యక్త్వముననుండి కావవలయు మమ్ము సంవర్తనామకమౌనిచంద్ర!
ఉంటి మెంతయొకాలంబునుండియిట్టు. లిపుడు నినుఁగలియుటకున్న హేతువిదియ"
వ॥ నావుడు సంవర్తుండు ౨౨౧
ఆ॥ "అట్టులైనయెడల నల చమత్కారపురంబుఁగూర్చి చనుఁడు రయము మీరు
భర్తృయజ్ఞుఁడనఁగ బ్రిజల సందేహము తీర్చు చొక్కఁడుండుఁ దేజరిల్లు. ౨౨౨
చం॥ అతఁ డుపదేశమీయఁగలఁ డందఱు. కందునఁ దొంటి మీ యథా
స్థితముగురూపు మీరు వెసఁ జెందెద. రాతఁడు పూర్వమందు వి
స్తృత శ్రుతిశాస్త్రపారగుఁడు క్షిత్యమరాగ్రణి యాజ్ఞవల్క్యుఁ డా
చతురుఁడె భర్తృయజ్ఞుఁడన క్ష్మాస్థలిఁ బుట్టెను దాఁ గ్రమంబుగన్. ౨౨౩
కం॥ ఆజ్ఞాధిక్తయై భారతి చేరెను దద్భర్తృయజ్ఞు జిహ్వాగ్రమునం
దారాధించినవారల నేరీతిని విడువ దామె. ఏమనవలయున్ ౨౨౪
కం॥ ఆభర్తృయజ్ఞుచేతను నీభూప్రజకుంగలట్టి యేసంశయమున్
తా భగ్నంబగు. నీదృక్ప్రభవ మెవరికిని లేదు పరికింపంగన్" ౨౨౫
వ॥ అనినవిని యమ్మునికి మహాదుర్మహురాచరితప్రణాములై యమ్మార్గంబునం
బూడ్చియుంచిన పీనుంగుం దీసివైచి యందఱును జమత్కారపురంబున కరిగి వాస్తు
స్థానపదతీర్థంబున వసించెడి భర్తృయజ్ఞు సందర్శించి నమస్కరించి వినయవినమితోత్త
మాంగులగుచు ౨౨౬
ఆ॥ "బ్రహ్మశాపమునను బక్షిత్వకూర్మత్వములను బొందినాము నలువురమును
పార్శ్వచరులు మువురు బహుపుణ్యవంతు లోయార్య! వారియాఖ్య లాలకింపు. ౨౨౭
కం॥ అతఁడు మార్కండేయుం. డీతఁడు క్ష్మాపాలుఁడైన యింద్రద్యుమ్నుం
డేత తృతీయుఁ డెంతయుఁ ఖ్యాతుండగు లోమశుండు యమికులతిలకా! ౨౨౮
కం॥ ఈమూవురకుంగూడను నేమందుము జీవితమున నేవమువుట్టెన్
స్వామీ! భవదుపదేశము కామించుచునుంటి. మట్లు కావింపఁగదే" ౨౨౯
వ॥ అనినవిని భర్తృయజ్ఞమహామునితడవు ధ్యానించి దివ్యచక్షుస్సుపుఁ వీక్షించి

సప్తలింగవృత్తాంతము

ఆ॥ "ఈర లేడుగురును నేగి శ్రీహాటకేశ్వరమునందు లింగసప్తకమును
యమప్రదాహ్వాయముల నోజ స్థాపింపుఁడీ నరవిహచ్చరాంబుచరములార! ౨౩౦

ఆ॥ అఖిలపాపహరములగు కులపర్వతదానములును జేసి తత్సలింగ
ముల సమక్షమందు సలుప్రుడి క్రిమ్మఱ మిాగణత్వ మొడ మిాకు వచ్చు" ౨౩౨

వ॥ అనిచెప్పుటయు నాడీజంఘుండు లిట్లనిరి. ౨౩౩

క॥ "చెపుమీ తద్దానంబులు విపులంబుగమా. కవెట్టిది గలవో వా
ని ప్రమాణమెంతో. ఇచ్చెద మిపుడే యచ్చోటికేగి యేము మహాత్మా!" ౨౩౪

వ॥ అనియిట్లు ప్రార్థించుటయు భర్తృయజ్ఞుండు

సీ॥ "బంగారమున మేరుపర్వతముం జేసి యర్పింపవలయు విప్రాగ్రణులకు.
కలధౌతమున రమ్యకైలాసమొనరించి యీయంగవలయు మహీసురులకు.
గంధమాదనగిరిం గల్పించి గుడముచే నొసఁగంగవలె బ్రాహ్మణోత్తములకు.
కార్పాసమున హిమగ్రావముం గావించి దత్తంబుఁజేయనౌ సత్తములకు.
తిలలతోడ సువేలంబు లలితమైన శర్కరంబెట్టి వింధ్యంబు సైంధవమున
శృంగి నిర్మించి భక్తి నొసంగవలయు నాగమోక్తవిధంబుగా నగ్రజులకు." ౨౩౬

వ॥ అనినవిని సప్తలింగంబులును సంస్థాపించి పదపడి పర్వతంబు లేమును నుర్వీసురుల కర్పించిరి. భర్తృయజ్ఞానుమతిఁ బ్రతాపవంతుండగు నిందద్యుమ్నుం డిందద్యుమ్నేశ్వరు నెదుట హేమమయంబగు మేరువును ధీమంతుండగు మార్కండేయుండు మార్కండేశ్వరు నగ్రంబున రాజతంబగు కైలాసంబును బకంబు బాలకేశ్వరు సవిధంబునఁ గార్పాసమయంబగు హిమవంతంబును గౌశకంబు ఘంటుకేశ్వరు ముందఱ గుడమయంబగు గంధమాదనంబును గృధ్రంబు వానరేశ్వరు నోర లవణవికారంబగు శృంగిశృంగంబును గచ్ఛపంబు కచ్ఛపేశ్వరుపార్శ్వంబునఁ దిలమయంబగు సువేలంబును లోమశుం డీశానేశ్వరు కురంగట శర్కరామయంబగు వింధ్యంబును భక్తిశ్రద్ధాసమేతంబుగా బ్రాహ్మణులకు సమర్పించుటయుఁ దక్షణంబ యత్యాశ్చర్యంబుఁ గలిగించుచుఁ బకిత్వ కూర్మత్వంబులు పరిభ్రష్టంబులయ్యె. తత్ప్రభావంబున నందఱును దివ్యమాల్యాంబర ధరులును దివ్యగంధానులేపనులును నై తల్లింగసమ్ముఖంబున వెలుఁగొందుచు భర్తృయజ్ఞునకుఁ బ్రణమిల్లి యాగతంబులగు నాకాశయానంబులపై నధిష్ఠించి యరిగి కైలాసనగరంబుం జేసిరి. భక్తిమైదల్లింగంబులకుఁ గులపర్వతదానం బొనరించిన యితరులును శివుం గలియుదురు. ప్రొద్దుపొడుపున లేచి యాలింగంబులదర్శించిన జను లజ్ఞానకృతంబులగు పాపంబుల నుండి విడువంబడియెద. ఇందద్యుమ్నేశ్వరాది తల్లింగంబుల యెదుట హేమాదిమయంబులగు మేర్వాదిపర్వతంబుల దానంబుచేసినఁ గల్పపర్యంతంబును రంభాసం

భోగాది దివ్యభోగంబు లనుభవించి మరల మహీతలంబున సార్వభౌముండై జని యించు. ౨౩౨

సీ॥ ఒకదానమునఁజేసి యొనరుఁ బాపక్షతి. అభిమతాఖిలసిద్ధియగును రెంట.
మూట భూమీశుఁడై మురియంగఁగలిగెడి. అగు నాలుగిట మండలాధిపుండు.
అయిదింట స్వామియౌ నఖిలభారతభూమి. కాఱింట నగును ద్వీపాధినాథుఁ,
డేడింట నొడయఁడై యెల్లద్వీపమ్ముల నొక్కండ పాలించుఁ బెక్కుసమలు.
అచలదానవిధము నంబుజాసనుఁడిట్లు స్పష్టపఱచె నగ్రిజన్మలార!
జననజననమందు మనుజుండెయగు నేత దరిద్రదాత. ఏమియనఁగవలదు. ౨౩౮

వ॥ దుఃఖితుండును వ్యాధితుండును దరిద్రుండును గాక సౌభాగ్యసుఖసం యుతుండును సుదేహుండును రత్నవంతుండును సర్వశత్రువినిర్ముక్తుండును బ్రితా పియు విజితేంద్రియుండును నగునుగావున విశేషించి భూమిపాలుఁ డివ్విపులాధ రంబు లవ్విశ్వేశ్వరు ప్రీత్యర్థ మీయవలసియుండు" ౨౩౯

—♦ యుగవర్ణనము ♦—

మ॥ అని యిబ్భంగి వచించుడుఁ మునులు "సూతా! తొల్లి యీశానుఁడఁ
ఘునభూదేవున కీశ్వరుండుతనదౌ ఘుస్రంబు నొక్కండు పో
లిన కాలంబు మనఁ వరంబిడియెఁ బాళిం దా నతం చంటి. వో
య్యనఁ జెప్పంగదె యా దినంపు మితి" యం చాడంగ నాతండనుఁ. ౨౪౦

వ॥ "భూసురశ్రేష్ఠులారా! పరమేశ్వరు దినప్రమాణం బెంతయైనదియు స్ఫు టంబుగం గీర్తించెదను వినుండు. నిమిషములో నాలవభాగము త్రుటి. రెండుత్రు టులు లవము. రెండులవములు యవము. పదియేనుయవములు కాష్ఠ. ముప్పదికాష్ఠలు కల. ముప్పదికలలు క్షణము. అఱువదిక్షణములు పలము. అఱువదిపలములు నాడిక. రెండునాడికలు ముహూర్తము. ముప్పదిముహూర్తము లహోరాత్రము. ముప్పది యహోరాత్రములు నెల. రెండునెలలు ఋతువు. మూడుఋతువు లయనము. రెం డయనములు సంవత్సరము నని మనుష్యుల కెల్లరకుం బరికీర్తితము. ఆసంవత్సరము దేవ తల కహోరాత్రమని పురాణజ్ఞులు వక్కాణించెదరు. అందుత్తరాయణము పగలును దక్షిణాయనము రాత్రియు. ఆరాత్రి శుభకర్మవిగర్హితము. నిదురించినమనుజాలు భోగాదిక మొక్కింతయుం బడయనట్లు దేవతలు రాత్రి యజ్ఞాంశంబు లెవ్విధంబునను గ్రహింపరు. ఈమానవమానంబుననైన పదియేడులక్షలయిరువదియెనిమిదివేలవత్సరంబు లు కృతయుగంబు. అందు భగవంతుండును జగద్గురుండును నగు విష్ణుండు శ్వేతవర్ణుండై

చెలంగెడు. లోకు లెల్లరును శాంతులును దాంతులును జితేంద్రియులును దీర్ఘాయుష్కులును నై సర్వదా తపంబుండుచుఁ బాపవర్జితులై పరంగుదురు. ౨౮౧

తే॥ పుట్టుపెట్టులో యట్టులే గిట్టుటయును నొయ్యనొయ్యన ఘటించుచుండుఁగాని
మృతసుతుం బిత గాంచఁడు కృతయుగమున నేమనంగల దోద్విజస్వాములార!

వ॥ అయ్యుగంబున జనులకుఁ గామ క్రోధ లోభ దంభ మత్సరంబులు మందునకేని కనంబడవు. అంత రెండవదగు త్రేతాయుగం బరుదెంచెడి. అందు భయంకరమగు పాపంబు పాదైకమాత్రంబై ధర్మంబునం బ్రవేశించెడి. అప్పుడు భగవంతుఁడగు మధుసూదనుండు రక్తవర్ణుండై రాజిల్లెడు. పాదమాత్రపాతకంబున నే జనులకుఁ బరస్పరస్పర్ధ ప్రవృద్ధమయ్యెడు. ౨౮౩

త॥ స్వర్గమునుగోరి బ్రాహ్మణుల్ క్షత్రియులు పరస్పరస్పర్ధఁ బెక్కధ్వరములుచేతు-
రాచరిం తూర్ధ్వగతికిఁగా నఖిలజనులు తీర్థయాత్రావ్రతాదికము లెల్ల.

వ॥ తమతమ కావించిన యజ్ఞకర్మములనుండి బ్రహ్మలోకపర్యంతమైన చతుర్దశభువనములకును జనులు చనుచుందురు. ఆయువు వించుక లోపించు. కాని యప్పుడును గొడుకులు తండ్రులముందఱ మడియరు. దోషంబులు స్వల్పంబుగానుండెడి. కామక్రోధాదు లుండియు నుండనట్లుండు. కృషిపరాయణులైన వైశ్యు లొక్కసారి విత్తిన యుత్తమంబగు విత్తనంబున నేడుమాఱులు సస్యఫలం బనుభవించెదరు. ఆవులు చెంబులకొలఁదిగను గేదె లంతకెక్కుడుగను నొంటె లంతకు నెక్కువగను మేఁకలును గొఱ్ఱెలును మనుష్యస్త్రీలును నావులిచ్చువానిలో నాలవభాగమును క్షీరములు స్రవించు. బ్రాహ్మణులు వేదాధ్యయనసంపన్నులును బ్రతిగ్రహవివర్జితులును శాపానుగ్రహసమర్థులును నై యుందురు. క్షత్రియులు క్షాత్రంబున గోత్రం బాలించెదరు. అయ్యెడ జారులయుఁ జోరులయు జాడ గనఁబడదు. సర్వవర్ణజనులును స్వధర్మనిరతులై వర్తింతురు. తద్యుగప్రమాణము పండ్రెండులక్షల తొంబదియాఱువేల సంవత్సరంబులు. అంత మూడవదగు ద్వాపరంబు ప్రాపించు. అందు రెండుపాదంబులు ధర్మంబును రెండుపాదంబులు పాపంబును నుండనయ్యెడి. భగవంతుఁడగు వాసుదేవుండు కపిలవర్ణంబునఁ గ్రాలంగలిగెడి. తద్యుగపరిమాణం బెనిమిదిలక్షల యఱువదినాలుగు వేలహాయనంబులు. అం దర్ధభాగంబు పాతకంబగుటఁ గామక్రోధలోభమత్సరేర్ష్యాసమేతులై యన్యోన్యము విరుద్ధముచేసికొనుచు స్వర్గంబును బడయఁజాలక కొందఱును శాంతులును దాంతులును జితేంద్రియులును నై కొందఱును వర్తింతురు. అంత నాల్గవదియగు కలియుగంబు నైకపాదధర్మంబును సత్రిపాదపా

వంబును నై భయంకరంబుగా నరుదెంచు. అందుఁ జతుర్భుజుండు కృష్ణవర్ణుండై విరాజిల్లు. పాదమాత్రధర్మంబును బ్రథమపాదంబునం బ్రవర్తిల్లి పదపడి మెల్లమెల్ల నశియించు. తదంతిమయుగప్రమాణంబు నాలుగులక్షల ముప్పదిరెండువేలసంవత్సరంబులు. అయ్యెడ జనులెల్లరును గలిచే స్పృశింపఁబడి యొకరియెడల నొకరు రాగద్వేషపరాయణులై ప్రవర్తింతురు. ౭౪౫

కం॥ ధనము మనోరమమగు స్త్రీజనమును సేవానియింటు సాంద్రింబుగ నుం
డునొ వానితోనె సఖ్యము పానరించుచునుందు రపుడు భూస్థలి మనుజుల్.

వ॥ యతులు విధవలు తాపసులు నందఱును జిత్తశుద్ధిలేమి నిహాపరంబులకు రెండింటికిం జెడియెదరు. దుర్భిక్షంబునఁ బీడింపఁబడుచు లోకులు వర్షాకాలంబునఁ గూడ నాకసమువంకఁ జూచుచుందురు. ఐశ్వర్య మస్వతంత్రి పోకుండఁ దామ యనుభవింపవచ్చుననియుఁ బెత్తనము వహింపవచ్చుననియుఁ గొడుకులు తండ్రులయుఁ గోడం డ్రత్తలయుఁ, జుట్టములు చుట్టములయు మరణంబుల కెదురుచూచుచుందురు.

సీ॥ కావ్యముల్సదువంగఁ గడఁగుఁగాని ద్విజుండు వేదపాఠము సేయ వెఱచు నెపుడు.
అల్లుండ్రపైనుండు ననురాగ ముండదు తనయులపైఁ దల్లిదండ్రులకును.
ఆలితోఁబుట్టుల యధికారమున నుండవలెఁ బెరచుట్టము ల్పతిగృహమున.
కులటల్గడించెడి గొప్పతనంబు దాఁ బతిరత యెప్పుడుం బడయ లేదు
శూద్రులే సుతపస్వులై శోభిలెదరు. శూద్రులే యయ్యెదరు ధర్మసూచకులును
భూమిసురులకుఁ జివరకు బోధ సేయువారు శూద్రులెయగుదు రోపాఱులార!

సీ॥ భక్ష్య మభక్ష్యమౌ పరిశీలనము లేక సర్వభక్షకులౌదు రుర్విసురులు.
పన్నులెక్కువఁజేసి ప్రజలఁ బీడింతురు కరుణ సుంతయు లేక ధరణిపతులు.
కులధర్మమగుకృషిం జలుప సిగ్గిలుచుందు రురుధనవంతులై యూరుభవులు.
ప్రాభవంబు వహించి బ్రాహ్మణజనములం బాలించుచుందురు పాదజాతు.
లల్పనీరయుతములగును జీమూతంబు. లల్పసస్యయుక్తమగును బుడమి.
అల్పముగనొసంగు నావులు క్షీరంబు. అల్పముగను వెడలు నందు నెయ్యి. ౭౪౬

వ॥ హేతువాదులును నశ్లీలభాషణంబునఁ బ్రజల వంచించువారు నే భూపాలురకు సర్వదా ప్రియులై యుండెదరు. నేటికన్న రేపును రేపటికన్న నెల్లుండియు నిట్లు దినక్రమంబునఁ బాపంబు వృద్ధినిబొందు. భూకాంత పోయినయావనము గలదియగు. క్షేమంబులేక కాలంబు మెల్లమెల్ల భయంకరంబుగం గనుపట్టు. కలియుగంబు గతించినకొలంది స్త్రీపురుషసంఖ్య వృద్ధియైనకొలందిని జంతువులుంబోలెఁ జలుకఁదనమువహింతురు. ౭౫౦

కం॥ పదియాఱేడులవయసున ముదుకలకుంబోలె నెరయు మొదలిడు శిరముల్.
పదిరెండువత్సరములకె ముదమునఁ గలియుదురు మగలఁ బూవుంబోడుల్.

వ॥ కలియుగాంతంబున జను లంగుష్ఠమాత్రశరీరులై శౌచాచారంబులు వదలి యాత్మకార్యాసక్తులై వర్తించెదరు. వారి కండలికిని నెలుకబొఱియు లిండ్లును గృమి వస్త్రంబు ప్రావరణంబును నయ్యెడిని. ౨౯౨

కం॥ పొందుదురు మ్లేచ్ఛభావము నందఱు నొకజాతియై దురాచారముతో,
నిందింతురు ధర్మకృతులను సందేహములేక యో రసాబుధులారా! ౨౯౩

వ॥ అంతఁ గల్కిగోత్రసముత్పన్నుండై హరిపింగళుండను బ్రాహ్మణుం డవ్వారి నందఱ నంతంబునొందించు. తరువాత మగుడఁ గృతయుగం బరుదెంచెడి. ఇట్టి వేయియుగంబులు బ్రహ్మ కొక్కదివసంబు. మున్నూటయఱువదిదినంబులు సంవత్సరంబు. ఆసంవత్సరంబు విష్ణువున కొక్కదినంబు. తమతమ మానంబుల బ్రహ్మవిష్ణు లిరువురును నూఱేసియేండ్లు జీవింతురు. విష్ణుని సంవత్సరము శివుని కొక్కదినంబగు. అతండును నిజమానంబున నూఱేండ్లు మని యంత శక్తిరూపంబున నక్షయుండుగం గీర్తింపఁబడు. అట్టిశివుని శతవత్సరంబులును సదాశివున కొక్క నిశ్వాసంబయ్యెడి. అతని యుచ్ఛ్వాసంబును మగుడ శక్తిరూపంబున వర్తిల్లెను. శంకరుని దినమానంబు నన్నుమీర లడిగితిరి. మానవాది సకలమానంబులును నేను మీకుం జె

—♦ యుగపరిమాణము ♦—

ప్పితిని. బ్రహ్మ కొక్కదినమునకు బదునలుగు రింద్రు లయ్యెదరు. ప్రకృత మున్నయతఁ డేడవయింద్రుండు. స్వాయంభువుండు మొదలగు మనువులును నింద్రులంబోలె నందఱున్నవారలు. జయంతుఁడను నింద్రుండును వైవస్వతుండను మనువును వర్తమానులు. ఈయింద్రు శేషించిన కాలంబు గతించుటయుఁ బద్మనాభునునుగ్రహంబున బలి యింద్రుండుగా రాఁగలండు. అవ్వాసుదేవుం డష్టమమన్వంతరమున బలి కింద్రపదవి నొసంగుమనని ప్రతినవట్టియున్నవాఁడు. ఇట్లు ముప్పదిమూఁడుకోట్లదేవతలును యథాపూర్వంబుగం బ్రభవించుచుందురు. బ్రాహ్మణులారా! సృష్టికారకుండైన ప్రస్తుతబ్రహ్మ కీమానంబున నేబదిసంవత్సరముల యాఱుమాసముల యొకదినము నర యైనయది. భూమండలస్థ సకలభూతంబులకును గలియుగంబున సౌరసావనచాంద్రనాక్షత్రంబులను చతుర్విధమానంబులచేతను గాలంబు గడవ నయ్యెను. అందు మూఁడువందల యఱువదియైదుదినంబులు సౌరమానసంవత్సరమును మూఁడువందల యఱువదిదినములు సావనమానసంవత్సరమును మూఁడువందల యేఁబదినాలుగుదినములు చాంద్రమానసంవత్సరమును మూఁడువందల ముప్పదియైదుదినంబులు నక్షత్రమానసంవత్సరమును నగుచుండును. వర్షశీతాతపంబులు సౌరమానంబునను వృక్షసస్యఫలనిష్పత్తియు నగ్నిష్టోమాది యజ్ఞంబులును నుత్సవంబులును వివాహంబులును సావనమానంబునను వృత్తిసంభవంబులైన వడ్డి మొదలగు వ్యవహారంబు లధిక

మాసప్రయుక్త చాంద్రమానంబునను నభిచారికంబులు నక్షత్రమానంబునను నడచుచుండు. ఈనాల్గుమానంబులకంటె భిన్నమైన మానం బుర్వీతలంబునం దుండనేరదు. నరులును సురాసురులును నీమానంబుచే వర్తించుచున్నవారు. ఇయ్యది పురాతనంబగు శ్రుతి. భక్తియుక్తంబుగా నీయుగప్రమాణం బెవ్వండు పఠించు నాని కెంతమాత్రము నపమృత్యుభయంబు కలుగనేరదు. అట్లు దుర్వాసుండు ప్రతిష్ఠించిన శివలింగంబును నట నలరారెడు. చైత్రమాసంబునం దాలింగంబు నాచరిత నృత్యగీతాద్యుత్సవపురస్సరంబుగా నెవం డారాధించు వాఁడు తచ్ఛివానుగ్రహంబున గంధర్వాధిపతి కాఁగలఁడు" ౭౫౪

—♦ నింబశుచునియొద్ద దుశ్శీలుఁడు శిష్యుఁడుగాఁ బ్రవేశించుట ♦—

కం॥ అనియిటు సూతుఁడు చెప్పుటయును "దుర్వాసుఁడు కిమర్థముంచినవాఁ డా
ఘనలింగ మచట? అదియెపు? డనఘా! వాక్రువ్వు" మన్న నతఁ డిట్టులనున్.

వ॥ తొల్లి వైదిశంబను పట్టణంబున నింబశుచుండను వాఁడు మఠపతియై యుండి యొకలింగంబున కారాధకుండై తనకు లభించిన వస్త్రాదికంబును నన్నంబును శివభక్తులకు విక్రయించి యెక్కుడు రొక్కంబును గూడఁబెట్టుచు నం దించుకయు వ్యయపెట్టక యుండనుండఁ బెద్దకాలంబున రొక్క పెట్టియ నిండిపోయె. అంతఁ గ్రయవిక్రయవ్యాపారంబునకు దొరకొని యెన్నండును నెవ్వని నెంతమాత్రము విశ్వసింపక దేవపూజాసమయంబునఁగూడ నతం డా మంజూష నేమఱక భద్రంబుగం గాపాడుచుండుటయు నొకకాలంబునఁ బరవిత్తాపహారకుండగు దుశ్శీలనామక బ్రాహ్మణుండు తటస్థపడి తత్పరిస్థితిం బొడగాంచి. ౭౫౬

కం॥ "పిసిడికి సేవల్సేయుచు వెస శిష్యుఁడనై యిటం బ్రవేశించెద మున్.
ననియగుమాటలఁ దన్మానసమును బెట్టెను హరింతు నమ్మించి తుదన్" ౭౫౭

వ॥ అని తలపోసి యొకనాఁడు మఠమధ్యగుండగు నతని సమీపించి దండాకారంబునఁ బుడమింబడి ప్రణమిల్లి మగిడిలేచి సవినయంబుగా నంజలింబట్టి. ౭౫౮

ఆ॥ "ఆర్య! త్వత్ప్రభావ మాలించితిని. నిన్నుఁబోలు తాపసుండు పుడమి లేఁడు.
కాన వచ్చివాఁడఁ గడుదూరమునసుండి యిపుడు నీదు మ్రోల. కేమిగలదు? ౭౫౯

ఆ॥ జననమృత్యుజరలె సంసారమని దాన సారముండదంట చక్కఁ దెలిసె.
యౌవనంబటన్న నగు స్వప్నతుల్యము నాత్మ కిపుడు సరిగ నర్థమయ్యె. ౭౬౦

ఆ॥ అద్రిపైజనించు నాపగవలె సుతుల్ సతులు చుట్టములును క్షణికు లరయ.
కలిసమాగమములుగా వీరినందఱి నెఱుఁగవలసియుండు హృదయమందు. ౭౬౧

క॥ కావున సంసారాంబుధి నేవిధమున దాఁటవలెనొ యిపుడ యుపాయం
బీవు వచింపఁగవలయును దేవర! కరుణించి యీవిధేయునిమీఁదన్." ౨౬౨

వ॥ అనినవిని యతండు రోమాంచితతనూరుహుండై — ౨౬౩

ఆ॥ "పడుచువాఁడవీవు. కడు సుకుమారుండ. వట్టినీకుఁబుట్టె నిట్టిబుద్ధి
వాస్తవార్థమీవు వచియించుచుంటివి. ధన్యుఁడైతి. వేమితక్కు వింక? ౨౬౪

ఆ॥ పడుచుఁదనమునందుఁ గడు శాంతచిత్తుఁడై యున్నయట్టివాఁడె యుత్తముండు.
ధాతువులు క్షయించుతరుణంబునను శాంతి యెవని కుద్భవింప దెంచిచూడ?

తే॥ ఇట్లు సంసారముననీకు నెంతయును విరక్తిగల్గినచోఁ గొల్వు రాజధరుని
జపతపంబులఁ దరియింపఁజాలవింక ఘోరభవసాగరంబు కుమార! నీవు. ౨౬౬

తే॥ బ్రాహ్మణుఁడో శూద్రుఁడో లేక పంచముండొ యెవ్వఁడో యొకఁ-డెవఁడైన నేమిదాన
పట్టి శివదీక్ష లింగంబుపైని నొక్క-పువ్వు వెట్టినఁజాలుఁబో పోవు దివికి. ౨౬౭

ఆ॥ ఎవఁడు భక్తితోడ శివదీక్షవట్టినయట్టివాని కొక్క-యంకుకంబొ
పావుకోళ్ళొ గోచిపాతయో యిడు వాని కధ్వరములతోడ నగునదేమి? ౨౬౮

వ॥ అనినవిని దుశ్శీలుం డానింబకుచు పదంబులపైఁ దలవాల్చి యిట్లనియె — ౨౬౯

కం॥ "భవదీయ సేవ నిత్యము నవహితమతి నాచరింతు. అటుగాన వెసన్
శివదీక్షాదానంబున భవదీయానుగ్రహంబు ప్రకటింపఁగదే." ౨౭౦

వ॥ అనియిట్లు పలుకుటయు నతం డంతర్గతంబున — ౨౭౧

ఆ॥ "ఎవఁడొ యొకఁడు స్వయమయే తెంచినాఁడిందు కరముదక్షుఁడుగను గానఁబడెడు
వేఱ యెవఁడు లేఁడు చేరువం గావున శిష్యునిగను వీని స్వీకరింతు." ౨౭౨

వ॥ అని యాలోచించి వాని చేయిపట్టుకొని — ౨౭౩

ఆ॥ ఇట్టులైనవత్స! ఈదినంబె నీకు దీక్షయిచ్చువాఁడఁ దీసికొనుము.
దూరమంద నీకుటీరంబు వేయించి యటువసింపు. రాకు మిటకు రాత్రి" ౨౭౪

వ॥ అనివాక్రుచ్చుటయు నతండిట్లనియె — ౨౭౫

కం॥ "భవదాజ్ఞవలయుఁగానీ విబుధవరా! ఏలనాకు వేఱొకపని? ఏ
మివినోదముండు మఠమున? పవలే కాకందు రాత్రి పనియేముంచుమ్? ౨౭౬

కం॥ గురుఁడువచించిన తెఱఁగున నరుగని శిష్యునివ్రతంబు లగు వ్యర్థంబుల్
మఱి మీఁదుమిక్కిలి మహానిరయంబును ననుభవించి నిర్వేదపడున్" ౨౭౭

వ॥ అనినవిని సంతోషించి నింబకుచుండు వినయయుక్తుండగు దుశ్శీలునకు శివదీక్ష
యొసంగె. అదిమొదలుకొని యతం డతని శుశ్రూష శ్రద్ధమై నాచరించుచు
మనస్సును హరియించెఁగాని పెట్టియను హరింప నవకాశంబు చిక్కదయ్యె.

అనుదినంబును ననేకోపాయంబుల హరింప నదను వేచియున్నను నా శైవుండు దేవతార్చనభోజనసమయంబులఁగూడఁ దత్సువర్ణ మంజూషం గ్రిందఁబెట్టమిని శిష్యుండు తనమనంబున — ౨౭౯

—♦ దుశ్శీలుండు నింబశుచుని పెట్టెను హరించుట ♦—

ఆ॥ "మఠమునందుఁ దాను మాపు లీపాపిష్ఠుఁ డడుగు వెట్టనీయఁ డకట యెపుడు.
ప్రొద్దుగ్రుంకఁగానె పోయి కవాటముల్వేయు. ఇంక నేమిచేయవలయు ?
ఆ॥ మంచిరాళ్ళచే నమర్పంగఁబడి శిరంబెత్తుగలిగియున్న దిమ్మతంబు.
పడదు కన్న మెచటఁబొడిచిన. అవిలంఘ్య. మపరి వేళ్య మెట్టులైన నేమి. ౨౮౦
ఆ॥ కాన విషము పెట్టియేని పరుస్నచో గ్రీవ మెల్లఁ గత్తిరించియేని
పవలె పశువుఁబోలె బంధించి గొడ్డంట మొత్తియేని ప్రాణముల హరింతు."
క॥ అని చింతించుచుండుటయు వర్షాకాల మరుదెంచె. శ్రావణకృష్ణపక్షంబున సవిత కర్కాటకరాశిగతుండగునెడ ధనవంతుఁడగు శివభక్తుఁ డొకఁ డచటికి వచ్చి నింబశుచునకు నమస్కరించి యుచ్చైస్స్వరంబుతో — ౨౮౧
ఆ॥ ఆజ్ఞయిచ్చెదేని యస్మదీయగ్రామ మరుగుదెంచెదేని యార్య! కరుణ
నేను భక్తితోడ నీచతుర్దశిని బవిత్రికం బొనర్ప వేచియుంటి" ౨౮౩
క॥ అని ప్రార్థింప నతం డిట్లనియె — ౨౮౪
ఆ॥ "ఆత్మశిష్యుతోడ నరుదెంతు నట్లె సకాలమునకు వత్స! గట్టిగాను
ఆచరింతు యుష్మదభిమతమగు శ్రీయమేలశంక ? ఇంటి కేగుమీవు." ౨౮౫
క॥ అనియిట్లు చెప్పి యతనిం బంపించి ప్రాభాతికకృత్యంబులు తీర్చికొని యా శైవుండు పయనమై పోవుచు మధ్యమార్గంబునం దొక్క తరంగిణిని దర్శించి —
ఆ॥ "శిష్య! ఉభయకూలములను జేయుద మిచ్చట దేవపూజ గాన స్థిరుఁడవగుము
సురశియనెడి పేరి వరనది యిది సింధుగామినియును, ఖ్యాతిగాంచినదియు"
క॥ అనిపలుకుటయు నతండు నట్లె యని యచట నిలుచుండె. నింబశుచుండును ననవరతం బాచరించు దుశ్శీలుని శుశ్రూషాదులచేతను వినయవిధేయతలచేతను రంజింపఁబడిన వాఁడై సచ్ఛిష్యునిగా భావించి బంగరుపెట్టియను దన యిష్టదైవమగు జాగేశ్వర లింగంబును బదిలపఱచియుంచిన బొంతం గ్రిందఁబెట్టి మలవిసర్జనకార్యంబునకై యుంచుక యవకాశంబు తీసికొని ప్రబ్బలిచెట్లచాటునకుఁ బోయి కనఁబడకుండఁ గూర్చుండుటయు దుశ్శీలుండు దత్క్షణంబ యాపెట్టెం దీసికొని సంతసించుచు నుత్తరదిక్కునకు వెడలిపోయె. అంత నా శైవుండు లేచివచ్చి జాగేశ్వరసమన్వి

తంబగు కేవలకంథగాక దుశ్శీలుండును గానరామిఁ జంచలచిత్తతం ద్వరితంబుగా శౌచవిధి యొక్కింటుకయు నిర్వర్తించుకొని యాచమనం బాచరింపకయు భ్రాంత యున్నచోటి కేతెంచి సువర్ణమంజూషం గానక శిష్యుండు హరించినట్లు తెలిసి కొని మూర్ఛవోయి పుడమింబడి కొంతవడికి దెప్పిరి తెలివిఁ దెచ్చుకొని లేచి ౭౮౯

క॥ "హా! చచ్చితిని. దురాత్ముఁడు వేచి హరించెను మదీయవిత్తంబెల్లన్
హా చేయుపని యిఁకెయ్యది? చూచుటయెటు వాని? ఎందుఁబోచ్చుదు నిటుపై"

వ॥ అని-శిలమీఁదఁ దలయును దక్కనంగంబులును బగులఁగొట్టుకొని తోడ్తోడ వానిమార్గంబువట్టి కొంతవడి భ్రమించి పెద్దవాఁడగుటఁ బరిశ్రాంతుండై మరలి మఠంబునకుఁజనియె. దుశ్శీలుండు పేటికం దీసికొని స్థానాంతరంబునకుం బోయి తద్ధనంబుతో వ్యాపారంబు మొదలువెట్టి పదపడి పరిణయంబుఁజేసికొని గృహస్థాశ్రమంబునఁ గొంతకాలంబుండి సంతతిం గాంచక వృద్ధత్వంబున భార్యయుం దానును దీర్థయాత్రలుచేయుచుఁ జమత్కారపురంబునకరిగి యందలి సకలతీర్థంబులను స్నానంబుచేసి దేవాలయంబులం దిలకించుచు దైవభక్తిచే నృత్యగీతంబులొనరించు దుర్వాసుం గనుంగొని జోతవెట్టి — ౭౯౦

ఆ॥ "ఎవరునిలిపిరయ్య యీశివలింగంబు? ఏలపాడెదాడెదిచట నీవు?
ఆటపాటలెల్ల నన్యులయవి కాని తాపసులకు నిద్ది తగినపనియె" ౭౯౧

వ॥ అనియడుగుటయుం నతండిట్లనియె. — ౭౯౨

—♦ దుర్వాసస్థాపితలింగమునకు దుశ్శీలేశ్వరసంజ్ఞ వచ్చుట ♦—

తే॥ "నేన యీశివలింగంబు నిలిపినాఁడ. తన్మహేశుఁడు నృత్యగీతప్రియుండు
అట్లుగావునఁ బాడుచు నాడుచుంటి. ఇతరకైంకర్యమున కర్థ మేదఁదెత్తు?"

వ॥ అనియిట్లు సమాధానము చెప్పె. ఇంతలోపలఁ జీర్ణకేశుండను నొక యోగవిదుండు చనుదెంచి — ౭౯౪

శ్లో॥ అసూర్యానామ తే లోకా అంధేన తమసావృతాః
తాం స్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛంతి యే కే చాత్మహనో జనాః. ౭౯౫

వ॥ అనుశ్లోకంబుఁజదివి వేదాంతికంబగు నీప్రశ్న సేయుటయు దుర్వాసుండు కూర్చుండి దానికిఁ దగినయుత్తరంబు సొసంగె. స్తుతింపఁబడిన యాసర్వంబును దెలిసికొనుటచే విశేషించి యుదయించిన శివభక్తితో దుశ్శీలుఁ డాదుర్వాసుం జూచి బ్రణమిల్లి యుచ్చైస్స్వరంబున. ౭౯౬

ఆ॥ "స్వామి! జాతిచేత బ్రాహ్మణుండను నేను. కాని కర్మమునను గాను మరల
ఇంచుకయును నెవని కిచ్చియెఱుంగను. పిడిచెఁ డన్న మేని పెట్టియెఱుఁగ. ౭౯౭
ఉ॥ ద్యూతము వేశ్య లోనయిన దుర్వ్యసనంబులఁ జిక్కి యందుకై
నీతిదూరంగి దేవధరణీసురవంచన మాచరించుచుక్
స్నీతధనంబుగూర్చితిని. శిత్యమరాన్వయజుండనయ్యు సం
ప్రీతిని శైవశిష్యుఁడఁగ నేఁబక లుండితి సేవఁజేయుచుక్. ౭౯౮
తే॥ మాయమాటలచేతఁ దన్మానసము హరించుటయె కాక బిట్టు వంచించి యాతఁ
డెంతకాలంబునుండియో సంతరించియుంచుకొన్న ధనంబు హరించినాఁడ. ౭౯౯
కం॥ ఆగురుఁడును బరలోకం బేగిన వాఁడిప్పు. డదియె యెంతయు నాకుక్
వేగ్రైపశ్చాత్తాపము తాఁగలిగించెను. మనంబు తగులంబడెడుక్. ౮౦౦
పృథ్వి॥ పురశ్చరణదానముక్ మునివరేణ్య! కావించి నక్
కరంబు కరుణింపవే. కలదు విత్త మెంతేని. ఒ
క్కరైన సుతపుత్రికల్ కలుగరైరి. ఆవిత్తముక్
స్థిరంబయిన పుణ్యపుంజెయువుగూర్చి వెచ్చించెదక్. ౮౦౧
కం॥ ఇహపరముల రెండింటను విహితం బొడగూడుపనిని వివరింపఁగదే
మహిదేవ! ఉక్తమంతయు బహుభక్తిం జేసి విగతపాపుఁడనగుదుక్." ౮౦౨
వ॥ అని వేడికొనుటయు దుర్వాసుం డిట్లనియె — ౮౦౩
తే॥ "ఆవిఁ బాపసహస్రంబు లాచరించి మగుడ ధర్మంబొనర్చెడి మానవుండు
కష్టమునకోర్చి యతికృచ్ఛ్రకారియైనఁ బూర్ణసంసారసాగరంబును దరించు. ౮౦౪
ఆ॥ ఒక్కదినమె ధర్మముజ్జగించియె శైవుఁ గోరి గురుని జేసికొంటికాన
వాఁడు గురుఁడె యగును వాస్తవంబుగనీకు. ఇంచుకయును సంశయింపవలదు.
సీ॥ బ్రహ్మచర్యంబును బట్టఁగావలయును బ్రప్రథమంబున బ్రాహ్మణుండు.
ఆవల గార్హస్థ్య మవలంబనీయంబు విబుధుఁడైనట్టి బాడబునిచేత.
అంత వానప్రస్థుఁడగుట మేలగుచేత శాంతికాముండైనశర్మునకును.
తరువాత యతియాట ధర్మ్యంబుఁబద్ధతి యన్నియుందెలిసిన యగ్రజునకు.
ఒగిఁ గుటీచకుఁడు బహూదకుండును హంస పరమహంస యగుట భావ్యమతని.
కిట్టిమార్గ మాశ్రయించినపదపడి పరమపదమునొందు బ్రాహ్మణుండు. ౮౦౬
ఆ॥ అందు బ్రాహ్మణుండవయ్యుఁ గుత్సితమైనయట్టి శైవమార్గ మనుసరించి.
తందువలనఁజేసి యత్యంతపాతకం బాచరించినాఁడవయ్య నీవు." ౮౦౭
వ॥ ఆనియిట్లు పలుకుటయు దుశ్శీలుండు వెండియు — ౮౦౮

ఆ॥ సకలవేదములను సంకీర్త్యమానుఁ డావిభుఁడు రుద్రుఁ డట్టి వేదవేద్య
దీక్ష దుష్టమనుచుఁ దెల్పెద వదియేల? మునివరేణ్య! శిష్యజనశరణ్య!" ౨౦౯
వ॥ అనియడుగుటయు దుర్వాసుం డిట్లనియె — ౨౧౦
ఉ॥ "సత్యము నీవుపల్కినది. శంకరుఁ డొక్కఁడు వేద మాత్రఁడే
స్తుత్యుఁడుగాఁడు దాన మధుసూదనుఁడుం బరికీర్త్యమానుఁ డా
దిత్యుల జ్యేష్ఠునిం గడు నుతించెడి నయ్యది. కాని బ్రాహ్మణుల్
నిత్యముఁ బూనఁగాఁదగు ననింద్యవ్రతం బది వేఱయుండెడిన్. ౨౧౧
తే॥ పరమజాప్యము గాయత్రి బ్రాహ్మణునకు. తదుపదేష్టయె గురువును. తద్విభిన్న
శైవవైష్ణవదీక్షలు సలుపువాఁడు కాఁడు బ్రాహ్మణుఁ డంగమట్కముఁ జదివిన.
ఆ॥ ఇదియుఁగాక కపటహేతువునంజేసి లింగభేదమును బొసంగె నీవు.
వ్రతమువదలి తందువలనఁ బ్రాయశ్చిత్త మించుకయును నుండ దెచటనీవు." ౨౧౩
వ॥ అనియిట్లు వచించుటయు మరల దుశ్శీలుండు — ౨౧౪
ఆ॥ "సప్తపదియటండ్రు సత్పురుషులమైత్రి. కాన నీవు నాకుఁ గలిగె మైత్రి.
మనవిచేతు నట్టిమైత్రిఁ బురస్కరించుకొని నే రవంత శ్రోత్రమిమ్ము. ౨౧౫
ఆ॥ కలదు నాకు ధనము కావలసినయంత. దాన నెద్దియేని యాసెడలను
అది వచింపుమయ్య యంతయు నొనరింపనుంటిఁగానఁ గరుణయుంచి నీవు."
వ॥ అని యభ్యర్థించుటయు వెండియు దుర్వాసుం డిట్లనియె — ౨౧౬
కం॥ "ఒకటే యుపాయమున్నది ప్రకటంబగు తావకీనపాపమువోవన్.
సుకముగ విశుద్ధియగు మామకవాక్యము ననుసరించి మంచిగఁజేయన్. ౨౧౭
తే॥ కృతయుగంబునఁ దపము యుత్కృష్టమనిరి. త్రేతలోపల ధ్యానంబు త్రిదివహేతు
వధ్వరమునన ద్వాపరమందు సుగతి. కలియుగంబున దానంబ ఫలద మరయ.
తే॥ కలియుగంబిద్ది గావునఁ గల్మషంబు లెడలఁ గృష్ణాజినంబుల నిమ్ము పొమ్ము.
గురుధనంబును వంచించి కొంటిననుచుఁ దాపపడుచుంటి వెడఁద నెంతయు మమతియు
తే॥ అందుకొఱకయి వాని యాహ్వాయము పెట్టి యొక్క శివుగుడి కట్టింపు మర్విమీఁద
దానివలననుజేసియుఁ దక్షిణంబ పొందె దానృణ్యమీవవహో భూసుపర్వ! ౨౨౧
చం॥ మఱియొకచోటఁగూడఁ బడు మంచిగ నీదుధనంబు. శిష్టభూ
సురుల కొసంగు మన్వహము. శుద్ధసువర్ణసమన్వితంబుగన్
వగతిలపాత్రదానము నవశ్యముఁజేయుము. నీదు దేహముల్
ద్రొఱఁగి సమస్తపాపములు తొఁడనపోవు-విశుద్ధి గల్గెడిన్. ౨౨౨

ఆ॥ మఱియు నిచట నేను విరచించు దేవాలయంబుఁ గూర్చి దూరమనక భక్తి
చైత్రచైత్రమునను సరిగఁ గల్పగ్రామమునకునుండి వచ్చి చనుదునేను. ౨౨౩

కం॥ కావున నేఁ గట్టించెడి దేవాలయమందు నీవు దృష్టినిబెట్టం
గావలయును-స్నానాదులు గావించుచునుండవలయుఁ గర మిచ్చోటన్" ౨౨౪

వ॥ అనియిట్లు నుడివి దేవర యెట్లు చెప్పిన నట్లు వర్తింతునని దుశ్శీలుం గాంచి మఱియు దుర్వాసుండు — ౨౨౫

ఆ॥ "అఖిలపాపములును నడఁగుఁ గృష్ణాజినదానమున. నొసంగు తప్పకీవు.
గుప్తపాపములను గూలును దిలపాత్రదానమునను జేసి తప్పకుండ" ౨౨౬

వ॥ అనిన విని జింకచర్మంబులును దిలపాత్రంబులును యథావిధి నాహితాగ్నులగు నవనీసురుల కా దుశ్శీలుఁ డన్వహము భక్తిమై నర్పించుటయుఁ బాపంబులు తొలఁగిపోయె. అట్లు గతపాపుండగు నతనికి దుర్వాసుండు నిర్వాణదంబగు దీక్షయిచ్చి గురుదక్షిణఁ గోరుటయు దుశ్శీలుం డిట్లనియె — ౨౨౭

కం॥ "అడుగుము గురుదక్షిణ ఋషియొడయఁడ! ఇచ్చెదను శక్తియుండినచో ని
ప్పుడ విత్తశాఠ్యమును నీయెడలను గావింప. ఇంక నేమనవలయున్!" ౨౨౮

వ॥ అనియిట్లు నొడువుటయు దుర్వాసుం డిట్లనియె — ౨౨౯

శా॥ "కల్పగ్రామముగూర్చి పోదునిఁక నే. కల్యాశ్రితం బీయుగం.
బల్పాక్రాంతము. కావునం గృతయుగం బాసన్నమౌ దాఁక నా
కా ల్పెట్టంబడదిందు వెండియును. ఈకట్టించు దేవాలయం
బల్పీయంబయియుండియున్న. దవశిష్టార్థంబు గట్టింపనౌ. ౨౩౦

కం॥ ఇది నాకగు గురుదక్షిణ. తదాలయముముందఱను యథాశక్తిని నీ
వు దినదినము బలిసుమములు మొదలుగ నిడి నృత్తగీతములు సేయనగున్" ౨౩౧

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చి యమ్మునీశ్వరుండు కల్పగ్రామంబునకు వెడలిపోవుటయు దుశ్శీలుండు తదుదీరితం బంతయు నాచరించె. భక్తిపూర్వకంబుగా నిట్లు తత్కార్యంబులు నిర్వర్తించుటయుఁ దదాలయంబు దుశ్శీలసంజ్ఞితంబై తనరనయ్యె. అక్కాలంబుదీనికొని ప్రతివత్సరముఁ జైత్రమాసమునం దా దేవుని దర్శించు జనము వత్సరకృతంబగు పాపంబునుండి వదలంబడు. స్నపనాది సకలార్చనంబుల నాచరించిన ముప్పదిసంవత్సరములపాతకం బప్పుడ నశియించును. తదగ్రంబున నృత్యగీతాదికంబులు గావించువాని యాజన్మపరకాఘంబు లన్నియు నంతంబు నొందు. ముక్తి ఘటిల్లు. దుశ్శీలుం డట్లాసక్తి భక్తిమై గురుపాదపద్మంబులు

—→ నింబేశ్వర శాకంభరుల యుత్పత్తి ←—

స్మరించుచు దక్షిణదిశ నతనిపేర నింబేశ్వరమను నొక్క శివాలయంబు గట్టించె. అట్లు శాకంభరియనంబడు తద్భార్యయుఁ దనపేరుతో దుర్గం బ్రతిష్ఠించె. అంత నాదంపతు లిరువురును నింబేశ్వర శాకంభరీదేవతల నిత్య నైవేద్యదీపారాధనాదు లకుంగా బ్రాహ్మణులకుఁ గొంతవిత్త మర్పించి తక్కుటిధనం బంతయు ధర్మార్థంబు వినియోగించి చంకలకు జోలెలు దగిలించిరి. కొంతకాలంబునకు దుశ్శీలుండు దేహంబు విడుచుటయు శాకంభరి తద్దేహంబును హవ్యవాహంబునం జేర్చి సహగ మనంబు గావించె. పదపడి యుభయులు నప్సరస్సంసేవ్యమానంబగు నాకాశ యానం బధిష్ఠించి యత్యంతసంతోషంబుతో నమరాలయంబున కరిగిరి. ఉత్త మంబగు నీ దుశ్శీలోపాఖ్యానంబు పాఠకుల కజ్ఞానకృతంబులగు నఖిలపాపంబులను హరించు. బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠులారా! అట్లిందు మునిహితకాంక్షులై యేకాదశ రుద్రులు వసించుదురు — ౨౩౨

—→ ఏకాదశరుద్రుల యుద్భవము ←—

సీ॥ తద్దర్శనంబునఁ బెద్దపెద్దయఘంబు లంతంబునొందు క్షితిన్యమరులార!
తన్నమస్కృతిచేత మున్నున్న దోషముల్ విలయంబునొందు నోవిప్రులార!
తత్పూజనంబున వ్యాత్పద్మ మెంతయుం గలుషవిహీనమౌ నలఘులార!
తన్నుతిక్రియనుండి ధన్యాత్ములయ్యెద రట్టిచెట్టులను మునీంద్రులార! "
అనివచింప శౌనకాదు "లొక్కఁడె రుద్రుఁ డాలకింపఁబడెడి నాగమములు
మఱి ద్వితీయరుద్రు మాటరెు విన మహాసూత! అధికపూత! సుజనపేత! ౨౩౩
ఆ॥ గౌరి భార్యగాఁగ స్కందుండు కొడుకుగా నుండియున్న రుద్రుఁ డొకఁడె మాకు
విదితుఁ డంతకన్న వేఱైనరుద్రు లెవ్వారొ చెప్పు" మనుడు వారి కతఁడు ౨౩౪
వ॥ మహాభాగులారా! మీరనునది వాస్తవంబ. ఒక్కండే రుద్రుండు. రెండవ రుద్రుఁ డేవిధంబునను లేఁడు. కాని యేకాదశరుద్రు లెట్లయిరో వాక్రుచ్చెద వినుండు తొల్లి శంసితవ్రతులై వారాణసియందుండు పదునొకొండుగురు మునులు హాటకేశ్వరదర్శనార్థం బుత్సాహంబుతోఁ బయనమై యొకరికన్న నొకరు ముందు చనవలెనను స్పర్థచేఁ బాతాళస్థ హాటకేశ్వరంబునకుఁ బోయి యందఱికంటె ముం దందలి శివుని దర్శింపనివాఁడు తక్కునందతిపాతకంబును నొక్కండ యను భవింపవలెనని సమయంబుచేసికొని యగ్గలంబు పరువులెత్తుటయు హాటకేశ్వర దేవుం డయ్యది గుర్తెఱింగి వారి భక్తికి మెచ్చుకొని తత్క్షణంబ పాతాళంబునుండి కొంతముంబగు నాబిలమార్గంబునఁ బయికి వచ్చె. ౨౩౫

సీ॥ కొనల మూడింటిచే మొనపుటగానుండు వాలును లీలఁ జెంగేలఁ దాల్చి
స్వాభావికంబైన చతుర్థ్యగముగాక డంబైన ఫాలనేత్రంబుగలిగి
గంగాన్వితంబైన ఘనజటాజూటంబు లలి ఖండశశిచే నలంకరించి
అడుగులదాఁక వ్రేలాడ నీలగ్రీవఁ దలకాయపుత్తిల దండవైచి
ఎంతో యందమగను నేకాదశప్రకారంబులై మునీశ్వరప్రకాండు
లందఱికినొసంగె నాత్మీయదర్శనం బేక కాలమం దిఁ కేమిగలదు? ౨౩౬

వ॥ అంత నమ్మును లందఱును దమముందఱ సాక్షాత్కరించియున్న వృషభధ్వజు
విలోకించి మోకాళ్ళమీఁద నిల్వఁబడి — ౨౩౭

కం॥ "నతి సర్వదేవమయునకు. నతి శ్రీదేవాధిదేవునకు శాంతునకున్
నతి నూత్నకళేబరునకు, నతి యంధకమర్దనునకు, నతి రుద్రునకున్. ౨౩౮

కం॥ జోత పృథగ్విధవాయువ్రాతముచే సర్వజగము బ్రదికించుచు సం
ప్రీతి సదా దివమందున స్థాతలయి చెలంగునట్టి తద్రుద్రులకున్. ౨౩౯

కం॥ దండము పశ్చిమదిక్కున నుండి పిశాచములబారినుండి జగంబుల్
నిండుకృపం బాలించెడి రుండస్రగ్ధారులైన రుద్రులకెల్లన్. ౨౪౦

కం॥ కేలుమోడ్చు భూతజాలంబునుండి లోకములనెల్ల నిండుకరుణతోడ
మనుచు చూర్ధ్వమంద యనయంబు వర్తించు రుద్రులకును గలితభద్రులకును.

కం॥ జోహారు భూతలంబున మోహితమతులైన ప్రజలఁ బ్రోచుచునెపుడున్
స్నేహముననుండు ప్రకటితమాహాత్మ్యుల కలఘుకాంతిమద్రుద్రులకున్" ౨౪౨

వ॥ అనిస్తుతించుటయు భక్తినమ్రులైన యాతాపసులం గని యేకాదశరుద్రు లిట్లనిరి-

తే॥ "పదునొకండువిధంబులం బరఁగు నేను దాపసోత్తములార! ఎంతయును యుష్మ
దీయభక్తికి మెచ్చితి. వే యభీష్టవరము కోరుఁ డొసంగెదఁ గరుణతోడ." ౨౪౪

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చుటయు నమ్మునీంద్రులు — ౨౪౫

తే॥ "తుష్టిఁజెందితివేని మాయిష్టవరము నిచ్చుటకు సిద్ధముంటివే నీశ! యిచట
పదునొకండువిధంబులం బరఁగుచును వసింపు మెల్లప్పుడేని యాచింపవలయు!

ఆ॥ అఖిలతీర్థమయము హాటకేశ్వర మెన్న. అట్టిక్షేత్రమధ్యమందు మేము
సర్వదా వసించి సాంబ! నీయారాధనం బొనర్చెదము ఘనంబుగాను" ౨౪౬

వ॥ అనియిట్లు వేడుకొనుటయు భగవానుండిట్లనియె — ౨౪౭

ఆ॥ "ఏధరించినట్టి యేకాదశాకారములను నెపుడు నిచట లలి వసింతు.
మొట్టమొదటి నాదుమూర్తి కైలాసభూధ్రమున నుండు సర్వదా సుశోభ. ౨౪౮

ఆ॥ యుష్మదీయమైన యూరునామములతోడ నీమదీయమూర్తు లిచటనుండు
పరమపదముగలుగు భక్తి విశ్వామిత్రు హ్రదమునందుఁ గ్రుంకి యవి భజింప.

కం॥ వేయేల విప్రులారా! ఆయేకాదశనువిగ్రహములకు భక్తిన్
జేయఁబడుపూజ యగుఁబో వే యేకాదశగుణంబు విఖ్యాతముగన్. ౨౫౧

వ॥ అనియిట్లు పలికి మున్కంటి యక్కడనే యంతర్ధానంబునుబొందె. నమ్మును లును నచ్చోటనే యాశ్రమంబు లేర్పఱచుకొని యత్యంతశ్రద్ధ నద్యేకాదశ మూర్తుల నారాధించి యపవర్గంబుగాంచిరి. ఇతరులైనను శ్రద్ధమైఁ దన్మూర్తుల భజించిన మహేశ్వరుండు పరమస్థానంబు ప్రాప్తింపఁజేసెడి. ఏకాదశరుద్రు లదిమొదలుకొని యేర్పడిరి. చైత్రశుద్ధచతుర్దశీతిథిం దద్రుద్రులను భక్తిశ్రద్ధా సమన్వితంబుగా భజియించువాఁడు పరమపదంబు పడయఁగలిగెడి" ౧౫౨

—♦ ఏకాదశరుద్రులదగ్గఱఁ జేయవలసిన దానములు ♦—

ఆ॥ అనివచించుటయును "నార్య! వారాణసినుండివచ్చియున్న యోగివరుల ఆఖ్యలెవ్వోచెప్పు" మనివేఁడుటయును నాబుషులఁగాంచి సూతుఁ డిట్టులనియె.

వ॥ "వారు పదునొకండుగురును మృగవ్యాధ సర్వసంజ్ఞ నిందిత మహాయశో జైకపా దహిర్బుధ్న్య పినాకి పరంతప దహ నేశ్వర కపాలిసంజ్ఞలం జెలువారుదురు. రుద్రులును నవియె పేర్కం బ్రసిద్ధికివచ్చిరి" ౧౫౮

చ॥ అనియిటుపల్క శౌనకముఖావనిదేవులు రోమహర్షణిక్
కనుగొని "పూర్వ మీవు జపకర్మ మెటుల్పొనరింపనౌనొ చ
క్కనుడివి. తిప్డు రుద్రులకుఁగా నెవి యీవలెనో వచింపు" మం
చనుటయుం నమ్మునీంద్రులకు మార్గముతోడుత నాతఁ డిట్లనుక్. ౧౫౫

వ॥ "వారి నుద్దేశించి యొక్కొక్కరికి వేలువేలుగా గోదానంబులు చేయవలయును. మృగవ్యాధునకు గుడధేనువును గపాలికి నవనీతధేనువును నజైకపాదున కాజ్య ధేనువును నహిర్బుధ్న్యునకు సువర్ణధేనువును బినాకికి లవణధేనువును బరంతపు నకు రసధేనువును దహనున కన్నధేనువును నీశ్వరునకు జలధేనువును నీయవల యును. ఈధేనువుల నీమహాత్ముల కిచ్చువాఁడు నిశ్చయంబుగాఁ జక్రవర్తి యగునని పితామహుండు వచియించె. ఇతరత్ర యీఁబడు ధేనువులే యిట్టి ఫలంబు నొసంగ నీశ్వర సాన్నిధ్యంబునఁ జేయఁబడువానిసంగతి యేమి చెప్ప వలయును? కావున విశ్వప్రయత్నములు చేసియైనను నీగోవుల నొసంగునది. శక్తివిహీనుఁడు రుద్రు లందఱికిని భర్తృయజ్ఞోక్త ప్రకారము ప్రయత్నించి యైనను నొక్కగోదానము కావించునది. బ్రాహ్మణులారా! హాటకేశ్వర క్షేత్రంబున యాజ్ఞవల్క్యప్రతిష్ఠితులైన ద్వాదశాదిత్యులకు భక్తిమైఁ బ్రతి సప్తమిం బూజించువారు నిస్సంశయంబుగా వాంఛితంబులం బడయం గలుగు దురు." ౧౫౬

—♦ యాజ్ఞవల్క్యవృత్తాంతము ♦—

క॥ అనియిటు వచియించుటయును వినివా" రాదిత్యుఁ డొకఁడె వియదధ్వమునఁ గ
నఁబడుచుండెడి నెపుడమ్మౌని పండ్రెండుగుర నెట్లు మను స్థాపించెఁ ? ౨౫౭

క॥ ఉద్దేశమతేకుండనె యొద్దియుఁ జేయంగఁబడమి నెందులకై ప
న్నిద్దఱ స్థాపించినవాఁ? డద్దిర! ఆకాల మెద్ది" అని యడుగుటయుఁ ౨౫౮

వ॥ "తొల్లి శునశ్శేపుండను మునిసత్తమునకుఁ గృతియను సుతుం డుదయించె. అతనిపుత్రుండు శునఃపుత్రుండు. అతనికిఁ జారాయణుండు పుట్టె. పెద్దకాలంబునకు లోకపితామహుండగు బ్రహ్మ సావిత్రీశాపవశంబున నా చారాయణునకు జన్మించె. చతుర్ముఖుండు యజ్ఞంబు సేయ సమకట్టి పెండ్లమగు సావిత్రి వేళకు రామికిం గినిసి ౨౫౯

క॥ "శాలాప్రవేశసముచితకాలాత్యయ మించుకేని కాకుండఁగనే
మేలైన యనుద్వాహితబాలికఁ గొనితె మ్మొకర్తఁ బనివిని మఘవా!" ౨౬౦

వ॥ అని యింద్రున కాజ్ఞయిచ్చుటయు నతండు సర్వలక్షణలక్షితయగు నొక గోప
కన్యకను గోవక్త్రంబునుండి గుహ్యమార్గంబునం దీసి పవిత్రఁగావించె. ౨౬౧

ఆ॥ "గోవులయును భూమిదేవులయును గులం బొకడె ద్విప్రకారమొందె జగతి.
మంత్రిసమితియొకట మతియొక్కచో హవిర్వితతి యుండి బిట్టు వెలయుచుండె"

వ॥ కావున నాయమను బ్రాహ్మణిం గావించి పదంపడి పితామహుండు గృహ్యోక్త విధానంబునం బరిగ్రహించె. ఆవిడ పత్నీశాలం బ్రవేశించి రశనాసమలంకృతయై వర్తించుచుండుటయు దేవతాస్త్రీసమేతయై యరుదెంచిన సావిత్రి విలోకించి ౨౬౩

శా॥ "తాతా! తప్పొకయింతలేని నను సంత్యాగంబు కావించినా.
వేతద్ధేతువునుండి తాతగనె ని న్నెంతు సంగంబునం.
దీతీర్పం డ్లమమీఁది పెండ్లమునకై యెల్లప్పుడుఁ మర్త్యలో
పీతిం జేతురు కానఁ బుట్టు చని ధాత్రిన్ నీవు మర్త్యుండవై. ౨౬౪

ఆ॥ మనుజుఁడుగ జనించి మతిమతి కామార్తి యనుభవించుచుండు మచటనీవు.
న్యాయయుక్తమైన నామాట తప్పక జరిగితీరు లేదు సంశయంబు" ౨౬౫

వ॥ అని శపియించి యజ్ఞమండపంబునుండి పోయి పర్వతశిఖరం బధిరోహించి తపంబు గావించె. బ్రహ్మ యివ్విధంబున భూమియం దవతరించినవాఁడు. అట్లవతరించి యాజ్ఞవల్క్యుండను పేరం బరంగుచు యౌవనవంతుఁడగుటయుఁ గాకు ముత్రి

కించి యతని బిట్టు బాధింపఁగడంగె. తానును రూపవంతుఁడగుటఁ దద్గర్వాతిరేకంబునఁ గనఁబడిన సుందరినెల్లం గలయుచు స్త్రీవ్యసనంబునం జిక్కియుండుటయుఁ దండ్రియగు చారాయణుం డతని స్వాశ్రయంబునుండి వెళ్ళఁగొట్టె. అట్లు జనకునిచే విసర్జింపఁబడి యందందు భ్రమించుచుం బోయిపోయి చమత్కారపురంబున వేదంబులు వెళ్ళఁజదివి శిష్యసహస్రంబులకుఁ బ్రచారంబు సేయుచున్న శాకల్యనామక బ్రాహ్మణశార్దూలు దగ్గఱి పేరెలుంగున నమస్కారంబు నివేదించి శిష్యుఁడై చిరంబు వేదాధ్యయనమొనర్చుచుండుటయు నానక్త దేశాధిపతి జలశాయియగు చక్రపాణి సాన్నిధ్యంబునఁ జాతుర్మాస్యవ్రతంబుఁ జరించుచు

ఆ॥ "ఈపురంబునందు నేనుండుపర్యంత మనుదినంబు నస్మదాలయమున
కేగుదెంచి కరుణ నీవు శాంతికపౌష్టికము లొనర్చుచుండు క్ష్మానిలింప!"

వ॥ అని శాకల్యుఁ బ్రార్థింప నతండు వల్లెయని దినమున కొక్కనిచొప్పున శిష్యులఁ దన్మందిరమున కనుపుచు వచ్చె. వారు చని శాంతికంబు నిర్వర్తించి రాజు నాశీర్వచించి యతనివలన దక్షిణవడసి యది తెచ్చి గురునకిచ్చి తిరిగి స్వగృహంబులకుం జనుచుండెడివారు. నిత్యము నిది వ్యవహారము. అవ్వరుస నొకనాఁడు యాజ్ఞవల్క్యువంతు వచ్చినది. అమ్మహీశునకు మంధరయను నొక్క విలాసిని. అది యగ్గలము రూపవతి. అక్కామినిని గామార్తుఁడగు యాజ్ఞవల్క్యుండు కామించి రాత్రిలు రతికిం జనుచుండెడివాఁడు. అది వాత్స్యాయనోక్తప్రకారంబుగా నాలింగనపూర్వకంబులగు ననేకభావంబులఁ గనఁబఱచుచు మయూరపదకాదులచేతను మణిప్రవాళకంబులచేతను శరీరాధరంబుల నఖదంతక్షతంబు లొనరించుచును నతని సుఖపెట్టెడిది. రాతిరెల్ల నట్లు రమించి ప్రాతఃకాలంబున నధ్యయనార్థం బరుదెంచిన యయ్యాజ్ఞవల్క్యు శాంతికంబు నిర్వర్తించి వచ్చుటకుఁగా క్ష్మాపాలసదనంబునకు శాకల్యుండు పంపుటయు నతండు పోయి యథోక్తవిధి నంతయు నాచరించి యవసానంబునఁ బంచరుద్రంబులచే మంత్రించి సాక్షతంబును సపుష్పంబును నగు కలశోదకంబుం గైకొని వ్రతస్థుఁడగు సానర్తపాలికింజని ఛందఋషిసహితంబగు ద్యామాలేఖియను మంత్రంబు విధిపూర్వకంబుగా నుచ్చరించి శిరంబునం జల్లఁబోవుటయు నతం డతని శరీరమందలి నఖదంతక్షతంబుల విలోకించి దురభిప్రాయపూరితుండై మలినాంబరధారియగు నతని విటప్రాయునిగా భావించి పక్కన నవ్వి ౧౬౪

కం॥ "గుఱ్ఱాలచావడింగల కఱ్ఱపయింబోయి పోయి కాదన కీవి
ఎఱ్ఱనినీ క్లోబా పఁడ! మఱ్ఱివలెను వృద్ధిఁజెందు మతి యది సరవిన్" ౧౬౫

వ॥ అనిపలుకుటయు యాజ్ఞవల్క్యుఁ డత్యాగ్రహంబుమై నట్ల యాచరించి యగృహీతదక్షిణుండై యాత్మావాసంబునకరిగె. అంత నాయజ్ఞశాలలోని స్తంభంబు పలువిధంబులగు పల్లవంబులతోడను గొమ్మలతోడను నలంకృతంబయ్యె. అది యవలోకించి యానర్తాధిపతి యాశ్చర్యపడి యగ్గలంబు పశ్చాత్తాపంబున- ౨౭౦

"శా॥ ఛీ! నేఁజేసినకార్య మారయఁ గడుం జింత్యంబగుంగాదె ? అ
న్యాయం బీతని మంత్రిసత్త. ఎవరో యొక్కదితేయుం డిటుల్
తా నుర్వీసురవేషధారియగుచున్ ధాత్రిన్ దిగంబోలు. అ
య్యో! నేనీతనిమంత్రివారిఁ గొనుచో నున్నే జరామృత్యువుల్ ?" ౨౭౧

వ॥ అనిచింతించుచు నత్యాశ్చర్యంబుతో నాదినం బాపార్థివుఁ డబ్దశతోపమానమ్ముగా వెళ్ళించె. ఎట్లెట్లో పవలు గడపినను రాత్రిగడపుట మఱింతకష్టంబయ్యె. అంతఁ బ్రొద్దుపొడుపునలేచి యమ్మహీపతి యాప్తులైన పురుషుల ద్వారంబున శాకల్యుఁ బిలువంబంచి సాదరంబుగా నంజలిచేసి వినయంబు గనఁబఱచుచు ౨౭౨

క॥ "నిన్నటిశాంతిక్రియ జరుప న్నీ వెవ్వాని నిటకుఁ బంపితొ నేఁడున్
క్రన్నన నతనినె పంపుము. ఉన్నదిపని. కరము భక్తియొదవె నతనిపై" ౨౭౩

వ॥ అనివిన్నవించుటయు నతండు వల్లెయని తనయింటికింబోయి యాజ్ఞవల్క్యుం బిలిచి మృదుమధురవచనంబుల నిట్లనియె. ౨౭౪

తే॥ "ఈదినంబునఁగూడ మహీశునింటి శాంతికంబును గావింపఁ జనుముపుత్ర!
ఉన్నవారందఱుండఁగా నిన్నె యతఁడు పంపుమనె. ఐతి వభిమానభాజనమవు"

వ॥ అనివిని యాజ్ఞవల్క్యుండు ౨౭౬

ఆ॥ "శాంతికంబుజరుపఁ జనఁ దద్గృహంబున. కాదరింపఁడయ్యె నతఁడు నన్ను.
మామకీనమైనమంత్రాంబువుల్గూన కొక్క కొయ్యమీఁద నుంచుకునియె. ౨౭౭

క॥ కావున నానర్తేశునిభావము రంజింపఁజేయఁ బ్రజ్ఞగలండో
తావకశిష్యు మఱొక్కని జ్యావిబుధవరేణ్య! సరవి ననుపఁగదయ్యా" ౨౭౮

వ॥ అనవుడు శాకల్యుండిట్లనియె. ౨౭౯

క॥ "యోగక్షేమము లరయుచు బాగుపఱచు ప్రభువునాజ్ఞ ప్రజ కగుఁ గార్యం.
బేగుణహీనుం డాతని కొఁ గంటకుఁ డాతఁ డెట్లు నందఁడు సుఖమున్. ౨౮౦

క॥ కులమున నధికుఁడననియో యలఘుకలాఢ్యుండననియొ యతిగర్వముతో
ఇల రాజు నుపాసింపని ఖలునకుఁ బాచితము భిక్షుకత మనుదాఁకన్" ౨౮౧

వ॥ అనియిట్లు గురుశిష్యు లిరువురును వివాదపడుచుండ మహీశు పనుపున మఱి కొందఱు వచ్చి త్వరపడుచు శాకల్యునకుఁ జేతులుజోడించి "అయ్యా! రాజు

దారులుచూచుచున్నాఁడుగాన శిష్యుని త్వరితంబుగం బనుపుఁడని విన్నవించిరి. ఎన్నిపరులు చెప్పినను యాజ్ఞవల్క్యుండు శాంతికంబుగావించుటకుఁ జనమిని విధేయుఁడై దోసిలొగ్గి నిలువంబడియున్న యుద్దాలకు నొద్దకుఁజేరి శాకల్యుండు

ఆ॥ "చనుమువత్స! వేగ శాంతికంబునొనర్ప నృపతిమందిరమున కిపుడునీవు.
అస్మదీయమైన యానతి స్వాధ్యాయపఠనముంబొనర్ప బాగుగాను" ౧౮౩

వ॥ అనియాదేశించుటయు నతండు వల్లెయని రాజమందిరంబునకుం బోయి శాస్త్రోక్త ప్రకారంబుగా శాంతికంబు నిర్వర్తించి సాక్షతంబును సపుష్పంబును నగు కల శోదకంబుం గైకొని భూపాలు డగ్గఱి నతండు ౧౮౪

క॥ "నీమంత్రమహిమఁజాతము భూమిసురా! అగ్రమంచుఁ బొలుపారెడియు
ద్దామ స్తంభముమీఁదను క్షేమముపొంటెక్క జలంబు చిమ్ముంగదవే" ౧౮౫

వ॥ అని యానతిచ్చుటయు నతండు మంత్రిం బుచ్చరించి కాష్ఠంబున కభిషేకించి వెళ్ళిపోయె. యథాపూర్వంబుగ నేయున్న యాకంబంబు వానర్తమహీశుం డవలోకించి సవిషాదంబుగం బశ్చాత్తాపపడుచుఁ దిరిగియు యాజ్ఞవల్క్య నిమిత్తము శాకల్యునింటికి శేర్వరియగు మఱియొకదూతం బంపుచు. ౧౮౬

తే॥ "జాడ్యమునఁ బీడ్యమానుండ. శాంతిఁజేయ నెన్నఁబంపిన నీశిష్యుఁ గ్రిన్నఁబంపు మతని కవమతిఁజేసితి నకట! నేను. తత్కృతాశీస్సు గొననైతి. దానఁజేసి

కం॥ హెచ్చెను జాడ్యం. బాతఁడు వచ్చిన స్వాస్థ్యంబుగలుగు వసుధాదేవా!
చెచ్చెర నాద్విజబాలునె పుచ్చుము నాభవనమునకు బోధించి యెటో" ౧౮౮

వ॥ అనిచెప్పుటయు నరుగు మరుగుమని యనేకవారంబులు శాకల్యుండు శాసించియు యాజ్ఞవల్క్యుం డేగమిని మధుకుండను మఱియొక శిష్యుం బంపించె. అతండును నుద్దాలకువిధంబున నుర్వీశున కాశీర్వాదమిచ్చి యా స్తంభంబున కభిషేకక్రియ నెఱవేర్పఁగాని యయ్యది యథాపూర్వంబుగనే యగపడియె. మహీపతి మగుడ నొకమానిసిని యాజ్ఞవల్క్యుకొఱ కనుపుటయు నతం డనే కథా గురునిచేఁ బ్రబోధింపఁబడియు నరుగండు. అంత శాకల్యుండు గుణవంతుండును భాగవిత్తియు నగు ప్రచూడుండను మఱియొకశిష్యుం బంపుటయు నతండును బోయి మున్నుచన్న యిరువురుంబోలె శాంతికంబు నిర్వర్తించి తజ్జలంబు స్తంభంబుపై సమంత్రకంబుగాఁ జల్లెనుగాని యది యెప్పటియట్ల నిలిచియుండె. పదంపడి పశ్చాత్తాపయుతుండగు ప్రభుండు స్వయంబుగనె బయలువెడలి యాజ్ఞవల్క్యునిచే మంత్రింపించుకొనుటకు శాకల్యసదనంబుం బ్రవేశించి యతనికి నతియొనర్చి ౧౮౯

క॥ "నాయింటిశాంతికంబున కోయార్యా! మున్ను వచ్చియుండిన శిష్యుల్
వే యనుపుమయ్య మామక కాయం బారోగ్యయుతము కా దగుతోడన్"
వ॥ అనిప్రార్థించుటయు శాకల్యుండు రాజు వినుచుండ యాజ్ఞవల్క్యుం గనుంగొని
ఆ॥ "యాజ్ఞవల్క్య! పుత్రి! అనర్తునింటికి శీఘ్రమేగు. మేను జెప్పినాడ.
శాంతికంబొనర్చు చని యాన్నపాలుండు శాంత రోగుడగుచు సౌఖ్యమంద."
వ॥ అని యాదేశించుటయు నతం డిట్లనియె. ౯౩
క॥ "నే నచ్చటి కేగ గురూ! కాన ననుంగూర్చి చెప్పగడగకుడీక. ఈ
మానవనాథుడు న న్నవమానించినవాడు రాజ్యమత్తుండగుచున్" ౯౪
వ॥ అనినవిని యతండు కోపగించుకొని భర్త్సించుచు యాజ్ఞవల్క్యునితో నిట్లనియె.
ఆ॥ "ఒక్కయక్కరంబె యొసగనీ. అవ్వాని యప్పుడీర దెంతయర్థమిడిన.
శాకడం బతించి నామాటవినవైతి గాన శాపమీయగలను నీకు" ౯౫
వ॥ అని యిట్లు వక్కాణించుటయు యాజ్ఞవల్క్యుండు ౯౬
ఆ॥ "న్యాయపథముమీడి నను శపియించుచుచో నిను శపించువాడ నేనుగూడ
గర్వభరమునూని కార్య మకార్యంబు తెలియగనట్టిగురుడ ద్యజింపవలయు ౯౭
క॥ కోఱమాలిన పనులన్నియుం బురపుర కావింపుమనుచుం బోరాడుటచే
గురుడవుగావీక శాకీ. వరిగెద నినువిడిచి యెచటికైనను నిపుడే ౯౯
ఆ॥ ఉన్న శిష్యులందు ఒక్కొక్క రొకదినం బొజ్జయాజ్ఞలోన నుండవలయు.
ఈవు చెప్పుమనిని నావంతు నాడు నే జేతు. లేనిచో ద్యజించిపోదు" ౧౦౦
వ॥ అనిధిక్కరించుటయు శాకల్యుం డిట్లనియె. ౧౦౧
చం॥ "మఱియొకచోటి కేగుటకు మానసమందు దలంచెదేని ముం
దఱ మదుదీరితంబులగు నాలుగు వేదము లంగము ల్బహు
త్వరితమ నావి నాకొసగి తర్లు మనంతర మేడకేనియున్.
గురునకు బంగనామమిడుకూళవు నీ విక నేటి కిచ్చుటన్? ౧౦౨
ఆ॥ శ్రీపుమిప్పుడనీవు తక్షణికామండమంత్రితాంబువులను మాన కిత్తు.
క్రిన్న దన్మహత్త గ్రక్కుదు కడుపులోనున్న నాదువిద్య లన్ని కూడ"
వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చి యతం డాథర్వణమంత్రంబులచే జలం బభిమంత్రించి
యాజ్ఞవల్క్యునకు గ్రక్కబోయుటయు నతం డయ్యుదకంబు ద్రావి యన్నం
బుతోగూడ విద్యల నన్నింటిని వెళ్ళగ్రక్కి మూఢీభవించిన చిత్తంబుతో
విశ్వామిత్రహ్రదంబున కరిగి యట స్నాతుండై శుచియై యచంచలభక్తి నాదిత్య
విగ్రహాంబులం బండ్రెండింటిం బ్రతిష్ఠించి పరిపూజించె. ౧౦౪

—♦ ద్వాదశాదిత్యుల యుత్పత్తి ♦—

సీ. ధాతయన్ పేరునఁ దనరెడిఁ బ్రథముండు. మిత్రుఁ డర్యముఁ డటు మీఁదివారు.
శక్రాహ్వయుండు దా సరిగ నాలవవాఁడు. వరుణాంశులు తరువాతివారు.
భగసంజ్ఞితుండు సప్తముఁడు. వివస్వంతుఁ డష్టముం. డవతలియతఁడు పూష.
దశముండు సవితయా. త్వష్ట యావలివాఁడు. విష్ణునామకుఁ డటు వెనుకవాఁడు.
ఇట్లు పండ్రెండువిధముల యినుల నిలిపి గంధపుష్పాదికంబులం గరముభక్తి
ఓలిభజియించుటయుఁ బెద్దకాలమునకుఁ గట్టెదుటనిల్చి యారవి యిట్టులనియె.

ఆ॥ "యాజ్ఞవల్క్య! యుష్మద్దర్శనమునఁ జేసి యగ్గలంపుఁ బ్రీతియయ్యె నాకు.
ఎదియొ భవదభీష్ట మిచ్చెదఁ జెప్పుకొ మ్మించుకేని సంశయింపకుండ" ౯౦౬

వ॥ అనియిట్లుపలుకుటయు యాజ్ఞవల్క్యుండు ౯౦౭

కం॥ "గ్రహనాథ! నాపయి ననుగ్రహ ముద్భవమైనయెడలఁ గాదన కిపుడే
రహి నధ్యయనము సేయింపు హితాధ్యాపకుఁడవగుచుఁ బుత్రున కటులన్"

వ॥ అని కోరుకొనుటయు నాదిత్యుండిట్లనియె. ౯౦౯

ఆ॥ "చక్రవాళశిఖరిసందర్శనార్థ మే ననుదినంబు మేరువును బ్రదక్షి
ణింపవలయుఁగాన నీచేతఁ జేయించు టెట్లు వేదపాఠ మేను విప్ర! ౯౧౦

ఉ॥ కావున నాదు తేజమున గ్రక్కున భస్మముగాకయుండున
ట్లీవు మదశ్వకర్ణమున నెంతయు సూక్ష్మపుటాకృతిన్ మహీ
దేవ! వసించుచుం జదువు తిన్నగ వేదము శాస్త్రమాదిగా.
నేవచియించుమాట విని యాక్రియమాణము కట్టిపెట్టకన్" ౯౧౧

వ॥ అనియిట్లు సెలవిచ్చుటయు యాజ్ఞవల్క్యుండు వల్లెయని యశ్వకర్ణంబునం బ్రవే
శించి సాంగోపాంగంబుగను సపరిశిష్టంబుగను జతుర్వేదంబులం దన్ముఖంబునఁ
జదువుకొని సమాప్తంబుగా గురుదక్షిణఁ గోరుమన నాదిత్యుండు ౯౧౨

సీ॥ మొదటిదౌ ఋగ్వేదమున నున్నయటువంటి సూర్యసంబంధి సత్సూక్తములను
రెండవదౌ యజుర్వేదంబులోపల గ్రాలుచుండెడి పావనంబులను
మూడవదిగ బుధు లాడుచుండినయట్టి చారుతరంబైన సామములను
నాలవామ్నాయంబునం దేజరిల్లుచు నురుతరంబైన కల్పోక్తములను

సలిపివ్యాఖ్యానములను బ్రచారమునకుఁ దేవలయునీవు భూమిలో ధీసమేత !
అస్మదగ్రంబునను వాని నన్నిటిని బఠించుద్విజులెల్ల స్వర్గంబుఁ గాంచఁగలరు.
తే॥ మఱియు నామీఁదిభక్తి ధీమంతులగుచు వానికిని వ్యాఖ్యలిఖియించి వసుధపైఁ బ్ర
చారముంజేయువారలు సత్వరముగ ముక్తులగుదురు-నిజము మదుక్తమెల్ల" ౯౧౪
వ॥ అనివచించుటయు వట్టిగురుదక్షిణ నూర్యున కర్పించి మగుడఁ జమత్కారపురం
బునకరిగి శాకల్యు సమీపించి ౯౧౫
కం॥ "ధరణీసురవర! తొల్లిటిగురుఁడవు నాకీవు గానఁ గోరుకొనఁగదే
గురుదక్షిణ యర్పించెద నఱమరలేకుండ నెద్దియైనను భక్తిజ. ౯౧౬
ఆ॥ చదువుచెప్పినతఁడు జనకుండు జననియు నగ్రజుఁడు విరుద్ధులైనను బ
రిత్యజింపఁదగదు-స్తుత్యులు వారు. పూజించుచుండవలయు నెంచివారి. ౯౧౭
కం॥ సాంగోపాంగంబుగఁ జదువంగలిగితి వేదములను. వానికి నర్థం
బుంగూడఁ జెప్ప నేరిచితిం. గురుదక్షిణయు నిత్తు. తెలుపుము కోర్కెన్." ౯౧౮
వ॥ అని మనవిచేయుటయు శాకల్యుండిట్లనియె. ౯౧౯
ఆ॥ "ద్వాదశాత్మకథితవేదరహస్యముల్ పాపనాశకములు పఠనఁజేతు.
కానఁ జెప్పుమయ్య వాని నన్నింటినాకు. గురుదక్షిణగను గోరుకొంటి" ౯౨౦
వ॥ అనియిట్లు కోరుకొనుటయు యాజ్ఞవల్క్యుండు ౯౨౧
ఆ॥ "అయిన నరుగుడెంచు మస్మత్ప్రతిష్ఠితాదిత్యసవిధమునకు ద్విజవరేణ్య!
తన్మహాత్ములైన ద్వాదశాదిత్యుల యగ్రమున వచింతు నేఁ గ్రమముగ" ౯౨౨
వ॥ అనిపలికి సబ్రాహ్మణశిష్యుండగు శాకల్యు స్వప్రతిష్ఠితాదిత్యసాన్నిధ్యంబునకుఁ
దోడ్కొనిపోయి తదగ్రమం దతనికిఁ దనకు రవిచెప్పిన సకలవేదాంతవ్యా
ఖ్యానంబులును వక్కాణించె. అట్లుచెప్పఁబడిన వేదాంతంబు లవగతంబుచేసి
కొని చతుశ్చరణసంభవులైన బ్రాహ్మణులు యాజ్ఞవల్క్య సంతోషపెట్టుచు
ఆ॥ అనఘ! నీదుకరుణ నవగతవేదవేదాంతులైనవార మందఱమును.
కోరుకొనఁగదయ్య గురుదక్షిణను సమర్పింపఁగలము నీకుఁ బ్రియముతోడ" ౯౨౫
వ॥ అని వారుప్రచ్చుటయు యాజ్ఞవల్క్యం డిట్లనియె.
ఆ॥ "అస్మదీయమైనయట్టి యీపండ్రెండుసవితృవిగ్రహముల సమ్ముఖమున
వేదముల్పఠించు విప్రాళి మా దయ స్వర్గమునకుఁ బ్రీతిఁ జనును గాక. ౯౨౬
కం॥ బ్రహ్మవిచారణఁజేసెడిబ్రాహ్మణులకు జననమరణవర్జితమౌ త

ద్బ్రహ్మపద మొదవుఁగా శ్రీబ్రాహ్మణ్యా! లాసంగుఁ డిడియె బలుదక్షిణగన్. ”
వ॥ అనియిట్లు కోరుటయు బ్రాహ్మణులు ౧౧౮
శా॥ “ కలికాలంబున దోష్యభావసహితు లాకాంక్షోదుదుక్కీసురుల్.
సలుపంజాలరు శ్రద్ధతోడ నెపుడున్ స్వాధ్యాయపాఠంబు వా.
రల వ్యాఖ్యానము లేమిచూడఁగలరిం ? కష్టాట వాక్యప్రవ్య మం
దలి సారంబును దోష్యయుక్తులయియుం దా రెట్లు కీర్తింపఁగన్ ” ౧౧౯
వ॥ అనివచించుటయు వెండియు యాజ్ఞవల్క్యుండిట్లనియె. ౧౨౦
ఆ॥ “ అర్ధలక్షణాఖ్యమగురథం యుంజంతి యనెడిప్రథమసూక్త మన్వథమున
త్రిష్టుభాఖ్యమగుచు దీపించునటువంటి యాద్యమైనసూక్త మదెవిధమున ౧౨౧
క॥ చిత్రందేవానామను మిత్రప్రీతికరమగుచు మిగిలెడిసూక్తం
బా త్ర్యంగప్రియము పవిత్రంబగు హంసయనెడి పృథుసూక్తంబున్ ౧౨౨
ఆ॥ పావమానమనఁగఁ బ్రథితమౌ సూక్తంబు భక్తియుక్తులగుచుఁ బరమశ్రద్ధ
బహ్వృచుల్పఠింపఁ బరమపదమునకుం బోవఁగలరు భూమిదేవులార ! ౧౨౩
ఆ॥ ఇనహితంబులైన యేకవింశతిసామములను శుచిత సామగులు పఠింప
మిత్రమండలంబు మెల్లన భేదించి యేగఁగలరు. చెప్ప నేమిగలదు ? ౧౨౪
క॥ తురికాసంపుటమును భాస్కరకల్పం బట్లు శాంతికల్పముగూడన్
పరికీర్తించినఁ గలిగెడిఁ బరమపదం బల యధర్వపాఠకతతికిన్. ౧౨౫
ఆ॥ అజ్ఞాతేని వచ్చి యర్కవాసరమున బిట్టుశ్రద్ధ జోత వెట్టిరేని
సప్తరాత్రికిల్బిషముసుండి విడువంగఁబడఁగలారుచూరె పాఱులార ! ” ౧౨౬

—◆ రత్నాదిత్యుని యుత్పత్తి ◆—

వ॥ అని యిట్లువచించుటయుఁ జతుశ్చరణబ్రాహ్మణు లందుల కంగీకరించిరి. యాజ్ఞవల్క్యుఁ డిట్లు ఖ్యాతింగాంచుటయు జనకుండు చనుదెంచి సర్వవేదాంతములును శ్రవణించె. రత్నాహ్వయుండగు రాజొకఁడు వచ్చి యాదిత్యమాహాత్మ్యం బవగతంబుచేసికొనినవాఁడై తనపేర నొక యాదిత్యుని సంస్థాపించె. అయ్యాదిత్యుఁ గూడ నాదిత్యవారంబున దర్శించిన సప్తరాత్రికృతపాతకంబు సంక్షయం బయ్యెడి. ఈయాదిత్యమాహాత్మ్యము విన్నవాని కశ్వమేధఫలంబు ప్రాప్తించు. సంక్రాంతినాఁ డయ్యాదిత్యవిగ్రహం బిచ్చియు మాహాత్మ్యమును వినియు నశ్వమేధ

—◆ పురాణశ్రవణమాహాత్మ్యము ◆—

యాగఫలంబు పొందుదురు. ఈపురాణమంతయుం దొల్లి బ్రహ్మపుత్రుఁడైన భృగువునకు బాహులేయుండు ప్రవచించియున్నవాఁడు. ఆభృగువువలన నంగిరసుండును నతనివలనఁ జ్యవనుండును నతనివలన ఋచీకుండును గ్రహించిరి. ఇట్లు పరంపరగాఁ ద్రిభువనంబుల వ్యాప్తంబైనయది. కుమారునిచేఁ బ్రథమోద్ధృతంబగు నీపురాణంబును సత్పురుషమధ్యంబున శ్రవణించిన సకలపాపవిమోచనంబును నాయుర్వృద్ధియు నయ్యెడిని. ఈహాటకేశ్వర క్షేత్రమాహాత్మ్యమును విన్న

వాని పున్నియమ్ము వర్షించుచున్న వారిధారలుంబోలె నాకాశమండలి నక్షత్ర ములమాడ్కి గంగలోని యిసుకరేణువులపగిది లెక్కింప వలనుపడదు. ధర్మ్యం బైన యీహాటకేశ్వర క్షేత్రమహాత్మ్యగ్రంథమ్మును బ్రాహ్మణున కర్పించినఁదద్గ్రంథ స్థాక్షరసంఖ్యాకసంవత్సరంబులు స్వర్గస్థితి సంభవించెడు. దీనిపఠనంబుగాని శ్రవ ణంబుగాని కొన్నిదినంబు లాచరించిన సర్వార్థసిద్ధియు సంఘటిల్లెడు. ౨౯

సీ॥ పుత్రార్థియైదీనిఁ బూర్తిగాఁజదువుచోఁ బుత్రవంతుండయి పొలుపుగాంచు.
ధనకాంక్షియైదీనిఁ దాఁ బఠియించుచో ధనవంతుఁడై మహాఘనతఁ జెందు.
పతికాంక్షయై దీనిఁ బాఠంబుసేయుచో బహుమనోహరుఁడైన పతినిబడయు.
చుట్టంబులంజూడ గట్టిగాఁ జదువుచోఁ జూచు దూరస్థులౌ చుట్టములను.
వేదవేత్తయగును విప్రుండు చదివిన. పట్టభద్రుఁడగును పార్థివుండు.
వైశ్యునకు లభించు వరధనధాన్యముల్. సుఖపడుం గరంబు శూద్రజనుఁడు.

వ॥ ఇద్దాని శ్రవణించి వాచకుం బూజించిన బ్రహ్మవిష్ణురుద్రులు ముమ్మూరును బూజింపఁ బడుదురు. ఒక్కయక్కరంబె వినిపింపనిండు. వాని కేమియొసంగియు ఋణముతీర్చుకొనఁజాలరు.

సీ॥ అభిమతంబైనట్టి యావులనర్పించి చేతులుమోడ్చి పూజింపవలయు.
ఫలవంతమగునట్టి యిలను సమర్పించి ప్రీతిపూర్వముగ నర్చింపవలయు.
“ఉత్తమంబైనట్టి హొన్ను నివేదించి దేవళ్ళఁబోలెఁ బ్రార్థింపవలయు.
వెలగల్గినటువంటి బలు నంశుకములిచ్చి వినయంబునను గౌరవింపవలయు.
బహువిధంబులైన పక్వాన్నములువెట్టి బాగుగాను దృప్తిపఱుపవలయు.
నిపుణుఁడైనయట్టి యుపదేష్ట నిట్టులఁగొలిచి శివపదంబు నొలయవలయు”

క॥ అనియిట్లు రోమహర్షణి ఘనశౌనకముఖ్య మౌనిగణమున కెలమిన్
వినిపించె నీపురాణం బనఘజనవిధేయ! శ్రీ పరాంకుశరాయా! ౩౧

మ॥ సురభాషన్ మును పట్లు బ్రాహ్మణులకున్ సూతుండు వాక్రుచ్చె. నా
గరఖండం బది సర్వ మాంధ్రమునఁ జక్కన్ వ్రాసి నేనిప్డు నీ
కెఱుఁగం జెప్పితి. నీవు నీదుసుతు లెంతే శ్రద్ధ నీమిత్రులున్
చిరకాలంబు పఠించి కాంచుఁ డికఁ దా శ్రేయంబు భూమీధవా! ౩౨

గద్య॥ ఇది శ్రీమజ్జగద్గురు గురు కరుణాకటాక్ష సంప్రాప్త కవితాసాహిత్యనిధాన
హారితసగోత్రోద్భవ లక్ష్మీనారాయణ పేరమాంబికా గర్భశుక్తిముక్తాయ
మాన సత్సభావిష్కృతావధానవిధాన జానపాటి పట్టాభిరామా
భిధాన సమాంధ్రీకృతంబగు స్కాందమహాపురాణాం
తర్గత నాగరఖండంబునందు సర్వము
దశమాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

తప్పొప్పుల పట్టిక

—:o:—

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
౧౩	౩	శద్ధ	శ్రద్ధ
౧౬	౧౭	సంక్రాతి	సంక్రాంతి
౨౧	౨౨	తగగు	తగదు
౨౬	౨	బూచిత	బూజిత
౨౮	౨౩	పిత	పితృ
౩౨	౬	మాప్పెడిక్	మాస్పెడిక్
	౨౮	కవ్యా	కన్యా
౩౮	౭	బ్రశేశించె	బ్రవేశించె
౪౫	౨౧	క్షాద్రి	క్షుద్ర
౫౬	౨౯	పేయ	సేయ
౬౦	౨౨	ఫెన	ఫేన
౬౧	౧౫	జన్మబు	జన్మంబు
౬౪	౧౫	నాలుగు	నాల్గు
౬౫	౪	ద్రవణంబు	దచ్ఛ్రవణంబు
	౧౪	దనయా !	దనయ !
	౧౫	ప్రావస్త్యంబు	ప్రాశస్త్యంబు
౬౬	౨౭	సల్లక్షుంబులు	సల్లక్షణంబులు
౬౭	౧౧	పదుండాత్మ	పదుండ్రాత్మ
	౨౦	తే॥	ఆ॥
౮౬	౨౬	సహస్త్ర	సహస్ర
	౨౮	శ్రీఫుల	శ్రీఫల
౯౩	౨౩	జ్ఞాతి	జాతి
౯౪	౨౨	మెల్ల	మెల
౯౯	౧	మద్	మత్
౧౦౪	౧౬	యొడయుక్	యొడలక్
౧౦౮	౪	లేకహూ	లేకహో
	౭	నజ్ఞాల	నజ్ఞావ
	౮	వది	నని
౧౦౯	౨౫	సకలేప్సిత	సకలేప్సిత
౧౧౬	౧	॥	సీ॥

పుట పంక్తి తప్పు ఒప్పు

౧౧౬ పుటలో " అనుటయు గౌరి " అను 30 వ పద్యము తరువాత,

కం॥ అనవుడు షట్కృత్తిక శ్రీ
స్తనంధయుని నీకొసంగి చాతుర్మాస్యా
వనజాప్తవారమున సుర
ధునిలోపలఁ దీర్థమాడఁ దోతెంచితి మేమ్

అను పద్యము చదువుకొనవలెను.

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
౧౨౨	౬	కుబుధు	కుజబుధు
	౨౯	తాన	దాన
౧౨౭	౪	మత్స్వి	మత్సి్వ
౧౨౮	౩	డాతితేయు	డాదితేయు
౧౩౪	౨౮	హారింప	హారియింప
౧౩౫	౩౦	నర్హ్వహాము	నర్హ్వము
౧౩౬	౯	గరంబుండ	గరంబుండు
౧౪౧	౪	దఱకు	దఱచు
	౨౪	కామహర్షణి	రోమహర్షణి
౧౪౨	౩౦	కరగు	కరుగు
౧౫౫	౭	పూర్ద్వేశ	పూర్ద్వేశ
౧౫౬	౨౧	వూవ	పూవ
౧౬౦	౧౭	ముహాౖదులు	ముహాౖద్దులు
	౨౧	నిప్పుడ	కిప్పుడ
౧౬౩	౨	ఁగనుట	నగుట
౧౬౪	౧౯	తదుత్సత	తదుత్సవ
	౨౧	వూవ	పూవ
౧౭౩	౮	యాడుడు	యూడుడు
౧౭౪	౯	యున్న	యన్న
౧౭౯	౧౫	హోమ	హేమ
	౨౮	హోమాది	హేమాది
౧౮౮	౨౮	మననుసరించి	మనుస్సరించి

అభినవసరస్వతి

సంపాదకుఁడు - నాగరఖండస్వర్ణకారవ్యవహారాది బహుగ్రంథకర్తయగు

జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రి.

ఇది యొకమాసపత్రిక. ఇందు వర్ణాశ్రమధర్మబోధక గ్రంథములును విమర్శనములును వ్యాసములును ప్రకటింపఁబడును. చందా సం॥ 1 కి రు 3—0.

ఈ కార్యస్థానమున వెలకుదొరకు పుస్తకములు.

1	విరూపాక్షపీఠగురుపరంపర	...	0	2	0
2	నీతిగీతులు (సుమతిశతకము, దానికి శ్లోకములు)	...	0	2	0
3	వాసంతికాపరిణయ నాటకము	...	0	4	0
4	కరణీకోద్ధారిణి [ప్రాచీనప్రబంధము]	...	0	4	0
5	విశ్వబ్రాహ్మణశబ్దఖండనము, బ్రాహ్మణశబ్దవిచారము		0	2	0
6	వత్సలనీతిశతకము	...	0	1	0
7	నర్సారావుపేట శతావధానము (తిరుపతివేంకటీయము)		0	8	0
8	చిత్తూరుజిల్లాతీర్పు విమర్శనము	...	0	4	0
9	సంగదోషము	...	0	8	0
10	రామాయణసారోద్ధారము	...	0	8	0
11	డిటో (తెలుగుతాత్పర్యసహితము)	...	1	8	0
12	వైశ్యశబ్దవిచారము	...	0	2	0
13	పురశ్చరణము	...	0	2	0
14	విగ్రహారాధన ఖండనఖండనము	...	0	4	0
15	శంతనురాజచరిత్ర (ప్రాచీనప్రబంధము)	...	0	14	0
16	వర్ణవ్యవస్థ	...	0	4	0
17	స్వర్ణకారవ్యవహారము	...	1	8	0
18	శుద్ధాంధ్రహరిశ్చంద్ర చరిత్రము	...	0	10	
19	సూతసంహిత (ఆంధ్రము)	...	2	0	
20	భారతీయప్రబోధము (పికుపాటి చిదంబరశాస్త్రి)		0	4	
21	ధర్మనిర్ణయము.		0	4	
22	అస్పృశ్యతానివారణఖండనము (మల్లాది రామకృష్ణచయనులుగారు)		0	8	
23	భారతకథాతత్వనిర్ణయము	...	0	4	
24	స్కాందమహాపురాణాంతర్గతనాగరఖండము (౧ సంపుటము)		1	0	
25	డిటో నాగరఖండము (౨ సంపుటము)		1	8	
26	డిటో నాగరఖండము (3 సంపుటము)		1	8	

అభినవసరస్వతీకార్యస్థానము, జానపాడు, పిడుగురాళ్ళపోస్టు,

గుంటూరు జిల్లా